ANUL VII. — No. 317 NUMĂR DE ANUL NOU 7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA 14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE 10 PAGINI Duminică, 2 Ianuarie 1927

Adevărul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 - 1897 CONST. MILLE 1897 - 1920

FONDAT în 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

Ziarul ADEVERUL LITERAR
Asociaţiunea pentru Literatura română şi cultura poporului român
S. Revista „Transilvania"

Vrăjitorul de şerpi

Vara trecută şi'n cealaltă vară am intrat de multe ori, c'un bun prieten, pe lacul Snagov şi ne-am împlinit o parte din destinul nostru cu undiţa în mână, în liniştea unor ceasuri de aur. Mi-ar trebui mai multă perspectivă în timp, ca să-mi lămuresc unele impresii şi fapte uimitoare, de aceia acum n'aşi putea spune decât puţine lucruri. Imi închipui însă că peste douăzeci de ani—în 1947—într'o seară de iarnă, între obrazuri prietineşti, sub lumina lămpii liniştite, într'o odaie a poveştilor ş'a amintirilor, mi-aşi lămuri mai curat întâmplările acelor veri.

— Intr'o vreme, destul de demult, am fost la pescuit pe Snagov, aşi începe eu zâmbind, privind în juru-mi prin ochelari rotunzi. De an nu-mi aduc aminte tocmai bine, dar asta n'are mare importanţă. Eram c'un bun tovarăş— şi asta are importanţă mare — bun tovarăş şi slăvit pescar cu care mă mai văd ş'acuma din când în când.

— Cine-i? întreabă o mutrişoară de fetiţă bălaie şi vaporoasă, a cărei existenţă e încă în misteriosul viitor.

— E Brătescu-Voineşti, răspund eu.

— Cel din bibliotecă?

— Da. Ş'acela cu care mi-am dat cuvânt de întâlnire la vară, ca să ne ducem în Maramureş, să mai aruncăm o dată undiţele în apa Vişăului.

In vara aceia, urmez eu stând într'o zi alături pe scaune, la o şedinţă a Academiei, vorbeam de lucruri indiferente. Când prietinul meu devine atent şi-şi intoarce într'un chip anumit spre mine ochii punctaţi cu lumină şi umbriţi de sprâncene tufoase.

— Trebue să mergem la Snagov Duminică, îmi zice el.

Şi 'ndată după aceste cuvinte se ridică, să facă o scurtă comunicare intimă. Trebuie să ştiţi că Brătescu n'a cântărit niciodată mai mult de 63 de kilograme, n'a avut dureri de cap şi n'a cunoscut osteneala. Mărunt şi brun şi totdeauna viu, a fost unul dintre cei mai cunoscuţi tovarăşi in breasla noastră a vânătorilor. Dar într'ale pescuitului cu mila lui Dumnezeu, a stat între cer şi ape ca cel mai neîntrecut meşter.

Eram curios să aud ce vrea să spuie; ce chestii academice şi cărturăreşti îl preocupă. Când deodată — nu cu puţină surprindere şi nu cu puţină plăcere — înţeleg că aduce între gravii nemuritori ceva care era mai mult o umilită îndeletnicire a noastră; ceva despre pescuit şi despre apa Snagovului.

Academia ridică fruntea cu uimire şi zâmbeşte. Snagovul e un lac din preajma Bucureştilor, dar de la academie până la el e o depărtare incomensurabilă — până la stele. Pescar şi pescuit sunt noţiuni care se pot concepe,— dar sunt mai mult afaceri de dicţionar. Iată că onoratul nostru coleg vrea să aducă lacul Snagovului de faţă şi să spuie o poveste.

Ciudat, — însă adevărat.

Brătescu-Voineşti nu-i numai cel mai mare pescar. E şi un povestitor cu voce moale şi insinuantă cum puţini am cunoscut în şaizeci de ani de viaţă.

— Cum? mata ai şaizeci de ani? întreabă mutrişoara cea bălaie. Locueşti, caşi Brătescu, în rafturile bibliotecii şi socoteam că aveţi mai mult.

— Iartă-ne că avem numai atâta, răspund eu.

Mutrişoara mă iartă şi eu urmez a povesti despre ciudata dar adevărata comunicare academică a prietinului meu.—Domnilor colegi, a început el. — Trebuie să adaog că nu mă pot apropia nici pe departe de povestirea lui colorată, gesticulată şi mimată. Domnilor colegi, am fost la lacul Snagovului într'o zi, la pescuit, ş'acolo mi s'a întâmplat să văd un fapt curios, pe care ţin să vi-l raportez fără nici o explicaţie şi fără nici un comentar. Am întâlnit acolo pe un om simplu şi în aparenţă neînsemnat pe care-l chiamă Nicolae Pescaru. Acel om umblă cu mine la pescuit, conducând luntrea, în tovărăşia altui pescar din partea locului, mai tânăr, cu numele Cercu. Plutim, ne oprim din loc în loc, în marginea stufurilor, în marginea pădurii şi aruncăm undiţele. Mergem până cătră mănăstirea cea veche a Snagovului pe care îmi place s'o privesc mai mult în fundul apei, ca 'ntr'o oglindă a trecutului. După aceea ocolim către Dobroteşti şi tragem la celalt mal, poposind într'o căsuţă curată, la Raluca lui Gheorghe Nucuţă. Snagovul acesta este o baltă străveche, cu adâncimi mari, cu funduri de piatră, cu limpezimea unei ape de munte. Imi închipui că este un lac de natură vulcanică, format de izvoare interioare. De aceia satele din preajmă trebuie să fie aşezate acolo din vechime adâncă şi locuitorii vor fi fiind de baştină preistorică. Sunt oameni blânzi şi cuminţi, ai căror ochi seamănă cu umbra apei. Terminologia lor pescărească cuprinde vocabule proprii, care s'au format odată cu nuferii cei de demult. Apa aceia e un domeniu familiar al lor pe care o cunosc în toate cotloanele. Nu numai o cunosc dar o şi interpretează, — pentrucă din veci s'a amestecat în existenţa lor intimă.

I. Al. Brătescu-Voineşti

Deci umblând pe luciu în luntre, cu Neculai Pescaru şi cu Cercu, iată ce lucru impresionant am văzut. Prin lumina apei liniştite, apăru la o oarecare depărtare un punct mişcător, care, înaintând, lăsa două dâre în urmă formând laturile unui unghiu. Era un şarpe de apă — dintr'o specie extrem de numeroasă în lacul Snagovului. Şerpii aceştia înnoată cu capul ridicat la faţa apei şi înaintează într'un fel de zvâcnire necontenită, care scrie pe luciu unghiul tremurător; iar trupul, sub apă, se întinde şi se destinde într'o spirală neagră, metalică.

Priveam de departe.

— Mă nene Nicolae, zice deodată Cercu lângă noi, spune farmecul şarpelui, să vadă şi boierul.

— Ce să văd, Cercule? întreb.

— Să vedeţi cum îl farmecă.

— Pe cine-l farmecă?

— Pe şarpe.

— Să văd, mă întorc eu nedumerit spre Nicolae Pescaru.

— Ce să vedeţi, boierule? vorbeşte cu lene şi indiferenţă Nicolaie. Nu-i cine ştie ce lucru şi-l poate face ori cine, dacă ştie cum şi dacă crede.

— Să vedem, Nicolaie.

Pescarul se întoarce atunci spre unghiul care vibra pe luciu. Faţa lui a dobândit o uşoară schimbare: a devenit atentă şi încordată — s'a învechit şi s'a îndepărtat în timp. Fixează unghiul mişcător. Buzele lui precipită un descântec. Mi l-am notat mai târziu. Iată-l:

Subt o piatră mare 'nvoaltă,
Şade-un bou negru urnit,
Din bărbie dând,
Din limbi scăpărând.
Măi Cernate, blestemate!
Blestema-te-ar Dumnezeu
Să-ţi curgă veninul tău,
Ca untura slinului.
Trei nuiele de alun împleticite,
Gura şarpelui împietrită.
Herendeu,
Berendeu!
Grozăvior, stăi pe loc!

Şopotul acesta s'a repetat, s'a repetat. Punctul mişcător s'a oprit. Ne-am apropiat cu luntrea. Domnilor colegi, urmează prietenul meu zâmbind cu nevinovăţie, când am ajuns, am văzut şarpele plutind la faţa bălţii ca o simplă spirală moartă.

Neculai s'a aplecat către el pe marginea luntrii şi i-a întins mâna. L-a îndemnat încet, dar cu hotărîre: — Vin' aici!

Şarpele s'a mişcat lin, i s'a suit pe mână. Pescarul l-a cuprins, l-a dus la frunte, în jurul gâtului, — aşa cum fac — după cât am auzit — fermecătorii din India, Apoi i-a dat drumul în hotarul lui şi i-a şoptit grăbit deslegarea:

Şarpe!
Să fii viteaz
Să umbli precum ai umblat,
Să muşti precum ai muşcat.
Să treci văi adânci,
Ape reci,
Du-te!

Şarpele s'a mişcat lin, a plecat. Unghiul mişcător a născut iar pe luciu; s'a dus ca un fior în spre nuferi şi trestii.

Omul stătea iar la locul său, umilit şi simplu, cu indiferenţă şi fără nici o mândrie faţă de ceiace făcuse.

Am tăcut un timp. Apoi l-am întrebat:

— Cine te-a învăţat lucrul acesta, Nicolaie?

— M'a învăţat un unchiaş bătrân de la noi, Dumitrache Ţulea. Iar el îl ştie dela alţi unchiaşi de demult. Dacă-i spui astfel vorbele cu credinţă, şarpele te-ascultă. Trebuie să mai ştii că-i păcat mare să nu-i desfaci farmecul. Trebue să-l trimeţi iarăşi la locul lui, în sălaşul pe care i l-a dat Dumnezeu.

Din vorbă, din privire, din convingerea rămasă în el, dela uncheşii străvechi din veacuri, îl înţelegeam pe Neculai, fără să am însă explicaţia lucrului în sine. Vă relatez, domnilor colegi, faptul în toată simplicitatea lui şi mai ales în tot adevărul, şi nu trag nici o concluzie.

Prietenul meu Brătescu ascundea însă, în originala lui comunicare, o uşoară perfidie. Mi-am dat seama de asta îndată ce-am privit spre grupul colegilor noştri din secţia ştiinţifică. Aveau o înfăţişare dintre cele mai interesante. Rîdeau—ca de-o glumă. Nu râdeau însă în toată libertatea, ci cu stânjenire, cu teama că li se poate cere o explicaţie. Ca să nu recunoască faptul era greu, căci puteau fi invitaţi să-l verifice, ş'atunci explicaţia nu mai putea fi înlăturată. Insfârşit râdeau totuşi ca de ceva nostim, fără să privească unul la altul.

Ii pricepeam. Oamenii de ştiinţă nu vor să recunoască minunile. Nici nu-i nevoie să le recunoască, pentru că ele nu există decât efemer. Sunt nişte zâne menite să devie femei îndată ce le-am cunoscut.

Cu plăcerea pe care mi-a făcut-o această comunicare şi veselia reţinută a savanţilor noştri colegi, am plecat cu prietinul Brătescu-Voineşti la Snagov în Duminica următoare.

Am intrat pe baltă în marginea întunecoasă de pădure, între nuferi şi liane, plutind cătră mânăstirea veche răsturnată în oglinda neagră ca'n veacuri. Nicolae Pescaru şi Cercu trăgeau la opăcini şi erau nişte oameni ca toţi oamenii, deşi ştiau să facă minuni, după un secret şi un ritual al strămoşilor lor. Ne-am desfăşurat undiţele de bambu—şi ei priveau cu atenţie mai ales nălucile, adică peştii artificiali, care pentru întâia oară coborau sub luciul Snagovului, ca să înşele generaţiile nouă de peşti. Miliardele lor trecute n'au cunoscut decât instrumentele primitive ale autohtonilor. — Pe-ale noastre ochii lor desigur le priveau caşi al lui Neculai ş'ai lui Cercu.

Mihail Sadoveanu

Pe urmă, cătră amiază, la ceasul când trebuia să ne îndreptăm spre popas şi masă la Raluca lui Gheorghe Nucuţă, lăsară vâslele să atârne şi, îndreptându-şi feţele spre ţărmul Dobroteştilor, dădură glas şi veste spre depărtare. Dar nu strigau. Lăsau cuvintele să lunece pe apă — cu voce normală şi joasă:

— Mă Cotoi, dă de ştire la Gheorghe Nucuţă că vin boierii.

Cuvintele se duceau pe luciu ca nişte fiinţe vii. Căci în practica lor seculară, prietinii noştri de-acolo amestecau fenomenele naturale şi minunile, armonizându-se cu cerul, cu adâncimile bălţii, cu lianele şi vietăţile, — toate ale vremii neclintite şi ale lui Dumnezeu.

MIHAIL SADOVEANU

CRONICA FANTEZISTĂ

„Literatură de Crăciun"

Unui director de revistă care mi cere să-i trimit ceva pentru numărul de Crăciun.

Să vă trimit „literatură de Crăciun"...
Dar ce anume? Vreţi colinde mici
Cu „dalbe flori" şi „Leroi Doamne bun",
Pentru copii peltici?
Aş scrie, poate, mai cu uşurinţă
O schiţă realistă, cu tendinţă...
Ori preferaţi istorioarele morale
(M'aţi pune 'ntr'o cumplită 'ncurcătură!)
Pentru dudui gingaş-sentimentale
Şi pentru numeroşii cetitori
Ce nu cetesc literatură
Decât odată 'n an: la sărbători,
Când tot ziarul le oferă-o poză
Cu Magi, c'un prunc ş'un staul, în culori?
(O poză care, dacă-i bine scoasă,
Se poate încadra şi pune 'n casă...)
Să vă descriu, în delicată proză,
Un pom aprins într'un salon din centru, —
O, *Tannenbaum*, lumină roză,
Copii buclaţi, păpuşi articulate, —
Ori o serbare la periferie, pentru
Orfani, cu doamne din societate?
Vă place, poate, o poveste demodată
Ce spune despre-un vrac
Şi despre-o fată
Care-a fugit în noaptea luminată
C'un prinţ adus de Moş-Crăciun în sac?...

* * *

Asară-am stat nedumerită 'n drum,
Apusul înflorea: Craiu-Nou, — o ghindă
Abia tivită cu-o părere de inel,
Cu fructul străveziu de fum
Ce parcă sta să se desprindă
Din degetarul nou şi subţirel.
De prin grădini, copacii bruni şi uzi
Impraştiau în largul vântului
Inşelător parfum de muguri cruzi.
Şi plutitorul abur al pământului
Punea primăvăratece vedenii
Pe liliecii cu crenguţe moarte.
Ş'un clopot cuvios, departe,
Chema 'ndelung, — ca 'n serile cu denii.

Dar glasuri mărunţele de copii,
Când stelele 'ncercau să se aprindă,
Au început să cânte o colindă, —
Pe Moş-Crăciun să-l cheme
Mai devreme,
In înserarea proaspătă, ca de Florii...

* * *

Pe ce meleaguri rătăceşte oare
Moşneagul alb, cu barba de ninsoare?..
Eu ştiu că Moş-Crăciun a înşirat
Pe-un fir tăiat din trena unei stele,
Toţi clopoţeii râsului curat
Şi-i ţine sub zăvor, la el în cui.
Şi 'n fiecare an de ziua lui, —
Când toate lămpile prin case sunt aprinse,
Şi când pe uliţi nu-i decât colindă, —
Coboară şirul de mărgele de pe grindă
Şi-l scutură de-asupra lumii ninse.
Ş'atunci, pe-omătul neted din câmpie,
Un cald reflex trandafiriu învie,
De parcă stau să se ivească zorii, —
Şi rîd şi se 'ncălzesc colindătorii...

* * *

Dar cum să scriu „literatură de Crăciun?"
Pe-aici e-atâta primăvară timpurie
Incât mă tem că n'o mai vrea să vie
Ca 'n celelalte ierni, Bunicul bun.
O fi venit pe-o noapte caldă pân'aproape
Clipind mărunt din increţitele-i pleoape
S'o fi uitat pe dealuri şi pe văi
S'apoi, uimit şi fără nici un căpătâi,
S'o fi întors bătrânul îndărăt...

— Cum să-l ademenesc şi să-l înşel,
Când nu-l aşteaptă nici un bulgăr de omăt,
Când şi copiii ce colindă la fereşti
Azi nu mai cred în albele-i poveşti
Şi când din toţi câţi au crezut în el
Şi l-au chemat cu gând curat şi drept, —
Eu singură-am rămas să-l mai aştept?..

OTILIA CAZIMIR

31504.
Biblioteca Judeteana ASTRA
P31504

JEAN RICHEPIN

Marele scriitor francez, Jean Richepin, a încetat din viaţă, la Paris, în vârstă de 77 de ani.

Autorul baladei „Le Gueux" a străbătut un drum curios şi plin de zigzaguri în viaţa lui agitată. Această baladă renumită începe cu cuvintele:

„Le poète est le roi Gueux".

Poetul este regele golanilor, sau mai exact: poetul este un rege-golan; boemul de altădată, din tinereţă, a devenit însă, când în barba lui roşie, împărţită în două coarne de berbec, s'au ivit primele fire argintii, un om aşezat, serios şi merituos. Atât de merituos încât a obţinut printre nemuritorii dela Academia Franceză locul lui André Theuriet.

Cine îşi mai aminteşte de fiorii de groază ce-ţi furnicau în suflet la auzul baladei *„La Glu"*, recitată de subtila Ivette Guilbert.

Acelaşi poet care, pentru primul său volum de versuri *„Chansons des gueux"*, a încasat o lună de închisoare şi a plătit 500 de franci amendă, a cântat apoi în *„Mes Paradis"*, un imn entuziast vieţei de familie, ca cel mai liniştit şi mai bun soţ şi tată burghez.

In acest volum de versuri e greu să-l regăseşti pe „golanul" şi „anarchistul", care a fost desmoştenit de drepturile sale civile, pe poetul fanfarelor revoltei din *„Chansons des Gueux," „Blasphèmes"* şi *„La Mer"*.

Jean Richepin a fost nu numai un boem, el a fost un *„bosiak"* ca şi Gorki, un vagabond. De curând au apărut într'o revistă franceză *„Amintirile"* lui Jean Richepin; ele se citesc ca un roman de aventuri în stilul lui Jack London.

Richepin s'a născut la 1849, în Medea (Algeria). Tatăl său a fost medic militar. Mama sa a fost, — după cum spune însuşi poetul, o ţigancă. Copilăria şi-a petrecut'o într'un mediu foarte romantic, printre soldaţii algerieni. La vârsta de 10 ani a fost dat la şcoală. A fost apoi elev la şcoala normală din Paris.

Pe timpul războiului franco-german a făcut parte din legiunile de francs-tireurs. A fost instructorul tinerilor voluntari şi ca să se impună a uzat de pumnul lui care cădea greu ca ciocanul.

După încheierea păcii, Jean Richepin a debarcat la Montmartre, peste iarnă numai, căci în primăvară a plecat şi a debutat ca atlet de bâlciu, ca artist şi apoi s'a făcut marinar.

Intre debuturile lui Richepin şi aventurile poetului rus Essenin cu Isadora Duncan sunt afinităţi elective.

Dragostea lui Richepin cu Sarah Bernhardt e un roman delicios. Intr'o seară poetul o zăreşte pe marea artistă, care era însoţită de camerista ei, pe Rue des Martyres. Părul ei e de aur aprins, văzut la lumina unui lanterne, îl înflăcărează. Fără vorbă, o ajunge din urmă, îi cuprinde talia cu braţul său vânjos şi o sărută pe gură. Furioasă ca o pisică, ea se întoarce şi-l loveşte cu mâna ei micuţă peste obraz. Apoi urmează o cascadă de înjurături în jargonul bogat al halelor parisiene. Richepin are neruşinarea să nu se lese mai prejos şi-i răspunde şi mai piperat.

Intâmplarea face ca Richepin să fie un băiat vânjos şi strălucitor de frumuseţe. Cearta se transformă în prietenie şi prietenia în pasiune; numai din când în când, şi din ce în ce mai des, se repetă scena din prologul acestei dragoste.

După câteva luni de zile, pe Richepin îl apucă din nou dorul de ducă. El pleacă în colonii. După câtva timp revine iar în Franţa şi-şi aminteşte că are o nevastă şi un copil, pe care îi uitase din cauza pasiunii sale pentru divina Sarah. Nu trece mult şi se îmbarcă din nou pentru patria sa — Africa. Cu acest prilej el scrie o scrisoare unui prieten:... *„sunt un nomad, un duşman al rassei albe, care a inventat căminul, familia, idealul şi religia."*

Trec anii tinereţii şi cu ei imboldul de pribegie. Richepin se stabileşte la Paris, scrierile lui îi aduc prestigiu şi avere şi duşmanul căminului începe să se simtă bine într'un palat, pentru care ar putea să-l invidieze un prinţ al finanţei.

Cu *„Le chemineau"*, în care mai fâlfâie încet aripele obosite ale pasărei călătoare, Richepin îşi face cu succes debutul pe scena franceză. El a scris câteva piese în versuri pentru Sarah Bernhardt ca *„Nana Sahib"*, o dramă indică, căreia îi urmează *„Monsieur Scapin"*, *„Le Flibustier"*, etc.

O piesă în versuri cu subiect roman *„Martira"*, a fost minunat tradusă de poetul Codreanu şi reprezentată pe scena teatrului naţional din Iaşi.

Dintre romanele lui Richepin, cari au avut mai mare succes, sunt *„Le Cadet"*, *„Les Braves Gens"* şi *„Miark"*. In acest din urmă roman, Richepin descrie aventurile unei ţigance.

JOHANNES JOERGENSEN

Crăciunul la Greccio

Era în luna Decembrie a anului 1223. Fratele Francisc din Assisi se întorcea dela Roma pe meleagurile lui dragi din Rietti. In peştera sălbatecă a unei stânci de lângă Fonte-Colombo, rugându-se şi postind, scrisese el odinioară Pilda destinată fraţilor săi mai mici pe care-i iubia, — şi papa Honoriu al III-lea confirma acum această Pildă printr'o bulă.

Astfel, fratele Francisc se întorcea din Roma simţind în inimă odihna pe care o încercăm când ne-au îndeplinit o datorie mare şi grea, — cu sensaţia de-a fi în sfârşit eliberat de-o penibilă povară. Opera esenţială a vieţii sale întregi o încredinţa el de-aici înainte în mâinile Bisericii: de-aci 'nainte el se va putea consacra cu totul iubirii sale, iubirii Celui ce într'o zi, în vremea tinereţii lui, îi vorbise sufletului său din înălţimea unui vechi crucifix, în bisericuţa ruinată din Sfântul Damian...

Insă dragostea pentru Dumnezeul răstignit a fost în totdeauna la fratele Francisc şi dragostea pentru Dumnezeul care, din iubire de oameni a vroit să devină un copilaş învăluit în scutece şi culcat în iesle. Cultul sfintei cruci, era nedespărţit în sufletul sfântului, de cultul ieslei: Betleemul era pentru dânsul lângă Golgotha. Şi astfel se întâmplă că în anul acela o porni spre Greccio pentru a sărbători acolo Crăciunul, într'un chip pe care nimeni nu l-a cunoscut şi nu l-a visat până la el. Ii vorbise de proectul lui, papei, în timpul şederii sale la Roma, şi căpătase învoirea; apoi, se înţelesese cu un proprietar cu dare de mână din Greccio, messir Jean Vallita, care îi făgăduise ajutorul.

— Vreau, îi spusese Francisc, să sărbătoresc împreună cu tine Sfânta noapte de Crăciun, şi iaţă la ce m'am gândit. Tu vei căuta să găseşti în mijlocul pădurii un loc potrivit, — o peşteră în stâncă, dacă e cu putinţă, — şi vei improviza acolo o iesle, plină cu fân. Vei căuta un bou şi un măgar, întocmai ca în staulul din Betleem! Fiindcă aş dori, măcar o singură dată să serbez venirea Fiului lui Dumnezeu pe pământ, văzând cu proprii mei ochi cât de sărăcăcioasă şi de tristă a vrut să-i fie naşterea, din iubire pentru noi...

Această convorbire avusese loc la începutul lunii Decembrie. In seara sfântă, totul era pregătit la Greccio, aşa cum dorise Fratele Francisc; iar către miezul nopţii tot poporul din ţinuturile învecinate se adunase în jurul ieslei, ca să sărbătorească naşterea Domnului.

„Greccio, ne povesteşte Thomas de Celano, devenise un nou Betleem; pădurea răsuna de glasuri melodioase şi stâncile răspundeau cântecelor mulţimii"... Purtau cu toţii făclii aprinse, în timp ce în jurul ieslei şedeau călugării cu lumânările lor; pădurea strălucea ca sub lumina soarelui. Lângă ieslea transformată în altar, un preot citia slujba, invocând prezenţa copilului divin, sub forma pâinii şi a vinului... A fost chiar o clipă când Jean Vellita a avut impresia că vede într'adevăr un copil culcat în iesle, dar care părea mort sau numai adormit. Şi fratele Francisc s'a apropiat de copil, l-a luat cu duioşie în braţe, iar copilul s'a deşteptat, i-a surâs, şi cu mânuţele lui delicate a mângâiat obrajii şi barba sfântului.... Şi viziunea aceasta nu avea nimic deosebit şi nefiresc pentru messir Vellita: căci el cunoştea destule inimi în cari, la fel, Iisus murise, sau numai adormise, până în ziua în care fratele Francisc, prin cuvântul şi prin exemplul său, l-a deşteptat şi înviat....

După citirea evangheliei, Francisc se îndreptă către mulţime. „Respirând, adânc, ne spune Celano, copleşit sub puterea evlaviei, şi covârşit de-o bucurie sfântă, el se înălţă în faţa ieslei. Şi glasul său puternic şi duios, glasul lui limpede şi sonor, sfătuia pe cei de faţă să caute numai binele".

Fratele Francisc predică mulţimii. „In cuvinte de-o căldură învăluitoare el vorbi despre sărmanul rege care s'a născut în noaptea aceea, în cetatea lui David, şi care era Domnul Nostru Iisus Christos. Şi, de fiecare dată când voia să pronunţe numele lui Iisus, era încălzit de cucernicia dragostei sale şi în loc de acest nume, îl numia duios Copilul din Betleem! Cuvântul Betleem îl spunea de fiecare dată cu mai multă căldură. Şi această noapte sfântă de veghe, se sfârşi târziu, fiecare întorcându-se spre casă, cu inima năpădită de-o sfântă bucurie"...

In româneşte de AL. N. BIAZ

Maria Pană-Buescu — Madona neagră (Xilografie)

Anatole France

Răscumpărarea „vânzătorului"

Soarta lui Iuda din Kerioth ne cufundă într'un abis de nedumerire. Căci, la urma-urmii, omul acesta s'a născut numai ca să împlinească profeţia; trebuia să-l vândă pe Fiul Domnului pentru treizeci de arginţi.

Şi sărutul vânzătorului a fost ca şi suliţa, ca şi piroanele venerate — unul din mijloacele necesare Pătimirii.

Fără Iuda, misterul nu s'ar fi înfăptuit şi neamul omenesc ar fi rămas neizbăvit.

Şi cu toate acestea, în rândurile teologilor există părerea statornică şi hotărîtă că Iuda va rămânea pentru totdeauna osânait. Şi credinţa aceasta ei şi-o întemeiază pe cuvintele lui Crist: „Ar fi fost mai bine pentru dânsul, dacă nu s'ar fi născut!"

Ideea aceasta că Iuda şi-a pierdut sufletul jertfindu-l pentru mântuirea lumii, i-a turburat pe mulţi creştini mistici şi între alţii şi pe abatele Oegger, primul vicar al Catedralei din Paris.

Preotul acesta, care avea inima plină de cucernicie, nu se putea împăca deloc cu gândul că Iuda va îndura în infern chinurile eterne. Se gândea mereu la lucrul acesta, şi neliniştea lui creştea cu necurmatele lui meditări.

Ajunse în cele din urmă să creadă că izbăvirea acestui suflet pierdut, atârna numai de milostivirea divină, şi că cu tot cuvântul obscur al Evangheliei şi al tradiţiei bisericeşti, Iuda Iscarioteanul trebuia mântuit. Indoielile îi torturau sufletul; voia să afle cu orice preţ adevărul.

Intr'o noapte, fiindcă nu putea să doarmă, se sculă şi intră prin paraclis în biserica pustie unde candelele aprinse întotdeauna ardeau în întunerecul profund. Acolo, îngenunchind în faţa sfântului altar, se rugă astfel:

„Doamne! Dumnezeul îndurării şi al iubirii, dacă-i adevărat că ai primit în slava ta pe cel mai netrebnic discipol al tău; dacă-i adevărat, cum nădăjduiesc şi cum vreau s'o cred, că Iuda Iscarioteanul e aşezat de-a dreapta ta, dă-i deslegare Doamne să se pogoare până la mine şi să-mi vestească însuş, mărimea milostivirii tale!

„Iar tu, cel blestemat de optsprezece veacuri, tu ţap ispăşitor al tuturor trădărilor, pe care te venerez pentrucă'ai luat numai asupră-ţi iadul, ca să ne laşi nouă cerul întreg, o! Iuda, coboară şi-ţi împreună mâinile de-asupra capului meu, pentru slăvirea milei şi-a dragostei!"

După ce-a rostit această rugăciune, preotul prosternat simţi două mâini atingându-i uşor capul, aşa cum l-a atins arhiereul în ziua hirotonisirii.

A doua zi, el îl vesti pe episcop de noua sa vocaţiune.

— De-aci înainte, spuse el, sunt preotul Milostivirii în numele lui Iuda — *secundum ordinem Iudas!...*

Şi din ziua aceea, abatele Oegger porni să propovăduiască lumii evanghelia milei nemărginite, în numele „vânzătorului" răscumpărat.

Apostolatul lui se sfârşi în mizerie şi nebunie.

Oegger deveni swedenborgian şi muri la München. A fost cel din urmă şi cel mai blând dintre cainiţi....

Intre noi, scumpă doamnă...

Bărbaţii cer dragostei să-i consoleze de viaţă, iar femeile caută în viaţă să se consoleze de dragoste.

* * *

Fericirea e gratuită, dacă nu e ţesută din suferinţa altora.

* * *

Se reproşează femeilor mediocre calitatea mojloacelor de seducţiune. E vina lor dacă valoarea morală, eleganţa de spirit şi mărinimia sufletească sunt o monedă care nu are curs în comerţul sexelor?

* * *

In viaţa femeilor, amiciţia nu este decât un antract.

* * *

Pentru cochete şi pentru căpitani sunt victorii inoportune şi cuceriri jenante.

* * *

„Pisălogul" e întotdeauna sărac. „Pisăloaga" nu e niciodată frumoasă.

* * *

Vrei să fii iubit, — şi eşti. Apoi nu neglijezi nimic ca să nu mai fii iubit.

* * *

Toţi dorim să împărtăşim durerile, — dar numai pe ale noastre.

* * *

Bărbaţii cred că însurându-se cu o femeie, el nu-i mai datoresc nimic.

* * *

O durere mică lărgeşte sufletul; una mare îl restrânge.

* * *

In dragoste nu e necesar să fii avocat pentru a îndeplini procedura.

* * *

Nu suportăm nimic cu atâta uşurinţă decât suferinţele acelora care ne iubesc — mai ales când aceste suferinţe provin dela noi.

MARGUERITE PREVOST

EUGEN RELGIS:

POEZII (1914--1920)

1 VOLUM 45 LEI

MELODIILE TĂCERII

POEME ÎN PROZĂ — 1 VOLUM 40 LEI

EDITURA „CULTURA UNIVERSALĂ", Şelari 7

Copii, cereţi

Biblioteca „TINERETUL"

Pentru copii şi tineret

Director: N. BATZARIA

Au apărut până acum:

No. 1. REGELE RÂULUI DE AUR, de John Ruskin. In româneşte de N. Batzaria.

No. 2. CLOPOTUL FERMECAT, poveşti originale de Ali-Baba

No. 3. FLUERUL NĂZDRĂVAN, poveşti traduse din ruseşte.

No. 4. OF ŞI ŢEPELUŞ, poveste populară dela Românii din Macedonia, de N. Macedoneanul.

COSTUL UNUI NUMĂR LEI 5

No. 5-6-7-8. INCHISOAREA DE FLORI şi alte poveştiri de MAX NORDAU. Traducere de N. Batzaria.

UN VOLUM DE 116 PAGINI, LEI 20

„LIR ŞI TIBIŞIR"

Un foarte elegant volum cu 100 desene minunate

PRETUL LEI 15

Tema în literatură

Este un fapt de simplă observaţie criza contemporană a poeziei lirice. Şi e, în principal, o criză de *teme*. Cele vechi par a nu mai putea da nimic. Amorul, anotimpurile, marea, muntele, etc., cine consimte să le mai descrie? O întreagă luptă se dă pentru a încetăţeni în artă subiecte până atunci considerate apoetice. Baudelaire alege descompunerea materiei şi plictiseala, Verhaeren coşurile de uzină, exodul rural, gările, locomotivele; Valery inventariază Istoria filosofiei; alţii, mulţi — şi pretenţioşi direct proporţional cu numărul — propun ca temă generală — poate din spirit de contradicţie, poate pentru că socot că e singura temă rămasă disponibilă: — banalitatea, ceea ce este oarecare, ceeace nu-i dramatic.

Oricum, iată o muncă considerabilă, din care s'ar putea bănui că tema are o reală importanţă în valoarea unei opere de artă. Faptele par a desminţi pe cei care susţin că orice subiect e bun cu condiţia să fie tratat cu talent.

Dar la urma urmei, — ce este o *temă?* Când un literator se gândeşte să descrie bunioară sentimentul foamei — înseamnă că el şi-a *ales* tema? Cred că nu. Tema nu-i un lucru simplu, ci dublu. Căci arta constă din stabilirea unui raport între un semn şi o idee, între un simbol şi o gândire. Simbolul e un detaliu, şi gândirea o situaţie mai generală. Dar acel detaliu are darul — şi tocmai de aceea e simbol — de a reprezenta *toată* acea cugetare generală. Cum isbuteşte Partea să se facă egală cu Totul —, aceasta este, şi va trebui să rămână un mister, altfel am vedea dispărând artele de pe pământ.

Care din aceste două elemente alcătueşte *tema* viitoarei opere de artă?

Iată-l pe autor la lucru. Prima fază a creaţiei: alege o idee oarecare şi-şi propune să o reprezinte; a doua fază: printre multele manifestări particulare ale ei, alege câteva, care i se par deosebit de reprezentative. După cum va fi ales bine sau rău, bucata va fi sau nu reuşită. Insfârşit, faza treia: după ce a ales care anume fapte particulare sunt caracteristice întru simbolizarea ideii generale reprezentate, începe să se pună problema *formei:* detaliile semnificative de care vorbeam vor putea fi redate mai abil sau mai imperfect; autorul se poate face vinovat de a fi insistat prea mult, sau invers de a nu fi apăsat destul; pentru a le spune, a întrebuinţat vorbe mai potrivite sau mai improprii, etc., etc...

După cum vedem — şi dacă dăm la o parte ultima fază care e în afară de subiectul nostru — alegerea temei se face în doi timpi, şi numai timpul al doilea are influenţă asupra valorii operei de artă. In felul acesta toată lumea are dreptate: şi cei care spun că tema nu importă (căci alegerea cutărei idei generale sau unei alteia este perfect indiferentă), — şi cei care spun că subiectul e totul (dacă prin subiect înţelegem faptele caracteristice prin care o situaţie generală este simbolizată).

Decât, e bine să ne precizăm noţiunile, adică să părăsim obiceiul de a mai numi *temă* gândirea generală a autorului, rezervând acest cuvânt numai pentru simbolurile alese. In chipul acesta va fi absurd şi lipsit de înţeles să zicem că amorul în genere este un subiect de nuvelă sau de poezie, pentru că amorul deobicei e *lucrul reprezentat*, iar nu faptul reprezentativ. Invers, locomotiva este o temă, căci ea poate simboliza o situaţie generală oarecare, bunioară forţa, munca, civilizaţia, viteza, mobilitatea, etc. etc...

Şi atunci, când vorbim de o criză a temelor lirice, vom înţelege o secare a acelor detalii caracteristice prin care putem oglindi gândiri şi sentimente, în ele însile indiferente artei. In felul acesta, nu mai poate fi nici confuziune nici controversă în problema subiectelor literare.

La toate acestea mă gândeam cetind volumul de versuri al Otiliei Cazimir. Poetesa scrie despre lucruri în principiu foarte banale: amorul, sezoanele, cearta, trecutul, şi cam atâta tot. Sunt acestea teme de artă? Am arătat cum trebue să răspundem. Totul depinde de locul pe care un fapt îl ocupă într'un raport de simbol la lucru simbolizat. Dacă faptul în chestiune e lucrul simbolizat, — atunci el nu e temă de artă. Dacă dincontră are rolul de simbol, atunci el este temă de artă. Aşa, de pildă, între sărut şi amor sărutul e simbolul şi amorul sentimentul mai general simbolizat. Dinpotrivă: dacă stabilim un raport de simbolism bunioară între un sentiment de iubire pentru un om sau pentru o femee şi un sentiment de adoraţie pentru Dumnezeu sau de dragoste pentru umanitate, atunci amorul poate ţine rolul de simbol, şi este, în cazul acesta, propriu zis o temă de artă.

Şi acum, iată ce mi s'a părut a vedea în Otilia Cazimir. Volumul său se numeşte — n'aş putea spune bine dece — „Fluturi de noapte." Titlul real al cărţii este „Feminitate." Feminitatea e sentimentul central al autoarei. Şi e un mare merit. Căci poezia lirică a fost, — ca multe alte lucruri — un privilegiu al masculinităţii. Bărbaţii sunt acei care au fabricat canoanele şi calapoadele gândirii în versuri. Iată de ce mai toate poetesele au ceva bărbătesc în inspiraţie — începând chiar cu Sapho. Au ceva cuceritor, un accent de vânător, de profesor şi de spadasin. Chiar atunci când descrie frivolităţi lirice, un poet masculin, rămâne masculin, căci, să se observe cum întotdeauna se crede dator să dramatizeze puţin exagerat detaliile pe care le descrie. Se simte că părerea sa este că în fond un bărbat nu trebue să se ocupe decât cu lucruri foarte grave. Şi atunci, oarecum ca o scuză, inventează o importanţă tragică micilor amănunte de care a consimţit să se ocupe. Acelaş lucru când scrie amor. Sau alege ca eroină o femee extraordinară, care justifică astfel diligenţa lui. Sau, dacă eroina este o femee de rând, se căsneşte a face din ea o martiră a societăţii sau a eredităţii, sau o neînţeleasă. Insfârşit, îi găseşte ceva patetic, şi e cu atât mai mândru că el a făcut această descoperire.

Pe când adevăratul poet-femee nu simte toate aceste nevoi. Femeea nu-i cuceritoare, ci mai mult receptivă. Când unui bărbat i se pare că ceva e fleac caută să-l reabiliteze prin tragizare. La femee fleacurile n'au nevoe de reabilitare; ele îi apar dela început grave, şi le primeşte aşa. Nu le schimbă, ci le descrie cum sunt. Sufletul poetic al bărbatului reformează obiectele; sufletul femeii se umple de ele, şi atâta tot. Este o cu totul altă atitudine. Cetiţi peisagiile Otiliei Cazimir. Sunt fotografii — bun înţeles, nu ale locului, ci ale ei-însişi. La bărbat, ele sunt tablouri retuşate ale propriei personalităţi a autorului care cu ocazia fiecărei bucăţi, pozează altfel. In faţa naturei, Otilia Cazimir înregistrează, cu o voluptate gravă, Universul şi pe ea într'însul.

Când am început să citesc volumul, o primă impresie m'a stăpânit: un sentiment de mare linişte. Era liniştea în faţa unei creaţii oarecum pasive, lipsită de acea — ades insuportabilă — manie a poetului bărbat de a poza în faţa subiectului.

Acelaş lucru în amor. Iubitul poetesei, dacă se dovedeşte nedemn de dragostea ei, nu este, prin aceasta, metamorfozat în erou neînţeles şi nu i se acordă circumstanţe atenuante pentru a putea redeveni vrednic de amorul persistent al autorului. Iubitul femeii-poet este ceeace este şi nimic alt. Femeea nu caută să-şi explice absurditatea ei cu argumente intime. Dacă amorul e imeritat, atunci va fi vorba de un... amor imeritat. Şi pe urmă? Nu se pot face poezii bune şi cu aceasta?

Şi astfel, la Otilia Cazimir găsim un sentiment fundamental, o atitudine constantă: aceea specific femeiască. Iarnă, vară, casa bunicilor, pârâul, amorul — toate acestea sunt la ea mijloace de simbol pentru a reda, cu un detaliu, o situaţie generală care este feminitatea ei perfectă.

Amorul, cearta, zăpada, etc., sunt la poetesa noastră teme de artă în adevăratul înţeles al cuvântului. Nu-s numai titluri rezumative, ci simboluri cu care reuşeşte să ne pătrundă de acel sentiment liniştit şi suav al apropierii unei femei.....

D. S.

Plastica anului 1926

Saloanele au fost in continuă schimbare de decor. 1926 a putut arăta amatorilor o avalanșă de nume și de opere de artă, cum mulți ani n'au mai cunoscut.

Bilanțul, de-altminteri destul de greu de intocmit, va fi insă un bun prilej de reflecțiune și suggestii.

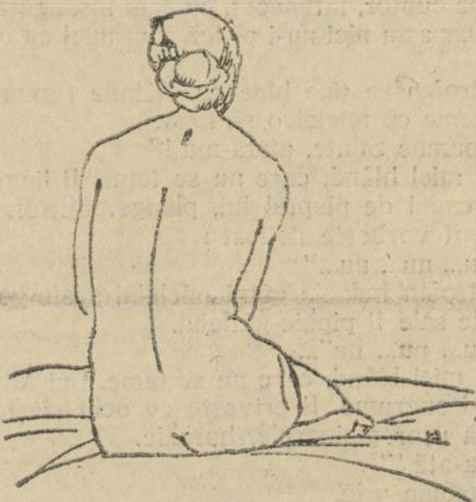
In Salonul femeilor au expus anul acesta: Nina Arbore, Olga Greceanu, Riza Kraid, Georgetta Holban-Peters, I. Brateș, Rezeda Moga, Nadia Grossman-Bulyghin, Julietta Teodorini, Maria Ciurdea-Steurer, Maria Pană-Buescu, Milița Pătrașcu, Zoe Golescu, Merica Râmniceanu, Nina De-

Theodor Pallady — Studiu

Iavrancea-Dona, Cornelia Babic, Elena Popea, Ticu Milian, Lucia Demetriad-Bălăcescu, Teodora Cernat, Constanța Petrescu și Nora Steriadi.

Teodorescu-Sion, cu remarcabile resurse tehnice, cu stil personal și compoziții artistic plăsmuite, redând viața reală și intreg sufletescul ei tăinuit, — a avut o expoziție care a insemnat o izbândă definitivă a clasicismului expresiv.

Pictorii Neylies, Severo Burada, Henri Visconte, Pejin, Gori Mircescu, Lucia Demetriad-Bălăcescu, Popp Ludoșanu, Pherekyde, Stoica și sculptorul Mățăuanu, au expus cam in acelaș timp. Dintre aceștia, unii au apărut intrucâtva inciți, cei mai mulți ne-au intărit credința in mijlocia realizărilor lor. Desprins cu totul din acest cadru, Ion

N. Tonitza — Desen

Jalea a adus certitudinea unei viguroase modelări sculpturale. Făcând să țâșnească din piatră forme vii, artistul acesta a adăugat volumului plastic o profundă semnificație lirică, — și a ridicat materialul la o valoare de sine stătătoare.

Mützner a venit anul acesta cu unele căutări noui, iar Ionescu-Doru a rămas acelaș peisagist domol și rece.

O pictoriță neinspirată, Elena Ghioculescu, ne-a amintit incă o dată de endemia diletantismului pictural.

Aceeaș banalizată horă a adus-o și in anul acesta, Dan Ioanid, alături de câteva bucăți mai serioase.

Marius Bunescu — Pe terasă, la mare

Expresionistul Hans Eder a expus pânze de o nervoasă stilizare, — a căror prețuire artistică era crescută prin adâncirea de expresie și prin sufletul culorii...

Peisagii și portrete infăptuite intr'o factură serioasă și cu o colorațiune personală, a expus Marius Bunescu.

Nu fără oarecare bucurie personală, am notat cel dintâi contact direct și mai amplu, cu publicul, a doi artiști tineri, Honoriu Crețulescu și Virgil Condoiu.

O bună expoziție de caricaturi a avut Pascal M. Rădulescu, păstrând mijlocia intre humorul natural și satiră.

I. L. Cosmovici, care a avut două expoziții in anul acesta, a făcut o dureroasă experiență. Publicul nu mai vrea ilustrații dulci și fără suflet. Poate dacă s'ar fi oprit la expoziția din Martie, și artistul și publicul ar fi rămas cu o iluzie.

Gh. Raicu și O. Briese, cu toate slăbiciunile desenului și cu toată imprecizia culorii, ne îndreptățesc să așteptăm...

Cu Horațiu Dimitriu căruia in ultimele zile ale vieții sale, prietenii i-au improvizat cea din urmă expoziție, — plastica românească a pierdut un artist de frunte, care pornise cu hotărîre și talent pe calea infăptuirilor definitive.

Un prilej de sigură orientare in arta plastică a țării noastre ar trebui să fie, fără indoială, expozițiile colective; alcătuite insă in pripă, ele infățișează îndeobște aproape numai aspectul mediocrității românești.

O societate cu vechi rădăcini și temeiuri de existență cum e „Tinerimea artistică", in loc să afirme o unitate de realizări tehnice și un intreg artistic perfect organizat, aduce cu fiecare an o slăbire de energie in realizările membrilor și o condamnabilă indulgență in selecționarea lucrărilor, — cari nu fac decât să răstălmăcească și să anihileze bunele intenții pe cari le bănuim la temelia acestor injghebări.

Au expus in anul 1926 la „Tinerimea Artistică" lucrări serioase, unele făgăduitoare, altele deplin infăptuite: Băeșu, Biju, Canisius, Cecilia-Cuțescu-Storck,, H. Dimitriu, Pherikyde, M. H. Georgescu, Rodica Maniu, A. Murnu, Mützner, Petrașcu, Gabriel Popescu, Vermont, Sirâmbu, Onofrei, Storck.

O surpriză a fost expoziția lui Henri Catargi, care a adus o cromatică îndrăzneață și un desen expresiv.

Troteanu, Steurer, B'Arg și Gic Săvulescu s'au remarcat prin oarecari reinnoiri.

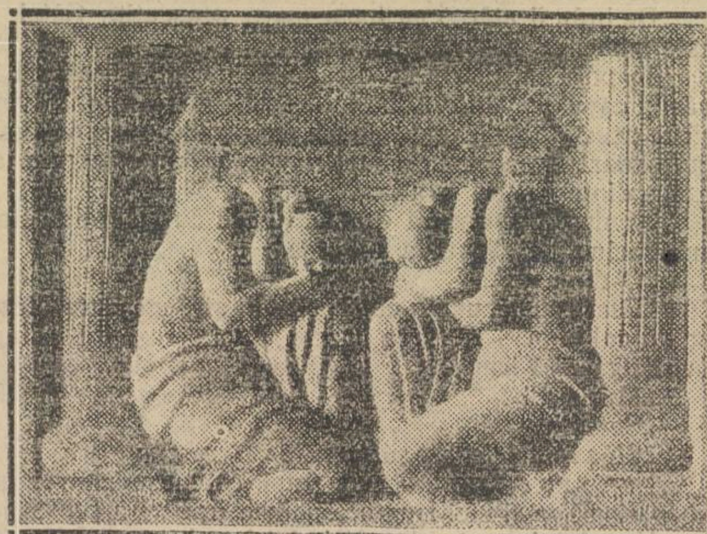
Au expus apoi cei patru: Han, Tonitza, Șirato și Stefan Dimitrescu. Reprezentând ințelesuri distincte de artă, dar insemnând un drum care pe alocuri se intretaie cu aceiași axă a clasicismului nou, artiștii aceștia se vădesc mereu frământați de nevoia construcției armonice și-a echilibrului plastic.

Cu tendințe extremiste și cu insușiri neobicinuite pentru exhibițiile curente, Marcel Iancu și Milița Pătrașcu, au ne-

G. Petrașcu — Case țărănești

liniștit o clipă spiritul hibrid al academiei somnoroase. Mentalitatea constructiviștilor ne interesează mai puțin; realizările lor, insă, atunci când sunt sincere și cu deosebire prețioase prin sugestivitate, ne vor opri intotdeauna. Am arătat la vreme ce credem despre arta lui Marcel Iancu pe care-o vedem scindată voit — și de bună seamă că intoarcerea către desenul constructiv și către culoarea așezată pe un schelet care s'o poată susține, va fi, mai curând decât o vrea artistul, ințelesul căutărilor sale.

Căile futurismului devin tot mai nesigure de străbă-

Oscar Han — Basorelief

tut: pândește pretutindeni ridicolul; talpa, părul de cal, cioburile de oglindă, poleala și surcelele, nu pot fi vehicule spre culmile olimpice ale artei. După tatonări de indoielnică valoare estetică, o fixare se impune. Și lucrul acesta l-a ințeles bine Milița Pătrașcu. Simplificările sale amintesc prin căldura formelor și expresivitatea liniei sculpturale, lucrările lui Brâncuș. Grija modelării sintetice și disciplina comprimată a planurilor și volumelor, câștigă in opera artistei o atitudine hotărîtă și caracteristică.

M. H. Georgescu a infățișat un număr de pânze cinstit realizate, — iar salonul artiștilor francezi a adus lucrări de: Buffet, Deluermoz, Dubois, Goué, Meret, Neylies, Simas, Willaume, Thévenin, Schweitzer, Savine...

T. Soroceanu — Primul fruct

V. Hugo, Lucia Rechenberg și Eugenia Filotti-Atanasiu au expus flori și floricele.

George Dimitriu: sculpturi.

Modest și cu frumoase calități, Gh. Lazăr a adus câteva pasteluri insorite.

Poitevin-Scheletti: uleiuri și gravuri.

Pentru a scăpa de controlul anatomiștilor, Lidia de Kotzebue a redus forma sculpturală la prizme dreptunghiulare. Muchiile și planurile piramidate insemnau acolo mușchi și membre. Detaliile de construcție fiind cu totul secundare in artă, expoziția aceasta a amuzat și a plăcut.

Un pictor care simte puternic culoarea, un artist a cărui maturitate a dat lucrări de un personalism desăvârșit, e G. Petrașcu. Fecund, poate prea fecund chiar, expoziția din 1926 a fost pentru foarte mulți un nou prilej de entuziasm.

Ștefan Dimitrescu — Cina

Cu totul original in procedeul său de frescă de șevalet, Aburel a inlăturat neajunsurile tencuelii insensibile și platitudinea gipsului, dând frescei de șevalet o expresivitate dominantă. Tonurile pline, uneori mate, imbracă in nuanțări vioaie subiectul — și lucrările sale au vigoare de linie și adâncime de pastă.

Lucrări de monotyp și aquaforte a expus R. Iosif, indreptățind nădejdile cele mai frumoase.

Teișanu, Mogcș, Apostol Mănciulescu și H. Aescher n'au adus nimic deosebit.

Salonul Oficial! Surprize și desamăgiri. Un mănunchi de tinere talente a atras atențiunea oficialității. Premiile au fost distribuite in majoritate numai acestora: Soroceanu, Barasky, Iorgulescu, Onofrei, Ionescu-Sin, Vasile Popescu, Celine Emilian, Papatriandafil, Bălțatu, Al. Moscu, E. Medrea-Serova, L. Viorescu, Phoebus, St. Constantinescu, Kessler, Olteanu. Premiul național de 100.000 de lei a fost decernat marelui nostru poet al culorii Theodor Pallady.

Un eveniment important al anului a fost deschiderea expoziției permanente a Academiei artelor decorative. Cu un program de largă revoluționare a artelor decorative curente, Academia s'a manifestat de astă-dată ultra-modernistă in intenții și prinurmare extremistă in realizări.

Recunoscând insă sinceritatea avântului intelectual și artistic cu care s'a injghebat expoziția, nădăjduim intr'o fixare definitivă și intr'o necesară limpezire de atitudine...

Pictorul Bulgăraș a avut o expoziție onestă; iar Pejin a fost intâmpinat, pentru a doua oară in 1926, cu aceeaș răceală.

Sârbu, Eugenia Andreescu și Aspasia Străjescu au avut de luptat cu ostilitatea legitimă, necruțătoare și aproape unanimă a criticei (a celei ce nu se lasă prea lesne induioșată) și a publicului cu deosebire.

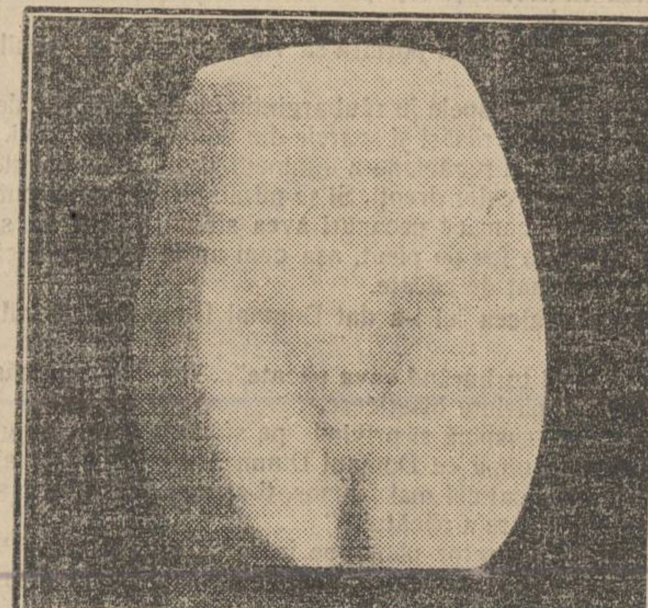
Lerner, Paul Verona și Paul Scorțescu au expus lucrări interesante și unele destul de originale, mergând drumuri bine alese și fără șovăiri.

Severin, preocupat de o ratată execuție fotografică, a apărut insuficient, dulceag și oficial.

G. Chirovici, acelaș.

Elena Popea, neglijentă in punerea in cadru, neliniștită in formă și in pastă, a avut o expoziție interesantă, dar inegală și săracă in frumos.

O semnificativă selecționare de nume și de valori plastice s'a infăptuit prin colectivele din Sala Grigorescu a

Milița Pătrașcu — Tors

Fundației Culturale Principele Carol, unde d-l Oscar Walter Cizek a intrunit pictura și sculptura românească reprezentativă. Fără să-i fi intrunit pe toți cei reprezentativi, și fără a-i socoti pe toți cei aleși — și mai cu seamă cu tot ceeace expun, reprezentativi, acest dintâi control estetic care-a fost locul de plecare al organizatorilor Sălii Grigorescu, e un semn bine-venit de occidentalizare.

Cu aceleași bune intenții a inaugurat d-l Ștefan I. Nenițescu o altă expoziție colectivă, in sala librăriei Hasefer.

Alexis de Hanzen, a venit cu lucrări inexpresive și invechite, iar Isachie a fost pentru mulți o decepție.

Prin serioase calități de culoare și desen, s'a remarcat Elena Brătescu-Pick.

Au mai avut expoziții personale: Ion Marioțeanu, Nachmasohn, I. M. Nițescu, Al. G. Ionescu, Kimon-Loghi, Carlo Nacci, Paul Molda, Aurelia dr. Ananescu, Lt. Știubei, Lucien Bazor, Maria și Alexandrina Barabas, Geo-Cardaș.

Intre artiștii cari au expus in vremea din urmă, puțini au adus o sensibilitate deosebită și un aport mai puternic de artă. A. Jiguidi, A. Mendel. Schweitzer-Cumpănă. Artur

Ion Jalea — Nud

Verona și Nicolae Taneff, sunt dintre aceștia.

Cu expoziția de gravuri Henri Boutet dela Bibliofila, și cu cea a Graficei noui românești din sala Grigorescu, anul 1926 s'a încheiat luminos.

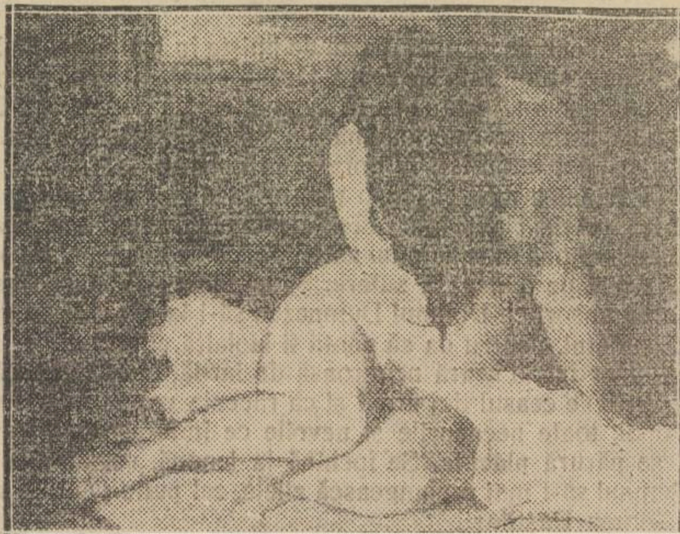
Câteva cifre ar fi poate concludente pentru o argumentare finală.

Au fost in 1926: — 10 expoziții colective, in cari au expus 280 de artiști, 1203 lucrări; — 90 de expoziții

I. Teodorescu-Sion — O răspântie

personale, in cari s'au expus circa 6.000 de bucăți (cifrele sunt calculate după cataloagele respective); — in total anul 1926, a inregistrat 7203 noui realizări plastice, — majoritatea picturi și desene; sculptura a fost mai sărăcăcios reprezentată in saloanele colective, iar expoziții personale n'au fost decât patru in cursul acestui an; gravură s'a expus foarte puțin, metaloplastie și ceramică aproape de loc.

In genere atmosfera dela noi nu s'a arătat prielnică reacțiunilor cu orice preț. Tradiția e sădită prea adânc in

Aurel Băeșu — Prima poză

sufletul nostru românesc pentruca să ne-o putem smulge cu sila.

Primind unele imbolduri către construcție și stil, respingând caricaturalul nevropaților și adoptând posibilități de improspătare a formei, arta noastră plastică — după sbuciumul, peregrinările și popasurile cunoașterii de sine — se infățișează la acest inceput de an cu câteva nume recunoscute, — cu indrumători pregătiți și serioși, și mai ales cu un suflet generos și statornic iubitor de frumos.

H. BLAZIAN

Virgil Condoiu — Din intuneric

DIN LITERATURA BULGARA

PETCO TODOROV

Paznicul raiului

In sfârşit, acum îi veni şi ei rândul. Fie că o urmărea vreun blestem, fie că era împovărată de vreun păcat greu şi mare, fapt e că, unul după altul, toţi fiii şi toate fiicele sale îi pieriseră din ochi şi ea rămăsese la bătrâneţe singură şi părăsită. In fiecare seară, când fetele cu ochii întunecoşi purtând pe umeri găleţile cu apă, treceau pe la locuinţa ei, o vedeau că şade pe pragul căsuţei dela ţărmul lacului albastru, ca şi cum ar fi tras cu urechea la murmurul somnoros al valurilor limpezi.

In tinereţe avusese parte numai de necazuri şi sărăcie şi nici la bătrâneţe nu fusese răsplăittă cu vreo bucurie Aşa-i fusese sortit să-şi trăiască viaţa. Bărbatul ei murind, o lăsase cu o spuză de copii, unul mai mic decât celălalt. Ca să-i crească pe copiii aceştia, biata femeie se lipsise foarte des şi de somn şi de mâncare.

Petru se făcuse, în sfârşit, bălat mare, dar tocmai când era în stare să-şi câştige pâinea zilnică şi să se apuce de vechea meserie a tatălui său, îi întoarse mamei sale spatele şi se duse în lumea largă. Aşa dar, maică-sa nu se putea aştepta la nici un ajutor din partea lui.

Iar după ce *Invăţătorul* fusese răstignit şi se porni prigoana ucenicilor, pentru bătrâna femeie veniră zile grele şi turburi. Era nevoită să-l ascundă mereu pe Petru şi să-i ducă de grije. Ca şi cum atâta n'ar fi fost deajuns, dar rudele şi vecinii veneau într'una la cârciuma ţinută de dânsa şi o supărau şi mai tare cu cuvintele lor.

Unii îi ziceau : „Feciorul tău a ajuns un adevărat derbedeu".

Alţii o dojeneau zicându-i : „Petru al tău urmăreşte să nimicească împărăţia şi să vâre vrajbă în toată lumea".

Numai dacă s'ar fi astâmpărat acum şi nu s'ar fi încumetat să înfrunte pe domnii cei mari, ar fi fost din nou mai bine şi pentru dânsa. Petru, însă, a plecat la drum departe în ţări străine şi nu s'a mai întors.

Şi ca să-i mai amărască zilele ei, veştile veneau una după alta. Aşa, unul auzise că l-ar fi prigonit şi că ar fi vrut să-l omoare cu pietrele, un altul povestea că nişte cărăuşi l'ar fi întâlnit undeva şi că l-ar fi văzut hoinărind fără prieteni şi fără adăpost. Iar într'o noapte târziu un drumeţ veni la cârciumă, aducând o groaznică veste, care sfâşie inima ei de mamă : departe, în ţara romană, slujitori de ai împăratului l-au prins pe Petru al ei şi împreună cu toţi ceilalţi tovarăşi ai lui l-au răstignit.

„Care i-a fost partea lui în viaţă? N'a ştiut ce-i tinereţea şi ce-i liniştea", aşa se căina printre suspine biata bătrână, şi ca şi cum spiritul ei urmărea murmurul toamnei, rămase pe pragul casei adâncită în gânduri jalnice.

Una câte una, fetele se întorceau de la fântână, amurgul aurit colora arborii în frunzişul des, de departe răsuna dangătul clopotelor dela turme, din spre mormântul Domnului venea păşind agale o caravană de catâri, încărcaţi cu coşuri de măsline şi portocale.

Un cărăuş bătrân şi cu barba albă se apropie, ca să se mai odihnească înaintea pragului şi-i zise cu glas domol :

„Vezi, cei cari l-au prigonit în viaţă şi l-au răstignit, au pierit cu toţii de pe faţa pământului şi nici o urmă nu va rămânea dintr'înşii. Fiul tău însă a fost făcut un mare sfânt, iar Domnul din ceruri i-a încredinţat lui cheile raiului".

„Măcar de ar avea parte de linişte în lumea cealaltă!" răspunse ea oftând. Şi seara târziu, când în jurul ei totul zăcea în somn, intră şi ea în mica ei colibă de pescari. Cădea o ploaie rece de toamnă, iar vântul izbea, asemeni unui drumeţ întârziat, în porţi şi în ferestre.

Bătrâna se înveli cu o pătură în aşternutul pustiu de lângă vatră. Un singur gând îi aducea mângâiere: dacă fiul ei a ajuns în raiu la un astfel de loc de cinste, el nu o va lăsa nici pe dânsa să sufere. Şi gândindu-se la aceasta, dorea uneori ca Domnul Dumnezeu să-i ia cât mai de grabă sufletul, pentru ca să poată fi laolaltă cu fiul ei.

Dar într'o seară neguroasă de iarnă, când simţi că îi se apropie ceasul din urmă şi că răceala morţii îi cuprinde trupul, toate necazurile şi nevoile ce îndurase pe pământ îi se părură plăcute. Se închină la icoană, rugându-se ca Domnul să-i mai prelungească zilele, cel puţin până la sărbătoarea Paştilor...

Decât ea pornise pe drumul din care nu te mai întorci şi mai înainte de a se lumina de ziuă, sosise înaintea porţii raiului.

Luna plină lumina încă în strălucirea ei magică, steluţele somnoroase licăreau pe cerul albastru, un râu limpede murmura în susur tainic printre ţărmurile stropite cu rouă.

„Ăştia de aicea dorm zdravăn, decât — să mă ierte Dumnezeu — nu pot aştepta până dimineaţa, aşa că am să-i trezesc" — şi femeia bătu în poarta raiului.

Toţi cei duşi în lumea drepţilor dormeau adânc şi liniştit — nici o grije şi nici o răutate nu le turbura somnul. Femeia trase cu urechia, se învârti încoace şi încolo, dar văzând că nu se arată nimeni, bătu din nou în poartă, de data aceasta mai tare.

„Ei, dar cine o mai fi şi musafirul acesta aşa de nerăbdător, şi bate şi ciocăneşte în poartă, ca şi cum n'ar fi chip să mai aştepte puţintel".

Şi sfântul Petru se sculă şi-şi frecă ochii umflaţi de somn.

Luă cheile şi se duse să deschidă.

„Cine a venit cu noaptea în cap ?" zise el punând cheia în broască.

Petre, nu mi-o lua în nume de rău, se auzi de afară un glas grăbit. Ce, nu mă cunoşti ? Sunt eu, maică-ta !"

— „A, tu eşti, mamă !" Şi sfântul Petru încruntă sprâncenele şi se opri locului.

O căldură îi năpădi tot trupul. Strânse pumnii, ca şi cum ar fi vroit să-şi reţie puterea. Chiar de ar fi fost maică-sa, el nu putea să-i dea drumul în raiu. Tocmai pentru asta îl făcuse Domnul Iisus Cristos paznic al raiului, ca să nu se uite la nimeni şi ca să ţie cumpăna dreaptă.

„Pentru cei nevrednici nu e nici un loc raiu", grăi el, ridicând mâna dreaptă.

„Cum ? Nu e loc pentru mine ?" şi femeia, jignită, se dete mai la o parte.

„Cum ai sămănat, aşa vei secera.

Domnul Dumnezeu este supărat rău de tot pe tine. Pe câţi săraci nu i-ai prăpădit deabinelea, pe câţi nenorociţi nu i-ai alungat dela pragul casei tale şi nici o dată inima nu te-a îndemnat să dai un ajutor omului nevoiaş..."

— „Cum ? Şi aicea începi să-mi baţi capul cu săracii tăi ?" strigă ea şi i se păru că o strânge ceva de gât.

Ci sfântul Petru zise liniştit mai departe : „Când ţineam cârciuma dela răscruce, de se întâmpla să vie negustori şi flăcăi bogaţi, le umpleai paharele până la vârf, dar când veneau oamenii săraci, ca să cumpere untdelemn le măsurai cu măsura falsă. Vindeai satului întreg piper roşu amestecat cu praf de cărămidă, puneai cenuşe în făină şi apă în lapte. Umblai să prinzi peşte în iazurile străine, căutai să afli unde îşi aruncaseră vecinii năvoadele şi nu ştiai ce e cumpătarea".

„Maică-sa îi întoarse vorba zicându-i : „Care va să zică, acestea sunt grelele păcate ce am săvârşit !

Credeam că dacă Domnul Dumnezeu te-a pus în locul acesta aşa de înalt, încalte aicea te-ai fi cuminţit şi că în lumea aceasta unde am venit şi eu acum, o să am parte de ceva zile mai bune, dar văd că ai rămas acelaş cum te ştiam. Te-ai apucat să faci socoteala păcatelor mele, dar spune-mi, ai crescut tu măcar un singur copil ? Ai avut tu cândva pe pământ căminul tău, ca să ştii cum se hrănesc şi cum se cresc copiii? Tu îţi scoteai şi cămaşa de pe trup ca să o dai săracilor, cămaşa pe care eu o ţesusem şi o cususem! Decât, dacă nu vrei să mă cămaşa de pe trup, ca să o dai săracilor, cămaşa pe care eu o ţesusem şi o cususem ! Decât, dacă nu vrei să mă laşi să intru, eu n'am să stau să te rog, m'am obişnuit cu suferinţa..." Şi femeia făcând un gest cu mâna de respingere şi de supărare, porni în noaptea întunecoasă pe drumul iadului, care clocotea dedesubtul raiului.

Sfântul Petru rămase încremenit locului. Voia oare Domnul şi Stăpânul său să-i trimită şi aici o durere aşa de aspră şi să-l supue la o încercare aşa de grea ? In sfârşit se mişcă din loc şi merse de se aşeză sub stejarul umbros, care se înălţa în curtea prin care intrai în grădinile raiului. Zorile începură să se ivească din ce în ce mai strălucitoare, pe când frunzele, foşnind încetişor, se puseră să povestească cu glasuri şoptitoare întâmplări din vremile străvechi.

De tatăl său, sfântul Petru îşi aducea aminte foarte nelămurit, cum îl lua cu el la pescuit.

Dar maică-sa îl crescuse mare, îi purtase de grije şi îşi pusese într'însul toată nădejdea. Când ar ajunge flăcău, el trebuia să dea fraţilor săi şi surorilor sale mai mici ajutor şi ocrotire. Şi îşi aducea aminte de marea bucurie ce avuseseră toţi din casă, în ziua în care, eşind şi el pe lac, în luntrea cea veche, putuse să câştige o bucată de pâine .Maică-sa era fericită — şi rudele şi vecinii se bucurau de această fericire...

Ci *„Invăţătorul"* veni în sat şi începu să facă minuni. Şi îl urmau tineri şi bătrâni. Şi Petru jură să moară pentru credinţa lui Crist, căci la Crist era lumina şi adevărul.

„Am să mor şi eu, îi zicea maică-sa, îţi închipui că mie lumea aceasta îmi este aşa de dragă ? O, dacă ar fi vorba de murit..., dar cui să las aceşti copii nevârstnici ? Cine să le ducă de grije ?"

Decât Petru nu pleca urechea la cuvintele acestea. Unii ziceau că e un hai-hui fără căpătâi, alţii îl socoteau drept nebun. El însă nu şovăi. Propovăduia peste tot cuvântul Domnului, îndurând şi foamea şi frigul. Deseori se întorcea acasă gol şi flămând, ca să-şi mai vadă pe maică-sa şi când sărmana de ea îl vedea venind în zdrenţe, plângea, dar tot îl primea. De multe ori, când vedea cât se trudeşte bătrâna mamă, luptându-se cu nevoia, simţea că o povară grea îi apasă inima şi se gândea că ar face mai bine să rămâie pe lângă dânsa şi să-i dea o mână de ajutor.

Decât nu zisese oare Invăţătorul: „Cine îşi iubeşte pe tatăl său şi pe maică-sa să nu-mi urmeze mie?"

Acum zorile tremurau pe cer, florile dedeau din cap, salutându-se una pe alta, păsările, trezite de vreme, îşi cântau cântecele şi toţi şi toate se sculară, ca să întâmpine soarele.

Unul după altul porniră să vie orbii şi ologii, schilozii şi slăbănogii.

Veneau să se spele în râul argintiu care uda florile de pe ţărm. Mai apoi răsări şi soarele din adâncimile cerului, răsună cucernica rugăciune a dimineţii şi din toate părţile apărură cetele celor drepţi. Şi se mirau cu toţii şi nu puteau să priceapă cam ce necazuri avea sfântul Petru, ca să-şi lase capul în jos pe piept, aşa cum ar face unul al cărui suflet e întinat de păcate.

„Doar aicea lui i-a dat Domnul Dumnezeu locul cel dintâiu..."

„L'or fi turburând ceva păcate"... zise încet un păstor sărac unui părinte bisericesc.

Acesta suspină şi privind pe sfântul Petru îl grăi: „Nu cumva după ce Domnul Dumnezeu te-a aşezat aicea şi ţi-a dat locul cel mai frumos, ţi-ai adus aminte că şi tu ai fi un om care a păcătuit?"

Iar un cerşetor obosit se întoarse spre sfântul Petru şi-i zise : „Să fi fost eu un om păcătos, cum m'ar fi primit Dumnezeu în raiul Său ?"

Sfântul Petru se uita pe sub sprincene la toţi aceştia şi nu zicea nimic.

Şi cu toţii îl priveau dând din umeri şi nimeni nu putea să-l înţeleagă.

„„Azi noapte, zise el într'un târziu, am alungat pe maică-mea dela porţile raiului, pe ea care m'a îngrijit toată viaţa ei şi s'a chinuit aşa de mult pentru mine... Eu să stau aici, pe când ea..." şi lăsă vorba neisprăvită.

O ţigancă zdrenţeroasă se apropie de el şi-i zise: „Sfinte Petre, am să-ţi dau eu un sfat — şi căută ceva în sacul ei murdar. Il cerusem odată mamei tale o şuviţă de lână, du-te şi scoate-o din iad, spunându-i să tragă de şuviţa aceasta. Dacă nu-i pare rău că mi-a dat-o, să ştii că firul nu se rupe".

Sfântul Petru luă şuviţa de lână şi se duse la iad. O noapte adâncă stăpânea toată împrejurimea iadului. Se auzeau de departe cuvântările goale şi răsunătoare ale învăţaţilor şi domnilor distinşi, o ceartă şi o sfadă cumplită izbucnise între vrăjitori şi înţelepţii pământului, iar sgomotul făcut de dânşii se resfrângea în zăngănitul săbiilor şi baionetelor.

Trad. de N. BATZARIA

R. Canisius — Aquaforte

ALEXANDRU NEWEROW

FOAMETE!

1. LINIŞTE

Intuneric. Dint tindă vine frigul prin uşa pe jumătate deschisă. Pe podea se târăşte fum albăstrui. Părăsite, spânzură două icoane în colţ. Cioburi, gunoiu pentru încălzit, zac lângă prag. Dinţii unei furculiţe mari se află în soba cea rece. Mânerul cel lung, afumat, ajunge până în odaia de mâncare. Tapete rupte atârnă în sdrenţe înegrite, împodobite cu cuiburi uscate de rândunică pe pereţi.

Mizeria.

Spiridon goleşte cuiburile de rândunică în scobitura palmei şi apoi îşi svârle în gura flămândă, scrâşnindă, conţinutul. Işi schimonoseşte faţa într'o strâmbătură, închide ochii, mişcă lung fălcile şi se osteneşte să înghită praful de rândunică.

Frosca roade stupidă o bucată de lemn de teiu. Nu mai are putere să mişte limba umflată, stă cu gura sfâşiată. Apoi se uită în soba goală, rece, loveşte cu capul furculiţa, sbiară, cade jos svârcolindu--se şi rămâne nemişcată.

Lionca, urlă la sobă ca un câine. Sgârie peretele cu degete strâmbe, îşi mestecă convulsiv limba chircită, cu un murmur de moarte pe buze :

„Rându-ne-le ! Rându-ne-le !"

Spiridon clatină nervos din cap. Priveşte cele două icoane din colţ, strigă ca un posedat, în timp ce-şi trece prin păr degete ţepene :

— „Ajutaţi-ne, blestemaţilor"...

Pe podea se târăşte fum albăstriu.

2. DOUA, ALATURI

Dela amiază încă stă luna cea palidă deasupra şopronului. Pământul exală aburi, lângă gard. Prin negura de zăpadă sclipeşte pădurea depărtată în haină albă. La stânga, scheletul unei mori cu aripi negre, înţepenite.

Câmp mort fără cărare. Zăpada neatinsă. Nici urmă de gunoiu înaintea picioarelor. Nici un îndrumător. Inapoia coastelor goale ale acoperişurilor, gâturile lungi ale hornurilor neîncălzite.

Klinuşca trage cu greu picioarele devenite ca lemnul, murmură nelămurit :

„Să tăiem... lemne"...

De brâu îi atârnă un topor mare, neascuţit. Gâtul îi este înfăşurat cu doui saci.

Inapoia lui, Elisar, cu o căciulă de copil, care-i stă în vârful capului. Vântul suflă în urechile neapărate. Iţi vine să te aşezi acolo în mormintele de zăpadă, să te viri sub învelitoarea cea albă. Vântul vâjâie ca un vulcan, te aruncă dintr'o parte în alta.

Klimuşca se aşează deodată lângă un stâlp de hotar, sub căciula de zăpadă a acestuia.

„O-dih-nă !"...

Elisar stă tăcut, cu capul plecat, strânge gura pieziş ca un cal obosit, îşi linge buzele. Apoi se aşează alături, la stânga lui Klimuşca.

„Murim !"

„Sete !"...

„Să avem lemne... să tăem"...

Nu se mai vede de-acum satul, cu coastele goale ale acoperişurilor şi nici luna cea palidă, deasupra şoproanelor. Un vârtej de zăpadă vâjâie într'un dans sălbatec, încălzeşte o oală uriaşă.

Klimuşca ţine toporul într'o mână, cu cealaltă se ţine bine de Elisar, plânge ca un copil.

„Lemne"...

Opinca de pe piciorul stâng a crăpat, o zdreanţă lungă se târăşte după el. Sacii de la gât se umflă ca nişte aripi. Amândoi tropăiesc printre movile de zăpadă, rătăcesc pe loc prin ger şi zăpadă, ascultă urletele. O menagerie uriaşă în stepă.

„Aruncă toporul. O să-ţi fie mai uşor".

Klimuşca aruncă toporul, o clipă strigă după el :

„Toporul meu !"...

Se târăşte în patru labe, sgârie zăpada cu mâinile, nu mişcă din loc, murmură obosit, fără să deschidă gura :

„Să dorm... Să..."

Elisar pleacă, se întoarce, se apropie de Klimuşca, care şi-a îngropat capul descoperit în zăpadă, îi pipăie faţa, mâinile.

Şade nemişcat.

De unde a apărut deodată o casă ? Lumina străbate prin ferestrele îngheţate. La masă şade un ţăran în cămaşe, îl cheamă vesel la dânsul :

Vino ! Vino înăuntru ! De ce să îngheţi afară ? Culcă-te pe cuptor lângă Klimuşca. Mâine vă duceţi mai departe.

„Sunt tare obosit".

„Odihneşte-te. Culcă-te".

Se lipeşte de Klimuşca. E aşa de cald.

„Aşi vrea să mănânc"...

„Uite, ai o bucată de carne de berbec"...

Elisar îşi vâră în gură mâna lui Klimuşca, muşcă zdravăn cu dinţii reci, amorţiţi.

„Mulţumescu-ţi ţie Doamne ! „Insfârşit, carne !"

3. PISICA CEA NEAGRA

Miaună toată ziua. Nu se ştie, e în tindă sau sub pat.

Mitrofan înalţă capul. Bucurie străluceşte în ochii îngrozitori, înfundaţi.

„O pisică !"

Se dă jos încet, se târăşte cu capul sub pat.

„Kţ-kţ-kţ !"

Linişte desăvârşită.

Lucheria şade pe bancă, ţine în mână un os de cal, mare, ros, rostogoleşte ochii sălbatec. Pe cuptor moare un copil cu capul atârnat în jos, scânceşte cu glasul înăbuşit.

Mitrofan priveşte în tindă. In colţ stau două pisici, una neagră şi una albă. Cu urechile ciulite, îl privesc pe ţăran drept în faţă, îşi mişcă încet cozile. Pisica cea neagră se culcă spate. Cea albă, ca să se joace, se aruncă peste ea.Mitrofan întinde mâna, vrea s'o apuce pe cea albă de piciorul drept din faţă. Pisicile aleargă prin tindă, sar una peste capul celeilalte. Mitrofan goneşte pe cea neagră în colţ, dar ea se caţără repede pe grinzi. Acum atârnă cu capul în jos şi scrâşneşte din dinţi. Mitrofan tremură din tot trupul, rupe zăvorul de la uşa tindei şi loveşte cu el pisica în cap. Aceasta cade, se răsuceşte ca posedată înaintea picioarelor sale. Ochii îi sunt însângeraţi, gura larg deschisă.

Mitrofan cade cu pieptul peste ea, o apucă de gât.

„Stai ! Blestemată"...

Peste un ceas stă el acolo, cu zăvorul în mâna convulsiv închisă, aude pisica miăunând în odaie.

„A fugit !"

Mitrofan se târîe din tindă în odaie : pisica îl priveşte de pe cuptor, întunecat, cu ochi însângeraţi. El se uită atent. Dar asta nici nu-i pisică : un miel cu o pată albă în frunte !

Mitrofan se ţine bine cu mâinile tremurânde de sobă, se teme că mielul o să fugă.

„Doamne Sfinte, ajută-mă !"

Un miel blând, care nu se teme. Ii linge mâinile, îşi lipeşte capul de pieptul lui, plânge. Mitrofan îi mângâie spatele, îi vorbeşte delicat :

„Nu... nu... nu..."

Mitrofan îndoaie gâtul mielului peste genunchiul său. Degetele sale îi pipăie gâtlejul.

„Nu... nu... nu"...

Un miel blând, care nu se teme. Lui Mitrofan îi pare rău, să-l sugrume. Il priveşte cu ochi sfâşietori, tresare. Işi agită uşor picioarele, horcăie.

„Ta-ată !"

Mitrofan urlă.

Şade acolo cu ochii închişi. Inima bate înăbuşit. Cu braţele întinse, cu capul svârlit înapoi. Conştienţa cea din urmă piere, îi pune în faţă în vârtejul rătăcirii o prăpastie întredeschisă. Mitrofan sboară în sunete de clopote, cu un râs drăcesc în urechi. Se teme, că mieluşelul o să cadă, îl ţine bine cu degetele de gâtlej. Mitrofan nu mai respiră.

Cu mâinile încleştate de uşciori, stă pisica în uşă cu gura deschisă, geme văitându-se :

„Mi-tro-fan !"

4. OCHII

Bunica Maria zace pe podea. I se văd numai picioarele, cari ies din cearceaful gros, degetele negre, strâmbe şi ochii blânzi, obosiţi, plini de o durere nemăsurată.

Fiul mai mare, Mihăilă, cu barba lungă, îşi întoarce faţa de la dânsa, plânge lung în tindă, se întoarce în odaie, pipăie mâna bunicii cu degetele negre, strâmbe : Mai trăieşte. Inima îi este strânsă parcă în cleşte. Incă o clipă, şi o să crape de caznă. Se ţine bine de masă, respiră greu cu gura deschisă.

Ochii !

Fără cuvinte vorbesc ei lui Mihăilă

„Aşteaptă, băiatul mamei, încă nu !"

In curte, lângă poartă, un cuib de calici svârlit acolo, se târăşte o fetiţă, o gură de prisos.

Afară pe stradă şade Paramonow, cu capul descoperit, într'un morman de zăpadă. Parcă ar fi un indicator de drum în zăpadă, întinde braţele şi strigă limpede în tăcerea îngheţată :

„Mor !"

Intr'un colţ plânge nevasta lui Mihăilă, Ana, plecată peste trei copilaşi.

„Oh, Doamne, Sfinte Dumnezeule ! Oh, Doamne, Sfinte Dumnezeule !"

Mihăilă ia cuţitul.

Se pleacă peste bătrână. Mâna înţepeneşte.

Cu dragoste privesc ochii cei blânzi, obosiţi, plini de durere nemăsurată.

Mihăilă îşi încleştează dinţii, şade nemişcat, aruncă cu turbare cuţitul, strigă nevestei şi copilaşilor :

„Diavoli !"

Cade pe pat, cu faţa în perne. Işi muşcă mâinile. Sare iar în sus. Aleargă nebun prin odaie. Urlă de disperare, tropăie din picioare, strigă nebun :

„A-ju-tor ! Mântuieşte-ne !"

Ana cântă de jale în colţ, plecată peste copilaşii ei :

„Oh, Doamne Sfinte Dumnezeule ! Oh, Doamne, Sfinte Dumnezeule !

Mihăilă îi apucă mâinile !

„Isprăveşte !"

Tremură, aruncă o sdreanţă peste ochii bunicii Maria, ca să nu-şi privească fiul, cu o durere nemăsurată. Şopteşte, gâfâind de groază :

„Mamă ! Iartă în numele Mântuitorului !"

DE-A PUFURILE

Până la ușa mea ducea o fundătură neagră, în care ardea funebru un felinar. Mă închisesem de vreme. In luna lui Decembrie, stolul zilelor scurte, cu fulgii negri uzi de zăpadă și ploaie, se adună negre sub streașini și la ferestre, ulița e mocirloasă și în odaie, cititorul, cu focul în sobă, se complace singuratec și străin, în ascultarea ciocurilor ascuțite, frecate de învelitoare.

Noaptea se legăna în inima ciocănitoare a unui ceasornic cu cuci. Aud o voce din întunerec și văd un om cu căciulă.

— In fund, la dreapta, unde-i aprinsă lampa.

Cine să fie? Omul se apropia lunecând. Căzuse de câteva ori și se sculase răzimat de întuneric. Il auzii lungit în ușă.

— Pe cine căutați? întrebai din sală.

— Deschide!

Era vocea, schimbată, a șefului meu, judecătorul din Pașilați, unde fusesem numit substitut, de 20 de zile. Deschid cu grija cuvenită. D. Petrescu se opri în prag, murdar de noroi, ca o statuie tăvălită, mâzgolit de mocirlă, cu lut în gură și pe mustăți. Iși pierduse căciula. In dreptul ochiului purta o vânătaie galbenă, care-i modifica figura și par'că în buze o țigare cu sânge.

Il desbrăcai, scoțând din spinarea lui o haină grea și înțelegând că s'a petrecut o beție cu bătaie, luai pe judecător pe după mijloc și-l dusei până la canapea.

— Credeam că te-ai culcat, zise d. Petrescu...

— De obicei, citesc până noaptea târziu, răspunsei.

Palid ca papura, tremura de frig, i se închideau ochii aproape automatic și i se deschideau brusc ca niște capace de ceasornic cu resort.

— Păreți bolnav, Domnule Judecător. Ce aș putea să vă servesc?

Tăcere indiferentă. Judecătorul își fixa vârful galoșilor pe care și-i uitase în picioare. Și-a pierdut toate cuvintele, ca niște mărgele, le caută, nu le găsește. Aștept. Nu știu ce aștept și imaginez. Mi-am adus aminte din proaspăta mea carieră, de acei oameni foarte cinstiți care se hotărăsc să fure, la bătrânețe, biciuiți de nevoie. Cazul i-l complic în presupuneri, pierdere la joc, bani străini... Respectuos răsfoiam cu mintea cronica tribunalelor. Intrebare neașteptată și borborosită:

— Ești singur?

— Desigur.

— Spune drept.

— Absolut singur.

Privirea judecătorului, par'că ieșită din fire, pipăia pereții.

— Am venit la d-ta, ca la un frate, zise el. — Mă așez pe canapea lângă el. Judecătorul își ridică din pământ capul, ca să-și verse par'că lacrimile de mai de sus. Căci plângea și își punea fruntea pe umărul meu.

— Ești un copil, Domnule Judecător: o pagubă se poate îndrepta.

Tonul acestei mângâieri se adresa unui judecător desonorat și cartofor. Căutătura lui sticli ca doi nasturi de sidef.

— O pagubă? zise judecătorul. Se poate îndrepta, repeta el, rece și pasiv.

Iși puse mâna pe frunte și grav:

— Abia știu cum s'a întâmplat... Să nu crezi că a fost într'adins...

După o pauză:

— Câteodată, seara, ne jucam cu Ana... Ne băteam cu pufurile din pat.

Pierzând urma priceperii, rătăcii câteva cuvinte:

— E foarte natural.

Ana era nevasta judecătorului, căsătorit de un an, o femee negricioasă frumoasă. Soții se iubeau ca în seara nunții.

— Eu luam o perină din pat, zise judecătorul. Nevastă-mea lua o perină și ne fugăream amândoi prin toată casa, când eu după ea, când ea după mine.

Incâlcirea verbală îi despăru și judecătorul se trezi.

— Așa ne-am obicinuit, de când ne-am luat. După ce ne observam unul pe altul, ne întâlneam în mijlocul odăii și ne întrebam: Mă iubești? Cât mă iubești? Eu arătam: de-o șchioapă. Ea arăta uite atât, cât vârful degetului mic, și mai puțin.

D. Petrescu zâmbi cu o fericire neasemănată în ochi. Apoi, ca și cum i-ar fi umblat împrejurul ochilor o muscă, o lovi cu palma înspăimântat, întoarse capul și se cocoșă în guler.

— Astă seară, șopti judecătorul, alăturându-se tare de mine, ne-am jucat de-a pufurile... Ana m'a lovit cu un puf în cap... Am dat și eu cu plapuma de fulgi... Ne-am bătut o jumătate de oră... Ajunge! i-am zis Anii. Ea se prefăcu că se oprește. Cum întorceam capul, mă lovea în ceafă și jocul reîncepea... și a mai ținut o jumătate de ceas.. Cine învinge mă sărută! striga Ana, fugind prin odăi. Am prins-o într'un fotoliu!... Ana râdea, râdeam și eu... Cu plapuma i-am prins capul și cu mâna o ciupeam încet de spate... Am stat așa câteva minute... Am învins!

Indiscreția tuturor acestor detalii de prost gust m'ar fi plictisit, dacă în bagatela lor nu presupuneam că se ivește și ceva nou.

— Ai înțeles, domnule substitut? răcni judecătorul.

— Imi pare bine că știți să petreceți, zisei d-lui Petrescu...

— N'ai înțeles nimic! zise judecătorul, sculându-se și apucându-mă de cravată. Când am ridicat plapuma, Ana murise! Ai înțeles? murise înăbușită de mâna mea. Ii țineam capul prin fulgii plapumei, sub care Ana se zbătea... socoteam că se joacă și cu mâna slobodă o gâdilam pe sub plapumă... Ea murea și eu o gâdilam... murise și eu tot o mai gâdilam.

Judecătorul făcu un semn înmulțit, jucându-și degetele și gâdilând pe dedesubt ciucurii canapelei, ce-a lungul.

— Ai înțeles acum ce am făcut? Eram fericiți, domnule substitut! domnule substitut! adaose judecătorul strângându-mă în brațe... Acum, e-acasă, în fotoliu, am lăsat-o acolo, cu un ochi zgâit la tavan și cu puful în brațe...

Judecătorul încrunta sprâncenele lui enorme, și zâmbea, alternativ. Imita mașinal prin odaie jocul, se ferea să nu fie lovit, ataca la rândul lui...

Fără să mă mai zărească, luă o perină de mătase de pe canapeaua mea, trecu pe lângă mine, deschise ușa foarte încet și ieși în vârful galoșilor, ca și cum nu ar fi voit să mai deștepte morții și alunecând pe malul fundăturii, trecu prin întuneric departe.

La Pașilați e vacant un post de judecător.

T. ARGHEZI

Maimuța și Omul

Aceste două întâmplări s'au petrecut, deși în aceiași zi — în Ajunul Anului Nou, în două puncte extreme ale Sfertului Civilizat din Planeta noastră numită „Pământul". Sfertul acesta, care cuprinde America de Nord, Oceanul Atlantic și Europa, crede, că Sufletul Mistic și duios al Omenirii se află concentrat la Petersburgul Literaturii Rusești, pe când Energia-i Materială și brutală și-a așezat cuibul cel mare în New-York-ul Tehnicei Americane. Iată care au fost aceste două întâmplări.

„MAIMUȚA" ?

Podul Nou care leagă insula Mannathan a zgârie-nourilor cu New-York-City al Istoriei Americane, e o construcție uriașă și frumoasă. Totuși, la stânga și la dreapta celor două intrări ale Podului, de-alungul puternicului Râu Hudson, pe maluri, se mai păstrează patru cartiere vechi pline de case dărăpănate ale Sărăcimii. Turnurile intrărilor

Alexis Nour

dela Pod stăpânesc și străjuesc aci toată împrejurimea, iar Lanțurile lor enorme de Oțel se întind fermecate spre perechile de turnuri înfipte în Hudson, încătușând Stihia Apei.

In Ajunul Anului Nou, Sărăcimea celor patru cartiere vechi caută și ea să-și uite necazurile în atâtea chipuri, câte Neamuri s'au adunat aci, în antretul murdar al Bogăției. Evrei, Italieni, Ruși, Poloneji, Irlandeji, Slovaci, Unguri, Chineji și alte zeci de Națiuni, își curățau, își spălau și încălzeau locuințele, paturile, hainele și-și găteau câte un Cozonac, Pudding, Pateu sau Macaroane.

Croitorul Iosef Marzum, emigrant Armean, cu nevasta sa și cu o fetiță de țâță, ocupau un atelier, o cameră și o cămăruță în etajul al cincilea, într'o casă veche ale cărei balcoane aproape se atingeau de lanțul de oțel al Turnului de intrare dela Pod. Casa era împrejmuită de alte case vechi, și numai un colț ieșea spre Piața din fața Turnului.

Până și în zilele mari, Piața Podului forfotea de lume, de trăsuri, tramvae, camioane și trenuri. Râul cu mii de vapoare. Fabricile uriașe din apropiere, te asurzeau cu vuetul Sirenelor. Mișcarea „Metro"-ului subteran și a trenurilor obicinuite sau, „supra-pământene", zguduia Pământul și Văzduhul. Zgomotul infernal domnea asupra locuinței lui Iosef Croitorul — Zgomotul care spunea Femeilor și Copiilor să nu-și părăsească niciodată locuințele pentrucă în Oraș îi pândește Moartea sub roțile a tot felul de vehicule.

In mijlocul cartierului se afla o clădire transformatăîn hală: de aci toți locuitorii se aprovizionau cu cox, lapte, pâine, carne, zarzavat, ghete, stofe și pânzeturi, târându-și coșurile pline pe scări, între case, până la cel dintâi ascensor, care îi ridica până la galeriile comune ce uneau casele.

Nevasta lui Iosef, Sara, în lipsa bărbatului spăla și gătea pentru Anul Nou. Vremea era frumoasă. Iarna de data asta întârziase atât de mult, încât Pescărușii care se cuibăresc prin ornamentele tăiate în Granit ale Turnurilor Podului, rămâneau aci împreună cu Porumbeii sălbătăciți. Nici chiriașul perechii Marzum, Italianul flașnetar Sandro Prellis, nu era acasă. Flașneta rămăsese în cămăruța lui Sandro, iar Maimuța lui dresată, Minta, care juca după muzică rolurile de general cu galoane de aur ori dansa „cakewalk", se afla acuma lângă fetița lui Marzum, pe care o iubea cu o infinită duioșie.

Sara își aduse aminte deodată, că uitase să mai cumpere ceva și vru să se mai repeadă până la hală. Nici-o vecină însă nu putu să-i facă binele să vegheze un sfert de oră lângă fetiță. Sara știa că Minta nu lasă să se apropie de copilă nici o muscă, nici un țânțar. Se uită din atelier, unde avea o albie cu rufe și o mașină de gătit, în dormitor: Minta ședea nemișcată păzând Somnul Fetiței și surâse prietenos Sarei. Atunci femeia se hotărî, încuie ușa și se repezi cu ascensor și pe numeroase scări spre hală.

Aci era o înghesuială și o aglomerație de cumpărători ca niciodată; în loc de un sfert de oră, Sara pierdu o jumătate și se grăbi acasă cu un pachețel de cumpărături. Nu ajunse însă până la jumătatea drumului spre casă, când auzi sunetele semnalelor de incendiu. In acelaș timp văzu că lumea începe să fugă pe toate scările și în toate direcțiile întrebându-se: unde arde? Nimeni nu știa încă nimica, fiindcă în acest cartier o casă ascunde după ea — alta și un labirint întreg de ganguri, scări și galerii încurcate se afla în această clipă între Sara și locuința ei.

Puțin îngrijorată, femeia căută să treacă cât mai repede înainte, și, ocolind încă vre-o trei case, dădu peste doi oameni care desfăceau gurile tuburilor cu apă.

— Unde arde?

— Casa Corporației Podarilor.

Era casa, în care stătea cu locuința familia Marzum. Inima femeii zvâcni cu putere, gura îi scăpă un răcnet de spaimă și capu-i se umplu de plumb. Văzu roșu înaintea ochilor... In două minute, răsbătând pe scările din ce în ce mai ticsite de locatarii speriați, ajunse, fără să-și dea seamă cum, până în gura gangulului care dădea dintr'o casă vecină spre trecătoarea cu trepte de dinaintea casei Corporației. O mulțime mare astupase gangul și pe deasupra capetelor nu se vedea decât o parte numai din zidul etajului întâi al casei cuprinse de flăcări. Lumea stătea îngrozită și nu se mișcă nici atuncea când Sara se prăbuși la pământ cu un țipăt sfâșietor:

— Fetița mea! Copila mea!.. Și-și pierdu cunoștința.

Leșinul Sarei era foarte profund și dură vre-o jumătate de ceas. Când își reveni în fire, recunoscu cu greu o Cusătoreasă din casa vecină la care era dusă de alți vecini, din gang. Iosef ședea pe canapea, și se uita la dânsa.

— Fetița mea! — strigă slab Sara, și se ridică în pat.

— N'a ars nimic. Focul s'a stins, — îi zise Iosef.

— Unde mi-i Copila? — se smunci Sara din pat căutând să se țină pe picioare, însă căzu înapoi.

— A rămas la madam Divishek. Să mergem acolo...

Sara închise ochii și nu văzu fața lui îngrijorată.

In câteva minute i se făcu mai bine într'adevăr, și fu în stare să plece. Răzimându-se pe brațul bărbatului care mergea cufundat în gânduri, Sara văzu în jurul casei lor o mulțime de oameni în grupuri. Pompierii își luau pompele, ducându-le în sus pe scări spre piață. Mai mulți locatari erau ocupați cu lucrurile lor, scoase afară.

Deodată, Italianul Sandro Prellis veni spre soții Marzum, desperat, fără pălărie,

— Minta! Caut pe Minta! Nu e nicăeri! Vai de mine!

Flașneta fără Minta dresată de dânsul de vre-o șase

Continuare în pag. VI-a

PAUL ZARIFOPOL: Din registrul ideilor gingașe

In genere recenzenții fac ce le cer, eu însumi fiind recenzent și ei-înșiși fiind autori.

In speță, le-am cerut totdeauna favoarea de a nu se ocupa de loc de cărțile pe care le scriu.

Firește, am și eu, ca toți oamenii, o nemăsurată vanitate literară, și, ca atare, prefer în principiu să se vorbească rău despre operele mele mai bine decât să se tacă complect. Și totuși.

Și totuși îmi este atât de mare suferința la gândul că un critic inabil mă va lăuda pentru calități pe care nu le am și pe care le socot cusururi, sau îmi va reproșa cusururi pe care le consider drept cele mai înalte ale mele calități...., într'un cuvânt îmi este insuportabilă reprezentarea acelor neînțelegători de profesiune care prostituează munca altora pricepând-o pe dos.

Știu bine că cetitorul este, în generalitatea cazurilor, un cetățean care pricepe greșit cărțile pe care ne ostenim să i le scriem. Dar cetitorul devenit el însuși scriitor —, aceasta e, cu siguranță, prea mult.

Pătruns de asemenea scrupule încerc, cu timiditate, a începe o recenzie despre noul volum al d-lui Zarifopol. Imi este cumplit de teamă de a nu-l fi priceput complect. Cu atât mai mult că este vorba de d-l Zarifopol pentru care — aceasta se simte — înțelegerea exactă a ideilor sale îi este de sigur mai prețioasă, decât orice omagiu. Jumătate în glumă, dar jumătate cu cel mai deplin serios, d-l Zarifopol are ambiția să-și instruiască aproapele. Aș fi inconsolabil dacă m'aș dovedi a fi fost instruit greșit...

* * *

O trăsătură a cugetării d-lui Z. — trăsătură care cade sub simțuri — este excesul de criticism. Aceasta dă de reflectat. D-l Z. e Român. Or, în țara noastră nu numai excesul, dar criticismul pur și simplu este încă socotit ca o impietate. Insuși d-l Zarifopol arăta că Românul este bergsonist din naștere; o păreche de palme — aceste „données immédiates de la conscience" — îi apare ca o supremă înțelepciune. Apoi Românul este tricolor. Și atitudinea mistică e tocmai cea mai bună amică a conduitei patriotice. Să fie oare d-l Z. nepatriot?

Cred că nu se poate. Și asta oarecum a priori. Este imposibil ca cineva să nu-și iubească țara lui. Cu toate procesele curților marțiale —, antipatriotismul rămâne o invenție reală. Dar ce zic? Nu numai că tot omul își iubește țara. dar tot omul caută, potrivit mijloacelor sale, să o servească. Firește, procedeele diferă, și rezultatele pot fi negative. Dar buna voință există totdeauna.

Neînțelegerea provine din următoarea împrejurare. S'a creat la noi un curent potrivit căruia nu se poate fi patriot decât lăudând necondiționat. Există un filozof și profesor care privește patriotismul românesc ca ceva cam asemănător cu ceea ce în penitenciare se numește terapeutica prin „mission de confiance". Ca să îndrepți un hoț, nu-i spui că-i hoț, ci dimpotrivă, îi încredințezi bani și secrete importante, adăogându-i că ești fericit de a-l fi găsit pe el. căci în altcineva cum ai putea oare să te încrezi? Și astfel, reeducarea se poate obține, uneori.

Nimănui nu-i trece prin gând că adevărata încredere este atunci când îi spui cuiva relele pe față. Căci această brutalitate incomodă implică măgulitoarea propunere că îl socoți capabil de a se îndrepta. Cam de acest gen e patriotismul sistem francez. Cetiți o carte de istorie școlară. Veți găsi acolo pagini foarte severe pentru eroii neamului. In Franța o asemenea rigoare e tocmai un indiciu de putere. Simptomul acelei puteri mai tare ca toate: puterea de a te autoamenda.

Dar, însfârșit, aceasta este exotism. Să revenim la realitățile românești. Nu-i oare posibil ca prin critică să-ți servești țara *și altfel* decât cum fac francezi?

Cred că da. Imi amintesc de o experiență personală, foarte ades verificată. Când îndrăsneam a spune unui Român că de pildă la noi în administrație se fură, îmi răspundea, liniștit, că aceasta nu-i specific nouă și că fenomenul se întâlnește pretutindeni, în democratica Franță, în ipocrita Engliteră și mai ales în liberele Americi. Mi-am zis atunci că s'ar putea găsi, în această atitudine, un mijloc de conciliere între critică și patriotism. Nu avem decât, oridecâteori vrem să vorbim de un cusur remarcat în România, să ne năpustim asupra vecinilor, adversarilor și aliaților noștri și să înfierăm acest acelaș cusur cu atâta vehemență, încât să eclipsăm pe cel din țara noastră. Acesta din urmă va fi astfel, dela început, pus în minoritate. Criticând șapte state străine, statul autohton rămâne într'o avantajoasă inferioritate numerică.

Așa dar: constatăm o manifestare de mitocănie, de cruzime, de maimuțăreală, de imoralitate, de snobism, de platitudine? O atacăm, atacând direct cultura europeană în întregime. Mărim sensibilitatea criticistă, devenim mai dificili decât alții, sporim rigoarea severității noastre. Și atunci micile cusururi ale modestei noastre țări sunt înnecate în civilizația totală cu care — prin aceiași ocazie — foarte măgulitor ne confundăm.

Sau, mai scurt. In loc de a critica țara și a lăuda străinătatea, criticăm genul uman întreg, abținându-ne — ca ca dela un lucru superfetatoriu — de a ne mai ocupa de noi-înșine.

Și astfel critica poate, chiar în România, să devină o aliată firească a Siguranței Statului.

Insfârșit.

E tocmai procedeul pe care — conștient sau prin simplă selecție naturală — îl întrebuințează d-l Zarifopol. Dacă d-sa s'ar mărgini să critice, ar fi un rău Român. Criticând însă foarte tare și foarte întins — d-sa redevine un perfect slujitor al neamului.

Sociologicește, și prin conjucturile specifice comunității românești, se explică deci severitatea și hipercriticismul d-lui Zarifopol. E un produs al mediului. E reacțiunea de apărare a acestuia din urmă. Și este singurul fel de a iubi atunci când ai nenorocirea să vezi prea bine. Nu se vorbește oare, până la sațiu, de acei oameni care știu să „iubească pe cineva contra altcuiva"? E tocmai acest mecanism, mutat în chestiunile culturale.

* * *

Mai departe, cred cu tărie că d-l Zarifopol nu este un sceptic. Intreaga carieră a d-sale este închinată pasiunii foarte pozitivă pentru autenticitate. De aceea nu-i pagină în opera sa unde să nu atace „strâmbătura". Firește, stilul d-sale este el însuși ușor afectat. Dar aceasta îi dă și mai multă autoritate. Căci nu putem pricepe complect ceva de care noi înșine suntem lipsiți. Numai astfel putem vorbi în deplină cunoștință de cauză. Povestea cu bârna este doar o poveste și cel mult o chestie de grad; să nu uităm că și paiul e o realitate...

Dar, însfârșit, ce vream să spunem este că d. Z. are un ideal pozitiv. Iubește „veritabilul", aceea ce Englezii numesc „genuine". Și nu-i un ideal de mică anvergură. E în tot cazul suficient pentru a propune să ștergem impresia de scepticism pe care unii vor să o descopere în cugetarea d-lui Z.

* * *

Am mai spus și altă dată în treacăt: d. Z. împreună cu d. Arghezi, sunt făuritorii stilului nervos" român. Adjective, adjective, și iarăși adjective. Acești doi scriitori au fost grămăticii oficiali ai publicisticei românești de după răsboiu. Stilul nervos are privilegiul de a putea fi tras în sticle și distribuit industrial. Am arătat altădată cum se procedează pentru a ouă oricând asupra oricărui subiect un număr oricât de mare de pagini. Se ia o frază. Inlăuntrul ei se violentează puțin înțelesul normal al unui adjectiv. Această siluire cere o a doua frază. Inlăuntrul acesteia din urmă, repetăm trucul. Și așa mai departe, cât avem nevoie.

Buninteles, aceasta e aplicarea technică. La d-l Zarifopol este doar modelul. D-sa probabil scrie greu și totdeauna mai puțin decât avea primitiv de spus. La d-sa procedeul adjectivelor slujește la altceva, și poate chiar la un țel exact invers. D-sa își alege prea bine cuvintele (să nu uităm că a debutat ca filolog) așa că trebue neapărat să se nască, în d-sa, temerea de a spune lucruri prea tari. De aci firească pornire de a le atenua efectul. Or, într'aceasta, există două procedee. Sau introducem vocabule de temperare, — dar procedeul e periculos, căci tocmai această blândețe poate uneori îngroșa conturul vorbei cu pricina; sau atunci, se exagerează înțelesul adjectivului făcându-l să alunece spre butadă și spre ironie. Este un mijloc mult mai sigur ca cellalt pentru a se anemia puterea de pistol a cuvântului. Și este tocmai calea pe care mi se pare că o alege d. Z.

Să se observe. La scribii de condeiu vi iu, frazele sunt legate unele de altele într'un fel de înlănțuire cauzală, pur linguistică, unde pivotul îl alcătuiește, invariabil, un adjectiv din faza precedentă. La d. Z., dinpotrivă. Inlănțuirea frazelor nu-i verbală, ci totdeauna pur logică. Adjectivele își fac treaba și datoria exclusiv înlăuntrul frazei respective.

* * *

D. Z. mai are o trăsătură de temperament care învederează că nu e un sceptic. D-sa este vecinic persecutat de ideea consequenței. Tocmai pentru a o pune la adăpost, o ferește de vecini incomozi cum sunt, la o graniță, rutina imbecilă, și la cealaltă inovația simiescă. Il văd pe d Z. reprezentându-și, ca un ideal, imaginea burghezului evoluat și evoluabil, descendent dintr'o veche quasi-aristocrație de robă sau chiar de sutană. Indiferent dacă d-sale îi place sau nu-i place Nietsche (și cred că îi place), bănuesc însă că simte adeseori cum atitudinea de „frondeur" nu poate fi deplină decât dacă în spatele ei există o relativ lungă listă de strămoși care să fi trăit în aceleași preocupări și care să fi fabricat o tradiție oarecare în familie. Numai având ceva de pierdut și de dărâmat te poți deda cu deplină securitate și cu sentiment de stimă proprie la îndeletnicirea de dărâmător. Aceasta e toată viața lui Nietsche. E greu să fii azi câtuși de puțin liber fără a fi fost în prealabil burghez. Și mi se pare a recunoaște în preferințele d-lui Zarifopol această stare de spirit.

D. I. SUCHIANU

ni, nu mai prezinta pentru el o sursă de câştig zilnic.

— S'a speriat de Foc şi a fugit! Vai de mine!

Şi flaşnetarul fugi înainte spre centrul cartierului ca să-şi caute pretutindeni Maimuţa. Credea că fugise peste acoperişurile caselor cât mai departe de foc.

Iosef cu Sara înaintau spre ascensorul casei care era la intrarea principală din faţa Podului şi a Pieţei.

In acest moment răsună un strigăt şi câţiva oameni începură să se uite în sus spre Turnul Podului arătând într'acolo cu mâna. Iosef şi Sara şi-au întors privirile, după alţii, tot în sus. Femeia nu văzu nimic în vârful Turnului, însă observă deodată cum faţa obosită şi posomorâtă a lui Iosef arătă o mare mirare, apoi bucurie, apoi frică.

Tremurând din tot trupul, el strigă:

— Sara! Sara! Copila trăeşte!

— Cum? Ce ai spus? Ce spui? Eşti nebun? Unde?

— Uită-te acolo! — şi Iosef arătă cu degetul spre nişa Turnului, din care eşia lanţul de oţel fixat în blocul de granit. Sara prinse ceva cu privirea, ţipă, şi-şi întinse mânile.

In nişa de deasupra celui dintâiu inel al lanţului de oţel se putea distinge corpul mic negricios al Maimuţei care ţinea ceva alb în braţe. Era Minta cu fetiţa perechii Marzum. Maimuţa o strângea cu duioşie la piept. Toţi oamenii de jos părăsiră lucrul şi se uitară în sus. Curioşii apărură în toate ferestrile. Mulţimea vuia de emoţie.

— Te-am înşelat. Nu ştiam unde se găseşte fetiţa. Trebuia s'o mai căutăm împreună. Minta a scos-o când a început focul, s'a speriat de zgomot şi de fum, şi a sărit din balcon pe lanţ. Bine că copila era legată în mai multe flanele! N'o să răcească. Să dea Dumnezeu!..

Mulţimea urla, deşi zgomotul fabricelor, sirenelor şi al circulaţiei din Piaţă şi de pe Pod acoperea cele mai puternice strigăte. Sara stătea mută cu mâinile întinse.

Telegrafistul halei, cunoscut întregului cartier, se apropie de cablul care atârna de lanţul Podului şi ajungea până la soclul balustradei. Cu o îndemânare uimitoare începu să sue cablul, ajunse până la lanţ şi înaintă dela un inel la altul, apropiindu-se de nişa unde şedea Maimuţa cu fetiţa în braţe. Minta se sculă în picioare, îşi rânji dinţii, şi ţinând cu o mână legătura flanelelor albe, se pregăti să se arunce asupra omului. Acesta auzi plânsul Copilei.

— Coboară-te jos! Jos! Jos! — striga Mulţimea înfuriindu-se. Telegrafistul acrobat începu să se scoboare încet. Ajuns pe cablu jos, strigă:

— Fetiţa e bine! Numai că plânge puţin...

— Urraa! — îi răspunse Mulţimea.

Sara stătea, sprijinită de Iosef, cu ochii larg deschişi şi cu faţa de culoarea cretei. Iosef tăcea; o sudoare rece îi picura de pe frunte şi ochii clipeau într'una...

— Maimuţei i-i foame, desigur, — zise cineva: — trebue s'o momim cu Mâncare....

In două minute, portocale, biscoturi, nuci — apărură pe balcoane şi pe acoperişul casei. Dar în zadar: Maimuţa nu se mişca din nişă. O femee expuse pe balcon trei farfurii cu lapte şi începu să verse laptele din farfurie în borcan şi din nou în farfurie ca s'o vadă Minta; apoi strânse caimacul astfel ca Minta să vadă şi această operaţie. Maimuţa, care murea după caimac, nu dădea acum atenţie decât Copilei salvate din casa umplută de fum.

Atunci apăru pe acoperişul casei un Om cu o puşcă în mână şi începu să ochească: vroia să profite de o clipă când Maimuţa va pune copila în nişă la o parte.

Deodată un pescăruş zbură şi se lăsă jos pe marginea nişei la stânga Maimuţei. Minta îşi rânji dinţii cu răutate şi se întoarse spre pasărea care stătea pe loc, liniştită. Maimuţa se supără, puse pe fetiţa la o parte şi se aruncă la stânga. Pasărea zbură. In aceiaşi clipă Omul trase un foc. O bucată de piele cu lână se desprinse de pe umărul Mintei care ţipă strident şi sări spre copilă, luând-o în braţe şi aşezându-se din nou pe marginea nişei. Trăgătorul văzu cum un şivoi subţirel de sânge se prelinse în jos pe Granitul cenuşiu al Turnului.

Poliţia căuta în zadar să împrăştie Mulţimea, pentru a lăsa circulaţia nestânjenită prin Piaţă şi Pod. In acest moment apăru Sandro Prellis. Pricepu deodată Italianul ce caută atâta lume lângă Turn. Sara văzându-l, se agăţă de dânsul şi-l imploră s'o facă pe Minta să se coboare în jos.

Roşu la faţă de bucurie, că-şi regăsise Maimuţa, Sandro începu să strige de jos spre Turn ceeace ştia că înţelege Minta. Dar zgomotul din jurul Turnului îi acoperea vocea.

Atunci Italianul se repezi până în cămăruţa lui şi-şi aduse Flaşneta. Insă zgomotul fiind şi mai mare între ora unsprezece şi unu, sunetele flaşnetei erau chiar jos strivite cu totul de vuetul sirenelor de pe vapoare şi dela fabrici.

Intre timp au sosit la faţa locului Autorităţile. Mulţimea imensă acoperea toate împrejurimile. Binocluri şi lunete au apărut pretutindeni. Toată lumea se temea de două lucruri: Maimuţa să nu scape copila şi să nu răcească fetiţa.

Guvernatorul, Prefectul de Poliţie, o mulţime de Reporteri, mai mulţi Acrobaţi chemaţi de prin Circuri — discutau planurile de salvare a unei vieţi de copil.

Atunci Italianul ceru Guvernatorului ca toată circulaţia din Piaţă, de pe străzi şi dela Pod să fie oprită, iar fabricele şi vapoarele să amuţească complect: atunci Minta va auzi bine ariile flaşnetei care-i plac, va pricepe că Stăpânul ei cântă jos, şi se va scobori cu fetiţa.

Guvernatorul se convinse numaidecât că acesta e cel mai bun mijloc de salvare. Din Ordinul lui, încetă orice zgomot la doi chilometri în jurul Turnului, pretutindeni. Poliţiştii cu mişcări de baghete opriră orice mişcare; Mulţimea încetă să urle, vapoarele şi fabricile executară Ordinul telefonic şi-şi astupară sirenele şi macrofoanele.

O linişte de mormânt se făcu în jurul Turnului de Granit, pentru prima oară de când există New-Yorkul. Zeci de mii de ochi se uitară spre nişa inaccesibilă pentru acrobaţi. Sandro îşi cunoştea bine Maimuţa: auzind lămurit sunetele cunoscute, Minta tresări şi, ţinându-şi tare sarcina, începu să se coboare printre inelele lanţului de oţel.

Când ajunse aproape de balustrada Podului, strigătul de „urraa"! eşi din pieptul Mulţimii, aplauze furibunde acoperiră muzica. Minta sări din nou în sus cu câteva inele.

Atunci Omenirea îşi pricepu Greşeala. Liniştea mormântală însoţi din nou ariile Flaşnetei. Maimuţa se reculese şi nu se mai opri până când ajunse la flaşnetă. Nici atunci Mulţimea nu-şi mai îngădui să explodeze de admiraţie şi bucurie pentru salvarea Copilei.

Sara luă Fetiţa din braţele Mintei, care sări apoi pe umărul lui Sandro şi începu să plângă de Durere, ducându-şi mereu laba spre umăru-i rănit. Apoi Iosef şi Sara cu Fetiţa lor, şi Sandro cu Flaşneta şi cu Minta, dispărură în gangul Casei Corporative.

Zgomotul infernal reîncepu în New-York, şi peste cinci minute nimic nu mai amintea de această întâmplare, afară de o linie şerpuitoare întunecată, prelinsă pe Granitul Turnului. Trenurile, sirenele şi camioanele acoperiră din nou cu vuetul lor pulsaţia vieţii din cartierul Sărăcimii.

Această întâmplare autentică dela 31 Decembrie 1910 a şi servit ca subiect pentru o nuvelă scrisă de G. Schaeffaner şi intitulată: *„Maimuţa Minta"*. Autorul atribue importanţa şi rostul cazului — Instinctului Uman dovedit de o Maimuţă. Credem că acest rost rezidă în Spiritul American de Hotărîre cu care Autorităţile şi Mulţimea au oprit orice mişcare şi orice zgomot într'un oraş de o activitate uriaşă şi febrilă pentru a salva viaţa unui Prunc.

Trecem acum la a doua întâmplare: ce a mai făcut „Omul", ce au mai dovedit Oamenii în altă parte, în aceiaşi zi?...

„OMUL"?

Sub bolta de sticlă a unei curţi spaţioase dinlăuntrul unei case mari, din Petersburg, cu şease etaje şi cu mai multe zeci de apartamente, se adună o mulţime de locatari şi curioşi. Ventilatoarele şi caloriferele casei având deschizături spre această curte boltită, temperatura se menţine acolo destul de caldă, cu tot gerul de afară, în ziua Ajunului Anului Nou. Flaşnetarii, Acrobaţii ambulanţi, Dansatorii, Vasilache şi „Inghiţitorii de Spade" îşi urmează, iarna, reprezentaţiile şi muzica numai în astfel de curţi, în faţa sutelor de servitori, ordonanţe, ucenici şi copii.

Un „Inghiţitor de spade", însoţit de nevastă-sa care îl ajută şi strânge apoi gologani dela „Onorata Asistenţă", îşi făcea ultimele pregătiri pentru reprezentaţie. Un băiat învârtea manivela unui ariston care cânta „din Torreador".

Inghiţitorul îşi desfăcu gulerul şi-şi goli pieptul, se încinse cu un brâu lat, îşi scoase spada şi, luând câteva foi de hârtie de împachetat, arătă „Onoratei Asistenţe" cât de ascuţită îi e spada: cu ce uşurinţă taie hârtia. Apoi aruncă în sus o foiţă de ţigară şi o tăie în aer, cu spada. Zmulse un fir lung de păr din capul nevestei sale şi arătă cum îl taie cu spada printr'o simplă atingere.

După aceea îşi îndreptă statura, îşi lungi pe aceiaşi linie verticală: gâtlejul, pieptul şi suprafaţa pântecelui, ridicându-şi ochii în sus şi împingându-şi capul înapoi. Işi înţepă un deget cu vârful spadei şi arătă o picătură de sânge apărut pe locul înţepăturii. Spada are, deci, tăişul de briciu din toate părţile.

Mai departe urma să-şi introducă spada în gură, s'o împingă în tubul conductor de hrană. Spada se scurtă şi începu repede să dispară, până la mâner. Inghiţitorul stă nemişcat: spada e într'adevăr înghiţită. Nevasta comediantului se apropie de el şi face un gest caşi cum ar vrea să apuce spada. Omul nici nu tresare măcar. Ea din nou, face o mişcare prin care ar căuta să lovească spada de sus, însă mâna ei nu se poate ridica atât de sus.

Atunci Inghiţitorul se lasă încet în genunchi, păstrându-şi atitudinea de linie dreaptă, cu capul răsturnat, îndărăt. Femeia face mai multe gesturi ca să-l „sperie" pe scamator. Acesta nu reacţionează la nici o mişcare, apoi, încetişor, se culcă pe jos, pe spate, rămâne câteva clipe aşa şi începe să se ridice.

In tot timpul acestei reprezentaţii, Spectatorii glumesc, înjură; unii zic:

— Eu i-aş face cu totul altfel, nu aşa, cu mâna.

Alţii privesc şi muşcă seminţe de floarea soarelui. Stau şi doi sergenţi de stradă, care remarcă:

— Mare lucru! Să înghiţi o spadă subţirică... S'o înghită pe asta!...

Şi arată sabia pe care o poartă fiecare dintre dânşii la coapsa stângă. Râsete. Reprezentaţia ajunge la sfârşit. Inghiţitorul se ridica încet, rămâne puţin îngenunchiat şi vrea apoi să continue să se ridice în picioare. Nevastă-sa face ocolul „Onorate iAsistenţe" cu o şapcă în mână.

Un flăcău roşcat, cu părul galben ca inul pieptănat, iesă din cercul spectatorilor şi se îndreaptă spre Scamator, mâncând mereu seminţe.

— Stai puţin! să te sperii eu, nu nevastă-ta!

Şi face câteva gesturi brutale de tot lângă faţa Inghiţitorului de spade, îngenunchiat. „Publicul" râde. Fetele ţipă de bucurie. Scamatorul încetează să se mai ridice şi se lasă din nou în genunchi. Nevasta lui se opreşte brusc şi priveşte mută, aiurită, spre bărbatul ei, cu ochii dilataţi de groază. Faţa ei se înălbeşte deodată. Băiatul cu aristonul scapă manivela şi se opreşte inlemnit.

Pe faţa Scamatorului apar grimase convulsive şi toate cutele feţei îi tremura. Mânile i se crispează. Corpul se înclină într'o parte, deşi păstrează încă o linie dreaptă.

— S'a speriat! S'a speriat! Bravo, Pantiuşca! Al dracului flăcău! Hî-hî-hi! — răsună curtea boltită.

— Stai! Nu cădea! — strigă instigat flăcăul roşcat;— Te îndrept eu înspre dreapta. Aşa!

...Şi... loveşte cu putere mânerul spadei!...

. . . .

Doriţi descrierea grozăveniilor ce au urmat în chiar clipa următoare?... Ancheta?... Judecata?...

Cazul acesta n'a fost încă exploatat de nimeni pentru vre-o nuvelă sau vre-un studiu asupra Menirii Mistice Mesianice a blândului Popor Rus, cântat de cea mai puternică şi fascinatoare Literatură a Geniilor, din care nu cunoaşte nimic America Materialistă a Zgomotului Infernal de Sirene, amuţit într'un Ajun de Anul Nou întru salvarea unui Prunc...

ALEXIS NOUR

Au apărut în editura „Cultura Naţională":

G. Oprescu: **„Ţările Române văzute de artişti francezi"** (Sec. XVIII şi XIX) un studiu de 70 pagini; 81 planşe ilustrate în afară de text, executate în excelente condiţii tehnice. Volum legat ed. de lux, **400 lei.**

General Radu Rosetti: **„Partea luată de armata Română în războiul din 1877—1878"**, studiu de istorie militară cu numeroase hărţi, şi documente în anexă. 180 pagini, **100 lei.**

N. Petraşcu: **„D. C. Olănescu-Ascanio"** (primul volum din colecţia de amintiri intitulată **Generaţia Artistică**) studiu critic asupra operei lui Ascanio şi pitoreşti amintiri personale. Un elegant volum de 100 pag. **Lei 80.**

Igena Floru: **„Nuvele"**. Ed. de lux, 100 pagini. **Lei 80.**

P. Zarifopol: **„Din registrul ideilor gingaşe"**. **Lei 100.**

I. Minulescu: **„Manechinul sentimental"**. **Lei 90.**

J. Baraş: **„Porcelanul"** cu o prefaţă de Al. Tzigara-Samurcaş, 43 ilustraţii afară de text executate în superioare condiţii technice. Volum de lux, **lei 400.**

Din publicaţiile Academiei Române:

Sextil Puşcariu: **„Studii Istroromâne:** în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, vol. II cu 26 ilustraţii şi două hărţi. 370 pagini. **Lei 200.**

V. Motogna: **„Războaiele lui R. Şerban"** (1602—1611), 84 pagini. **Lei 30.**

N. Bănescu: **„Opt scrisori turceşti" ale lui Mihnea II „Turcul"**. **Lei 30.**

G. Vâlsan: **„Harta Moldovei de Dimitrie Cantemir. Lei 30.**

Fr. Şirato — Intoarcerea dela târg.

Cronica cinematografică

Filmele de crăciun

Intotdeauna filmele ocazionale — de Paşti şi de Crăciun — au avut o soartă efemeră. Aceasta fie din cauza interesului special pe care-l exercitau asupra publicului numai de sărbători, fie din pricina scenariilor naive şi a interpreţilor obscuri.

Un film propriu zis de Crăciun, cu întreaga poveste a naşterii Domnului, cu magii şi cu decorul pitoresc din iesle, nu există.

Naşterea lui Iisus n'are un element atât de dramatic ca viaţa şi patimile lui. Şi cinematograful fiind mai înainte de toate un mijloc de exploatare a „elementului senzaţional", fireşte că povestea romantică şi poetică a naşterii Mântuitorului l'a interesat mai puţin decât pateticul său sfârşit.

Insă filmele în decorul cărora intră ca accesoriu pomul de Crăciun, sunt numeroase.

Crăciunul este fără îndoială o sărbătoare a copiilor. Vacanţele şi obiceiurile sale sunt ale celor mici.

De aceea, cinematograful a dat naştere unor filme speciale, a căror acţiune se petrece în noaptea Crăciunului.

La lumina feerică a bradului, vedem o ceată de copii veseli şi în mijlocul lor legendarul Moş Crăciun, a cărui vârstă nu se cunoaşte, atât e de bătrân!

Filmul francez *„Le Noël du père Lathuile"* aduce pe ecran o duioasă dramă într'un decor de Crăciun.

Producţia germană „In noaptea de Crăciun" are ca bază o sumbră tragedie familiară.

In Franţa, în Germania şi în Suedia, pe ecranul cinematografelor rulează fel-de-fel de poveşti şi de legende de Crăciun care fac deliciul copiilor.

Aceste filme care mor odată cu trecerea sărbătorilor, nu au numai un interes pur local. Sunt convins că importate la noi ar avea acelaş succes.

Colţul Librăriei „Hasefer"

Indemnăm cu stăruinţă pe cititorii noştri să viziteze noul şi interesantul local al librăriei de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici).

Vor găsi alegerea cea mai bogată în cărţi literare, de artă şi bibliofile, cu preţurile, la cărţile franceze după cursul zilei, la cele germane cu 10% sub cursul zilei.

PENTRU CADOURI

Recomandăm:

Operele complecte ale lui Marcel Proust, compuse din 15 volume (toată colecţiunea A la recherche du temps perdu).

Operele complecte ale lui Anatole France compuse din 30 volume, preţul lei 2160. Din Anatole France recomandăm în special ediţia de lux, ilustrată de cei mai renumiţi artişti francezi. Această ediţie este în curs de apariţie; se pot avea volumele: I. Poésies complètes şi studiul: Alfred de Vigny; II. Jocaste et le chat maigre şi le crime de Silvestre Bonnard vol. III cuprinde: Désirs de Jean Servien şi le livre de mon ami; vol. IV cuprinde: Nos enfants şi Balthasar (toate nuvelele); vol. V cuprinde Thaïs şi Etui de nacre; vol. VI: Vie littéraire I—II; vol. VIII: Vie littéraire III—IV; vol. VIII: Rôtisserie de la reine Pédanque şi Opinions de Jérôme Coignard.

Aceste volume de format mare, pe hârtie foarte fină, cu gravuri, se vând şi separat cu 360 lei oricare din ele.

Opera complectă Jean Christophe în 10 volume sau în ediţie de lux în 4 volume, broşate sau legate.

Histoire de l'art de Elie Faure, cuprinzând 4 volume mari, pe hârtie velină cu admirabile reproduceri în culori şi negre. (vol. I Art antique, vol. II Art médiéval, vol. III Art renaissant, vol. IV Art moderne). Opera complectă lei 1400; fiecare volum separat lei 360.

Histoire de la musique de Combarieu cuprinzând trei volume legate (opera complectă).

Deasemenea operele complecte ale lui André Gide, Paul Valéry, Valéry Larbaud, Jacques de Lacretelle, Claude Farrère, Joseph Delteil, şi ale tuturor marilor scriitori.

REVISTA „COMMERCE" — LITERARA

Librăria „Hasefer" având reprezentanţa acestei reviste de înaltă ţinută literară de sub conducerea lui Paul Valéry, Valéry Larbaud şi Léon Paul Forgue, o recomandă stăruitor tuturor intelectualilor şi iubitorilor frumosului. A apărut caietul de iarnă (revista apare trimestrial) cu bucăţi semnate de André Gide, Paul Claudel, Drieu de la Rochelle, Rudolf Kassner, Valéry Larbaud etc. etc. (toate inedite). Preţul caietului e de lei 180.

Biblioteca „DIMINEAŢA"

LEI 60. — ZECE VOLUME

ADICA LEI 6.— în loc de LEI 8.—, 10.— şi 12 VOLUMUL

Suma de mai sus se va înainta prin mandat poştal, la Administraţia ziarului „Dimineaţa", Bucureşti, Str. Sărindar 9—11, specificând pe cuponul mandatului numerele comandate. Volumele se vor expedia franco

Au apărut până astăzi următoarele numere:

No. 1. — **Războiul balcanic** de M. Sadoveanu.
No. 2. — **Diavolul** de I. Agârbiceanu.
No. 3. — **Spitalul** de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — **Mâna Vrăjită**, de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — **Crima Lordului Arthur Savile** de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — **Şeful gării** de A. de Herz.
No. 7. — **Lăcustele** de Gleb Uspenski (trad. de M Sevastos).
No. 8. — **Toamne de odinioară** de Gala Galaction.
No. 9. — **Fantezii humoristice** de Edgar Poe.
No. 10. — **Secretul lui Don Juan** de Rémy de Gourmont.
No. 11. — **Nuvele** de Gh. Brăescu.
No. 12. — **Viaţa lui Eminescu** de Gala Galaction.
No. 13. — **Adio** de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — **Xanthis sau vitrina sentimentală** de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — **La Montmorency** de H. Sanielevici.
No. 16. — **Imprumutul răposatei** de Blasco Ibanez.
No. 17. — **Domnişoara Roxana** de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — **Viaţa în armată** de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — **Poeme** de Ştefan Petică.
No. 20. — **Zina apelor** de Bojena Niemţova.
No. 21. — **Surpriză** de J. Dongorozi.
No. 22. — **Poveştile lui Hinu Ion** de Sandu Teleajen.
No. 23. — **Omul cu obrazu 'ncrustat** de Jak London.
No. 24. — **Flămânzii** de I. Ciocârlan.
No. 25. — **Lupii** de Eug. Boureanu.
No. 26. — **O sărutare** de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — **Homunculus** de Al. Ciura.
No. 28. — **Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia** de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — **Prima Turcoaică** de N. Batzaria.
No. 30. — **Patru cuvântări** de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — **Păianjenul** de Hans Heinz Evers.
No. 32. — **Faust, tragedie,** de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — **Amintirile unui băiat de familie** de I. Petrovici.
No. 34. — **Tristan** de Thomas Mann.
No. 35. — **Amazoana,** culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — **Laguna** de Joseph Conrad.
No. 37. — **Descântecul** de I. Vinea.
No. 38. — **Crainquebille** de Anatole France (trad. de M Carp).
No. 39. — **Povestiri din Danemarca** de Drachmann (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — **In tren** de H. Sanielevici.
No. 41. — **Secretul contesei** de Regnier.
No. 42. — **Singurătate** de I. Agârbiceanu.
No. 43. — **Balzac şi Stendhal** de Brandès.
No. 44. — **Crima din str. Nopţii** de N. Davidescu.
No. 45. — **Livada de măslini** de Maupassant.
No. 46. — **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa.
No. 47. — **Din minunile instinctului la insecte** de J. H. Fabre.
No. 48. — **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman.
No. 49. — **Radeş** de D. N. Teodorescu.
No. 50. — **Werther** de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — **Domnul Şef** de Adrian Pascu.
No. 52—53. — **Profesiunea D-nei Warren** de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — **Cum am ucis pe Rasputin** de V. Purişkevici.
No. 56. — **Nebuna** de Octav Mirbeau.
No. 57 — **Plăpumarul chior şi Taurul alb,** de Voltaire.
No. 58. — **Gazda cu ochii umezi** de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — **Către timpuri mai bune** de Anatole France.
No. 60. — **Nevinovata** de Heinrich Mann.
No. 61. — **Clacă şi Roble** de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — **Odaia Ceasornicului,** de Georges Duhamel.
No. 63 — **O împuşcătură în ceaţă** de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — **Un şaizeci şi şasă,...** de Şalom Alechem.
No. 65. — **Livretul roşu,** de Luigi Pirandello.
No. 66. — **Familia Lewton,** de H. Sanielevici.
No. 67—68. — **Viaţa părintelui Vasile Fiveischi,** de Leonid Andreev.
No. 69. — **Văzute şi trăite,** de I. Petrovici.
No. 70. — **Drumeţul din Praga,** de Guillaume Apollinaire
No. 71. — **Floarea roşie,** de Voevolod Garşin.
No. 72. — **In tinereţe sau la bătrâneţe,** de N. Batzaria
No. 73. — **O lună de miere,** de Israel Zangwil.
No. 74. — **Patima iubirii,** de Rabindranath Tagore.

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an . . . Lei 300
" " " 6 luni . . . " 150
" " " 3 " . . . " 75
In străinătate dublu

Apa, gâsca şi femeia

Lui Tudor Teodorescu-Branişte

Şoseaua urcă spre Voineasa şi Lotrul curge spre Brezoi.

Timpul singur parcă stă pe loc...

In satul Mălaia un isvor cu apă de băut, îşi dă duhul pe o tavă de alamă chiar în marginea şoselei. Pe soclul de piatră al fântânei, o lungă inscripţie comemorativă, sfidează cu literele ei latine şi strâmbe, eternitatea. Soldaţii unui reghiment de vânători, au trecut cândva pe aici. Vânătorii noştri, sunt descendenţii legionarilor romani.

Pe şoseaua de pe marginea Lotrului, trec însă tot felul de oameni. Vara mai ales, se întâmplă să treacă chiar şi câte un bucureştean pentru care, tot restul anului, opera lui Dumnezeu se reduce la opera generalului Kiseleff.

De data asta, în faţa fântânei, au stopat două automobile cu o duzină de pachete omeneşti, înfăşurate în stofe cadrilate şi mascate de ochelari cu sticle fumurii.

După glas, sunt femei şi bărbaţi, fără vârstă şi fără grija zilei de mâine.

In faţa fântânei însă, cele două sexe, nu au decât o singură rare curiozitate :

— Ce este aici?... Mormântul unui erou?...

Pachetele omeneşti încep să se mişte, parcă la comandă, pe resorturile or uniforme. Unul singur face excepţie. Se coboară din automobil, ia contact cu pământul şi răspunde :

— Aşi... De unde ?... Nu-i decât fantezia unui colonel războinic, în timp de pace.

Celelalte se mărginesc să se agite pe loc, umflându-şi personalitatea comună, ca o colecţie de articole de cauciuc în vitrina unei drogherii. Ochelarii cu sticle fumurii, dispar ca şi ele bolice frunze de viţă şi sexul pachetelor omeneşti, începe să se identifice la lumina zilei, ca invitaţii unui banasca, după miezul nopţii.

Femei sunt unse. Bărbaţii sunt raşi

Femeile ţipă în cor, ca în tragediile antice:

— Apă rece!.. Daţi-mi să beau că mi-e sete!..

— Şi mie !..

— Şi mie !..

— Şi mie !..

Ciudat lucru !... La ţară mai ales, un isvor cu apă rece, te dădea înapoi cu câţiva ani înapoi. In mijlocul naturei, cel ce e orăşean, pare un biet romantic întârziat. Poesia vechilor vie, răzbună totdeauna, poesiile defuncte.

De pe malul Lotrului, un cârd de gâşte, intervine discret şi solemn.

— Sst !... Tăcere că nu se mai aude susurul apei!..

Până acum, sgomotul motoarelor, înăbuşise bucuria sonoră a mormântului matern, cu care apa Lotrului, purta pe braţele ei butucii de brad, ca pe nişte copii de ţâţă.

Femeile însă nu cunosc limbagiul gâştelor, cu care înţelepciunea poporului anonim, le aseamănă şi adeseori, le confundă.

Şi femeile continuă să ţipe în cor, ca în operetele vieneze :

— Apă... apă...

Toată lumea vrea să bea apă. In cele două automobile însă, nu se găseşte nici un pahar. Colonelul de vânători, înzestrase fântâna numai cu literele latine şi strâmbe ale unei poezii inutile. Ulcica strămoşească, fusese uitată.

* * *

Tânăra s'a postat în faţa fântânei ca un zeu tutelar, e celor din automobil, cum se poate bea apă fără pahar, doaie cu graţia mecanică a unui profesor de gimnastică suedeză, îşi propteşte palmele pe soclul de piatră şi lipeşte buzele de şipotul fântânei, în aşa fel, că de data, isvorul de apă rece, îşi dă duhul pe ţava de alamă în gura lui.

Femeile protestează. Bărbaţii aplaudă.

— Huo !.. Huideo !...

— Janot !... Bravo!...

— Să ruşine „éspéce de mauvais sujet".

— Bar, Heliogabal !...

Gâlgâitul limpedelor nu se mai aude. Ca să evite o nouă întâlnire cu escursioniştii care merg pe Lotru în sus, gâştele au semnat şi au pornit-o discret şi solemn, pe Lotru în sus.

Janot parcă nu vede şi nu aude nimic. Nici odată, nu s'a simţit mai bine şi mai absent ca în compania acestor femei frumoase şi prietini milionari. Protestele nu-l intimidează, aplauzele nu-l măgulesc. Amândouă, îl amuză doar, îl imaterializează, îl spiritualizează... Un gest nu poate fi un gest obscen...

Beana se satură, apoi se ridică, îşi şterge buzele cu batista şi câteva clipe, rămâne nemişcat ca un câine de vânătoare la pândă.

In golul „O" latin, a descoperit o nouă inscripţie, probabil comemorativă, dar de o dată mai recentă şi mai ales cu pretenţia absurdă, de a sfida eternitatea.

Un nimic, a lăsat pe soclul de piatră al fântânei, urma unei cruci, formată din următoarele litere :

```
     A
   A D A
     R
     I
     A
 M A N T U
```

Femeile din automobile, continuă să se agite. De data asta însă vor să bea apă. Femeilor le este sete acum de vor să pornească mai departe. Janot însă le întârzie plecarea. Femeile sunt totdeauna grăbite. Se aseamănă cu apele curgătoare. Gerul iernei, nu le imobilizează prafaţa.

Pe când însă, ele continuă să curgă la fel şi vecinic la fel, cu toate că de data asta, Lotrul curge spre Brezoi şi femeile se grăbesc să urce cu şoseaua până la Voineasa.

— Plecăm !...

— Janot ?... Hai să plecăm...

— Janot face pe imbecilul.

Janot face pe Champolion. Descifrează inscripţia cu un nimic, pentru care, bine înţeles, nu are nevoe, nici de ştiinţă, nici de atâta trudă. Egiptologului român, l-a fost de-ajuns o simplă aruncătură de ochi. Un nume de familie : MANTU şi două nume de botez : ADA şi ADRIAN.

Primul automobil, a pornit.

* * *

Locul lui Janot este în al doilea automobil, lângă şofer. Deşi om de lume, Janot are totuş, un mare defect. Escursiile cu automobilul îl depărtează fără voe de codul manierelor elegante şi-l apropie ostentativ de femeia lângă care se găseşte. Ca să-şi poată păstra dar, reputaţia de om bine crescut, Janot stă totdeauna lângă şofer.

In spatele lui, pe strapontine, stau Dodel şi Ada, iar în fund, Floricel şi Marilena.

Janot este avocat cu procese puţine, dar cu prieteni mulţi şi în majoritate, foarte bogaţi. Janot este animatorul existenţelor monotone. Dodel este directorul unei bănci pe acţiuni din care trei sferturi, sunt proprietatea lui. Marilena este ingenuă la un teatru particular, Floricel, dactilografă suprabugetară la Senat şi Ada, amanta lui Dodel şi amorul candid al lui Janot.

Al doilea automobil, a plecat şi el.

* * *

Janot nu vrea să spună pentru ce-a întârziat. Secret profesional. Janot s'a trezit fără să vrea, duhovnicul onorific al mai tutulor prietinilor săi. La Călimăneşti însă, secretele mari, nu se destăinuesc de cât noaptea pe lună, în Ostrov. Uzina electrică, nu luminează de cât faptele diverse, care nu mai sunt la ordinea zilei. Tăcerea lui Janot însă, începe să enerveze, mai ales femeile. Dodel se mulţumeşte să-l găsească numai ridicol şi atâta tot.

Ion Minulescu

O serie de ghionturi şi un precipitat de fraze scurte dar elocvente, îi frământă spinarea şi urechile, ca roţile automobilului se urcă spre Voineasa, împrăştiind pietrişul proaspăt de pe şosea.

Janot însă continuă să tacă până ce dispoziţia celor din automobil începe să se schimbe odată cu peisajul defileului. Apa Lotrului este când albă ca şoseaua, când albastră ca cerul, când verde ca brazii. Numai şoseaua se încolăceşte pe sub munţi, aceiaşi, ca un guler scrobit pe sub o bărbie păroasă.

* * *

Adrian Mantu, trecea drept cel mai echilibrat exemplar din generaţia tinerilor care promit. Fără să-i fi fost prietin propriu zis, Janot îl cunoscuse şi-l apreciase. Adevăraţii lui prieteni însă, îl uitaseră. Amintirea lui, nu-i mai interesa. Adrian Mantu, le făcuse ofensa de a se sinucide fără să le destăinuiască motivul. Opinia publică se schimbase mai repede ca vântul în largul mării. De data asta, toată lumea căzuse de acord că Adrian Mantu trebue să fi fost nebun. Grotescul sinuciderii lui, holbase numai câteva sute de perechi de ochi şi clătinase pentru o clipă, două, trei raţiuni mai de elită. Odată cu dispariţia lui Adrian Mantu, dispăruse aproape complect şi încrederea fermă în generaţia tinerilor care promit. Generaţia nevropaţilor de după războiu, fusese condamnată aproape în unanimitate şi în mod definitiv. Excepţie, făcea un singur om, un biet avocat, care în lipsă de alte procese mai rentabile, se încăpăţânase să pledeze singur în acest proces pierdut. Pentru Janot, sinuciderea lui Adrian Mantu, or care ar fi fost motivul ei, caracteriza tocmai pe omul cuminte, care de teamă să nu înebunească, se hotărăşte mai bine să moară.

Şi totuş, Adrian Mantu, murise ca un adevărat nebun.

Intr'o dimineaţă de iarnă, lăptăresele de la Băneasa, descoperiseră pe şoseaua Kiseleff, spânzuraţi de aceiaşi cracă a unui copac, un om şi o gâscă. Omul era Adrian Mantu; gâsca, era o gâscă adevărată, nu un gâscan.

* * *

Şoseaua urcă mereu. Satul Voineasa pare o plăsmuire de basme. Cu cât te apropii de el, cu atât mai mult, se depărtează parcă.

Tovarăşii lui Janot, încep să se plictisească. Femeile cască. Din când în când, din automobil porneşte câte un „Ah" scurt şi nervos, urmat imediat de un alt „Aaaa !..." prelung şi leneş ca un final de romanţă sentimentală. Şi atâta tot. Toată lumea tace. Janot singur, vorbeşte cu el însuşi.

Pe acelaş drum pe unde Janot trece acum în compania acestor femei frumoase, dintre care întâmplător, una se numeşte Ada, Adrian Mantu trecuse şi el când-va în compania unor femei, la fel poate. Lucru ciudat însă, pe una din ele, o chema tot Ada. Adrian Mantu citise probabil împreună cu ea inscripţia comemorativă a colonelului de vânători şi în amintirea acestei zile mari, numele celor doi amanţi, se strecurase timid în golul unui „O" latin, ca o cruce creştină într'o peşteră păgână. Iluzia este cel mai bun şi mai eftin medicament. Ea vindecă toate bolile şi mai ales pe cele hereditare, de care nu-i chip să scapi niciodată. Dovadă, legătura solemnă pe care adesea ori, dragostea crede că o poate încheia cu eternitatea.

Dragostea lor însă, n'a ţinut nici cât urmele unui creion chimic pe soclul de piatră al unei fântâni. Adrian Mantu nu mai există de cât în amintirea şubredă a celor câţiva prieteni şi cunoscuţi. Cât despre Ada, nimeni nu ştie nimic. Nimeni nu bănueşte de existenţa ei, deşi numele ei se leagă încă şi azi în secret de amintirea lui Adrian Mantu.

* * *

Automobilele au ajuns la Voineasa.

Un pod peste Lotru, apoi o bucată de şosea mai largă, alt pod peste Lotru şi turla bisericei din deal, face semn escursioniştilor să se oprească. Şoseaua nu mai merge înainte.

In cerdacul prăvăliei domnului Turturea, se serveşte după pofta inimei, păstravi proaspeţi, brânză de burduf, rahat, dulceaţă, ciocolată, cafea, bere, vin, ţuică şi.. apă rece.

Apa Lotrului spală marginea şoselei şi penele albe ale unui cârd de gâşte care privesc cu aceiaşi neîncredere pe toţi oamenii străini de sat. Se pare că toate gâştele de pe valea Lotrului au acelaş cuvânt de ordine.

In schimb însă, domnul Turturea, este mai serviabil de cât patronul unui local de noapte din Bucureşti. La un semn al său, lăutarii satului, iau poziţie în faţa prăvăliei şi după *„Gueule de loup"* urmează *„Sous les ponts de Paris"* In cerdac fetele de masă flutură albe ca şi penele gâştelor ce se scaldă în Lotru. Ţuica tradiţională soseşte şi ea în „ciocanele" speciale cu gâturile lungi ca nişte eprubete pentru analiza sângelui şi o veselie spontană se revarsă sgomotos ca uralele cu care se salută o victorie. Obiectul expediţiunii fusese atins.

Adevărata victorie însă, o repurtase Janot singur. Afară de el, nimeni altul nu observase clipa fatală, în care Ada, palidă ca o moartă, schimbase câteva cuvinte cu d. Turturea.

* * *

In timpul mesei, Janot îşi face de lucru prin prăvălie şi intră în vorbă cu d. Turturea după ce mai întâi, îi admiră marfa şi „Calendarul partidului liberal" ţintuit în tejghea.

— Cunoşti pe Doamna ?

— Cum nu ? De-acum un an... A fost pe-aici cu un domn.

— Şi ce-i spusesşi adineauri ?

— O 'ntrebai de gâscă...

Janot tresare. După gâştele capitoline, o gâscă anonimă de pe valea Lotrului, reclamă cinstea să fie trecută şi ea printre personajele istorice.

— Care gâscă, bre omule ?

— Apoi să vă spună dumneaei că ştie mai bine ca mine... Eu le-am vândut-o, mai mult aşa, să-i fac plăcere domnului de-acum un an, că tare mai era amărât săracul !...

Amintirile domnului Turturea, parcă sunt nişte documente vechi din arhivele Academiei, pe care Janot, începe să le citească printre rânduri.

— Nu te supăra, dar spune-mi şi mie, pentru ce zici, că era amărât.

— Apoi dv. nu ştiţi de ce e amărât bărbatul ? Din cauza femeii... Când s'au aşezat la masă, ţi-era mai mare dragul să-i priveşti cum se giugiulesc.. De câte ori îi lăsam singuri, se întindeau amândoi peste masă şi se sărutau, de parcă a lor era lumea toată... Până la cafea însă, se şi stricase căruţa... Bag seama, că-şi vârâse dracul coada...

Apoi după o clipă.

— Dar domnul de-acum un an, unde-o fi ?

Janot respiră discret ca şi cum s'ar fi jenat să destăinuiască secretul.

— La Bellu !...

Domnul Turturea însă, nu cunoaşte nomenclatura Capitalei.

— Au divorţat ?.. Ori nu erau căsătoriţi ?...

— Aşa şi-aşa !...

— Nu vă spuneam eu ?... Aşa e tineretul... S'aprinde repede şi se stinge curând.

De data asta, Janot îl aprobă cu un oftat sonor, apoi îl bate prieteneşte cu palma pe umăr şi-l întreabă pe şoptite la ureche.

— Dar cu gâsca ?... Ia spune, ce-a fost ?...

Domnul Turturea se scarpină pe sub guşea nerasă şi dă din cap ca şi cum ar vrea să spună că n'a fost cine ştie ce lucru serios. Janot însă insistă.

— Când am văzut că începe gâlceava, m'am dat de-o-parte şi am tras cu urechea... Şi ce-am auzit... Doamnee ! Doamne !... Dar dv. ştiţi ce-or fi făcut cu gâsca ?

— Au mâncat-o pe varză călită la Crăciun...

Domnul Turturea râde cu poftă şi înghite în sec.

— Apoi trebue să fi fost bună... Că le-o alesesem pe cinste... P'a mai grasă şi mai albă... Nici nu mai am anul ăsta, aşa gâşte frumoase...

— Şi-ai vândut-o scump ?

— Aşi !.. De unde ?... Le-am dat-o mai mult aşa, că mi-a plăcut gluma care o făcuse cu coniţa... O certa că n'are minte nici cât o gâscă... Şi la plecare mi-a spus aşa : Vinde-mi şi mie o gâscă, domnule Turturea, că gâştile dumitale sunt mai de treabă ca femeile de la Bucureşti... Barim cu atâta să mă aleg şi eu din escursia asta... Că gâsca, dacă-i dai să mănânce, te iubeşte mai mult de cât femeea pentru care te sacrifici...

* * *

Retraşi într'un colţ al ceardacului, Janot şi Ada, vorbesc încet, aproape fără să se privească. Dodel nu este gelos. Ceilalţi, nu sunt curioşi.

— Adrian Mantu, te-a iubit mult ?

— Pe mine ?... Eşti nebun... Nici nu l'am cunoscut...

Janot însă continuă, ca şi cum Ada i-ar fi făcut destăinuiri complecte.

— Păcat ! Trebuia să-l iubeşti şi tu... Măcar atât... Să nu-l fi lăsat să se omoare... Pe tine nu te mustră conştiinţa ?... Nu-ţi dai seama că tu l'ai omorât ?.

Ada mestecă în gură răspunsul pe care îl înghite fără să poată articula un singur cuvânt. Janot l'a ghicit însă şi continuă.

— De ce nu vrei să se ştie ce-a fost între voi ? De cine te fereşti ? De Dodel ? Nu-ţi fie teamă... Dodel nu te lasă... Nu te iubeşte, dar te-a inglobat şi pe tine la capitolul „profit şi pierdere"... Şi când nu va mai avea ce pierde, n'are să se omoare... Bancherii nu se sinucid... Adrian Mantu s'a sinucis fiindcă nu era bancher... Bancherii fug peste graniţă sau intră în puşcărie... Dodel, al câtelea o să fie ? Ia spune, câţi amanţi ai ruinat până azi ?.. Probabil că Mantu n'avea destui bani... Nu-ţi putea da, atât cât îţi trebuia ţie...

Ochii Adei încep să lăcrămeze. Janot, schimbă vorba,

— Ţine-ţi firea Ada... Nu-i frumos să te vadă lumea plângând... Gâştele nu plâng niciodată... In clipa când vei începe să plângi cu adevărat, n'ai să mai fii Ada de azi... Până atunci însă, mai e vreme... Zece, doisprezece ani... Ai timp destul să tot faci pe alţii să plângă pentru tine... Câteodată, e bun şi plânsul, la ceva... Vindecă... Dar, nu mai lăsa pe nimeni să moară pentru tine... Dragostea trebue să conserve speţa omenească, nu s'o distrugă... Şi să ştii lucrul ăsta dela mine... Mantu care s'a omorât pentru tine, a fost mai cuminte ca Dodel care-ţi dă câteva zeci de mii de lei pe lună... Dragostea femeii nu se cumpără ca o mobilă de preţ... Se soarbe gratuit ca apa rece a unui isvor de munte sau ca adierea unui vânt de primăvară...

* * *

Şoseaua şi Lotrul coboară împreună spre Mălaia.

In al doilea automobil, Janot stă tot lângă şofer. Pe strapontine însă, de data asta, stau Marilena şi Floricel iar în fund Dodel şi Ada care este bolnavă.

Soarele a dispărut în dosul munţilor. Apropierea nopţei începe să unifice cu încetul, formele şi colorile pe care sticla fumurie a ochelarilor, le falsificase tot restul zilei. In defileu a început să se întunece. Ultimele rezerve de lumină s'au concentrat parcă pe inscripţiile comemorative de pe soclul fântânei din satul Mălaia.

Stop.

Din automobile nu coboară de cât Janot şi Ada. O compresie cu apă rece pe frunte, nu strică. Apa de isvor goneşte durerea de cap. Adevăratul motiv însă, este altul.

Ada nu mai poate minţi. Amintirea lui Adrian Mantu, o face să tremure ca şi cum s'ar fi aruncat goală în apa Lotrului. Ada îşi dă seama în fine că ceeace a trăit odată în noi, nu poate muri pentru totdeauna, de cât tot odată cu noi... Ceiace o doare cu adevărat în clipa aceasta, nu este capul, ci sufletul...

Janot îi face semn să se apropie de fântână.

In golul unui „O" latin, Ada îşi citeşte parcă sentinţa de moarte. Crucea formată din numele ei şi-al amantului sinucis, s'a transformat într'un rânjet obrasnic de craniu omenesc. E voluptatea postumă, cu care Adrian Mantu sfidează eternitatea.

Ada îşi udă batista în apă, dar n'o duce la frunte. Se apleacă spre soclul fântânei şi freacă repede urmele creionului chimic până ce golul literei latine, devine o pată violetă. Rupe apoi batista în făşii subţiri şi le aruncă în şanţul şoselei, pe care cârdul de gâşte îl păzesc de la distanţă.

Automobilele au pornit din nou.

In urma lor, o gâscă albă, flutura în cioc, o făşie din batista Adei. E ultima salutare a surorilor care poate n'au să se mai vadă.

Şoseaua şi Lotrul, coboară împreună spre Brezoi...

Ada singură, urcă spre Câmpiile Elisee...

ION MINULESCU

S'a pus în vânzare :

ALMANACHUL
ZIARELOR
ADEVERUL şi DIMINEAŢA
PE ANUL 1927
UN VOLUM de 250 PAGINI
cu numeroase ilustraţii în text şi cu coperta ilustrată

ALMANACHUL cuprinde : Calendarul ortodox, catolic şi israelit ; o bogată materie ştiinţifică ; numeroase date statistice ; viaţa economică ; lucruri instructive ; nuvele, poezii şi schiţe, semnate de d-nii : M. Sadoveanu, G. Galaction, Jean Bart, Otilia Cazimir, T. Arghezi, G. Topîrcianu, Demostene Botez, M. Codreanu, Alexis Nour, Sărmanul Klopstock, Octav Botez, Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, Lucia Mantu, Dr. Ygrec, Stejar Ionescu, M. Sevastos, etc. ; articole de astronomie şi medicină populară, etc.

ALMANACHUL ziarelor „Adevărul" şi „Dimineaţa"
se găseşte de vânzare la toţi librarii şi depozitarii de ziare, costă LEI 35 şi nu trebue să lipsească din nici o casă

CUMPARAŢI COPIILOR VOŞTRI
ALMANACHUL ŞCOLARILOR PE ANUL 1927
LEI 20 EXEMPLARUL Frumos, Bogat, Variat

URODONAL

Obezi, Calculoși, reumatici, gutoși, voi ce suferiți de migrenă, de exzemă, de dyspepsie, victime nenumărate ai acidului uric, aveți curaj: URODONALUL dizolvă acidul uric, după cum apa caldă dizolvă zahărul; el elimina acidul uric fără știrea voastră. Aruncați departe de voi bastoanele și cârjile, îndreptați-vă az pe timpurile fericite ale tinereței voastre. Grație URODONALULUI, veți putea uza și abuza chiar de carne, de tot ce va putea să vă facă plăcere. Înaintea URODONALULUI, salicilatele, colichica, iodurile, toate produsele care vă face să plătiți așa de scump o ușurare momentană, fug în dezordine. Grație URODONALULUI, obezi devin svelți, impotenți își recapătă gustul de viață, femeia mondenă al care-i sânge a fost curățat își recapătă pentru totdeauna frăgezimea și catifelarea tenului.

Pretutindeni unde ar putea exista acidul uric nu poate rezista contra URODONALULUI care este un dizolvator și mobilizator puternic. URODONALUL isgonește acidul uric de pretutindeni de unde se găsește: din fibrele musculare, din pereții digestivi pe care îi îngreune, din tunicile vasculare arteriale pe care se incrustează, din dermul pe care-l îngroașe, din alveolele pulmonare și elementele nervoase pe care le îmbibă. De aicea se vede multiplele efecte binefăcătoare ale URODONALULUI, care realizând o adevărată spălare radicală a organismului, rezuma și concretizează toate indicațiunile terapeutice. Că altădată URODONALUL a putut fi pus în discuție este regretabil, astăzi însă nimeni nu-i mai poate contesta valoarea.

Dr. BETTOUX
dela facultatea de Medicină din Montpellier

OPINII MEDICALE:

Am administrat URODONALUL unchiului meu Comm. G. M. Perini, care de mult suferea de calcule vezicale și de turburări uremice. Am fost satisfăcut și eu și unchiul meu de rezultatele obținute prin luarea URODONALULUI, cystita a încetat, urina a devenit mai limpede, iar starea generală a devenit satisfăcătoare.

Cav. Dr. ICILLIO HOTZ
la Gusstalla, Reggio-Emilia (Italia)

URODONALUL luat în cazuri de gută acută, nu are nici un efect supărător ca salicilatul, nici un efect periculos ca colchica sau colchidina. Durerile dispar repede, pierd din acuitate, iar criza chiar se scurtează.

Dr. F. MOREL
Medic maior de cl. I în retragere fost medic al spitalelor coloniale și maritime

Am prescris URODONALUL unei persoane de vârstă mijlocie suferea de crize repetate de gută. Rezultatul, în foarte bun, mai a luat acest produs în timpul unei crize de gută acută, bolnavul mai puțin durerile, iar continuând cura, am putut constata că crizele veneau mai rar și aveau mai puțină durată.

Dr. JEAN SENETIN
la Brasilicanova

De vânzare numai prin farmacii și droguerii. Reprezentant general Drogueria STANDARD, Str. Zorilor, 2. — București

SPECIALITĂȚI FARMACEUTICE RECOMANDATE

GLOBEOL

(E fres din sânge viu)

ANEMIA, CONVALESCENȚE, CLOROZĂ, NEURASTENIE

GLOBEOL-UL este întăritorul științific care dă sănătate și energie remontând organismul.

Comunicări la Academia de medicină din Paris (7 Iunie 1910) și (13 Iunie 1916)

GLOBEOLUL este tonicul ce trebue luat zilnic de toată lumea. GLOBEOLUL este un agent de opoterapie nervoasă și un puternic constituant al rezistenței vitale.

(Memoriu de fiziologie experimentală a Profes. Rémond, profesor de clinica medicală a Universitatea din Toulouse)

GLOBEOLUL se vinde în pilule și lichid

JUBOL

LAXATIF FIZIOLOGIC, singurul putând readuce funcțiunile intestinelor

Constipație, enterita, greața, amețeli, migrene, limba încărcată

JUBOLUL care este inofensiv, reface educația in estinelor și nu le eduizează, afară de aceasta este foarte activ el stabilește o gimnastică regula oare a intestinului. Din punct de vedere Fiziologic, readuce cu încetul la normal secrețiunile glandulare, care sunt totdeauna în scădere la constipațuni. Este ușor de luat, lucrează încet și fără durere, iar bolnavul sub acțiunea sa binefăcătoare devine în scurt timp fericit de a trăi.

Doctor CHARBET fost profesor Docent al Facultăței de Med. din Lyon, JABOLUL lucrează fără colici și fără ca cineva să se obosească. Comunică rîși Academia de Științe (23 Iunie 1909). Academia de Medicină (21 Decembrie 1902).

FANDORINA

Spesificul Boliler de Femei

— Menopauza, Emoragie, Amețeli, Fibroame —

„Evită obezitatea și este tipul produsului care face serie pentru că realizează la maximum toate dorințele și toate remediile ce îi poți cere.

FANDORINA este unul din remediile cele mai eficace și cele mai active ce au fost puse la îndemâna medicilor de știința farmaciei.

Dr. POULLET Profesor agregat, Maior al Facultății de Medicină din Lyon

COMUNICĂRI Acad. de științe din Toulouse (9 Martie 1926) Acad. de Medicină din Paris (13 Iunie 1616)

GYRALDOSI

Antiseptic pentru toaleta int

Excelent produs netoxic descongen contra scurgerilor albe, resolutiv și cic iros foarte agreabil. Usagiu contin economic. Nu pătează lingeria. Gyraldose este fabricată pe bază o acid tymic și triox.petylene. Usagiu e

Rugăm onoratul public a verifica că fiecare flacon de „URODONAL" să poarte timbrul de garanție „OMUL INCLEȘTAT"

CARȚI SI REVISTE

JEAN BARAS: Porcelanul

Ceramica intră zi de zi mai temeinic ca document informativ și autentic în domeniul istoriei. Element viu de dovadă, obiect de artă și de utilitate practică în acelaș timp, ceramica precede îndeobște închegările istorico-sociale ale popoarelor, merge alături cu ele în drumul de progres și de modernizare, — și dela oala de lut până la statuetele și ornamentele de pură decorațiune, ceramica s'a constituit cu sute de ani în urmă ca artă de sine stătătoare, în formele caracteristice pe cari le întâlnim și azi...

Materiile prime și varietatea procedeelor de fabricațiune, - sufletul distinct al popoarelor și împrejurările specifice ale vieții, au determinat o diferențiere simțită între ceramica extremului orient (patria porcelanului) și aceea a extremului occident, — oferind totuș oarecari asemănări și puncte de contact.

Compoziția pastelor a mers în chip firesc alături cu desvoltarea cunoștințelor chimice și geologice.

Analogia nevoilor omului de pretutindeni a determinat crearea aceloraşi forme. Farfuria și vasul de băut se aseamănă în toate timpurile și la toate națiunile aproape, — însă dimensiunile, materialul și ornamentația (ascultând de fantazia artistului, de structura solului, de gustul și de gradul de cultură al poporului respectiv) variază foarte mult, pecetluind originalitatea diverselor producțiuni, accentuând și revelând de cele mai multe ori spiritul unei epoci sau al unei rase.

Decorația vaselor vorbește un limbagiu documentar: primitivii ornamentau cu figuri geometrice; vremurile eroice ale antichității au lăsat vase cu imagini ce redau fastul victoriilor și legendele zeilor; alegoriile apar ceva mai târziu, iar portretele, pastoralele și ghirlandele de flori sunt un caracter al vremilor mai noui.

Perfecționarea ceramicei ca duritate, impermeabilitate și aspect artistic, a urmat o evoluție de cronologie iar în zilele noastre a fost dusă la cea mai înaltă expresie, care e porcelanul actual...

Pajou — La naissance du Dauphin

D-l Jean Baras a tipărit la Cultura Națională o interesantă și elegantă lucrare, prefațată de d. Al. Tzigara Samurcaș, reprezentând un studiu asupra porcelanului, începând cu Chinezii și cu produsele ceramice ale extremului orient și urmărind apoi desvoltarea acestei arte aplicate, în Europa, pe veacuri și țări.

Intre Franța, Anglia, Spania, Germania, Austria, Olanda, Belgia, Elveția, Danemarca și Rusia, — o scurtă caracterizare a ceramicei românești (care există și are un istoric) ar fi fost bine venită.

Lucrarea d-lui Jean Baras este în primul rând instructivă, — înfățișând pentru întâia oară la noi, caracterul și evoluția ceramicei.

Ocupându-se în deosebi cu produsele de porcelan, volumul aduce un bogat material de informație, — iar 43 de opere tipice din diferite muzee, ilustrează elocvent desvoltările.

Dela început autorul constată „frumusețea, puritatea și plasticitatea pastelor chinezești și e de remarcat că sunt totuș obținute cu aceleași materii cu cari sunt formate pastele

Capo di Monte

și smalțurile porcelanului tare european, dar cu dozări puțin diferite. Pe această admirabilă materie, Chinezii au știut să aplice decoruri foarte bine reușite. Chiar când acoperă piesele lor cu acel smalț alb, ei ajung să dea acestei nuanțe anti-decorative un ton tot atât de delicat ca și acela al fildeșului sau al cerii.

„Chinezii mai știu la nevoie să varieze aspectul pastei — uneori atât de delicată și de subțire, încât îți face impresia că se sparge la primul contact — prin adăugarea unor reliefuri foarte fine, sau prin impresiunea în adânc a unor motive împrumutate dela flora locală și tratate cu o simplitate și un gust într'adevăr savant..."

Dar Chinezii nu excelează numai prin decorațiunea în alb; „ei au fost, în toate vremurile, rafinați și în alegerea și în întrebuințarea smalțurilor colorate, — dând acestor puternice colorațiuni, reflexe vii, un luciu superb și o armonie extrem de delicată..."

Cu precizarea amănuntelor de tehnică, cu arătarea procedeelor de colorațiune și cu indicarea principalelor surse de porcelanuri superior artistice, cartea d-lui Baras constitue o bună orientare...

h. b.

Estetica și originalitatea în literatură

Punând această problemă din punctul de vedere individualist-anarhist (*L'en dehors*, no. 97, Dec.), Federica Montseny ajunge să condamne formele extremiste: dadaiste, cubiste, supra-realiste, cari nu sânt nici măcar originale ori estetice. Estetica literară cere expresie exactă și subtilă, judecată rapidă, eleganță de stil, putere de sugestie. Aceste calități, cari alcătuesc farmecul operelor unui Flaubert, nu pot fi găsite lesne în prea bogata literatură actuală. O originalitate falsă, desechilibrată a covârșit toate manifestările literare și artistice. „Să nu semene cu nimic din ce există! O nouă literatură și o nouă artă!", acesta e strigătul de luptă al tinerilor, incapabili să strălucească prin propria lor lumină. E mai ușor de a te lăsa în voia modei, a excentricității, decât să-ți riști viața pentru apărarea intereselor general omenești.

Voind să dărâme totul, pentru a „înălța edificiul moral al unei arte moderne", tinerimea revoluționară n'are însă putere creatoare, pentru a înlocui ruinile. Cu versurile dadaiste, cu tablourile neverosimile ale cubiștilor, cu critica disprețuitoare a tot ce nu e bizar și neinteligibil, nu se poate crea „arta nouă".

Originalitatea, în orice domeniu, nu poate fi creată: ea se ivește din realități, cași evoluția formelor naturale. Nu e de-ajuns să spui: „Vreau să fiu original"; trebue să ai și un fel de substrat organic al originalității. Manifestările „ultra-moderne" în artă și literatură, ale tinerilor cu mintea turbure, lipsiți de logică și simț comun, sunt adevărate copilării — și chiar semne de degradare fizică și morală a speciei omenești.

Frumusețea, care a fost unica normă a artei grecești și senzația estetică prin care se purifică sentimentele și se cultivă ideile, au dispărut în zilele noastre. Ele au fost înăbușite de incapacitatea literaturii moderne care voia să fie originală; negăsind nimic nou, pentrucă toate „noutățile" au fost descoperite înainte, această literatură s'a ocupat mereu de nimicniciile vieții, crezând că va putea înălța pe aceste slabe temelii edificiul „artei noui".

Desigur, cu toții trebue să avem năzuința de a crea „ceva nou". E necesar înainte de toate un mediu nou, o viață nouă bazată pe cea mai deplină libertate; originalitatea nu se manifestă prin metode silnice, ci prin libertate în toate domeniile vieții. In literatură, originalitatea e necesară, dar nu un scop unic. Literatura nu e o realitate fundamentală a vieții, ci un fapt accidental. Ea nu e deci un scop, ci un mijloc de educare și de purificare. Dacă literatura nu-și păstrează caracterul ei educativ și critic, atunci ea este o simplă pierdere de vreme, o „ocupație" lipsită de spiritualitate și de orice valoare morală.

Literatura, auxiliară a tuturor idealurilor, creațiune a inteligenții omenești, isvor bogat de idei, mijloc de cultivare a sentimentelor estetice — literatura aceasta trebue să-și păstreze înalta menire educatoare. Precum a fost înainte, literatura aceasta — cu tot vacarmul asurzitor al ultramoderniștilor — va fi și în viitor expresia marilor năzuinți omenești; prin ea vor căpăta glas tendințele ascunse ale evoluției vieții și tot ea va menține cultura estetică a sentimentelor și ideilor omului.

O revoluție linguistică în China

După atâtea revoluții politice, China a avut de îndurat și o revoluție literară, mai binefăcătoare decât toate celelalte. Intr'o conferință ținută la Londra, d-rul Hu Shih a arătat în ce constă această importantă schimbare. De 20, sau poate de 25 de veacuri, co-există în China două limbi. Limba clasică, scrisă, rezervată savanților, literaților, preoților și funcționarilor. Pentru a căpăta un post la stat, candidatul trebuia să dea examene foarte grele de limbă clasică. Cărțile nu erau publicate decât în limba clasică, — o limbă moartă, pentrucă poporul chinez n'o vorbia și n'o înțelegea. Poporul vorbia altă limbă decât acea a cărturarilor, o limbă vie, care evolua în cursul veacurilor, pe când limba clasică rămânea fixă și rece. Dacă, de pildă în Europa evului-mediu singura limbă recunoscută ar fi fost latina clasică, situația ar fi fost acelaș cași în China. S'ar fi ivit desigur un Dante, un Shakespeare, un Bacon, dar lucrările lor nefiind scrise în limba clasică, ele n'ar fi fost primite de clasa cărturarilor; numai poporul le-ar fi citit.

Poporul nu poate tăcea; și el are nevoe să-și exprime sentimentele. Ca pretutindeni, și în China poeții, povestitorii, cântăreții au scris în limba vulgară bucuriile, durerile și năzuințele poporului. Au scris mai mult în versuri, decât în proză. Poeții au pregătit revoluția literară în China. Limba vorbită s'a îmbogățit și s'a înfrumusețat neîncetat, fiind însă ignorată de cărturari. Pentru ca nici ei să nu rămână în urma altor popoare civilizate, cărturarii au tradus pe autorii occidentali, ca Spencer și Huxley, însă în chineză clasică. Au fost traduși în chineza clasică și Walter Scott, Alexandre Dumas și alți romancieri, cari erau însă inaccesibili poporului. Ce rost ar avea să traducem pe Victor Hugo și Goethe în latina antică?

D-rul Hu Shih a descoperit supleța limbei chineze vorbite; limba poporului era vie, capabilă de a fi mereu desăvârșită. In 1916, împreună cu câțiva prieteni, d-rul Hu Shih a pornit acțiunea pentru înlăturarea limbei chineze savante ca limbă națională. Mișcarea a început la Universitatea din Peking, crescând repede. O tradiție de două milenii a fost înfrântă. Opere, cari înainte nu puteau fi publicate decât în chineza clasică, au fost tipărite în limba vorbită. Traducerile din autorii occidentali au fost deasemenea publicate în chineza vorbită. Rezultatele sunt surprinzătoare. In șapte ani, dela 1917 până la 1926, numărul chinezilor cari citesc cărți a crescut de treizeci de ori. Succesul promotorilor s'a împlinit mai repede decât sperau ei. Atât era de firească această reformă linguistică, încât împotrivirile tradiționaliștilor n'au avut nici un ecou. Renașterea literară a Chinei e acum un fapt împlinit. Vechea cultură, îmbrăcând o haină nouă, va putea continua — însă nu numai spre folosul unei clase de cărturari, ci și a întregului popor chinez, care învață să citească în limba pe care o vorbește. Raporturile culturale dintre Orient și Occident sunt mult înlesnite și prin revoluția linguistică înfăptuită în China.

EXPOZIȚII

Sala Grigorescu (Str. Doamnei 20):

Prima expoziție a Graficei noui românești (1872—1926): Th. Aman, M. Hadianu, C. Stahi, G. Popescu, S. Sanielevici, Jean Steriade, Al. Henția, Iser, M. Manolescu-Bruteanu, S. Pop, H. Dumitriu, H. Teodoru, D. Ghiață, J. Teodorini și M. Pană-Buescu.

Ateneul român: Schweitzer-Cumpănă, Kimon Loghi, D-na Ananescu, Lt. Știubei.

Căminul Artelor „Regina Maria": I. Nițescu, Alex. Ionescu, M. Fromescu.

Editura „Cultura Națională" a publicat în cursul anului 1926 (1 Ianuarie—31 Decembrie) următoarele volume:

I. BIBLIOTECA SCRIITORII ROMÂNI DE AZI
1. I. Minulescu: **Manechinul sentimental.**
2. E. Marghitta: **Ironii sentimentale.**
3. I. Floru: **Nuvele.**
4. M. Galița: **Jertfa datoriei.**
5. Radu D. Rosetti: **Poezii** (vol. definitiv).

II. BIBLIOTECA LITERATURA UNIVERSALĂ.
6. G. Rodenbach: **In exil** (roman) trad. de **I. Gr. Perietzeanu.**

III. BIBLIOTECA ACTUALITĂȚI ȘTIINȚIFICE.
7. Dr. G. Chaborsky: **Atomii de azi.**

IV. BIBLIOTECA RURALĂ.
8. Tiberiu Crudu: **Depe la noi ce a fost odată.**

V. BIBLIOTECA JURIDICĂ.
9. Prof. univ. M. Pașcanu: **Invățământul dreptului comercial.**

VI. COLECȚIA ACTUALITĂȚII
10. Dr. N. Lupu: **Noi și sârbii.**

VII. COLECȚIA MEMORII.
11. General Radu Rosetti: **Partea luată de Armata Română în războiul din 1877—1878.**
12. Jean Lahovary: **Souvenirs D'un volontaire.**

VIII. STUDII POLITICE.
13. P. P. Negulescu: **Partidele politice.**

IX. CRITICA, STUDII, ESSEURI, ETC.
14. Paul Zarifopol: **Din registrul ideilor gingașe.**
15. C. Oprescu: **Țările române văzute de artiști francezi.**
16. N. Petrașcu: **Dimitrie C. Olănescu-Ascanio.**
17. Dr. S. Bălan: **Opera literară a lui D. Anghel.**
18. Tudor Vianu: **Fragmente moderne.**

X. DIVERSE.
19. Jean Baraș: **Porcelanul.**
20. Al. Lascarov Moldovanu: **Scufița roșie.**

TESTA
Vindecă
Răceli — Migrene
Guturai — Nevralgii
Gripă — Giunghiuri
Dureri de dinți
De vânzare în Farmacii și Droguerii

Pagini alese

„POEZII" de A. TOMA*)

CÂNTUL VIEȚII

Mi-e inima ca un ghioc
ce-a strâns în el tot cântul vieții, —
Cu ciripirile de joc
și trilurile tinereții,
Cu dârzul zornet de răsboiu
al bărbăției ce se-avântă
Și cu sinistrul ropot surd
al bulgărilor ce 'nmormântă.

Ca într'o peșteră vrăjită
ce după veacuri dă ecou,
Din râs și plâns de stinse neamuri
se face 'n mine cântul nou,
Căci tot ce-mi hohotă prin vine,
— iubire, ură, ori durere,
E din străbuni un glas prin mine,
ce către cei ce vin se cere.

Tălăzuește omenirea în pieptu-mi:
Luptă, speră, geme, —
Larg sună lirele Eladei,
plâng sclavi în lanțuri pe trireme,
Un sculptor dăltuește-o Venus,
suspină mii de Criști pe cruce,
Icari cu fâlfâiri semețe
vâslesc spre-o țintă ce străluce.

Pe inima-mi plecați auzul,
— o, frați de azi, o, frați de mâine —
Prin ea de veacuri taie plugul
trudita brazdă pentru pâine,
Prin ea bat ritmic din ciocane
toți robii palizi din uzine
Și urcă subteranul tunet
al uraganului ce vine.

Spre noui Bastilii, *ea* se-aruncă
nainte-vă pe baricade,
Printr'însa trece primul glonte,
și rând pe rând cu bravii cade.
Dar renăscând mereu prin crezul în om
vă strigă dârz:
— „'Nainte!
Tăiați o poartă 'n ceru-albastru,
intrați trufași în cele sfinte!"

PORȚI ZĂVORITE...

Sunt par'că de viu-îngropatul
In tainița turlei din stânci —
Ascult nevăzute talazuri
Dând bolților plângeri adânci...!

Și doar în părerea visării
Se face o poartă spre zări
Și trece o luntre-nălucă
Pe-o nețărmurire de mări —

O umbră se 'nalță din luntre, —
Un geamăn al celui ce sunt —,
Surâde spre mine și chiamă
Cu mâini de lumină pe vânt.

Trei lebede albe îi mână
Plutirea încet spre apus, —
O poartă de soare îl soarbe...
Cuvântu-i rămâne nespus...

Eu dornic tind brațe pe urmă-i,
Dar lutul mă ține închis —
Și bâjbâiu pe porți zăvorite
Cu mâini aiurite de vis!..

OKEANIDELE

— Teme simfonice

I

In Mare șed Zânele goale
Pe crengi de coral
Și-și licără pletele 'n lună
Prin limpede val.

Tot vântură șiruri de perle
Pe-o scoică de mare —
Curg perlele 'n picuri pe placă
Și zurue rare.

Cu degete lucii ca spuma
Le 'nșiruie salbe
Pe gâturi, pe umeri, pe sânuri,
Pe brațele albe.

II

N'auzi tu prin plâns de talazuri
Cum Zânele cheamă? —
Le tremură 'n glasuri ispite,
Le tângue teamă:

— „Noi suntem Dorinți ne 'mplinite
Ce cântă stinghere,
Noi suntem avânturi de viață
Ce cresc, prin cădere.

„In lumea de turbure perle,
Mărgean și cleștaruri,
Comoara de lacrimi ne-o plângem
Pe sterpele daruri.

„Intindem lungi strune de raze
Pe bolte de peșteri
Și cânturi trimitem prin noapte
Pe-a undelor creșteri.

„De vrei să pricepi aiurirea
Eternelor lire —
Inchină-ți abiselor visul,
Fii Zânelor mire.

„Rețea resfira-ne-vom părul
Sub tremur de ape
Tu lasă în aurul mrejii
Inelul să-ți scape..."

Le freamătă 'n glasuri ispite,
Le tângue teamă,
Sunt singur cu luntrea pe-adâncuri
Și Zânele cheamă —

Plutesc, sub cununi de luceferi
Și inima-mi bate
Da par'că-i o liră cu strune
Sub mâini fermecate...

*) Din volumul de curând apărut. — Ed. „Cultura Națională" aproape 200 pag. — Lei 100.

INSEMNĂRI

Italia fascistă şi teatrul ei naţional

Organizând, din indemnul lui Mussolini, viaţa teatrală din Italia, d-nii Luigi Pirandello şi Paul Giordano, au alcătuit un proect de statut, admis de dictator şi care urmează să treacă prin cel mai apropiat consiliu de miniştri.

Teatrul Naţional italian de artă dramatică va cuprinde, după noul proect, legate de o putere centrală trei scene oficiale: la Roma, la Turino şi la Milan. Un director general, asistat de o comisiune de experţi conţinând cele mai înalte competenţe din lumea teatrală va prezida destinele acestei noui instituţiuni de stat. Fiecare din cele trei teatre va avea, de altfel, directorul lui particular.

Acest stat-major artistic se va dubla cu un director administrativ şi o comisiune de technicianі. Consiliul directorial suprem va fi format de adunarea celor două comisiuni artistice şi administrative, sub preşidenţia directorului general.

Trupa Teatrului Naţional va fi unică, dar se va compune din patru fracţiuni distincte. Fiecare din cele trei teatre va avea un număr de artişti, fixi, cam vreo cincisprezece. Douăzeci din cei mai buni, bărbaţi şi femei, vor forma nucleul central al trupei; însărcinaţi în câte o piesă cu roluri principale, ei se vor transporta succesiv pe toate cele trei scene. Se va avea astfel mai multă omogenitate, în interpretare — şi fiecare din cele trei trupe locale va da impresia unei perpetuări reînoite.

* * *

Aceeaş organizare pentru materialul teatral. Autorii proiectului notează că cele trei edificii destinate teatrului naţional vor aparţine statului, pentru ca vreo influenţă particulară să nu poată împiedica desfăşurarea întreprinderii.

In fiecare teatru va fi material scenic suficient nevoilor curente, dar fiecare piesă va călători cu decorurile ei speciale, astfel ca să dea, în toate cele trei locuri, o impresie de ansamblu identic.

Programul anului teatral va fi stabilit de consiliul dirigent. Fiecare piesă va fi jucată, succesiv, în cele trei teatre, astfel ca spectacolul următor să poată fi preparat în voie.

Sesiunea teatrală se va deschide, pe toate trei scene, în aceeaş zi, la 1 Noembrie şi va fi închisă la 31 Mai.

Aceasta este, în marile ei linii, organizarea teatrului naţional italian de artă dramatică, căruia îi este oficial conferită misiunea de a servi drept exemplu întreprinderilor teatrale private, pentru a face educaţia artistică a publicului şi a susţine, în faţa străinătăţii, renumele intelectual al nouei Italii.

Ne întrebăm totuşi dacă, sub această formă de guvernare a artei, scenele italiene nu vor deveni declamatorii şi utilitare, adică supărătoare bunului gust artistic; pentru că, în cazul acesta, arta nu câştigă nimic.

O bursă de călătorie literară

Bursa naţională anuală de călătorie literară, acordată scriitorilor francezi, în valoare de 3.000 franci, fiind decernată, în 1926 unui poet, se va da pentru 1927 unui prozator.

Comisia însărcinată cu atribuirea acestei burse este instituită în felul următor:

Prezident: Emile Blémont; vice prezidenţi: Auguste Dorchain şi Léon Riotor; secretari: Gabriel Faure, Alcauter de Brahm şi André Foulon de Vaulx; casier: Jean Hennessy şi bibliotecar-arhivist: Victor Emile-Michelet.

Membri: François Albert, Léon Bérard, Bienvenu Martin, Charles Couyba, Maurice Donnay, Robert de Flers, Léon Hennique, Gustave Khan, Georges Lecomte, Charles de Goffic, Pol Neveux, J. Paul-Boncour, Marcel Prevost, Henry de Régnier, Gustave Rivet, André Rivoire, J. H. Rosny ainé şi J. H. Rosny jeune.

Condiţiunile stabilite sunt următoarele:

I. Nici un autor nu poate fi lansat dacă nu-şi justifică naţionalitatea franceză. Nu se impune nici o condiţie de sex sau de vârstă, dar comisia va alege pe cât posibil un poet sau un prozator nou, care să nu mai fi primit nici un premiu literar.

II. Operele vor putea fi de orice gen literar, manuscrise sau imprimate, dar vor trebui să fie inedite sau cel puţin editate numai din Mai 1925. E de dorit ca toţi candidaţii să trimită trei exemplare. Ultimul termen pentru depunerea lucrărilor este fixat pentru 15 Martie 1927, inclusiv.

III. Autorii ale căror lucrări au fost reţinute în urma cercetării definitive a comisiunii, vor fi imediat anunţaţi la sfârşitul sesiunii.

IV Alegerea laureatului va avea loc în Mai.

Am publicat această informaţie, care nu ne priveşte direct, numai ca o suggestie. Nu s'ar putea oare, într'adevăr, înfăptui şi la noi o asemenea binefăcătoare instituţiune? Un premiu modest, în valută, ar permite scriitorului laureat o plimbare de cel puţin trei luni de zile în vreuna din metropolele apusului, fără ca pentru stat aceasta să însemneze o sarcină prea oneroasă. Destui bani se risipesc pe alte nimicuri!

Premiul Goncourt

Membrii Academiei Goncourt s'au adunat la restaurantul Dohant pentru a decerna Premiul-Goncourt pentru anul 1926. In scop de-a obţine majoritatea necesară s'a procedat de şapte ori la vot. La ultimul scrutin a fost desemnat Henri Deberly pentru romanul său „Le Supplice de Phèdre."

Henry Deberly s'a născut la Amiens în 1892. Deoarece trăeşte foarte retras, e puţin cunoscut în cercurile literare. El a fost avocat, a renunţat însă la această carieră pentru a se consacra literaturii. Deberly este autorul romanelor „Pancloche", „L'ennemi des Siens", şi „L'imprudents."

Documente omeneşti

Am publicat într'un număr trecut câteva extrase din „Gazeta Căsătoriilor". Iată acum un „articol de fond".

Este tocmai un răspuns al directorului acestei gazete în contra extraselor noastre. Il reproducem în întregime.

In articolul d-tale, publicat în „Adevĕrul Literar" No. 311 din 27 Noembrie a. c. — articol pe care n'ai avut măcar cavalerismul să-l semnezi complect, — n'ai căutat să faci altceva mai bun, decât să scazi prestigiul culturei, fără să te gândeşti că condeiul d-tale n'a sărit măcar nici două trepte pe înalta scară a valorilor.

Cei cari citesc ştiau mai de mult că şi în lumea condeiului sunt bolşevici, distrugători de valori, anarhici chiar, nedemni de aceste înalte misiuni ce pe nedrept şi le însuşesc, misiuni atât de necesare înălţării sufletului omenesc...

Deşi neputincios ca o furnică, voi căuta să reacţionez cât voi putea contra acestor elemente anarhice, aruncându-le în faţă, — celor ce cred că fac artă batjocorind munca unora, — dispreţul, ţintuindu-i la stâlpul infamiei cu tot alaiul cuvenit!

Dacă d-ta erai într'adevăr un pretins mânuitor al condeiului, trebuia mai întâi să studiezi bine chestiunea vizată, şi apoi să umpli un sfert de pagină cu necugetatele d-tale păreri. In orice caz ar fi locul să-ţi mulţumesc! Reclama ce mi-ai făcut cu învoiala stăpânilor dela „Adevĕrul Literar" e rară şi pentru acest minunat serviciu ai merita o cavalerească strângere de mână.

De sigur, fiecare e liber să facă sau să scrie ce vrea. Adevărul va sta totdeauna în fruntea datoriei împlinite, oamenii mari ai umanităţii n'au fost şi nu vor putea fi niciodată împiedecaţi în preocupările lor şi nici micşoraţi în faţa celor ce-i înconjoară, cu toate clevetirile invidioşilor.

„Gazeta Căsătoriilor" era încă în faşe când „Don José" faimosul filmist dela „Universul", îi cântase „veşnica pomenire" pe glasul al patrulea; dar mai cu seamă astăzi după şapte ani de apariţie eram sigur că mulţi ochi nesăbuiţi sunt îndreptaţi asupra ei, căutând s'o răpună.

Dar *Gazeta Căsătoriilor* nu numai că nu e o publicaţiune de ocazie, mai ales astăzi când ea are la dispoziţiune o tiparniţă proprie cu toate maşinele şi utensilele necesare, din contră conducătorii ei au ştiut să facă din această foaie săptămânală un CE indispensabil pentru orice familie de sus şi de jos, ziua apariţiei fiind aşteptată aproape ca un eveniment.

Nu mi-e frică; cele 20.000 de tipare săptămânal, este o dovadă sfidătoare că „Gazeta Căsătoriilor" va trăi din generaţie în generaţie, plimbându-şi mai departe torţele ei de raze binefăcătoare printre toate straturile sociale, bucurându-se fiecare de însemnătatea ei.

Câte neajunsuri nu s'au perindat în aceşti şapte ani de apariţie? Câţi duşmani negri în cerul gurii nu s'au asmuţit turbaţi asupra acestei utile publicaţiuni? Câţi? Dar cu cât au fost duşmani, cu atât mai mulţi au fost prietenii cari m'au încurajat, ajutându-mă cu sfatul şi condeiul pentru înfăptuirea acestui ideal.

Şi acum, când viaţa e atât de vijelioasă, când anii trec ca gândurile noastre, când orizontul spre care tindem se apropie atât de anevoios, întind frăţeşte mâna prietenilor mei, ca împreună să ducem mai departe opera începută.

Iscălit: P. P. IONESCU-JUNON

O Academie de litere la Berlin

Academia din Berlin avea până acum numai două secţii: una de ştiinţă şi alta de artă.

Abia anul acesta, după multe dificultăţi, s'a creat o secţie nouă, secţia literelor.

Primii şase membri au fost investiţi de guvern, după rangul celebrităţii lor Aceştia au ales apoi, un număr de colegi care vor perpetua academia prin elecţiune.

Primul solicitat a fost Gerhart Huptmann, care însă n'a primit din convingerea că un scriitor n'are posibilitatea morală de a patrona o astfel de instituţie. Ludwig Fulda a primit, şi după multe peripeţii, Academia de litere din Berlin este definitiv constituită.

Ea numără acum douăzeci şi cinci de membri, a căror alegere a fost ratificată de minister. Acest număr poate fi mărit dacă membrii găsesc şi alte nume care să se impue. Mai e vorba să fie primiţi şi scriitorii străini iluştri.

Austria literară va fi reprezentată în Academie prin d-nii Arthur Schnitzler, Hermann Bahr şi Franz Werfel.

Iată lista aproape complectă a scriitorilor academicieni:

Herman Bahr (n. la Linz. 1863), autor dramatic şi critic.

Ludwig Fulda (n. la Francfurt. 1862), autor dramatic, traducătorul lui Molière, Shakespeare,, Beaumarchais, Ed. Rostand.

Max Halbe (n. la Guettland. 1865), autor dramatic.

Hermann Hesse (n. la Calw. Wurtemberg. 1877), poet.

Arno Holz (n. la Rastenburg, Prusia orientală 1863), poet, autor dramatic, romancier, critic.

Ricarda Huch (n. la Brunswik. 1864). romancier, doctor în filosofie dela universitatea din Zurich.

G. Kaiser, poet, autor dramatic.

Bernhard Kellermann. — Erwin.

Gurdo Kolbenheyer (n. la Budapesta 1878), filosof, psiholog, romancier.

Oscar Loerke — Walther von Molo (n. la Sternberg în Moravia. 1880), romancier.

Heinrich Mann (n. la Lübeck 1871), romancier.

Thomas Mann (n. la Lübeck 1875), romancier şi critic.

Dr. Joseph Ponten.

Arthur Schnitzler (n. la Viena. 1862), unul dintre primii autori dramatici ai Austriei.

Wilhelm von Scholz (n. la Berlin 1874), autor dramamatic şi essais-ist.

Dr. Karl Schoenherr (n. la Axanase în Tirolul austriac), autor dramatic.

Dr. Emil Strauss (n. la Pforzheim. 1866), autor dramatic.

Edward Stucken (n. la Moscova 1865), autor dramatic.

Iakob Wassermann (n. în Bavaria (1873), autor dramatic, romancier, critic.

Franz Werfel, poet, romancier. A mai fost aleasă şi: D-na *Clara Viebig*, autoarea mai multor romane apreciate.

Trei dintre scriitorii aleşi n'au primit să facă parte din Academie.

Herman Sudermann, autorul dramatic bine cunoscut, s'a formalizat că n'a fost ales din prima zi.

Rainer-Maria Rilke (n. la Praga 1875), poet şi critic refuză, din anumite principii.

Hugo von Hoffmansthal (n. la Viena 1874), poet şi dramaturg renumit, a refuzat printr'o telegramă scurtă, fără să motiveze.

Manuscriptele lui Abraham

Kare Bertsch, un savant de la Universitatea din Heidelberg, a găsit manuscrisele celebrului prezicător Abraham Saint-Klare (1644-1709), ale cărui principii şi formule au fost apreciate cu sfinţenie de Goethe şi de Schiller. Până acum aceste manuscrise erau absolut necunoscute.

José Ortega Y Gasset

José Ortega y Gasset, profesor de metafizică la Universitatea din Madrid, este unul din maeştrii tinerei generaţiuni din Spania. Prin înălţimea şi subtilitatea cugetării sale, a izbutit să se impună totodată printre figurile de seamă ale culturii europene de azi. Fără a înceta de a rămâne şi profund spaniol, de oarece a închinat problemelor naţionale lucrări ca „Meditaţiile lui Quijote" şi „Spania nevertebrată", Gasset a pus în contact pe intelectualii din ţara sa cu cele mai recente forme ale filosofiei şi ale esteticei străine, şi mai ales cu cugetarea germană. Conduce „Revista de Occidente", care este o oglindă fidelă şi vie a principalelor stări ale gândirii şi ale artei europene în momentul de faţă. Publicăm în acest număr traducerea unei minunate bucăţi de Gasset, intitulată „Salomeia".

MĂRUNTE

— Darea de seamă asupra anului literar 1926, va apare în numărul viitor.

— **Faţă cu continua urcare a preţului hârtiei — începând dela numărul de faţă „Adevĕrul literar" se va vinde cu 7 lei exemplarul.**

— Legaţiunea Poloniei din Bucureşti face cunoscut prin Direcţia Presei din ministerul de externe muzicanţilor români că în ziua de 23 Ianuarie 1927 va avea loc la Varşovia un *„Concurs Internaţional „Frédéric Chopin"* pus sub înaltul patronaj al preşedintelui Republicei Poloneze.

Legaţiunea Poloniei stă la dispoziţia celor interesaţi pentru lămuririle privitoare la programul concursului, la condiţiile de participare şi la înlesnirile de călătorie până la Varsovia.

CITIŢI

„Sub Flamura Roşie"
ROMAN de DEM. THEODORESCU
Autorul romanului „IN CETATEA IDEALULUI"
COSTUL UNUI VOLUM LEI 100

„CUCOANA OLIMPIA"
ROMAN de LUCIA MANTU
Acestei lucrări i s'a acordat premiul de 50.000 Lei la concursul literar al ziarului „DIMINEAŢA", de către comisiunea compusă din d-nii: M. Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Jean Bart şi Iosif Nădejde
VOLUMUL LEI 20

„RĂTĂCIRE"
ROMAN SOCIAL de AIDA VRIONI
VOLUMUL LEI 30

„DIN VIAŢA UNIVERSITARĂ..."
Amintiri, critici şi propuneri
de dr. GR. T. POPA VOLUMUL LEI 15

D-nii librari şi depozitari de ziare au la toate volumele şi revistele din editura noastră 25% rabat

A APARUT:
LECTURA NO. 99
MAUPASSANT
— Cel mai citit scriitor din lume —:
„IN CAPCANA"
32 pag. mari, lei 4. — La chioşcari şi librari

Curiozităţi

O nouă otravă pentru... sinucigaşi

O artistă de balet din New-York, Dorothea Smaller, care a dansat în trupa celebrei Ana Pavlovna, s'a sinucis într'un mod cu totul original: a băut o sticluţă cu cremă lichidă de ghete, care conţine un venin foarte puternic. Sinucigaşa suferea de tuberculoză.

Principese Indiene

După ce un trib de „piei-roşii" a primit în sânul său pe regina Maria, acordându-i titlul de principesă, iată că un alt trib indian din Statele-Unite ale Americei „Bwadlow", a adoptat pe Suzana Langlen, şampioana lumii în tennis, acordându-i titlul: „principesa apelor clocotitoare."

Incă un câmp de diamante

Se comunică din Iohannesburg că în localitatea Lichtenburg din Transvaal, s'a descoperit un nou câmp bogat în straturi de nisip diamantifer.

Un rege cu titlu de conte

Acum vre-o patruzeci de ani, italianul Giuseppe Guazzone, originar din Tartona, părăsise Italia pentru Argentina. Dotat cu o energie extraordinară, el a întemeiat acolo un mare număr de colonii agricole, care au ajuns la o prosperitate încă necunoscută nicăieri. Toate cerealele produse de aceste colonii şi de proprietăţile imense ale lui Guazzone, se concentrează spre comercializare în mâinile acestui om întreprinzător supranumit „Regele grâului". Cerealele acestea se scurg aproape exclusiv în Italia şi formează 50 la sută din întregul import italian de grâne. In prezent „Regele grâului" de 73 ani, s'a întors în oraşul lui natal Tartona unde vrea să moară. După propunerea lui Mussolini, lui Guazzorne i s'a acordat de către regele Victor-Emanuel, titlul de conte.

Lupta cu un leu

In Rodezia aurului şi a diamantelor s'a întâmplat de curând următorul caz: Un soldat englez, Hoar, fu atacat de un leu într'o localitate pustie de lângă satul Melsen. Soldatul atlet reuşi să se împletească cu leul într'o îmbrăţişare ţinându-şi capul sub bărbia leului pe când acesta îi rupea cu ghiarele labelor mantaua din spate împreună cu carnea. Apoi, strângând gâtul leului numai cu o mână, Hoar reuşi să introducă mâna cealaltă în buzunar, îşi scoase cu sforţare supraomenească revolverul şi trase în regiunea inimei şi în gâtlejul leului toate şease focuri. Numai după ultimul foc, leul îşi desfăcu ghiarele înfipte în muschii dela spinarea soldatului şi căzu mort. Hoar a eşit învingător, însă s'a ales cu răni foarte grave. Cunoscătorii afirmă că în istoria omenirii nu se cunosc decât încă două asemenea cazuri de luptă dintre om şi leu, cu izbânda celui dintâi.

Criza din Paris

Se simte din ce în ce mai intens criza comerţului din Paris; ea se agravează şi devine cronică, în urma lipsei complecte de Engleji şi Americani, care evită Parisul în urma exceselor xenofobe din vara trecută. Hotelurile mari stau goale: Scribe, Continental, Grand Hotel, etc. Restaurantele: Voisin, Larne, Café de Paris, bodegile dela Montmartre — rămân pustii chiar în orele în care de decenii s'au obicinuit cu abundenţă de muşterii. Până şi Café de la Paix, prin care trece tot fluxul străin dela Paris, Birourile lui Cook şi ale vagoanelor cu paturi au rămas fără clienţi. Bursa de briliante — nici o cumpărătură, nici o transacţie...

Sinagogă-club

„Uniunea Regională din Kiev a Meseriaşilor şi Industriaşilor casnici" a obţinut clădirea Templului Coral Central, pentru instalarea clubului „Uniunii". Clădirea e mare şi frumoasă şi datează din 1890, când marele fabricant de zahăr, Lazăr Brodschi, a construit-o cheltuind (atunci!) un milion de ruble. Comunitatea Evreiască din Kiev a pus în mişcare toate mijloacele şi stăruinţele pentru a-şi păstra sinagoga, însă influenţa Evreilor comunişti şi a ucrainenilor naţionalişti a învins.

Marele scriitor englez,

ISRAEL ZANGWIL,

mort în cursul acestei veri, a fost unul din cei mai citiţi scriitori ai Angliei.

In curentul de exotism, care caracterizează actualmente aproape toate literaturile occidentale, Zangwil a adus o notă proprie: A povestit, în englezeşte, întâmplări din „Ghetto", descriind obiceiurile şi felul de viaţă al evreilor tradiţionalişti.

Pline de pitorescul mediului, povestirile acestea sunt valorificate prin admirabilele însuşiri literare ale scriitorului. Amestec fericit de umor, de ironie şi de sensibilitate, ele au creat gloria literară a scriitorului dispărut.

Din voluminoasa operă a lui Zangwill, Biblioteca „DIMINEAŢA" publică o selecţie bine făcută de povestiri din „Ghetto" sub titlul

O LUNĂ DE MIERE

Mulţumită acestui volum, cititorii români vor putea face o mai apropiată cunoştinţă cu unul din cei mai mari scriitori ai timpului.

O LUNA DE MIERE se vinde cu preţul de 8 lei volumul.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL VII.— No. 318

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 9 Ianuarie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 1897 / CONST MILLE 1897—1920

FONDAT in 1893

LITERATURA MAGHIARĂ D'N ARDEAL

Vegvari, Aprily, Bartalis, Gulacsy, Koos, Nyirö, Makkay, Ligeti, Tabery, Kadar

ZIARIŞTI ŞI SCRIITORI

Inainte de desmembrarea imperiului austro-ungar, ar fi fost greu să se vorbească de literatură maghiară ardeleană. Cel care scria, scria pentru Budapesta. Scriitorii şi ziariştii tineri, dupăce obţineau primele succese în provincie, se grăbeau să plece la Budapesta, unde presa care devora enorme cantităţi de hârtie, oferea posibilitate de angajament oricui mânuia condeiul.

Chiar grupul scriitorilor consacraţi, care au purces acum douăzeci de ani din Oradea — Andre Ady, Iuliu Köndy, Andrei Nagy, Ladislau Biro, etc. — au stat de parte de capitală numai pânăce le-au crescut aripile. După aceia au descălicat în Budapesta.

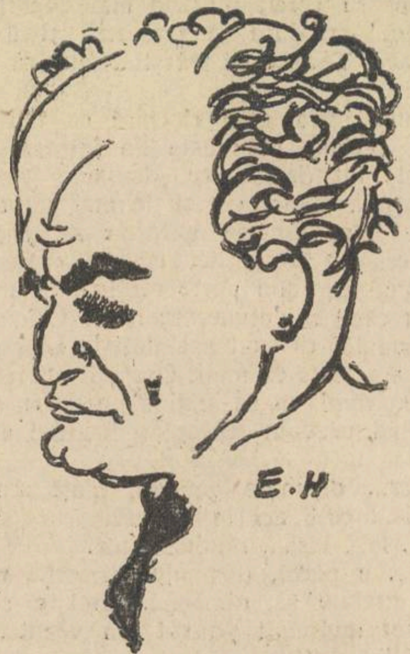
Despre ziarele provinciale de atunci se poate spune că imitau, mai bine zis, maimuţăreau ziarele budapestane. Lucrul dealtminteri era foarte explicabil. Ziarul din capitală se răspândea în câteva ore în toată ţara. Ce putea să scrie gazeta provincială ? Ştiri de interes local — din oraş şi judeţ.

Iată-mă vorbind numai despre gazetărie. Dar — nu fără motiv: căci literatura maghiară a isvorît din gazetă şi nu se poate separa de presă.

Chiar pe vremea când eram îmbătaţi de iluziile fericite ale unei vaste împărăţii, eram de fapt o ţară atât de mică, încât scriitorii noştri nu erau în stare să trăiască din literatură.

Alexandru Brody, cel mai sărbătorit scriitor maghiar dela începutul veacului nostru, mi se plângea adesea că primeşte dela editorul său, pentru un roman, o remuneraţie meschină de o sută florini, tocmai cât trebuia să nu mori de foame. Astfel nevoia tristă a constrâns talentele literare maghiare să se transforme fie în ziarişti agili şi scânteetori, fie în autori dramatici distractivi şi universali. Adrei Ady a rămas şi el ziarist până în ultima clipă. Influenţa frământărilor vieţii în versurile sale, e datorită zilelor petrecute la masa redacţiei.

Schimbarea de regim a stabilit însă hotare între ţinuturile care alcătuiau altădată Ungaria veche, aşa în cât — din şasezeci şi patru judeţe — patruzeci şi şapte nu mai puteau primi ziare din Budapesta; tot din gazetărie a încolţit o literatură a minorităţilor maghiare în statele succesoare. Ziarele neînsemnate şi naive de provincie s'au transformat deodată în ziare bune. Câtă vreme însă maghiarimea din Cehoslovacia şi Iugoslavia n'a trecut dincolo de literatura gazetărească, aşa încât incercările sporadice de avântare sunt fără importanţă, marele merit al Ardealului este că, pe lângă o presă vioaie şi bine scrisă, a ştiut să-şi creeze o literatură proprie. După cum odinioară apa din isvoarele Ardealului spăla aurul cel

Hatvany Lajos

preţios, tot astfel ies azi curate la iveală valorile eterne, purificate de presa din Ardeal. Minoritatea maghiară de aici are un suflet, un mod specific de exprimare, un ton caracteristic, — şi toate acestea, deasupra diferitelor pacturi cu minoritarii care trăesc în România, sunt minunate dovezi ale dreptului ei la existenţă.

POEZIA IREDENTISTĂ

Desigur că şi opinia publică românească va găsi natural faptul că primul strigăt ce s'a auzit din Ardeal în Ungaria, a fost plângerea dureroasă a desmembrării : s'o numim cu adevăratul său nume : a fost sunetul poeziei iredentiste. Oricare ar fi părerile unora sau altora despre dreptatea sau nedreptatea politică a acestei mişcări motivarea sentimentală, capacitatea ei de a alimenta o poezie lirică, trebueşte recunoscută chiar şi de adversari. In Ungaria această poezie a durerilor maghiarimii înjumătăţite, am cunoscut-o pentru prima dată din versurile unui poet care scria sub pseudonimul de Végvári.

SUFLUL ASPRU DEPE PLATOURILE ARDEALULUI

O poezie departe de preocupările zilei este poezia lui **Ladislau Aprily**. Pe acesta l-am putea caracteriza ca parnassian sau, cum zic Francezii, poet „impassible" — dacă în răceala lui Aprily n'am regăsi acelaşi suflu aspru, înviorător şi proaspăt, pe care îl respirăm din adâncul plămânilor pe platourile Ardealului. Acest parnassianism nu s'a născut pe Parnas, ci pe dealurile Aiudului. Coloritul lui local este puternic. Aici îşi are obârşia : e de aici.

UN POET DULCE...

Trebuie să mai amintesc de un dulce cântăreţ, de **Ioan Bartalis**. Trăieşte o viaţă de mic răzeş, îşi lucrează singur cele câteva jugăre ce le are. Nu se prea întâlneşte cu oamenii. Lumea lui e soţia, copiii, — şi atunci : „Ce ar fi să vindem o jumătate vagon de grâu ?", sau „Ce cumpărăm nevestei şi copiilor ?", sau „Vita mugeşte în staul !", sau „E destul să privim pe fereastră şi iată soarele, iată luna şi stelele"... când răzeşul nu e copleşit de muncă la câmp, are răgaz să mediteze ziua întreagă la aceste lucruri. Versurile lui Bartalis sunt fără rimă ; dar cuvintele lui, înfrăţite liber în îmbrăţişarea prozei, au resonanţa flautelor şi a glasului de privighetoare. Horaţiu a dat sfatul ca versul poetului să fie dulce: „dulcia sunto". Această dulceaţă face să recunoaştem pe poet. Bartalis este dintre cei mai dulci, dintre cei mai adevăraţi poeţi.

CUM STRĂLUCESC CĂRBUNII APRINŞI DIN CENUŞĂ...

Cel mai sărbătorit romancier din Ardeal este o femee : **Irina Pálffy Gulácsy**. Romanul ei „Ploaia de cenuşă", înfăţişează satul ardelean din epoca noastră, în care ţărănimea română şi maghiară ajunge în nouă şi interesante situaţiuni, nu numai din punct de vedere economic, ci şi larg omenesc. Cât de înduioşătoare este de pildă figura institutoarei maghiare din sat, care — luptând cu cea mai neagră mizerie şi în clipe critice ale soartei sale — e nevoită să se pregătească pentru examenul de limba română. Zadarnic îşi frământă creerul, şi uzat ca o lămâie stoarsă, zadarnic tremură de frică în faţa comisiunii. — la examen, cade... Romanul doamnei Gulácsy este populat de figuri care, ca şi institutoarea, sunt isvorite şi plămădite din dureroasa turnătorie a schimbării de regim. Nici o învinuire : simple documente omeneşti, exclusiv istorie contimporană. Scriitoarea Gulácsy nu cunoaşte rase, ci numai oameni pe cari îi priveşte ţinând în mână balanţă fără greş a dreptăţii poetice. „Ploaia de cenuşă" are părţi ce strălucesc cum răsar cărbunii aprinşi din cenuşă, sau isbucnesc chiar ca flăcări fâlfâitoare. Singurul cusur pe care-l găsim, este bizarul dialect popular întrebuinţat de scriitoare, dialect care îngreuiază lectura şi diferitele părţi, oricât de minunate fiecare în parte, nu se topesc intr'un tot armonic.

UN RĂSVRĂTITOR, UN STILIST

Carol Koós, acest entuziast răsvrătitor literar şi politic, autorul deliciosului roman intitulat „Neamul ciorilor", este o figură remarcabilă în literatura ardeleană maghiară.

Deasemenea şi domnul **Iosif Nyirö**. Acesta nu este un creator de poveşti, căci nuvelele lui se isprăvesc de obiceiu înainte de-a începe acţiunea, dar are desigur un stil puternic şi de-un parfum îmbătător.

Regret că deabia azi am primit romanul episcopului reformat **Alexandru Makkay**, al cărui subiect, luat din istorie, îl cunosc. Despre concepţia modernă şi îndrăzneaţă a autorului, s'a vorbit mult în cercurile scriitorilor şi cititorilor.

UN ROMAN IN CARE PALPITĂ SUFLETUL CLUJULUI

Un alt romancier a cărui artă va fi nepreţuită pentru istoricul de mâine, este domnul **Ernest Ligeti**. In romanul „Sus pe capră", el povesteşte viaţa unui boier de odinioară, fruntaş în judeţ, care — prin schimbarea împrejurărilor — a ajuns sus pe capră, devenind birjar. Din lectura romanului apare evident că Ernest Ligeti a fost şi cronicarul gazetăresc al frământărilor din anii schimbării de regim. In romanul său, uneori, el îndeasă material pur gazetăresc, în detrimentul artei, dar în folosul adevărului istoric. Ligeti neglijează adesea chiar subiectul romanului — mai ales părţile amoroase ; rămân însă neperitoare, nu numai capitolele de cronică, dar şi unificarea de sentiment, cu care numai omul născut aici, este în stare să scrie despre Cluj. Scriitorii din Ardeal ne înfăţişează sufletul Ardealului : în cartea lui Ligeti palpită sufletul Clujului, cu casele lui în stil „secesion", alături de clădiri moderne, de teatru à la Fellner şi Helmer.

POVESTEA CELOR DOI BOLYAI

Dacă inspiraţia lui Ernest Ligeti este legănată de prezentul Clujului, pe **Géza Tabéry** îl însufleţeşte trecutul, de acum un veac, al oraşelor ardelene, cum sunt Oradea, Clujul, Târgu Mureş, etc. In romanul „Cerbul" ne înfăţişează pe cei doi matematiciani Bólyai din Târgu Mureş, bărbaţi cu faimă ai oraşului. Aceşti doi oameni geniali se ocupau de probleme dificile şi au găsit deslegări, înţelese de omenire de abia azi, în epoca lui Einstein. Bolyai tatăl, care o viaţă întreagă s'a străduit să rezolve o singură problemă, primeşte — fiind în străinătate — dela fiul său, o scurtă scrisoare care-i anunţă că acesta a descoperit o lume nouă în matematici şi că are şi deslegarea lesnicioasă a problemei care-l preocupă. Intre tată şi fiu se naşte o pornire de gelozie nobilă de-a se întrece în domeniul ştiinţei, pornire a cărei istorie a povestit-o cu multă savoare Ladislau Dávid, biograful familiei Bólyai. Acest subiect real a fost transformat, după părerea noastră în mod inutil, într'o rivalitate amoroasă, pentru o femee, a celor doi Bólyai. Este adevărat că viaţa, atât a bătrânului cât şi a tânărului, a fost bogată în aventuri de dragoste ; şi astfel autorul este, în oarecare măsură, îndreptăţit să înlocuiască gelozia ştiinţifică prin gelozie erotică. Succesul mare al cărţii se datoreşte tocmai conflictului astfel tălmăcit, precum şi atmosferei aprige şi arzător de erotică, ce clocoteşte în fiece rând.

Dealtminteri Tabéry este un adevărat maestru al stilului, înzestrat cu un deosebit talent decorativ, care se evidenţiază în descrierea vibrantă, vie şi colorată a palatelor, toaletelor şi balurilor de odinioară.

UN ANIMATOR

Din anonimatul muncii de ziarist, răsbate numele domnului **Emeric Kádár**, prim redactorul ziarului „Keleti Ujság" din Cluj. Spre necazul lui, răzbate — nu atât prin poeziile pe care le-a scris, de altminteri cu multă îndemânare technică — cât mai ales prin sprinteneala şi toate celelalte calităţi de animator, pe care le dovedeşte, atât ca om, cât şi ca publicist, aflându-se în culisele tuturor mişcărilor culturale din Ardeal. S'ar putea spune că el a fost inventatorul gazetăriei în Ardeal, căci trebuie să scrii fraze bine ticluite pentru că publicul maghiar să înţeleagă realitatea şi faptul politic, încă nu destul de bine priceput, că de opt ani de zile aici se află o lume nouă, deosebită de cea care înaintea ei a durat o mie de ani ; că minoritatea maghiară, pe lângă aflarea acestui adevăr, are nevoie de multă docilitate spre a se acomoda, dar şi de multă demnitate : să primească instituţiunile noului stat, păstrând însă ceeace este caracteristic rasei; să trăiască pe acest pământ o viaţă, care acceptă realităţile, dar totuş de sine stătătoare. Invăţătura propovăduită de Kádár era, acum câţiva ani, jignitoare pentru demnitatea unora. Astăzi a rămas un maghiar inflexibil, rerevendicat nu numai de grupările literare, ci şi de cele politice.

CENACLUL ARISTOCRATIC

Aristocraţia Ungariei de odinioară se desinteresează, de o jumătate de veac, de literatura maghiară renăscută. Trebuie s'o spunem franc : clasele maghiare privilegiate n'au mai nimic comun cu cultura maghiară contemporană. **Ady Andre** s'a format fără ele ; revista **„Nyugat"**, s'a făcut tot fără ajutorul lor. Ambasadorii unguri (recrutaţi totdeauna dintre aristocraţi) n'au crezut de cuviinţă să recunoască, oarecum oficial, prin prezenţa lor la premierele operelor ungureşti, jucate pe scenele străine, cucerirea de teren a culturii maghiare. Astăzi, în Ardeal un aristocrat, baronul **Ioan Kemény**, a invitat pe scriitorii unguri în castelul său, cu hotărîrea de-a întemeia un cerc literar, de-a edita reviste şi cărţi. Intenţia e frumoasă. Mă întreb însă dacă azi ar răsări un nou Ady, spre a declara iară războiu oligarhiei conducătoare, ar găsi acesta vreun sprijin în entuziastul cerc aristocratic ?

Literatura, în deosebi literatura ardeleană, este plină de avânturi, plină de speranţe, plină de dibuiri. Această literatură are nevoie de libertate, de multă libertate. Fi-va în stare oare cenaclul literar cel nou, grupat în jurul unor titluri învechite de nobleţă să ofere scriitorilor Ardealului această libertate dătătoare de viaţă ? Oare nu vor fi siliţi, cei grupaţi în el, să ţină seamă de anumite interese boereşti, atunci când, precum se ştie, pe scriitor nu trebuie să-l intereseze decât sentimentele omeneşti? Căci aceste sentimente omeneşti de atâtea ori, ba chiar foarte adesea, ca să nu zic totdeauna, înseamnă o mare primejdie pentru interesele de clasă boereşti.

LUDOVIC HATVANY

Ştefan Popescu — La Florica

JUCARII

PROLOG

Unde e copilul?
Poate
că e înger sideral
sau în marea translucidă
prinţ mic de coral —

Uşa am deschis tiptil
Pretutindeni jucării:
pasări, tunuri cenuşii
şi-un automobil.

Vreau să râd: ce grave stau
şi atât de 'ncrezător!...
Jucării de oameni...
Au
oare tâlcul lor?

ARLECHINUL POLITIC

Arlechin cu scufă moale
vârî cu clopoţel de-argint,
biciul alb scos la iveală
parcă-i mărgărint!

Mânueşti pe-o tobă, sus,
doi solzi galbeni de metal
şi cu pintenul la toc
toba de toval.

Arlechin, faţă de nea,
prins de zor, sărmane,
dovedişi: două timpane
fac o tinichea —

Iar piciorul 'n rotoco
a bătut cu-atâta artă
c'a sunat în toba spartă
tot ce fuse gol!

MUZICUŢA LIRICĂ

Sub un scaun (sau perdea)
zornăe ceva închis;
zimţi se rod de zimţi ca 'n vis
un scrâşnit abea...

Linişte! ... Apoi suav
printre-atâtea jucării
ca din gong, prelung s'aud
două note vii.

Două note: un cuvânt!
Răsturnată cam pe-o rână
muzicuţa — fără mână —
cântă când şi când.
Din adâncul lor tihnit
în cămara ca de lună
două note tac şi sună
astfel — infinit...

PRINŢESA AMORULUI

Ochi albaştri, părul blond
un corsaj de os;
umblă dedesubt un şnur
necuviincios.

Râd gropiţele 'n obraji,
daţi cu roşu fard,
şi cât de inteligenţi
ochii 'n sticlă ard!

Are-o mică slăbiciune.
într'o parte dac'o laşi
nu se ţine — îşi închide
ochii drăgălaşi.

E sentimentală, totuşi
stă de lemn la orice cântec;
râde-plânge, plânge-râde
numai dac'o strângi de pântec

F. ADERCA

O inspecţie cu tâlc

PREPARATIVE

Se'mplinea un an de când regimentul cantona în nordul Hotinului, într'un sătuleţ sărac, aşezat în coasta unui deal păduros, la treizeci de kilometri de gară şi chiar în calea Crivăţului.

S'anunţa o iarnă grea, căci deşi ne găseam abia la sfârşitul lui Noembrie, când pela noi, peste Prut, copacii nu-şi pierduseră podoaba frunzelor îngălbenite, păsările călătoare nu-şi luaseră rămas bun dela cuiburile lor, când duioasa melancolie a toamnei stăpânea încă întreaga fire, — prin meleagurile acelea zăpada aşternuse covoru-i alb şi afânat peste ţarina întinsă, crivăţul tăios bătea huind câmpia, şi lua în vârtejul lui cumplit omătul depe coperişurile caselor şindrilite, răspândindu-l apoi în văzduhul neguros.

Şi în vuetul său trist, parcă purta ceva din natura veşnic rece, din viaţa sălbatecă a stepelor nemărginitei Siberii, din suferinţele sărmanilor ei locuitori.

In această atmosferă, ofiţerii petreceau timpul într'o monotonie apăsătoare: de acasă la serviciu, dela serviciu la Beker — crâşmarul din răscruci — unde îşi spunea fiecare necazurile la un păhărel de vin, până când rubiniul negustorului le alunga supărările, aducea veselia pe feţele lor triste şi le colora obrajii. Atunci porneau voioşi la masă.

După amiază acelaş lucru, numai că seara se mai complicau discuţiile: aducându-şi aminte de felurite întâmplări, uitau de masă, nu luau seama timpului ce curgea liniştit, paharele se umpleau tot mai des, — şi nu arareori bravii ofiţeri de călăraşi părăseau dughiana cu veselie tocmai când trompeţii, somnoroşi încă, sunau molatec „deşteptarea".

Dar în dimineaţa sfântului Niculae, sosi o veste pe cât de neaşteptată, pe-atât de neplăcută: comandantul brigăzii, venit de curând la comandă, anunţa inspecţia regimentului a doua zi la nouă. Ştirea se răspândi degrabă printre ofiţeri, însoţită de aprecierile ocazionale:

— Ce idee! acum în toiul ernii inspecţie... cine a mai văzut!

— Adevărat!

— E inoportună... cu totul inoportună. — se revolta căpitanul Tache Corteanu, sprijinit într'un băţ în faţa grajdului, netezindu-şi mustaţa blondă.

La ora raportului, colonelul adună pe toţi ofiţerii pentru ca să le facă recomandaţiunile necesare în atari ocaziuni, să fixeze programul inspecţiei şi să pună „la punct" anumite chestiuni de rigoare.

Nalt şi uscat, ras proaspăt, cu mustăţile în furculiţe, cu ochii vicleni, colonelul Lascu măsura iute odaia şi-şi freca mâinile.

— Camarazi, — începu el vesel — domnul comandant al brigăzii noastre, ne face deosebita cinste de a veni mâine în inspecţie, să vadă regimentul. Sunt sigur că fiecare din noi vom căuta să probăm că ne-am făcut datoria complect şi că, în fine, inspecţia se va trece cu succes... Am de făcut numai câteva recomandaţiuni şi încep cu „prezentarea": să ştiţi că domnul general e foarte susceptibil... de exemplu unii salută aşa (şi arătă un salut franţuzesc degajat)... nu-i bine... să salutaţi aşa (şi-acum punându-şi chipiul arătă un salut cazon veritabil)... şi să răspundeţi scurt: da, domnule general; nu, domnule general... prea bine, domnule general... v'o repet: e foarte susceptibil. Apoi doreşte ca fiecare ofiţer să-şi cunoască perfect oamenii, să ştie dacă au părinţi, fraţi, surori, cât pământ au.... aşa că în carnetele dvs. să fie trecute toate acestea... mai am două vorbe în privinţa mesei: ofiţerul popotar să aranjeze frumos popota, să se pregătească o masă îmbelşugată.

— Şeful te notează după masă, nu înainte, complectă Tache Corteanu.

— Exact, iar pentru a-i arăta dragostea noastră, intrarea popotei să fie frumos îmbrăcată cu brad şi să se pună aşa ceva... o placardă cu o urare de bun venit, sau de exemplu: „Trăiască iubitul nostru General"... Astfel va vedea şi populaţia civilă spiritul nostru de adevărată camaraderie. Acum la revedere, la masă.

După vorbele înţelepte, ofiţerii se 'ntruniră la Beker, pentru a le pătrunde mai bine înţelesul şi a se sfătui între ei.

Aici străduindu-se cu toţii cum să lucreze ca să fie cât mai mult în vederile şefului, aflară la sfârşitul chibzuelilor că ceasul arăta orele 3, iar negustorul 12 sticle de vin, plus gustările necesare.

Şi coborând treptele dughenii, se'ndreptară spre cazarmă:

— E... acu haidem la lucru, băeţi.

Tache Corteanu porni spre casă:

— Ce lucru, frate... e inoportună... nu v'am spus?

Era de altă părere.

După amiază, toată cazarma fierbea de activitate. Furgoanele făceau navetă între sat şi pădurea apropiată aducând brad pentru împodobirea camerilor şi grajdurilor, văruite cam de mult; căpitanii dădeau ordine severe ofiţerilor mai mici ca să supravegheze pregătirea pentru inspecţie; ei dădeau ordine straşnice plutonierilor ca să nu le scape nimic din ochi.

— Lăsaţi, domne s'locotenent, nici o grije... le fac spiţerii nu al'ceva.

Plutonierii dădeau şi ei ordine celor mai mici ca totul să meargă strună, — iar soldaţii văzând că lucrul nu sporeşte cu zor, se supărau şi scăpau des câte-o stanoagă'n cai. Aşa că ordinele se transmiteau erarhic, strict şi conştiincios.

La cancelaria căpitanului Corteanu, furierii scriau de grabă la carnete, complectându-le cu datele cerute şi fiecare soldat era hărăzit, peste ce-avea el, cu o făşie de pământ, sau cu ceva fraţi ori surori. Mai bine să treacă, decât să n'ajungă. Şi cum erau zoriţi, se mai întâmpla de le boteza din nou ori părinţii, ori neamurile.

Către seară, comandanţii trecură „în revistă" preparativele, şi rămaseră încântaţi de rodul muncii lor, afară de Tache Corteanu, care văzuse o schimbare printre caii din grajdul lui:

— Da' bine, plutonier-major, ai schimbat caii dela locul lor: nu se mai potrivesc cu numele depe tăbliţe.

— Păi... să trăiţi, domne căpitane... ăi mai slabi la fos... ăi graşi la lumină... mai la iveală...

— A! bine-bine, ai dreptate.

Apoi adună oamenii să-i inspecteze la ţinută şi să le vorbească. Văzu om cu om, se convinse, ajutat şi de ceaţă, că până aci totul e în regulă; pe urmă începu scurt şi pe înţelesul tuturor:

— Merge bine... tot aşa să fie şi mâine...

Făcu o pauză scurtă, îşi roti ochii asupra lor şi schimbă glasul:

— Ei... şi dacă s'o 'ntâmpla să mă uit la unul din voi şi să-l strig cu alt nume,... dacă, zic,... aşa să rămâe... nu vă cunosc pe toţi... cum te strig eu, aşa te chiamă.

După „explicaţii„ plecă spre masă, învârtind uşor cravaşa în aer. Mergea fluerând liniştit, cu pasul omului mulţumit că şi-a făcut din plin datoria. Odată cu lăsarea serii, gerul de peste zi pieri, începu să ningă cu fulgi mari şi deşi. Brazii păreau îmbrăcaţi în puf alb şi moale. In stânga drumului se întindea în urcuş lin, câmpia albă, fără capăt parcă.

In seara aceia „stingerea" s'a sunat ca de obiceiu, la ora nouă. Oamenii au mai rămas, unii să-şi cârpească hainele, alţii să-şi coase un nasture; apoi nici lucrul nu se terminase: mai trebuiau împletite lanţurile de hârtie colorată, nu erau puse steguleţele tricolore, mai erau doi stâlpi de văruit şi îmbrăcat cu brad. Toate trebuiau făcute în seara aceia. Oamenii trudiţi de cu ziuă, umblau greoiu, lucrul sporea anevoe şi, către miezul nopţii, un soldat numai în cămaşe, urcat pe o scară, tot mai văruia un stâlp şi cânta rar, în tactul bidinelii:

Foae verde.... trei cas-ta-ne
Amărât mai sânt... eu... Doam-ne...

Iar ofiţerul de serviciu, plutonierul Jorică, gras şi roş, cu mustăţi ungureşti, sosea încălzit bine dela Beker, desfăcut la manta, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, cu capela pe ceafă şi intra agale în dormitor, şuerând uşor, numai pentru el:

Când aveam parale mul-te
Pu-neam muzica să-mi cânte...

— Da' de ce nu te-ai culcat, camarade?

— N'am terminat... lucru mult, domn p'toner.

— Mult, băete... odată-i inspecţie... p'ormă huzureală.

Dimineaţa a venit şi rândul cailor. Demult nu stătuseră ei în pae până aproape de genunchi, ca acu... eslea plină de fân... soldaţii trăgeau cu periile de zor, le dezlegau cozile împletite din ajun, le răsfirau în valuri bogate. Unii aduceau cărămidă pisată, alţii o cerneau prin ciur şi pulberea subţire se aşternea prin mijlocul grajdurilor, ca un covor roşietic. Când totul fu gata, trecură căpitanii încă odată în inspecţie, îndreptară pe unde nu era bine, apoi plecară şi ei spre Beker să bea „romul cu ceai". Numai Tache Corteanu nu era mulţumit:

— Să mai tragă pe cai, plotonier-major... nu sunt curaţi....

— Lăsaţi, domne căpitane... am eu leac... are să lucească...

— Bine-bine... să te văd.

Apoi plecă şi el la Beker, fără grijă. Plutonierul chemă îndată pe sergent:

— Ia cârpa cu gaz şi trage-i aşa un lustru pe cai... în lungu' părului... să lucească... ştii ca pentru inspecţie.

Până la opt şi jumătate, lucrul se terminase şi când gornistul sună adunarea regimentului, oamenii îşi luară armele şi porniră pâlcuri-pâlcuri spre câmpia din faţa conacului ruinat, încheind frontul şi aşteptând cu toţii sosirea generalului.

Numai soldaţii dela popotă mai colindau casele gospodarilor chiaburi, adunau scoarţe şi ştergare, le aşterneau care pe jos, care pe păreţi; alţii aduceau brad şi împodobeau sala veche. Iar popotarul, care ştia să citească bine printre rânduri, îşi complectă şeful şi, din dragoste pentru general, mai bătu o placardă şi înăuntru, scrisă cu litere mari:

„Trăiască SUPREMUL cap erarhic al brigăzii noastre".

ORDONAŢI DOM' GINERAL

Când trebuia să fie la inspecţie, generalul abia trecea prin Lipcani. Vârît în fundul trăsurii, cu căciula îndesată bine, din şuba groasă nu i se vedeau decât ochii verzui, obrajii pământii şi barba sură, bogată. In drum întâlni pe comandantul regimentului, de-acolo, mic, spân şi negricios. Purta o şubă lungă.

— Costache! nu vrei să faci o plimbare la Văşcăuţi? mi-e urât singur.

— A! să trăiţi, domnule general... dorinţa şefului e ordin... dar ştiţi... desearä sunteţi invitat la noi la masă..

— Nu-i nimic... venim odată.

— Şi apoi nici nu sunt îmbrăcat pentru inspecţie.

— Nu-i nimic... bine că ai şuba.

— Merg, domnule general, dar deseară ne întoarcem.

— Sigur Costache!

Drumul era drept şi bun, caii sporeau uşor. Intr'o parte şi'n alta se întindea câmpia albă. Gerul se lăsa tăios, vântul prindea să bată. Trecură prin Grimăncăuţi repede. Din marginea satului, drumul suia un deal lung. Pe la jumătate şleaurile pocniră. Soldatul se cobori, le cercetă bine; n'avea ce le face.

— S'trăiţi, domne general, s'o rupt rău.

— Ei şi?... ce le faci?... rămânem în drum?

— D'apoi ştiu eu... uitaţi-vă şi 'mneavoastră.

Le cercetară şi ei; în zadar.

— Ce ne facem, Costache?... lăsăm trăsura aici şi ne întoarcem călări.

— Sunt 15 km. domnule general.

— Dar până la Văşcăuţi?

— Vreo 7.

— Atunci...

— ?

— Deshamă caii, băete... iei pătura şi biciul şi vii după noi pe jos... ştii la Văşcăuţi?

— Ştiu... e peste Dealu-mărului.

— Aşa vezi... vii acolo la regiment.

Incălecară pe deşelate şi porniră la pas. Pe alocurea zăpada era adunată de vânt, caii mărunţi intrau adânc, cismele generalului dispăreau şi ele până mai sus de fluerul picioarelor.

— Greu drumu' Costache?

— Greu, domnule general.

Şleaurile hamurilor atârnau pe jos, lăsând prin zăpada afânată urme groase, ca liniile de tramvai şi însemnau drumul străbătut de curagioşii călăreţi. Dela un timp, frigul începu să le pătrundă şubele care îi îmbrăcau bogat şi îi încerca tăios. Porniră în galop.

Crivăţul le ţinea tovărăşie de drum, vânturând zăpada. Ei înaintau alăturea tăcuţi, cu căciulele trase pe ochi, cu capul aplecat în piept, caşi cum fiecare urmărea în gând înfiriparea unui mare plan strategic. Mai în urmă soldatul se muncea să-şi facă drum prin omăt, urmărind cu admiraţie siluetele comandanţilor erarhici cari dispăreau în zarea albă.

Gerul le ardea feţele, vântul îi biciuia, îi pătrundea în toată fiinţa pe când ei croiau drum nou în omătul proaspăt

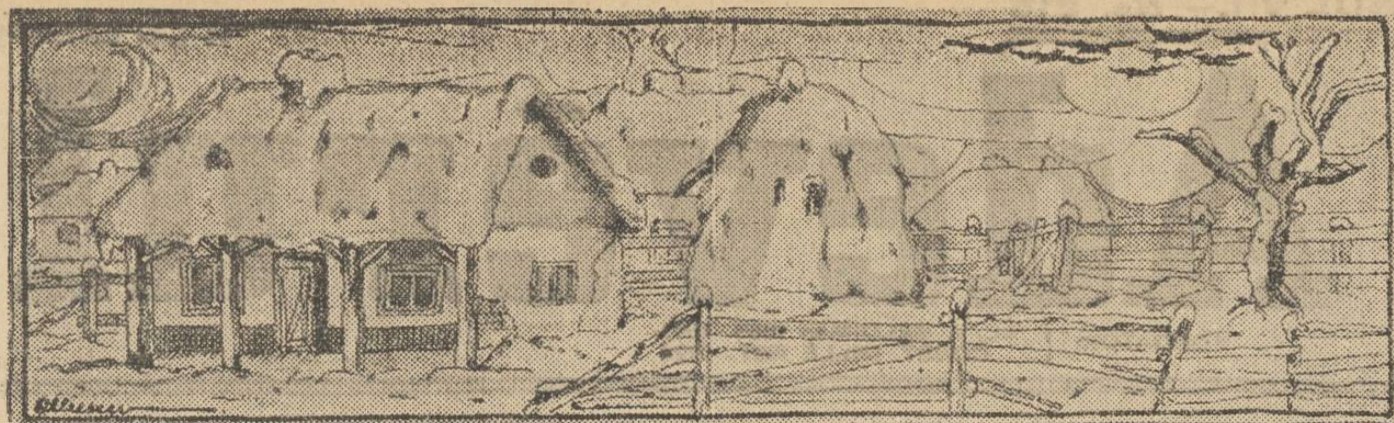
— Ne mănâncă lupii, domnule general.

— Taci, măi Costache... n'ai pistol?

— N'am.

— Las'că am eu... î-auzi.

Scoase pistolul şi trase în vânt. Şueratul se pierdu în văzduh. Caii tresăriră şi o rupseră la galop. Ei se lăsară mult pe spate, cu picioarele întinse înainte; în stânga ţineau hăţurile, iar cu capetele din dreapta loveau în coastele cailor când pe-oparte, când pe alta. Gerul îmbrăca barba generalului în poJghiţă albă, crivăţul hain i-o biciuia sălbatec.

— Ei... hai şi-o fugă pe deşelate, Costache... ca la târg la Răureni.

Şi în goana lor, şefii erarhici apăreau în rol sărman de cercetaşi pribegi. Caii sprinteni goneau cât puteau pe drumul întins, scăpărau din copite, spulberau omătul. Barba generalului flutura în vânt ca un steag în bătălie. In coastă, caii conteniră fuga şi căzură în pas. Erau numai apă şi suflau des:

— Am ajuns la dealul Mărului, Costache...

Urcară dealul pieptiş până'n muche. In vale se vedea satul. Trecură podeţul dela moară, intrară pe uliţa ce răzbea spre biserică. Mai în sus răsărea conacul ruinat.

Colonelul îi zărea apropiindu-se şi nu ştia ce să creadă Ii întâmpină nedumerit.

— Ni s'au rupt şleaurile pe drum şi am venit aşa... trime-te să ne ia trăsura din drum... la vreo şapte chilometri de-aci.

— Tii! ce nenorocire, domnule general. Trimet acu după trăsură.

Un soldat plecă cu caii la grajd, oaspeţii îşi lăsară şubele şi porniră spre regiment. Colonelul fugi înainte, s'aşeză în faţă şi, — când trompetul sună „onorul la general", — înaintă spre ei, salută şi dădu raportul.

— Apropos... dar aţi cam tremurat de frig.

El răspunse încet cu adâncă supunere:

— Inferiorul aşteaptă cu drag întotdeauna pe superior, domnule general.

— Ei... ce program aveţi... că suntem ghiaţă.

— Intâi: revista, pe urmă: instrucţia şi după masă — localul.

...Generalul trece în flancul drept, salută drapelul şi păşeşte spre escadronul întâi, al lui Corteanu. Aci se opreşte, salută; căpitanul prezintă sabia şi raportează. Muzica începe să cânte uşor, sunetele dulci se pierd în câmpie purtate de vânt, şeful cercetează cu privirea om cu om, calcă rar, să vadă bine.

Deodată se opreşte în faţa unui soldat, apoi se întoarce către căpitan. Tache Corteanu îl vede, schimbă feţe-feţe, şi cată să-şi aducă aminte cum îl chiamă.

— Il vezi?

— Da, domnule general.

— Aşa scoţi trupa la inspecţie?

Tache stă nemişcat, nu răspunde nimic.

— Cum îl chiamă?... să nu-i dai concediu..

— Am înţeles, domnule general.

Şi generalul trecu mai departe şi căpitanul răsuflă uşurat. Acum ochii priveau mai cercetători... Şeful mergea mai rar. Tache Corteanu călca cu teamă în urma lui, îi urmărea privirile, se uita des înapoi; escadronul i se părea fără sfârşit.

...Când a ajuns la capătul escadronului, muzica a tăcut, generalul s'a întors zâmbind, i-a strâns mâna:

— Bine, căpitane... sunt mulţumit... numai unul, nu-i nimic... dar cum mi-ai spus că-l chiamă?

— Butuc Grigore, domnule general.

— Am să-l ert... dar vreau să-l văd ce fel de soldat este...

— E bun soldat, domnule general... vă spun eu... Il vedeţi pe urmă, la instrucţie...

Dar generalul se întoarse din nou, mergând încet şi cercetător. Tache Corteanu se schimbă iar la faţă şi îl urmă fără să privească. In faţa soldatului, şeful se opri şi-l mângâe uşor pe obraz.

— Unde-s doi nasturi, băeţaş?

— Trăiţi, dom' gineral; s'o rupt când am luat arma pentru'onor.

— Spui drept?

— Da, dom' gineral... uite-i — şi scoase din buzunar.

— El... să ştii că te-am ertat... cum te chiamă?

Soldatul îşi pironi privirea în ochii căpitanului şi rămase tăcut, aşteptând o deslegare parcă.

— Ce, ai uitat cum te chiamă? glumi şeful.

— Trăiţi dom' gineral, eu sunt soldatul...

Şi privirea iar căta întrebător spre căpitan.

— E... care soldat?

— Soldatul... Bursuc Toader, scăpă numele, abia şoptit.

Căpitanul şi-a petrecut batista pe frunte. Generalul s'a întors crunt la el, l'a luat deoparte.

— Ruşinos, căpitane... foarte ruşinos.

— S'a întâmplat, domnule general, l'am semuit cu cel din dreapta lui... căci seamănă amândoi.

— Butuc Grigore! strigă generalul, cu ochii la tovarăşul lui Bursuc.

Căpitanul se uită ţintă la el, îi făcu semn şi cu mâna. Soldatul păşi sfios 'nainte, dar din dreapta, tocmai de lângă drapel, mai eşi unul:

— Ordonaţi, dom' gineral.

Generalul se întoarse mirat.

— Ce vrei, băete?

— M'aţi strigat... soldatul Butuc Grigore, dom' gineral...

Tache Corteanu îşi scoase iarăş batista, petrecând'o pe frunte.

— Ce înseamnă asta, căpitane?... acum am înţeles.

Apoi se îndreptă spre colonel:

— Să plece regimentul... am priceput.. după masă la 2 văd instrucţia.

— Prea bine, domnule general... acum mergem la masă.

— Nu aş vrea să fie preparat nimic special.

— Nu, domnule general... ştiu că nu vă plac aceste lucruri de paradă.

MAREA MULŢUMIRE

— Tocmai... sigur că nu-mi plac.

Când intrară în popotă, colonelul zâmbea fericit şi mulţumea din ochi popotarului; generalul se uita cu plăcere la scoarţele depe pereţi, la panopliile cu arme, la tablouri, la placarda cu inscripţia minunată, la masa îmbelşugată cu gustări, — şi întrebă cu dojană prietenească, pe colonel:

— Frumos... prea frumos... dar prea mult fast... dece?

— Din admiraţie şi dragoste pentru prea iubitul nostru şef... dar să luăm o ţuică, domnule general... după frig e bună.

— A! da-da, e foarte bună.

Trei-patru rânduri se goliră fără băgare de seamă, din fugă, mai ales că ţuica era foarte bună. După ce s'au aşezat la masă, gustările alese mai cerură vreo câteva ceşti.

— Straşnică ţuică!, cum nu găsiţi şi voi la Lipcani, măi Costache?

— Asta nu-i de pe-aici... trebue să fie adusă de pe la noi...

— Da, domnule general, are dreptate Costache... asta e adusă de căpitanul Corteanu, aprobă colonelul.

Şeful suprem se încruntă îndată, parcă şi-ar fi adus aminte de un vis urât şi dădu cana cu ţuică într'o parte:

— Da... e bună... să dea la masă.

O bucată de vreme trecu în tăcere. Ofiţerii mâncau trişti, îndreptând pe furiş privirile către capul erarhic. Tache Corteanu sta într'un colţ, unde nu-l vedea generalul, nu mânca nimic, ci se uita duşmănos la colonel şi şoptea celor dimprejur:

— Ce i-o fi venit să-i spună de ţuică... nu ştiu!... iacă ce-a eşit...

Tocmai spre sfârşitul mesei veselia începu să răsară pe feţele triste. Minunea o făcuse un vin alb tămâios. Generalul gusta, ridica paharul în sus, se uita la vin, îl cerceta bine, — şi iar gusta.

— Vin ca ăsta... demult n'am băut... e *fain* colonele... şi aici... frumos aranjat... sunt mulţumit...

— Şi noi, suntem *fericiţi*, domnule general, dacă putem mulţumi pe iubitul nostru şef.

— Atunci să mai bem un pahar... păcat că n'avem muzică...

— Locotenentul Bastache, cântă bine din harmonică domnule general.

— Bun... s'o aducă.

— O am aici, domnule general.

Apoi Bastache, scurt, oacheş, cu părul creţ, se ridică *sfios* dela masă, îşi luă harmonica şi începu să cânte uşurel, cântece vechi şi noi, cari se potrivesc în asemenea momente solemne. Paharele se umpleau tot mai des, cântecele păreau mai dulci, mai frumoase, toată adunarea asculta gânditoare şi, fără voe parcă, mânile ridicau paharele.

— Muzica îl face şi mai bun... aşa-i colonele?

— Aşa-i, domnule general.

— Cum nu găsiţi şi voi, Costache?.. de unde l'aţi cumpărat?

Tache Corteanu se făcu mai mic, să nu fie văzut.

— Este tot dela căpitanul Corteanu... dela o vie a lui

— Da!?.. bună vie.. foarte bună...

Şi iar gustă.

— Tu eşti fericit, măi Cortene....

Tache s'arătă, cu fericirea pe faţă, şi răspunse smerit

— E bună, domnule general... dar eu nu prea beau...

— Dar cu muzică e şi mai bun...

Bastache începu iar, Tache se strecură afară, făcu semn popotarului, — şi până să se termine cântecul sosiră două garafe cu vin roşu fiert cu zahăr şi vanilie: iar dinspre fereastră, porni sunet pierdut de vioară, ce părea că vine din depărtare.

Priviau cu toţii miraţi, Bastache vru să vadă cine e şi când deschise fereastra, s'auzi iar, duios:

Deschide-deschide fereastra...

Şi Tache apăru vesel, cântând mai departe.

Generalul se duse la fereastră şi îl sărută:

— Bravo, Tache... să trăeşti... vino să bem un pahar în sănătatea ta.

Căpitanul intră, apoi ciocniră cu toţi pentru el.

— Ei Tache... vinu ăsta l'a întrecut pe-al tău.

— Este tot de-al meu, domnule general.

— Aşa?!... atunci vin să te mai sărut odată....

Şi aşa între cântece, garafele se umpleau necontenit, timpul trecea pe nesimţite, umbrele înserării soseau pe furiş şi întindeau vălul peste vesela adunare.

Târziu când se 'ntunecase bine, Colonelul Costache aminti generalului că sunt aşteptaţi la Lipcani.

Trăsura aştepta de mult. Oaspeţii îmbrăcară şubele, ciocniră încă un rând, ca să le ţină pe drum, şi-şi luară rămas bun. Pe când urca în trăsură, generalul strânse mâna colonelului.

— Dar... domnule general, n'aţi semnat în condica de inspecţie... este aci în popotă.

— A... lasă-lasă... rândul viitor.

— A!... e păcat, domnule general... mulţumirea dumneavoastră trebue să rămână... apoi e şi regulamentul...

— Sunt mulţumit pe cât am văzut... se întâmplă şi unele greşeli... dar...

Tache Corteanu aducea încă o garafă.

— Nu se va mai întâmpla, domnule general... să bem un pahar aici, la botul calului...

— Bine, Tache... să bem.

Colonelul făcu un semn din ochi şi până să se golească paharele, sosi şi condica.

— Poftiţi condica, domnule general, nu ne putem lipsi de această *mare* mulţumire... apoi este... regulamentul...

Ii întinse condica şi călimara, apoi se depărtă cu respect de trăsură, cu faţa înflorită de zâmbetul Iudei.. Generalul deschise liniştit condica, privi ţintă pe colonel, surâse în barbă, scrise în fugă ceva şi i-o înapoie.

Colonelul se apropie supus:

— Să trăiţi, domnule general, — apoi către ofiţeri; cari strângeau din spete: Trăiască iubitul nostru general, Ura!

— Ura! răspunseră cu toţii, pe când oaspeţii porniră, petrecuţi de privirile tuturor până ce trăsura dispăru în noapte.

Când au intrat în popotă, comandantul îşi umplu un pahar mare:

— Vă mulţumesc, camarazi. Ridic paharul în sănătatea voastră iar mulţumirea mare se află în condica de inspecţie. Citeşte tu, Cortene, ce a scris iubitul nostru cap erarhic.

Apoi se rezemă alene într'un colţ de perete, cu piciorul drept adus peste cel stâng, cu o mână în buzunar, gustând încet din vin şi zâmbind fericit.

Corteanu deschise condica şi citi:

Decembrie...
Azi am inspectat regimentul şi am găsit:
Popota bine, instrucţia regimentului foarte prost.

Tot atunci s'auzi un sunet sec. Paharul scăpase din mâna colonelului

EM. PAULET

PLASTICA

A şasea expoziţie a artistelor române a întrunit un număr de lucrări şi de expozante mult mai redus decât în alţi ani.

Sala Hasefer a câştigat totuş faţă de prima expoziţie organizată în noul local, câteva nume şi opere noui.

Aurel Kessler — Ţărănuş cu ploscă

Majoritatea lucrărilor ne sunt însă cunoscute. Astfel, afară de doamnele: Olga Greceanu, Lucia Demetriad-Bălăcescu, Georgetta Holban-Petres — şi ni se pare numai acestea — celelalte artiste expun bucăţi vechi. Am revăzut totuş cu un nou interes sculptura doamnelor: Miliţa Pătraşcu, Teodora Popp-Cernat şi Celina Emilian, — picturile şi desenele doamnelor: Nina Arbore, Cecilia Cuţescu-Storck, Maria Pillat., Nadya Bulyghin, Micaela Eleuteriade. Elisabeta Fuchs, Riza Kraid, Merica Râmniceanu, Cornelia Babic şi Julieta Teodorini.

Tache Papatriandafil — Comitagii

Pictorii Ionescu-Sin, Aurel Kessler, Tache Papatriandafil şi sculptorul Constantin Barascky — toţi patru premiaţi ai salonului Oficial din 1926, au înjghebat o nouă grupare artistică.

Sintetizând cu deosebire acea preocupare de ordin intelectual care trebuie să stea la baza orcărei realizări de artă, aceşti patru artişti — şi-au statornicit drept ultim popas al eforturilor lor integrarea în disciplina studiului, a expresiei definitive de frumos pe care ei o simt adânc frământată în sufletul pastei şi desenului, şi'n satisfacţia tactilă şi intelectuală a modelării.

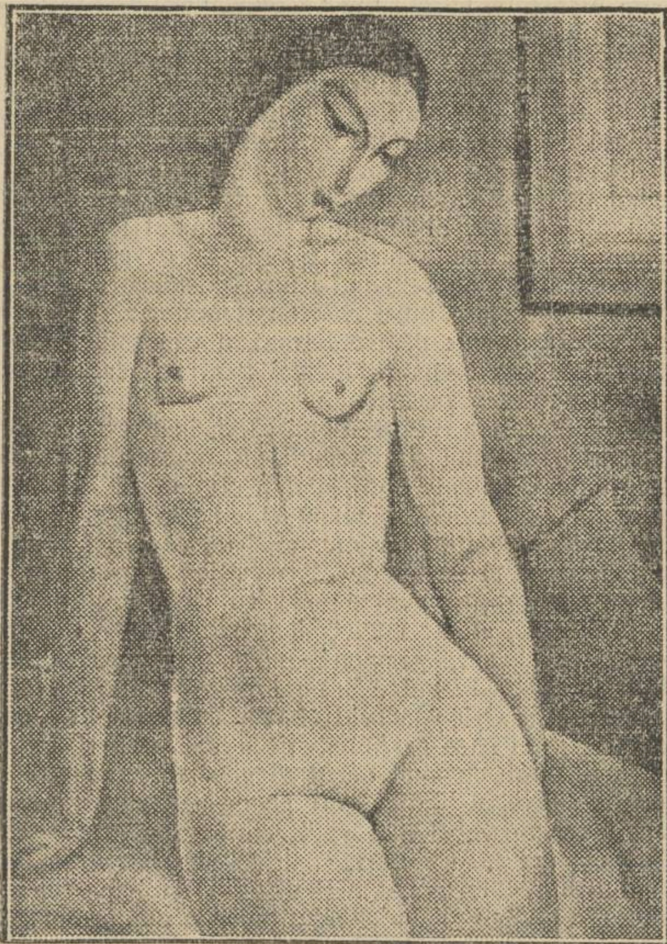
Calea aceasta atât de lungă va trebui să noteze etapele unei munci de analiză severă, dar viabilitatea grupării e chezăşuită de însăşi omogenitatea concepţiilor artistice de cari sunt dominaţi cei ce o compun.

Se găseşte adesea oarecare vanitate în faptul că un cronicar încearcă să delimiteze figura unui artist tânăr, într'un moment al evoluţiei sale a cărui însemnătate nu se poate calcula încă definitiv. Dezacordul dintre critici în loc să ducă însă la elucidarea unei prezumţiuni, pulverizează încrederea şi echilibrul din sufletul şi opera artistului. De aceea, e bine să se ştie că negaţiunea noastră nu trebuie să aibă niciodată caracter de anatemă, iar recunoaşterii critice nu trebuie să i se atribuie valoare de dogmă.

Aprecierile estetice au în mod fatal mai întâi un sens impresionist. Deosebirea de vederi nu trebuie condamnată ci explicată esteticeşte.

Dacă în gruparea acestor patru artişti, noi am notat cu sinceră bucurie o izbândă a sufletului tânăr, am făcut-o cu acea dragoste de frumos pe care orice cunoscător o va pricepe.

Şi de data aceasta avem convingerea că nu ne-am înşelat.

Gh. Ionescu-Sin — Nud

Constantin Barascky înfăţişează dintr'o dată şi în chip revelator un puternic temperament de sculptor. Arta lui, desbrăcată de sensualitate şi tinzând către expresivul robust şi plastic, prezintă însuşirile unui talent în plină desvoltare.

Volumul expresiv, forma care generalizând liniile şi planurile totalizează amănuntele — în reliefuri pline şi armonic închegate, sunt la sculptorul acesta mărturia unei viguroase ştiinţe a modelatului.

Lirismul plastic naşte îndeobşte din formă şi din atitudine. Gh. Ionescu-Sin cu imaginaţia unui spirit liniştit, pare să împace în pânzele lui expresivitatea atitudinii şi a

Gh. Ionescu-Sin — Cap de fată tânără

fizionomiei cu poezia necăutată a formelor. Pictura lui apare astfel unitară şi luminează prin sugestivitate, — îndrăzneaţă şi nouă ca factură.

Execuţia figurilor capătă în lucrările sale un înţăles de profunzime şi de interiorizare, evocând adâncile ecouri ale vieţii şi apropiindu-se de aspectele acelui misticism iniţial pe care sufletul contimporan îl susţine în manifestările mai noui ale Apusului.

Cu o cromatică neinfluenţată şi caldă, Aurel Kessler concentrează elementele unei interesante viziuni, desenând condensat şi energic. In lucrările lui se vădesc calităţile unui pictor îndrăgostit de compoziţia originală şi fermă.

Tache Papatriandafil colorează şi nuanţează atent. In atmosfera aceea de calm şi de moderaţiune care respiră din pânzele construite şi valorate cu artă, el ştie să pună sensibilitate şi stil, fiind concret, substanţial şi spontan.

De bună seamă, slăbiciunile nu lipsesc cu desăvârşire din această expoziţie; dacă însă nu socotim necesar să ne oprim asupra lor acuma, e fiindcă sunt de o importanţă cu totul prea mică faţă de însemnătatea aportului pozitiv al celor patru artişti cari expun laolaltă la Mozart.

Lucrările lor sunt de oarecare diversitate, desigur, dar de egală forţă.

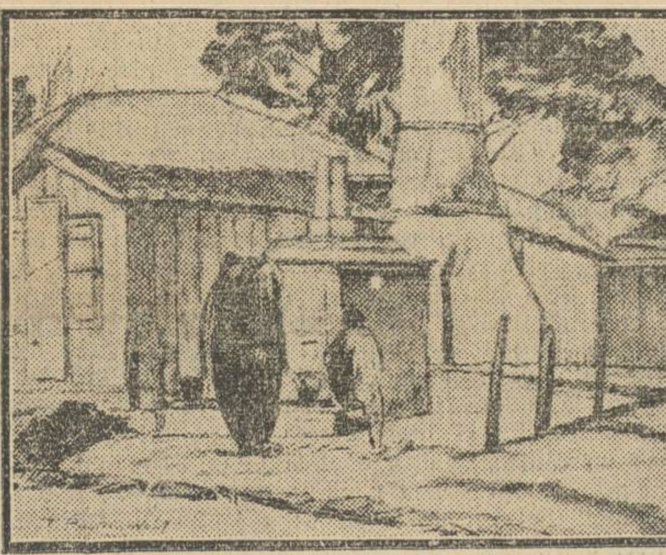

Const. Barascky — Surâs

Intenţionat am dat caracterizări sumare pentru a găsi loc să spunem un cuvânt despre acea oropsită Academie de pictură, în atmosfera căreia au fost formate atâtea tinere şi făgăduitoare talente, şi ai cărei elevi au fost şi aceşti patru artişti de cari ne interesăm acum.

Există, şi mulţi nu o ştiu, o Academie de pictură unde elevii au toată libertatea de a lucra, dobândind elemente de iniţiere şi îndrumări sănătoase, fiind serios supraveghiaţi, dar fără să li se impună un anumit fel de a vedea, — cum se face de obicei la acea Şcoală de belle-arte cu profesori rataţi cari falsifică talentele şi înăbuşă avântul elevilor.

Există o academie de pictură fără subvenţii şi fără local propriu (astăzi lăsată la discreţia oricărui institutor

Tache Papatriandafil — Desen

care nu înţelege rostul unei astfel de Academii), cu profesori distinşi (al căror nume trebuie ştiut: Ştefan Popescu, A. Verona, G. Pătraşcu, Jean Al. Steriade, Ion Jalea) — o instituţie unde se lucrează cu râvnă şi cu demnitate.

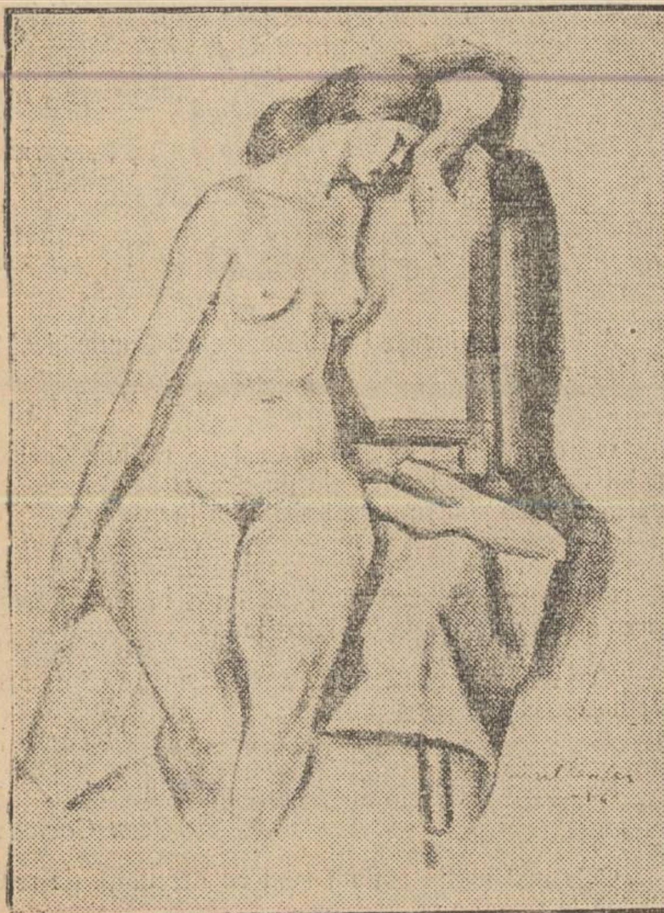
Şcoala de belle-arte n'a dat în anii de după războiu nici-un talent deosebit, nici-un premiat al Salonului Oficial, nici-un bursier pentru străinătate. Şi anchilozaţii acestei şcoale au buget fix, au local, lemne, modele şi *profesori plătiţi.*

Incheierile să le tragă cei interesaţi.

In sala Mozart mai expun pictorii: Geo-Cardaş (lucrări cari pot însemna o făgăduinţă) şi N. Tempeanu.

La Ateneu: Augustin G. Pall, Savargin, Stela Rădulescu, Henri Visconte şi... Eugenia Filotti-Atanasiu.

H. BLAZIAN

Aurel Kessler — Desen

Const. Barascky — Fecioară

De încercare

Direcţiunea „Adevĕrului Literar" a binevoit a-mi cere de câteva ori colaborarea. Am ezitat, nu numai de teama că voiu contribui cu ceva la scăderea numărului cititorilor, deprinşi cu paginile aşa de atractive ale acestei răspândite publicaţii, ci şi de teama că ştiinţa a făcut paşi uriaşi, de când cărţile şi revistele au ajuns o raritate în mâna profesorilor.

Imprejurări, pe cari le socot fericite pentru mine, m'au pus în faţa unor publicaţii destul de proaspete, care mi-au mai risipit teama ignorării problemelor ştiinţifice actuale. Nu ştiu dacă şi cititorul va avea vreun cuvânt să se felicite de norocul, ce a dat peste autorul acestor rânduri, de a se pune din nou în contact cu publicaţiile străine.

Şi mai ales fiind ştiut că mulţi din cititorii români sunt prin excelenţă pretenţioşi. Să le vorbeşti „pe înţelesul tuturor" de radiofonie, atomistică, evoluţie, ereditate, progrese în aviaţie, ori câte'n lună şi stele, înseamnă să-i oboseşti cu nişte cunoştinţe, care fac parte integrantă din fiinţa lor intelectuală. Pricină de îndreptăţită timiditate pentru un vulgarizator.

Tot publicaţiile străine şi-au luat sarcina de a mai risipi din această timiditate. E drept că pe lângă aceste sfătuitoare de aiurea a contribuit şi o manifestare naţională: constatările dela examenele de bacalaureat...

Dar, ca să pornim dela „noi înşine" e mai patriotic să constatăm ignoranţa altor cititori, din marele public străin, în materie ştiinţifică. Fireşte oglinda nu trebuie căutată nici în tratate, nici în monografii ori memorii, ci în revistele ce se adresează celor cu cultură mijlocie, în apus. Cel puţin înainte de războiu, acel mare public din apus, era socotit cu ceva mai multă cultură ştiinţifică, decât al nostru, care a fost lipsit de prilejurile de a-şi îmbogăţi mintea până în timpuri cu totul recente. Dar, de sigur că multe din cele ce erau atunci s'au răsturnat şi n'ar fi de mirare ca acum superioritatea în cultură generală ştiinţifică să treacă de partea noastră. Nu vedem doar mai toate coşurile caselor mai mari legate cu antene de radio?

Până la proba contrară să admitem că lucrurile au rămas în vechea stare şi că ceeace e nou pentru lumea noastră de acum e setea de *ştiinţă pozitivă.*

Această „ştiinţă pozitivă" e o nălucă cu pretenţii de a contribui la educaţia masselor populare. Pretenţia care găsise cândva o justificare.

Pe vremea când se făcea şcoală de socialism şi mai puţin politică socialistă, un conducător al partidului a avut ideia ciudată să scoată un ziar ştiinţific, în care se dădeau noţiuni temeinice din toate ştiinţele. Şi, ceia ce-i mai ciudat, muncitorii, se zicea, abia aşteptau hrana săptămânală a ziarului cu chipuri de lighioi şi cu felurite demonstraţii. Ba unii mergeau chiar cu iluzia aşa de departe, încât credeau că metoda ştiinţifică de căutare a adevărului şi de cernere a teoriilor începuse a pătrunde aşa încât se simţea chiar în discuţiunile privitoare la reformele sociale. Iluzii!

Se pare totuşi că ştiinţa, vorbind în general, tot a contribuit cu ceva la îmbunătăţirea omului. Dând mijloace de a deosebi un fapt de o iluzie, deprinzând pe omul cu un început de gândire logică să nu creadă ca dovedit decât ceeace este probat prin măsurători şi experienţe, prin calcule şi observări pe care măcar oamenii de ştiinţă să le întărească prin alte verificări, ea uşurează pătrunderea luminii în întunerecul ignoranţii. Intre ştiinţa precisă şi marele public e nevoie însă de un misit, un intermediar, vulgarizatorul.

Problema esenţială ce se pune pentru vulgarizatorul dela noi, nu e de unde să culeagă nectarul ştiinţei. Avem şi noi, slavă Domnului, oameni de ştiinţă cu care s'ar mândri şi alte popoare. Bogăţiile ţării noastre întregite au atras nu numai spre exploatare productivă, dar şi spre colaborare la munca colectivă a învăţaţilor din toate ţările, o mulţime de energii viguroase. Dar în afară de acest isvor, rămâne acel al ştiinţii creată de cercetătorii din lumea întreagă. Ştiinţa n'are, nu trebue să aibă patrie. Vulgarizarea însă trebue să se mărginească în graniţele culturale ale unui popor. Şi aici găsesc toată greutatea.

Cât trebue să socoteşti cunoscut într'o chestiune pentru ca să ştii că te pot urmări cei mai mulţi dintre cetitori? Şi până unde e nădejde să fii urmărit cu folos de cetitorul care va avea răbdarea să isprăvească ce a început a ceti? Şi, însfârşit, dacă e mai folositor să expui o chestiune mai didactic, ca pentru şcolari, ori să te avânţi — bine înţeles, dacă ai resurse, — în consideraţii înalte, învălite în bogăţia de imagini potrivite dese ori, stânjenitoare câte odată, înţelesului deplin a chestiunii expuse?

Criterii de justă apreciere nu avem. Două-trei reviste ştiinţifice — toate bune — se plâng că nu pot rezista cheltuelilor continui sporite, ceeace înseamnă lipsă de cetitori. Rubricele întrebărilor şi răspunsurilor din unele din ele, încă nu îndreptăţesc a scoate o încheiere.

Atunci ce cale poate duce la nimerirea trebuinţelor culturale a unui număr mai mare de cetitori? Mi se pare că una singură: să imităm vulgarizatorii din apus, cari, probabil, prin o lungă experienţă au găsit calea cea bună; adăugând dela noi experienţa dibuitoare pe care am mai făcut-o în alte vremuri.

De aceia, ca încercare, voi începe colaborarea mea la „Adevĕrul Literar" cu o traducere din foarte răspândita revistă germană „Kosmos", din care se poate constata de ce răspunsul la o problemă simplă, structura materiei, cere o expunere destul de lungă, din care ceeace e cu totul nou, e că atomul, socotit altă dată ca ceva tare, cu înfăţişarea unui glonte, e din contra un sistem planetar, prin care diferiţi proectili materiali pot trece ca săgeata lui Ulise prin brăţările şirului lung de securi.

T. A. BĂDĂRĂU

A apărut:

EVREICA şi alte povestiri de ANDERSEN

Traducere de N. BATZARIA

Volumul cuprinde cele mai alese povestiri ale celebrului scriitor danez, are o splendidă copertă în culori şi numeroase ilustraţiuni în text.

Preţul lei 30

RAINER-MARIA RILKE

Cum a murit cântând bătrânul Timofei

Ce plăcut lucru să povesteşti ceva unui paralitic! Oamenii sănătoşi sunt atât de puţin stabili; ei privesc lucrurile când dintr'o parte, când din cealaltă; mergi uneori câte-un ceas cu vre-unul din ei la dreapta ta şi deodată te pomeneşti că-ţi răspunde din stânga, fiindcă şi-a luat de seamă că-i mai politicos astfel, că dă dovadă de o educaţie mai aleasă. Cu un paralitic, n'ai a te teme de aşa ceva. Imobilitatea lui îl face asemenea obiectelor cu cari întreţine, în adevăr, relaţiunile cele mai cordiale. Este şi el un obiect în felul lui, un obiect care ascultă nu numai prin tăcere, dar şi prin vorbele-i rari şi blajine, prin sentimentele-i iubitoare şi respectuoase.

Nimic nu-mi place mai mult decât să povestesc prietenului meu Ewald. De-aici, bucuria mea când l-am auzit strigându-mă dela fereastra lui obişnuită:

— Vreau să te întreb ceva.

Degrabă, am intrat la el şi l-am salutat.

— De unde provine povestea pe care mi-ai spus-o mai deunăzi? mă întrebă el în sfârşit. E scoasă dintr'o carte?

— Vai, da, am răspuns. Savanţii au îngropat-o în cărţi de când a murit, şi nu-i prea mult de-atunci. Nu-s o sută de ani de când povestea trăia încă, nepăsătoare, pe buzele multora. Dar cuvintele de cari se servesc oamenii acum, cuvintele astea grele, greoae la cânetec, îi erau duşmane şi i-au răpit o gură după alta, până ce n'a mai vieţuit decât retrasă, şi ca vai de ea, pe câte-va buze uscate. Pe ele a murit, fără urmaşi, apoi a fost, cum se zice, înmormântată cu toate onorurile într'o carte unde se mai repauzau şi alte poveşti cu aceiaşi origine.

— Şi era în vârstă de tot când a murit?

— Patru sau cinci sute de ani, am răspuns, cum era şi adevărat, — dar multe din rudele sale au atins o vârstă şi mai înaintată.

— Cum? Fără să se fi odihnit de loc în vre-o carte? se miră Evald.

Am declarat:

— După cât ştiu, totdeauna ele au rătăcit din gură în gură.

— Şi n'au dormit niciodată?

— Ba da. Uneori, după ce se înălţau din gura cântăreţului, cădeau şi întârziau în câte o inimă în care era cald şi întuneric.

— Erau oare oamenii pe-atunci aşa de liniştiţi încât puteau cântecele să doarmă în inimile lor?

Ewald se arăta foarte neîncrezător.

— Aşa trebue să fi fost. Se zice că ei vorbeau mai puţin, că dansau un fel de dansuri cari înalţă puţin câte puţin, şi cari leagănă. Şi mai ales se zice că ei nu râdeau cu glas tare cum se râde azi din ce în ce mai mult, cu tot gradul nostru de cultură.

Ewald era să-mi mai pună o întrebare, dar se stăpâni şi surâse:

— Eu te întreb... te întreb una după alta. Şi poate d-ta voiai să-mi spui o poveste?

Privirea îi era plină de aşteptare.

— O poveste? Nu ştiu. Voiam numai să spun cum cântecele acestea erau în unele familii ca un bun moştenit şi care se lăsa moştenire urmaşului, puţin uzate de atâta întrebuinţare, intacte totuş, ca o biblie veche transmisă din tată în fiu. Şi copiii desmoşteniţi se deosebeau de fraţii lor prin asta că nu ştiau să cânte, sau cel puţin nu cunoşteau decât o mică parte din cântecele taţilor şi bunicilor lor, şi astfel apăreau micşoraţi în ochii poporului.

Aşa, de pildă, să-ţi spun cum Iegor Timofeievici se însurase, împotriva voinţei bătrânului Timofei, taică-său, cu o fată frumoasă şi plecase cu ea la Kiew, oraşul sfânt în care se află mormintele celor mai mari martiri ai bisericii ortodoxe. Taica Timofei, care trecea în tot ţinutul cale de zece leghe împrejur, drept cel mai priceput cântăreţ, îşi blestemă fiul, iar vecinilor le spunea că foarte adesea are siguranţa de a nu fi avut niciodată vre-un fiu. Cu toate acestea, de amar şi de tristeţe, i-a amuţit glasul. Şi dădea afară pe toţi flăcăii cari-l îmbulzeau în bordei cu gând să moştenească dânşii nenumăratele cântece închise în bătrân ca în inima unei viori prăfuite.

„Taică, tăicuţule, dă-ne cutare cântec, sau altul din câte ştii. Iaca, noi le ducem prin târguri şi tu o să le auzi răsunând prin toate curţile seara târziu când înoptează şi când s'au liniştit vitele prin staule."

Dar bătrânul stătea la locul lui pe cuptor şi scutura din cap de dimineaţă până seara. Cum nu mai auzea bine şi nu era sigur dacă vre-unul din flăcăii cari dădeau mereu târcoale pe afară, nu-l rugase din nou, mereu îşi hăţâna tremurând capul cărunt şi făcea „Nu, nu!" până ce adormea, — şi pe urmă încă odată: nu!, în somn.

Din inimă ar fi făcut pe plac flăcăilor; îi părea şi lui rău că peste toate frumoasele cântece se va aşterne ţărâna mută a trupului său, şi asta poate în scurt timp. Dar dacă ar fi încercat să-i înveţe un cântec, şi-ar fi adus numaidecât aminte de Iegoruşca, şi pe urmă cine ştie ce s'ar mai fi întâmplat! Căci numai fiindcă tăcea mereu, nu-l auzise nimeni plângând. Indărătul fiecărui cuvânt veghea un suspin, şi trebuia mereu să închidă gura, iute şi uşor, ca să nu-i scape.

Bătrânul Timofei, de multă vreme încă, învăţase pe feciorul său câteva cântece şi, la cincisprezece ani, acesta ştia mai mult şi cânta mai exact decât toţi oamenii din sat şi din împrejurimi. Dar în zilele de sărbătoare, bătrânul, când se îmbăta puţin, îi zicea băiatului:

— Iegoruşca, porumbelul meu, te-am învăţat eu multe cântece, multe *byline*, şi legende de sfinţi aproape pentru fiecare zi. Dar eu sunt, cum ştii, cel mai învăţat din tot ţinutul, iar taică-meu cunoştea toate cântecele din Rusia, şi chiar cântece tartare. Eşti tânăr încă şi deaceea nu ţi-am arătat cântecele acelea frumoase în cari sunt cuvinte asemenea icoanelor, cuvinte cari nici n'au aface cu vorbele de toată ziua. Şi încă nu te-am învăţat să cânţi melodiile acelea pe care nimeni, fie el cazac, fie ţăran, nu le-a putut asculta fără să plângă.

Timofei vorbea aşa feciorului său în toate Duminicile şi în toate zilele de sărbători de calendar rusesc, adică destul de des. Până ce într'o zi, în urma unei certe, a pierit din sat, şi a pierit în acelaş timp şi frumoasa Ustienca, fata unui ţăran sărac.

In al treilea an după întâmplarea asta, Timofei căzu bolnav, tocmai în timpul când se pregătea de plecare un cortegiu de pelerini din acelea cari, din toate regiunile împărăţiei se îndreaptă spre Kiew. Şi atunci, Osip, vecinul lui Timofei, fu văzut intrând la bolnav.

— Plec cu pelerinii, Timofei Ivanici, lasă-mă să te mai îmbrăţişez odată.

Osip nu era atât de prieten cu bătrânul, dar deoarece pleca la drum lung, crezu de cuviinţă să-şi ia rămas bun dela el ca dela un tată.

— Poate te-am jignit uneori, se tânguia el, iartă-mă sufleţelul meu, băutura era de vină, cu ea nu te poţi pune de potrivă. Dar am să mă rog pentru tine şi am să aprind o lumânare. Adio, Timofei Ivanici, fă-te sănătos, tăicuţule; poate-o da Dumnezeu să te vindeci şi să începi a cânta din nou. Da, da, mult a mai trecut de când nu ne mai cânţi. Ce cântai? Cântecul lui Giuc Ştepanovici, de pildă, crezi că l-am uitat? Prost ce eşti! Il ştiu pe dinafară. Nu ca tine, desigur; ehei! tu îţi ştiai treaba. Dumnezeu îţi dăduse ţie asta, cum dă altora alte cele. Mie, de pildă...

Bătrânul care era culcat pe cuptor se întoarse gemând şi făcu o mişcare ca şi cum voia să spue ceva. A fost aşa ca şi cum s'ar fi auzit rostindu-se încetişor numele lui Iegor. Poate voia să trimeată fiului său vre-un răspuns.

Vecinul îl întrebă: „Spuneai ceva, Timofei Ivanici?" dar bătrânul se culcase din nou şi-şi scutura capul alb.

Totuşi, Dumnezeu ştie cum, un an abia după plecarea lui Osip, Iegor s'a întors acasă cu totul pe neaşteptate. Bătrânul nici nu l-a cunoscut îndată, fiindcă era întuneric în bordei, şi ochii lui obosiţi cu greu mai culegeau o formă nouă. Dar când a auzit vocea străinului, Timofei s'a înfricoşat şi a sărit de pe cuptor jos, pe picioarele lui şubrede. Iegor l'a prins în braţe din sbor şi s'au îmbrăţişat. Timofei plângea.

Tânărul întreba într'una:

— Eşti de mult bolnav, tată?

Bătrânul, când s'a mai liniştit, s'a urcat iar pe cuptor şi a întrebat aspru:

— Da nevastă-ta?

Tăcere. Apoi Iegor scuipă.

— Am alungat-o, ia aşa, cu copil cu tot.

Tăcu un moment, apoi reluă:

— Intr'o zi, iată-l pe Osip că vine la mine. „Osip Nichiforovici" îi zic. El răspunde: „Da, eu sunt. Taică-tău e bolnav, Iegor. Nu mai poate să cânte. E o tăcere în sat, ca şi cum n'ar mai avea suflet, satul nostru. Nimic nu adie, nimeni nu mai plânge şi nici să râzi deabinelea nu mai ai de ce." Atunci m'am gândit. Ce-i de făcut? Chem pe nevastă-mea. „Ustienca, îi spun eu trebue să mă întorc acasă, nimeni nu mai cântă acolo, e rândul meu. Tata e bolnav." „Bine", zice Ustienca. „Dar pe tine nu te iau. Ştii că taica nu vrea s'audă de tine, iar eu, odată acolo, şi când voi începe să cânt, nu cred să mă mai întorc vreodată." Ustienca m'a înţeles: „Atunci! Domnul să te aibă în pază! Trec destui pelerini pe aici şi dau de pomană. Dumnezeu o să ne ajute, Iegor." Şi aşa, am plecat. Iar acuma tată, cântecele, spune-mi-le pe toate!

S'a răspândit îndată svonul că Iegor se întorsese şi că bătrânul Timofei cânta din nou. Dar în toamna aceea vântul sufla cu atâta putere prin sat că nici un trecător n'a putut şti cu siguranţă dacă se cânta sau nu în casa lui Timofei. Iar celor ce băteau, uşa nu li s'a deschis nici odată. Cei doi oameni ţineau să fie singuri. Iegor se aşeza pe marginea cuptorului pe care sta lungit tatăl său şi, din când în când, îşi apropia urechea de gura bătrânului; căci acesta cânta într'adevăr. Vocea lui bătrână ducea spre Iegor, cam acoperită şi tremurătoare, toate cântecele cele mai frumoase, şi acesta mişca uneori din cap, sau îşi juca picioarele care atârnau, ca şi cum cânta şi el într'însul. Asta a ţinut multe zile. Timofei găsea mereu în adâncul amintirii sale, câte un cântec tot mai frumos. De multe ori, noaptea îşi trezea fiul şi, mişcându-şi mâinile sbârcite şi tremurătoare în gesturi nesigure, începea un cântec, spunea apoi altul, şi încă unul, până ce dimineaţa leneşă gonea umbrele pe afară.

Apoi, puţin timp după ce spusese cel mai frumos cântec, muri.

In ultimele zile, se văitase amar că mai sunt încă o mulţime de cântece într'însul şi n'are timp să le facă ştiute fiului său. Stătea acolo, culcat, fruntea brăzdată de cute adânci, aşteptând să-şi aducă aminte, şi aşteptarea făcea să-i tremure buzele. Din timp în timp se scula, ridica puţin capul, mişca buzele, şi în sfârşit venea un cântec mic şi dulce; dar acum, la urmă, cânta tot mai adesea aceleaşi strofe, ale lui Giuc Stepanovici, care-i plăceau în deosebi, şi fiul său, ca să nu-l supere, trebuia să pară mirat mereu, prefăcându-se că le aude pentru întâia oară.

* * *

După moartea lui Timofei Ivanici, casa, locuită numai de Iegor, a rămas închisă încă o bucată de vreme. Apoi, în primăvară, Iegor Timofeievici, cu barba crescută până la piept, ieşi în prag şi începu să umble prin sat şi să cânte.

Mai târziu începu a se duce şi prin satele vecine, şi povesteau ţăranii că Iegor era un cântăreţ cel puţin tot aşa învăţat ca tatăl său; căci cunoştea un mare număr de cântece eroice şi grave, şi toate celelalte, ariile pe cari nimeni, fie el cazac sau ţăran, nu le putea auzi fără să plângă. Şi ceva mai mult, el avea, cântând, un ton dulce şi trist cum nu avusese în glas nici un cântăreţ înaintea lui. Tonul acesta revenea mereu în refren, şi asta-l făcea şi mai emoţionant. Cel puţin aşa am auzit vorbindu-se.

— Nu luase adică tonul acesta dela tatăl său? întrebă Ewald după câteva momente.

— Nu, răspunsei, nu se ştie de unde îi venea.

Mă sculasem dela fereastră şi mă depărtam când paraliticul făcu o mişcare spre mine şi-mi strigă:

— Poate-i era gândul la nevastă-sa şi la copil. Nu cred să-i fi chemat la dânsul după moartea lui tată-său.

— Nu, nici eu nu cred. Căci, într'adevăr, el a murit singur.

Traducere de
ALICE GABRIELESCU

OTILIA CAZIMIR

FLUTURI DE NOAPTE

(VERSURI)

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

PREŢUL 40 LEI

Pentru tot ce priveşte „Adevărul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5—6.

JOSE ORTEGA Y GASSET

Salomeea

In morfologia fiinţei femenine, nu există poate o figură mai ciudată decât aceea a Judithei şi aceea a Salomeei, cele două femei purtătoare fiecare de două capete: al lor şi capul trunchiat.

Este ciudat ca în orice fel de realitate, să se înfăţişeze cazuri extreme în care speţa pare a se nega pe sine însăşi şi a se schimba în opusul său. Sunt cazuri limită, aparţinând, pentru a spune astfel, la două regnuri apropiate, la fel cu acele animale care sunt mai mult plante, ori la fel cu acele substanţe chimice care sunt mai mult o plasmă vie. Se găseşte aci echivocul propriu oricărui lucru extrem: astfel, profilul corpurilor, care este linia ce le defineşte, nu ştii dacă le aparţine lor sau dacă ţine de spaţiul înconjurător care le determină.

O meditare profund îndrumată şi care nu s'ar pierde printre stâncile anecdotelor, nici într'o cazuistică a întâmplării, ne va revela esenţa feminităţii în acest fapt: o fiinţă îşi simte destinul pe de-a'ntregul înfăptuit când îşi încredinţează personalitatea unei alte persoane. Tot restul pe care femela îl poate face, are un caracter adjectival, derivat. In faţa acestui minunat fenomen, masculinitatea îşi opune instinctu-i radical care-o împinge să pună stăpânire pe semenul său. Există, aşa dar, o armonie prestabilită între bărbat şi femee; pentru ea, a trăi este a se da: pentru bărbat, a trăi este a lua şi aceste două predestinări, tocmai pentrucă sunt opuse, ajung la un acord perfect.

Conflictul se iveşte atunci când, în acest instinct radical al bărbatului şi al femeii, se produc derivări şi interferenţe. Căci este o greşeală a crede că bărbatul şi femeia concreţi, sunt totdeauna ei, cu plinătate, cu puritate. Clasificarea fiinţelor omeneşti pe care-o facem, deosebind bărbatul de femee este, evident, inexactă; realitatea prezintă între unul şi celălalt termen nesfârşite trepte. Biologia arată în ce fel planează, nelămurită, sexualitatea fizică asupra germenului până în clipa când este cu putinţă de a-l supune în mod experimental la o schimbare de sex. Orice individ cu viaţă reprezintă o ecuaţie particulară la care participă cele două genuri, şi nimic nu-i mai puţin obişnuit decât să găseşti unul care să fie „pe de-a'ntregul bărbat" ori pe de-a'ntregul femee". Acest lucru apare şi mai vădit dacă se observă sexualitea psicologică. Cele două principii, **Yin**-ul şi **Yang**-ul gânditorilor chinezi par a-şi disputa sufletele unul câte unul şi a ajunge la diferite formule de compromis, care sunt diferitele tipuri de bărbaţi şi de femei.

Tot aşa Juditha şi Salomeea sunt două varietăţi pe care le găsim în tipul de femee cel mai surprinzător, căci este cel mai contradictoriu: femeia de pradă.

Ar fi o zadarnică străduinţă aceea de-a voi să vorbeşti în chip cât mai nimerit de una sau de cealaltă din aceste figuri, fără amploarea pe care-o merită un astfel de subiect; de aceea vreau să mă limitez aci la anticiparea unei foarte scurte scheme a Salomeii.

Planta Salomeea s'a născut, singură, pe culmile societăţii. A fost, în Palestina, o principesă trândavă şi foarte răsfăţată; azi ar putea fi fata unui bancher ori a regelui petrolului. Fapt hotărâtor este că educaţia ei, într'o atmosferă de a-tot-putenicie, a şters din mintea sa linia dinamică ce desparte realul de închipuit. Toate poftele şi le-a satisfăcut totdeauna, iar ceeace nu dorea era suprimat din faţă-i. Esenţialul legendei sale, cheia mecanismului său psicologic stă în aceea că Salomeea obţine tot ceeace cere. Iar deoarece pentru dânsa a cere este a obţine, sufletu-i a văzut atrofiindu-se toate acele operaţiuni pe care suntem deprinşi a le exercita pentru a tinde la satisfacerea poftelor noastre. Energiile astfel vacante au ajuns să se răsfire asupra vălmăşagului de pofte şi au făcut din Salomeea o prodigioasă fabrică de aspiraţii, de închipuiri şi de năluciri. Căci femeea, în chip normal, născoceşte şi bate câmpii mai puţin decât bărbatul; acestui fapt îi datoreşte ea uşurinţa de adaptare la destinul real care-i este impus. Pentru bărbat, ceeace doreşte este totdeauna o creaţiune imaginară, anterioară realităţii; pentru femee, este ceva pe care-l descopere printre lucrurile reale. Astfel, în ordinea erotică, se întâmplă adesea ca bărbatul să-şi făurească **a priori**, de-o pildă Chateaubriand, o **fantomă de iubire** căreia îşi închină tot entuziasmul. La femee acest lucru este cu totul neobişnuit, şi nu din întâmplare, ci în urma secătuirii imaginaţiei care caracterizează Psycheea femenină.

Salomeea este plină de fantezie în chip bărbătesc, şi deoarece viaţa-i imaginară alcătueşte partea cea mai reală şi mai pozitivă a existenţei sale, feminitatea, capătă la ea o deviaţie masculină. Să se adaoge la aceasta stăruinţa cu care legenda face aluzie la neştirbita-i feciorie. Un exces de virginitate trupească, o grijă nelimitată de-a prelungi starea aceasta se înfăţişează adesea la femee alături de-un caracter bărbătesc. Mallarmé a văzut bine când a bănuit-o pe Salomeea îngheţată. Carnea ei, elastică şi strânsă, cu fini muşchi acrobatici, — Salomeea dansând, — acoperită de splendorile ce se răspândesc din nestimatele şi aurăriile sale, ne lasă impresia unei „reptile neviolate".

Salomeea n'ar fi femee dacă n'ar avea nevoe să'şi închine fiinţa altei fiinţe; dar, femee imaginativă şi rece, o închină unei năluciri, unui vis născocit de dânsa. Intreaga-i feminitate evadează într'o dimensiune imaginară.

Cu toate acestea, cu prilejul drăgăstoasei sale himere, Salomeea descopere în sfârşit distanţa între real şi fantastic. Puternicul tetrarh nu poate făuri un bărbat care să se potrivească cu imaginea fixată în acest cutezător căpşor de femee. Cazul invariabil se repetă: Salomeea duce, în mijlocul belşugului, întreagă, o viaţă nenorocită, displăcută, plină de plictiseală şi istovită în enervare. Ii pare rău după suportul material de care şi-ar putea sprijini creaţia-i fantasmagorică şi, la fel aceleia care încearcă rochii pe manechin, încearcă profilul ireal al visului său pe bărbaţii ce'i trec prin faţă.

Intr'o zi Salomeii i se pare că a găsit pe pământ întruchiparea fantomei sale. Să nu încercăm a căuta de ce. Poate că e vorba numai de un **quid pro quo**: coincidenţa paradigoriei sale cu acest om în carne şi oase căruia îi zicem Ioan Botezătorul este mai degrabă negativă. Nu seamănă cu idealul ei decât numai pentru că-i deosebit de ceilalţi bărbaţi. Salomeile caută totdeauna un băiat diferit de ceilalţi băeţi şi care-ar aparţine parcă unui sex necunoscut. Botezătorul este un om păros şi frenetic, care urlă în pustie şi predică o religie hidroterapică. Salomeea nici că putea să pice mai rău' Ioan Botezătorul, este un om cu idei, un **homo religiosus**: polul opus lui Don Juan, care este l'homme à femmes.

Tragedia izbucneşte, în mod ineluctabil, ca o reacţie chimică de natură explosivă.

Salomeea e îndrăgostită de fantoma ei; i s'a dat, acesteia, nu lui Ioan Botezătorul. El nu este pentru dânsa decât un instrument care 'i îngăduie să'şi întruchipeze fantoma. Sentimentul Salomeei faţă cu grosolana-i făptură nu este iubirea; e mai degrabă pofta de-a fi iubită. Masculinitatea Salomeei trebuia s'o silească, iremediabil, de-a intra în raportul erotic cu o atitudine de erou masculin. Deoarece bărbatul simte iubirea mai întâi ca o violentă necesitate de-a fi iubit, pe câtă vreme pentru femee prima grijă e să'şi simtă propria-i iubire, şuvoiul cald curge din fiinţa ei spre iubit şi o împinge către el. Nevoia de-a fi iubită, n'o simte decât ca o consecinţă şi în al doilea rând. Femeea normală, să nu se uite, este opusul fiarei sălbatice, care se năpusteşte asupra prăzii; ea este prada ce se năpuşteşte asupra fiarei.

Salomeea, care nu iubeşte pe Ioan Botezătorul, are nevoie să fie iubită de el, de-a pune stăpânire pe el, şi va pune în slujba acestei dorinţe masculine toate violenţele de care se foloseşte bărbatul pentru a'şi impune voinţa faţă de alţii. Vedeţi: iată de ce această femee, după cum altele ţin un crin în mână, ţine între degetele-i prelungi de alabastru un cap, trunchiat. Este prada ei vitală. Cu pasul bine ritmat, cu mijlocul elastic, şi cu acest profil aquilin de semită, ea înaintează prin legendă şi'şi apleacă sufletul într'o îndoire hrăpăreaţă de vultur ori de şoim, asupra capului înţepenit, cu ochii sticloşi...

Dar aceasta pentru a fi povestită aici, este o istorie prea prolixă şi încâlcită: istoria flirtului tragic dintre Salomeea, principesă şi Ioan Botezătorul, un intelectual.

(trad. de **A. M.**).

Pe podeţul cel de-aramă

Fagii rari cu frunza deasă
Lasă soarele să fure
Pe-o cărare luminoasă
Umbra verde în pădure

Rădăcinele'mpletite,
Poticnindu-se'n poiană,
Dorm în frunze ruginite,
Printre flori de sânziană.

Dorm... şi muşchiul se întinde
Peste orice cotitură
Şi păianjenul le prinde
In mărunta-i ţesătură.

Suspinând, prin iarbă trece
Şoapta florilor ascunse;
Un pârâu curat şi rece
Se strecoară pe sub frunze;

De pe-o creangă prăvălită
Se resfiră ca o ploaie,
Şi o punte tăinuită
Peste apă se 'ncovoaie

Puntea mică, din poveste
Gârbovită-i şi uitată....
Cade-o frunză fără veste,
Sboară-o mierlă speriată,

Fuge'n iarbă-o nevăstuică
Iar pe vechea punte sură
Un copil în cămeşuică
Stă cu degetul în gură.

Mic şi singur în pădure,
Cată 'n undele cărunte
Şi nu poate să se 'ndure
Să păşească de pe punte.

Intr'un sat, departe, toacă,
Apa şueră nătângă...
El nu ştie ce să facă,
Să zâmbească, ori să plângă

Fagii rari cu frunza deasă
Il privesc gândind aiurea,
Şi 'ntr'o pace luminoasă
Se învălue pădurea.

Este-un cântec fără nume
„Pe podeţul cel de-aramă
Un voinic se duce'n lume
Străinel şi fără mamă".

OLGA VRABIE

Gânduri

A te amuza lucrând nu înseamnează numaidecât să-i distrezi pe alţii.

Max Jacob

O convingere fundată numai pe raţiune devine rar mobil de acţiune. Influenţele mistice şi sentimentale sunt indispensabile pentru a ne îmboldi la lucru.

Gustave Le Bon

Ceeace unii bărbaţi nu-i pot ierta niciodată femeii, e că se poate consola de trădarea lor.

Cea mai mare răzbunare a unei femei e să ne rămână credincioasă.

Claude Larche.

Nu există precursori, există numai întârziaţi.

Jean Cocteau

Cele mai multe acţiuni sunt cu neputinţă de realizat fiindcă le socotim ca atare.

Duclos

POARTA CERNITA

Biata bătrână a murit.
Știa că moare negreșit,
Ca toți bătrânii ce se simt că 'nghează.
Intrând încet cu mâinile în ceață

I-am văzut sufletul trecând
In lumea cealaltă,
Printre plopii vineți strânși la rând
Și laolaltă.

Un medic îngrijea piciorul, gratuit
O fată mică și o soră grasă.
Par'că un strein a încremenit
Intre făclii, pe masă.

Cățelul a rămas fără bătrână
Nu-i mai ajunge botul pân' la mână,
Retrasă pentru marea rugăciune
La piept. Iertăciune.

Va fi îmbrăcat în rufele curate
Trupul ei văduv de durere,
Nesimțitor la ceasul jumătate
Care bate după 8 mistere.

Posomorât, azi câinele nu are
Lapte, n'are de mâncare,
S'a întrerupt gospodăria,
Și s'au închis dulapul și bucătăria

Piulița de aramă
Lucește ca un astru solitar
Și luna și-a făcut un far
Din turla 'nvăluită 'n scamă.

CHEMAREA

Din pietre sterpe și uscate
Un fir de iarbă s'a ivit
Și vârful lui în infinit
A cutezat, străin să cate.

Născut dintr'un crâmpei de soare
Și o fărâmă de pământ,
Firu-i gingaș, curat și sfânt
A 'mbobocit și-a dat o floare

Strivit în ulița măreață,
Secat de drumul de asfalt,
El e de-un fel cu cerul cel înalt
Care de sus îl apără și 'nvață.

Și mulțumit că drept merinde,
I-aduce lapte noaptea în pahar,
E fericit când un țânțar
De moțu-i aurit se prinde.

EX LIBRIS

Carte frumoasă, cinste cui te-a scris,
Incet gândită, gingaș cumpănită;
Ești ca o floare-anume înflorită
Mânilor mele, care te-au deschis.

Ești ca vioara, singură ce cântă
Iubirea toată pe un fir de păr
Și paginile tale, adevăr,
S'au tipărit cu litera cea sfântă.

Un om de sânge ia din pisc noroi
Și zămislește marea lui fantomă
De reverie, umbră și aromă,
Și o pogoară vie printre noi.

Dar jertfa lui zadarnică se pare,
Pe cât e ghersul cărții de frumos,
Carte iubită, fără de folos,
Tu nu răspunzi la nici o întrebare.

PRIGOANA

Porniră și norii,
Convoaie duc toamna 'n mormânt,
Grămezi de lințolii se sfâșie 'n vânt
In luptă cu corbii, vârtej cu cocorii.
Sosesc în cohorte, se duc în cirezi
Ca bivolii negri întinși după coarne
Năvală de șuier, de suflet și carne
Și doliul înfașă țării și livezi.

Din negură fulgerul sare,
L'astupă un munte ce trece
Și-apoi se despică în zece.
Pe culmi zboară spume și valuri de sare,
Cu monștrii de mână aleargă smintite
Femeile slute, cu muget de vite,
Subt biciul din haos ce șerpuie 'n zare
Mânat de-un gigantic Satan gol călare.

Mari țeste se-azvârlă din umăr,
De streașini atârnă martiri fără număr,
Statui se răstoarnă în holde de fum,
Se clatină cerul în drum
Și frigul străpunge golanii
Și bântuie ploaia castanii
Și sufletul geme mușcat de trecut,
Ca fiara de-o fiară cu pas cunoscut.

Și totul se 'nchiagă și 'n gol se prăvale
Cu scrâșnet, cu spaimă, cu jale,
In râpi stau la pândă satirii, ciclopii,
Frecându-și spinarea de marginea gropii.
Puternicii beznei și răii pădurii
S'au strâns pentru pradă, ca furii.

T. ARGHEZI

Din volumul sub tipar *Cuvinte Potrivite*.

ANECDOTE

Intr'un mare spital din Paris se află o instalație foarte frumoasă de radioterapie; bine înțeles că intrarea în sala aparatelor este oprită. La un moment dat întreaga instalație se mută în altă parte, iar în marea sală a mașinilor se instalează doctorul Levallois, care își pune tăblița cu numele lui la ușă. Uitaseră însă să scoată vechea inscripție, așa încât clienții doctorului, spre marea lor groază, citeau :

Doctorul Levallois
!! Primejdie de moarte !!

* * *

In urma unui naufragiu, mai mulți călători scăpând de înec, ajung într'o insulă care le păru la început nelocuită.

După ce merseră câtva, unul din ei zări un cadavru legănându-se într'o spânzurătoare:

— Slavă Domnului, suntem într'o țară civilizată! zise el.

DIN ISTORIA INCHIZIȚIEI

O diabolică tortură sufletească

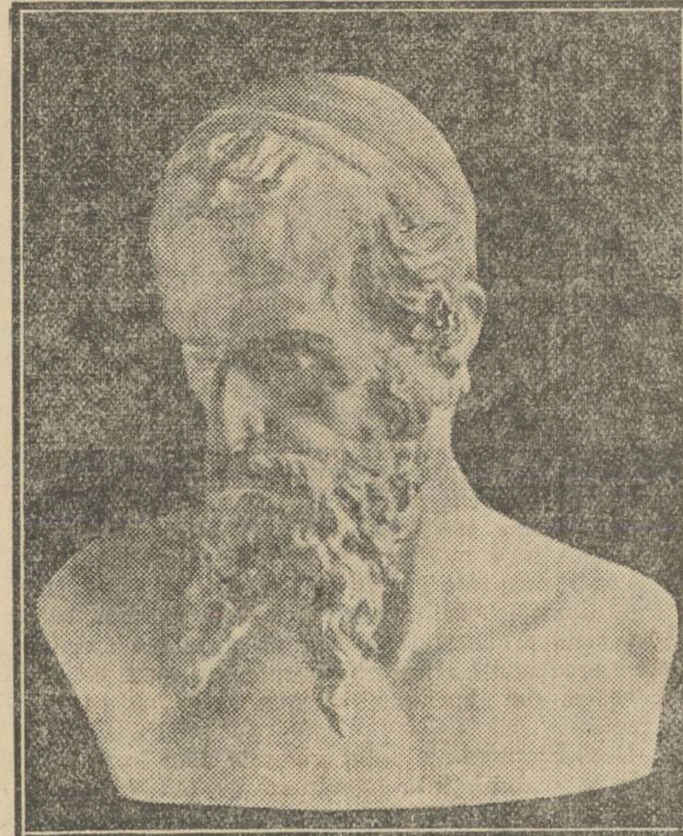
„Ce demon oare mi te-a scos în drum?...
— De-ar vrea viața azi să mă dezlege
Și raiul ei să mi-l deschidă-acum,
Tot iadul nostru dulce l'aș alege.
Otilia Cazimir.

Cei mai mari și abili inchizitori, se știe, au fost acei cari erau și buni psihologi, căci suferința fizică a condamnatului, adesea ori, nu era în proporție cu rafinamentul caznei trupului său. Atitudinea mintală, starea sufletească influențează considerabil gradul de sensibilitate trupească. Intre vigoarea spirituală a sfântului, care nu simțea nici cele mai monstruoase torturi și slăbiciunea aceluia care murea de durere încă dela începutul „ședinței" de caznă, este o mare varietate în intensitatea reacțiunii nervilor.

Astăzi aceste lucruri sunt dovedite ca în laborator, mai ales decând psihologul *Coué* a disciplinat autosuggestia pentru stăpânirea puterilor formidabile ale inconștientului.

Pe vremuri însă, numai intuiția ascuțită a unor inchizitori a știut să folosească o unealtă atât de puțin cunoscută: psihologia.

Este dovedit că unii martiri, întâia dată pe masa călăului n'au suferit deloc; dar că a doua oară, sub aceleași instrumente, însă după ce un anumit tratament moral în temniță le zdruncinase credința, au fost răpuși de durere.

Antokolski — **Inchiziția**

Sunt cazuri celebre de inchiziție morală, încă din epoca gotică a acestei lugubre instituții. Am să povestesc unul, relativ recent, aproape necunoscut, din activitatea unui inchizitor obscur al unui orășel neînsemnat.

Am dat, printre hârtiile mele, peste câteva file, cu desăvârșire uitate de mult, în cari copiasem, îmi aduc aminte acum, pe un colț de masă în Biblioteca Centrală din Paris, prin 1912, o notă cam de o pagină dintr'o carte asupra istoriei Dreptului, de un oarecare *Latour;* carte proastă, necunoscută și epuizată încă din 1819. Voi încerca, folosind această notiță ca Cuvier osul preistoric, să reconstituesc întâmplarea duioasă și tragică, așa cum foarte probabil s'a petrecut.

O FEMEE CA MULTE ALTELE

In *Aranda* trăia, cam pe la mijlocul veacului al 18-lea o foarte frumoasă femee, celebră în toată Spania pentru inteligența și actele ei de energie, *dona Hilda,* din familia ducală *de Feria,* care domnise odată în *Valadolid,* unde șeful ei actual se bucura încă de prerogative princiare.

Dona Hilda nevrând să împodobească curtea vărului ei, strălucea, cu atât mai mult, în izolare, la câteva leghe de capitala provinciei. Insă centrul de atracție și de greutate politică se mutase, împreună cu ducesa, în castelul *Arandei* de pe malul stâncos al râului *Duro*.

Cum era sufletește această femee, *Latour* nu se ocupă; și pentrucă nu vreau să stric povestea încercând să fac literatură, voi spune numai — judecându-i faptele — că o putem pune în categoria acelora cari au inspirat lui *Th. Gautier* următoarele fraze, atât de bine șlefuite, că nu îndrăznesc să le traduc:

„Elles son hautaines, glaciales, amères, ne trouvant le plaisir que dans la méchanceté satisfaite, insatiables comme la sterilité, mornes comme l'ennui, n'ayant que des fantaisies hystériques et folles, et privées, ainsi que le Démon, de la puissance d'aimer. Douées d'une beauté effrayante, presque spectrale, que n'anime pas la pourpre rouge de la vie, elles marchent à leur but pâles, insensibles, superbement dégoûtées, sur les coeurs qu'elles écrasent de leurs talons pointus."

Tot Valadolidul admira pe dona Hilda și toți bărbații o doreau, dar nici unul nu avea curajul să-și lege inima de ea; o frică nedeslușită îi îndepărta, un inconștient instinct de conservare le dădea puterea să n'o iubească. Unul singur a îndrăznit; un alt suflet superb în felul lui, din acelea pe cari o tragică fatalitate le mână numai spre cucerirea imposibilului, ce lor li se pare posibil. Acesta era don Pedro Alanis, nobil sărac și dintr'o familie atât de ilustră prin nenorocirile ei, încât părea justificată tradiția că scoboară din fratele sfintei Cordula, canonizată în secolul al 9-lea. O ereditară sete pentru voluptatea martirajului otrăvea, desigur, sângele acestui neam.

Tânărul don Pedro era suspect oficialității, pe deoparte fiindcă părintele său fusese printre cei din urmă care se raliase Bourbonilor, iar pe de altă parte și mai ales, fiindcă vorbea prea mult de libertate, de dreptate și prea de multe ori trăsese spada pentru cel oprimat. Astfel nu-i de mirare că don Lorenzo de Frontera reprezentantul Inchiziției la Valadolid, îl pândea cu atenție încordată.

Lucrurile ar fi mers normal, adică imprudentul ofițer (căci Alanis era ofițer) ar fi dispărut într'o bună zi, fără urmă, sau în public de mâna călăului, dacă n'ar fi încercat să se sinucidă de dragul frumoasei Hilda, ceiace a făcut pe don Lorenzo să vadă că ar putea avea mai multă priză asupra sufletului, decât asupra trupului lui don Pedro.

SED NON SATIATA

S'ar părea că dona Hilda a iubit pe don Pedro, bineînțeles atât și așa cum poate iubi o astfel de femee; dar, totuși, așa cum n'a iubit pe nici unul din acei câtiva amanți ce mai avusese înaintea eroului nostru. Insă, orgoliul ei nebun o făcea să-și nege sentimentul, chiar sie-însuși, numindu-l o simplă mare atracție fizică.

Cu toate acestea, legătura lor, puțin armonizată ca dragoste, ar fi fost fericită, dacă într'adevăr Hilda s'ar fi mulțumit cu pătimașa lor sensualitate împărtășită. Fără să prețuiască iubirea lui don Pedro și închipuindu-și chiar că această iubire este de prisos, ea aspira însă, în inconștientul ei, să fie iubită și mai mult, tot mai mult. Era doar însetată de iubire, căci nimeni n'o iubise, și de cincisprezece ani, din copilărie încă, nu vedea decât priviri admirative, pătimașe, dar reținute de o lăuntrică teamă. Iubirea o învăluia ca pe Tantal apele fluviului, și ea se sugestionase că nu-i este sete de iubire; mijloc prin care, dela o vreme o fi reușit, poate, să scape de chin și regele Lydiei. Dona Hilda voia, fără să-și dea bine seamă, să stoarcă dela amantul ei toată iubirea de care i se părea că ceilalți bărbați au lipsit-o pe nedrept.

Cu cât don Pedro îi dădea dovezi de iubire tot mai mare, cu atât ea le vedea tot mai puțin și dorea tot mai mult, mai mult, și lovea tot mai fără grijă în rănile inimei lui. Se răsfăța, se lăfăia în voluptatea succesului și se purta cu don Pedro parcă ar fi voit să pedepsească în el pe toți bărbații cari s'au apropiat de ea și n'au voit să se nimicească iubind-o.

Țelul predominant al inconștientului ei fiind să provoace o iubire supraomenească, care să întindă coardele sufletești peste limita lor de rezistență, a găsit mijlocul cu care să exaspereze până la paroxism dragostea și suferința lui don Pedro.

Intr'o noapte, îi spune, printre sărutări aprinse, că iubește pe un altul, cu care are o reală comunitate sufletească; și îl rugă să nu se revolte, să nu o părăsească, căci cu acela relațiile fizice au ajuns o simplă veche obișnuință, că sunt pe sfârșite și că, poate, cu încetul se va desprinde chiar sufletește de el. Ai răbdare, mai adăugă ea, că poate te voi iubi pe d-ta cum numai eu știu să iubesc. Deocamdată însă nici nu-l tutuia măcar, deși vedea bine cât de mult îl făcea să sufere aroganța ei.

(Continuare în pagina a 6-a)

Anul literar 1926

Nici odată poate, nu s'a vorbit mai mult ca anul acesta, prin anchete și interviewuri, de criză literară.

Cuvântul criză, în acest domeniu, mi se pare însă impropriu. Mișcarea noastră literară nu a fost un moment întreruptă și nu se scrie desigur mai puțin acum ca în trecut. Că nu avem în momentul de față, scriitori de talia lui Eminescu sau Caragiale e poate adevărat, dar ei nu au fost decât niște fericite accidente. Ceeace există mai degrabă e criza de cititori. Populația României mari ar putea da desigur un contingent mai mare și o mare parte din ei se adresează literaturilor străine. Impotriva acestei categorii de cititori, recriminările patriotice nu lipsesc fără a fi însă justificate.

Căci să ne punem cinstit întrebarea, oare cititorul obișnuit, care nu caută în literatură numai stil și nu e cu totul indiferent la conținut, găsește totdeauna în paginile scriitorilor noștri alimentul spiritual, de care are neapărat nevoie? Vorbesc îndeajuns acestea, de sufletul lui, de societatea în care trăiește, de aspirațiile lui profunde? Romanul și nuvela românească, nu o fac, trebuie s'o recunoaștem decât într'o slabă măsură, iar poezia aproape de loc.

* * *

Dintre scriitorii noștri consacrați Brătescu, Galaction, Goga au tăcut anul acesta, absorbiți probabil de alte ocupații. Fecund precum îl cunoaștem, Sadoveanu ne-a dat în schimb în „Dumbrava minunată" și „In țara de dincolo de negură", o nouă serie de povestiri tot atât de uimitoare în ceeace privește elementul feerico-fantastic ca și poezia grandioasă a naturii.

Jean Bart a revenit în „Dincolo de ocean" la notele lui de călătorie. Poetul și peisagistul din „Jurnal de bord", care amintea uneori pe Loti, alteori pe Maupassant fără a fi dispărut cu totul, cedează pasul, de data aceasta observatorului pătrunzător și obiectiv al moravurilor și instituțiilor americane.

Un semn al vremii sunt încercările de roman tot mai numeroase. Scriitorii tineri sunt cu deosebire atrași de acest gen complex și dificil, în care reușita e atât de rară. Locul întâi îl ocupă fără îndoială aici, Ionel Teodoreanu. Ca și Ion a d-lui Rebreanu „La Medeleni" promite a fi o operă de considerabilă amploare, romanul unei generații și tabloul vast al unei epoci.

Intr'un stil bogat și adesea prețios, primul volum ne înfățișează cu o deosebită intensitate de viață și finețe psihologică, trei figuri de copii într'o atmosferă patriarhală și poetică, specific moldovenească.

Alte încercări cari merită a fi remarcate sunt „Subt flamura roșie" a d-lui Dem. Theodorescu, virulentă satiră a mișcării noastre socialiste și a moravurilor clasei conducătoare și „Diplomatul, tăbăcarul și actrița" a d-lui Ardeleanu, care cu sentimentalismul său melodramatic se impune prin realismul psihologic și accentul profund de simpatie umană.

Din romanul social de întinse proporții a d-lui Cezar Petrescu „Intunecare", nu au apărut până acum decât unele fragmente.

Nuvela și schița au fost bine reprezentate anul acesta de Gh. Brăescu. (Un scos din pepeni), excelent în scenele din viața militară, I. Mironescu de un irezistibil umor în „Tulie Radu Teacă", Titus Hotnog (Trombonul misterios), Ivona Stahl (La Port-Arthur), Otilia Cazimir și Lucia Mantu, în paginile lor din „Viața Românească" sau „Adevărul Literar".

De o deosebită valoare artistică sunt „Amintirile din închisoare" a d-lui Arghezi, acest virtuoz al condeiului, cu un stil atât de colorat și de personal.

In ce privește poezia o remarcabilă secetă (aici cuvântul criză e poate la locul lui) firește numai calitativă. Menționăm totuși unele răzlețe versuri frumoase de Otilia Cazimir, Codreanu, Arghezi, Blaga, Demostene Botez, Pillat și între volumele apărute doar „Scut și targă" de Perpessicius de un umor delicat și uneori duios în inspirația lui mai mult clasică și „Scântei galbene" de Bacovia, simbolist și muzical de o sombră dar sugestivă melancolie.

Critica literară ne oferă în schimb, câteva studii valoroase și de ținută occidentală. Două spirite domină incontestabil genul: d. Gh. Ibrăileanu, gânditor și psiholog serios și profund, care ne-a dat anul acesta în „Creație și analiză" un fel de rezumat al concepției lui critice și d. Paul Zarifopol, intelectual de rasă și estet de o rară subtilitate.

Pagini uneori excelente întâlnim, de asemeni și în eseurile d-lor Ralea, Vianu, Suchianu.

Revistele sunt mai numeroase ca oricând. Asemenea Capitalei, fiecare provincie și multe județe au ambiția să se manifeste prin una sau chiar mai multe publicații periodice.

Calitatea e însă, cu rare excepții, inferioară și viața lor efemeră.

Locul întâi între revistele serioase ale țării îl ocupă tot „Viața Românească", care a intrat în al douăzecelea an al existenții sale.

Larg deschisă tuturor curentelor, cu rezerva bine înțeles a talentului, discutând marile probleme, de orice fel, la ordinea zilei, marea publicație ieșană, se distinge prin urbanitatea tonului, conștiinciozitatea, obiectivitatea cronicilor, miscelaneelor și recenziilor sale.

Ea nu e poate la acelaș nivel ca înaintea războiului.

Unii din colaboratorii ei însemnați au murit, alții au încetat de a scrie. Totuși, în jurul d-lui Ibrăileanu, un grup de tineri intelectuali în fruntea cărora cel mai activ e d. Ralea, reuniți printr'un crez comun izbutesc să mențină aspectul apusean al revistei.

Reprezentând curentul tradiționalist „Gândirea" a reapărut anul acesta și e condusă cu competență și talent de d. Cezar Petrescu.

Intre organele săptămânale, având un larg acces în massele mari ale publicului „Adevărul Literar" sub îngrijirea d-lui Sevastos se distinge prin valoarea colaboratorilor, traducerile excelente din marii scriitori străini, interviewuri interesante, o bogată informație literară.

„Universul Literar" care lâncezea, a fost de asemeni renovat de d. Perpessicius, om de gust și critic totdeauna binevoitor și indulgent.

Celelalte publicații bucureștene se remarcă doar prin modernism acut sau violență verbală.

Marele premiu național a fost acordat în acest an, pentru poezie d-lui Topîrceanu, pentru proză d-lui Gorun.

S'a discutat mult în jurul primului laureat. Discuția ar fi fost însă după părerea noastră, mai nimerită, în jurul celui de al doilea. Căci dacă superioritatea poetică a lui Topîrceanu față de un Arghezi sau Minulescu poate fi contestată, avem fără îndoială, înaintea noastră, un talent viguros și original, ceeace nu e cazul d-lui Gorun, scriitor puțin cunoscut și departe de a suferi comparație cu alți prozatori de marcă, un Galaction, Rebreanu, Jean Bart....

Un fapt semnificativ, în ceeace privește moravurile noastre literare, e că premiul de critică și istorie literară, acordat anul trecut d-lui Bogdan-Duică și pentru care voci competente indicau de mult pe d. Ibrăileanu, a fost suprimat anul acesta.

OCTAV BOTEZ

N. R. Reproducem această dare de seamă a anului literar din Almanahul „Adevărului" și „Dimineții". Acest articol nu putea deci cuprinde și lucrările apărute în ultimele luni ale anului trecut, ca „Fluturi de noapte" de Otilia Cazimir și „Din registrul ideilor gingașe" de Paul Zarifopol, și nici despre „La Medeleni", seria II — despre care d. M. Ralea va publica un articol în unul din numerele noastre viitoare.

Don Pedro de mult nu mai era în stare să se revolte; a primit situația, a devenit gelos, amar și trist, a iubit și mai mult, a ajuns și mai nenorocit. Dar se mângâia cu speranța, pe care ea știa să i-o întrețină prin felurite manevre savante, că se apropie timpul când va rămâne singur în viața ei. Așa, odată, la una din întâlnirile lor zilnice, cedând sfâșietoarelor lui rugăminți, l'a făcut fericit cu promisiunea că zece zile nu-l va mai vedea pe cellalt; dar... n'a mai venit nici la dânsul decât într'a unsprezecea zi!.... Pe de altă parte, don Pedro cunoștea aproape ceas cu ceas cum își întrebuința dânsa timpul și conchidea, cu bucurie, dar și chinuit de îndoială, că „cellalt" nici nu este decât poate numai o invenție. Invenție sau „pe sfârșite", oricum, fericirea era aproape. O, chinul înfăptuirii zilnic amânate!...

După doi ani, veni însfârșit și clipa atât de frenetic așteptată de nenorocitul amant. Dona Hilda, într'o dimineață de iarnă, dormitând în brațele lui, care după o noapte pătimașă îi cerșea o vorbă de iubire — căci ea, în doi ani de dragoste, nu-i spusese încă nici un singur cuvânt de alintare, de tandrețā — îi șopti la ureche: Fii mulțumit, cu cellalt am rupt de mult, de mult, jur, ești singur în viața mea...

O, dacă atunci s'ar fi năruit cerul... don Pedro ar fi murit cel mai fericit muritor....

Dar peste câteva zile Hilda îi spune că a mințit, pentru ca peste câteva luni să-i anunțe din nou ruptura cu cellalt și tot odată, lovitură de trăznet, că rupe și cu el, că totul s'a sfârșit și între ei doi. Totuși îi lăsă speranța unei reveniri, oferindu-i, până atunci, sub masca unui loc de secretar, mângâerea de-a o vedea zilnic.

Latour, relatând că don Pedro a primit, face stupide reflecțiuni asupra slăbiciunii „rușinoasă" — zice el — a unor bărbați. Unde este însă bărbatul, care în asemenea împrejurări să poată renunța la urmărirea fericirii lui?

După un an de „secretariat" don Pedro a trebuit, totuși, să vadă evidența: Hilda l'a iubit când îi spunea că nu-l iubește și s'a înstrăinat acum de când i-a făgăduit că-i va reveni. Văzând-o mereu tot mai detașată de el și-a pierdut orice speranță, și cu ea, totodată, puterea să mai suporte viața, de care nu-l lega vreun alt ideal, sau vre-o datorie de împlinit.

FEMEIA PREA MULT IUBITĂ, UCIDE

Don Pedro Alanis a luat, în ziua de 6 Mai 1768 o lingură de „lacrimi de Nevada" care omoară cu încetul, dar sigur într'o săptămână, lăsând și aparența unei morți normale. Otrava înghițită, a părăsit palatul de pe Duro, pentru a muri în odăița lui de ofițer sărac și în patul în care depresiunea sculptată de trupul iubitei — cum va spune Barrès peste un veac și jumătate — îl va înebuni de tot și astfel va trece, poate fericit, în lumea cealaltă.

Plecând a lăsat Alteței sale ducesa de Feria, această scrisoare:

„Hilda, a te vedea zilnic tot mai străină de mine, a simți că ai uitat toată patima noastră, a nu mai fi nici măcar prietenul, sfătuitorul d-tale ca mai înainte, întrece puterile mele de suferință. Și încă, a fi pierdut toate acestea — după cum mă lași să înțeleg — din pricina vreunei mari greșeli, ce nu-mi dau seamă să fi comis și asupra căreia parcă nu vrei să te înjosești a te explica cu mine, este o nedreptate care-mi sfâșie inima.

Ințeleg ca d-ta să vrai să mă vezi, căci este firesc să-ți facă plăcere privirile mele pline de drag și de admirație. Dar eu? Văzându-te îți văd și privirea rece, critică, neertătoare pentru lipsurile mele, pe cari mi le-au ridiculizat, probabil, aceia cari au voit, pe mine să mă piardă în ochii d-tale, și pe d-ta să te lipsească de o prietenie care întrece pe a lor.

Iar atitudinea ce-ți dai când ești cu vreun bărbat, ca să cred eu că poate este noul amant, sau un prieten mai devotat decât mine, mă înebunește. Dacă n'aşi fi în serviciul regelui, ce nu poate fi părăsit fără dezonorare, căci n'am obținut mutarea, aşi pleca. Nemai văzându-te, poate aşi mai putea trăi... dar, în situația ce sunt, am preferat să plec din viață ca să nu înebunesc, sau ca să nu ajung să te urăsc, sau poate, vai!, chiar să te disprețuesc. Adio."

Dona Hilda, după o clipă de consternare, n'a mai reținut din scrisoare decât faptul evadării morale a sclavului. Uitând că don Pedro moare pentru dânsa, nu mai simțea decât umilință, și turbare; se socotea înșelată, părăsită, trădată. Don Pedro înebunind, sau topindu-i-se sănătatea în suferință, dovedea iubire; dar don Pedro având curajul să se refugieze, fie chiar și în moarte, nu importă unde, numai să fugă de lângă ea, dovedea îndrăzneala de-a o judeca, deci o iubire condiționalā. Don Pedro a putut să renunțe de a o mai vedea! Don Pedro a găsit în altceva mai multă fericire decât în a-i săruta mâna din când în când! Decât în a trăi pentru ca dona Hilda să-i facă grația de a-i cere câte un mic serviciu! Atunci don Pedro n'a iubit-o!... Este un sperjur care trebue pedepsit, și astfel, deocamdată, nu trebue să moară.

Cu fața luminată de un enigmatic zâmbet, porunci să i se aducă medicul ei credincios, căruia îi spuse:

— Caută pe ofițerul Alanis, care s'a sinucis. Probabil că a luat vre-o otravă misterioasă. Lasă-l să înțeleagă că eu nu voesc să moară, și îți va spune singur ce fel de antidot îl poate scăpa.

— Dar dacă, Alteță, fierul sau ștreangul a...

— O, atunci, atunci (și se ridică palidă, frângându-și mâinile) ...mizerabilul!... Atunci (și cu o extraordinară frenezie în voce) ...atunci... strigă-i — dar să nu mai audă nimeni — că ducesa îl iubește!... Și va învia! ...Pleacă!...

INCHIZITORUL PSIHOLOG

Don Lorenzo de Frontera, care avea ochi și urechi în toate palatele ca și în bordeiul cerșetorului, a știut toată întâmplarea, cu cea mai mare preciziune. A înțeles că don Pedro Alanis ar putea să-și râdă de toate uneltele călăului; un om care se omoară, nu prea se teme de moarte; iar un suflet capabil de o patimă excepțională, de o iubire eroică, ar putea comanda trupului să nu simtă nici cele mai rafinate cazne. Ințelegea subtilul incizitor că un asemenea om nu poate fi zdrobit decât prin torturi sufletești. Pentru don Lorenzo se punea o grea problemă psihologică: să găsească punctul vulnerabil al acestui suflet tare și apoi mijlocul să-l lovească.

Frontera se gândi mai întâiu la chinul geloziei; dar își dădu seama că acest chin singur n'ar fi destul. Alanis l'a putut răbda în forma lui cea mai dureroasă: împărțirea femeii iubite cu un altul, care este încă și acel sufletește preferat. Alanis a mai putut răbda să vadă zilnic pe aceia care nu-l mai iubea, mulțumindu-se cu puțină prietenie, afecțiune și încredere. Dar inima lui n'a mai rezistat durerii ce i-a pricinuit indiferența Hildei; instinctul de conservare al animalului a presimțit că în acest nou chin este pentru el primejdie de moarte...

Aici va lovi don Lorenzo. Alanis va trebui silit să vadă zilnic pe ducesă trăind ca și cum ar fi uitat până și de existența lui. Dar cum?

Imprejurările și orgoliul jignit al Hildei vor sluji minunat planurilor inchizitorului.

Un prim pas a fost ușor de făcut: Alanis a putut fi arestat de Inchiziție pentru un motiv legal: atentat la propria lui viață.

Temnița îndemnând oamenii să-și facă iluzii, don Pedro se mângâia cu visul că poate Hilda îl iubește și că, dacă l'a scăpat de moarte, este capabilă chiar de remușcări. Și cum atâția ani Hilda îi călcase mândria în picioare, a crezut că ar fi sosit momentul să-și afirme demnitatea atât de mult timp îngenunchiată. Intr'o scrisoare blândă, duioasă, îi spunea totuși, că preferă temnița decât să o mai vadă, dacă nu-i redă măcar intimitatea prieteniei; și totodată îndráznea să o întrebe asupra vieței ei.

— Cum? izbucni orgolioasa ducesă de Feria, își permite să-mi pună întrebări și condițiuni ca să mă mai iubească! Asta-i prea mult!... Refuză favoarea ce i-am acordat de-a mă vedea, dar în schimb trebue să-i dau socoteală de ce fac!...

Dacă Frontera n'a putut cunoaște chiar în această formă gândurile ducesei, le-a bănuit cu destulă exactitate după raportul ce i-au făcut spionii asupra cuprinsului scrisorii și a supărării pe care a provocat-o.

In seara aceleași zile, la o serbare în Valadolid, don Lorenzo, potrivind să se găsească singur cu ducesa, îi spune pe un ton aproape ironic: Toți cavalerii din Spania ar înfrunta moartea pentru locuința, căreia, unul, unul singur, îi preferă carcerile mele și privirea călăilor mei, privirilor, Alteței voastre... Este drept că ele pot ucide — adăugă el, văzând o scântee grozavă în ochii ducesei, care îi întoarse spatele, mușcându-și buzele.

Don Lorenzo zâmbi mulțumit, căci i se limpezi în minte un plan, care avea bază de granit în faptul, de care acum era convins, că ducesa nu va erta niciodată răzvrătirea lui Alanis; mai ales, acum când trebue să-și dea seamă, că cea mai mică atenție față de fostul ei amant, ar putea confirma zvonul, ce, el, marele-inchizitor, va face să circule că ducesa de Feria a trăit cu un neînsemnat ofițeraș, care i-a disprețuit dragostea.

UNELTELE CĂLĂULUI

Peste câteva zile Alanis a fost scos din subterana în care fusese aruncat și mutat, cu astfel de precauțiuni în cât tot orașul să afle că a fost transferat... în secret și unde anume.

Noua închisoare era o cameră mare din rândul de jos al unei clădiri frumoase, avea o largă fereastră spre stradă și era confortabil mobilată. Don Pedro ar fi putut chiar uita că este întemnițat, dacă ușa prin care intrase n'ar fi avut mica deschizătură prin care se spionează condamnații, și li se dă mâncare; și dacă fereastra n'ar fi fost cuprinsă într'o boltă de zidărie groasă ce susținea etaje superioare și care amintea prea bine bolțile hrubei din care fusese adus. Dar ceiace nu putea să-i mai lase nici o iluzie, erau gratiile de fier masiv, ce se vedea bine că de curând și în cinstea lui au fost așezate. Niște bare solide ce se încrucișau formând aproape o sută de ochiuri de lumină încadrate în negru.

Dintr'un colț al odăii, o mică scară în spirală, străbătând prin tavan, ducea într'o curioasă încăpere: o celulă triunghiulară, cu totul goală, având o ferestruică cu mai multe rânduri de geam, bine ferecată și astfel construită în zidăria foarte groasă, încât prin ea nu se putea privi decât oblic în jos și nu se vedea de cât partea din apropierea tavanului a unei ferestre de la o cameră de la etajul casei de peste drum și bine înțeles toată această încăpere.

Alanis, amuzat și intrigat, se apropie de micul geam, atât cât îi îngăduiau zidurile celulei ce se îngusta din ce în ce mai mult spre fereastră. Privirea îi căzu într'o luxoasă încăpere în care deslușea cele mai mici amănunte. Era un dormitor de femee elegantă, și încetul cu încetul descoperi atâtea lucruri familiare lui, în cât inima începu să-i bată cu putere, pământul se învârtea cu el... recunoscu odaia Hildei.

Când, într'un târziu, își mai veni în fire, în dormitor era aprinsă acea lampă umbrită de o mătasă albastră, care-i luminase cele mai fericite și mai amare nopți din viață; iar un văl din acele care nu împiedică decât intrarea țânțarilor, căzuse în fața ferestrei, ca genele peste un ochiu de femee, care vrea să i se vadă printre ele o taină a sufletului. Și această jumătate de fereastră nu se închidea decât iarna; dona Hilda iubea aerul și lumina, și nu era nici o primejdie să fie văzută de cât din podul casei vecine, în care știa că n'are ce căuta nimeni, fiind al unei case părăsite.

Această casă din fața palatului Feria, de care o despărțea o stradă din cele mai strâmte, era a unui nobil ce locuia în Madrid. Inchiziția, atotputernică, o transformă în temniță specială.

Don Lorenzo a făcut așa fel, ca ducesa, care aflase din zvon public aducerea lui Alanis acolo, care îl putea vedea la fereastra cea mare din fața intrării palatului ei, să nu știe că el, fără să se poată face văzut sau auzit, o poate vedea pe ea de la ochiul unei mansarde, în chiar odaia ei de culcare. In acelaș timp, printr'un grefier abil, făcu pe Alanis să creadă ca marele-inchizitor îl menajează în vederea unor planuri îndepărtate și că de aceia l'a adus lângă ducesă, căreia i s'a dat o chee a casei, în chip misterios ca să nu i se alarmeze amorul-propriu.

IUBIREA ESTE MAI TARE

Ingenioasa combinație a lui don Lorenzo Frontera izbutește.

Alanis, izolat de lume, ținut la un regim nesănătos, văzând pe dona Hilda chiar fără să vrea, căci auzea zgomotul ușei palatului și cunoștea nechezatul cailor ei, și mai ales ispitit de emoțiile atât de violente ce-i rezerva odaia de culcare mereu vizibilă, avea să cadă repede într'un monoideism din cele mai periculoase. Mereu jura să nu se mai apropie de geamuri sau măcar de blestemata lucarnă, mereu își călca jurămintele; avea de luptat cu patima care-l biciuia simțirile în fiecare dimineață când putea să vadă pe Hilda goală și își amintea atâtea amănunte amețitoare; tremura seara de teamă că vre-un bărbat va veni la ea, răsuflând mai liniștit numai după ce o vedea culcată; căuta ziua să citească, pe fața tinerilor ce vizitau palatul, succesul sau insuccesul lor; turba de durere când vedea în trăsura ei, lângă ea, pe vreun altul cu care râdea și glumea cu nepăsare, știind că el o vede; era chinuit de îndoiala dacă ea știe că e văzută de la mansardă, și închipuindu-și că da, își amintea o teorie a ei, că cei de stare inferioară nu sunt oameni de care o princesă se poate jena, ba chiar îi poate întrebuința, la nevoe, ca instrumente de igienă sensuală, fără ca aceasta să însemneze a avea un amant; tresăria câteodată la cel mai mic zgomot, crezând că Hilda s'a hotărît să se folosească de cheia misterioasă și că o va avea iarăși în brațe; și poate, chiar i-a fost dat s'o vadă vibrând de patimă în brațele vreunui amant, sau a vreunui „secretar" instrument-de-plăcere; plângea și mai ales plângea simțind-o atât de indiferentă și senină când știa că el o vede și cu ce ochi o vede. Iar indiferența ei era într'adevăr suverană, totală, absolută: pedeoparte, fiind rea, nu-și închipuia că suferința lui ar trebui să o facă să renunțe de a-l mai pedepsi pentru răzvrătire; iar pe dealtăparte, vroind să împrăștie bănuiala lumii, exagera atitudinea necesară, neînțelegând că devine astfel și mai suspectă.

. . . .

Intr'o zi, don Pedro și-a sfărmat capul de gratiile de sub bolta de la stradă, dar n'a murit.

Inchiziția l'a îngrijit bine; însă medicii îl imobilizau astfel prin bandajele lor, în cât toată ziua trebuia să privească ușa de intrare a palatului ducal...

Abea restabilit, scara observatorului l'a atras, desigur, ca un magnet și chinuita lui viață a reînceput...

Peste câteva luni însă, inchizitorul triumfă și don Pedro scăpă de tortura sufletului... A fost găsit, sus în celulă, nebun furios...

Latour își închee povestea relatând că armatele lui Napoleon au liberat dintr'o închisoare de stat mai mulți prizonieri uitați, printre cari un bătrân ce părea octogenar, fost nebun, spuneau temnicerii, acum idiot, dar al cărui chip strălucea de o fericire lăuntrică și care mereu șoptea:

Are cheia temniței... nu știe nimeni că o are... va veni, va veni...

Sau:

Hilda, fii binecuvântată...

* * *

Pentru noi, povestea lui Latour, din punct de vedere psihologic și istoric este cu totul verosimilă. O punem la dispoziția talentaților noștri scriitori, ca temă de roman.

D. V. BARNOSCHI

CRONICA CINEMATOGRAFICĂ

Filmele cinematografice rulate în ultimul timp în sălile bucureștene n'au prezentat o atracție deosebită. ca de obicei în preajma sărbătorilor. Lucrul e explicabil. In săptămâna de ajun nu se pot sacrifica filme scumpe, de oarece lumea prea grăbită după treburi nu tixește sălile de spectacol, iar în zilele de Crăciun sacrificiile sunt inutile, deoarece lumea tixește sălile oricum.

In schimb, începutul noului an a fost mai darnic în filme de artă. Inainte de a vorbi despre ele, ținem să notăm o părere de rău, fiindcă-i datoria cronicarului de a încerca să îndrepte lucrurile: de ce, în aceste două săptămâni când tineretul în vacanță formează publicul cel mai numeros și mai simpatic al sălilor de cinematograf, nici una n'a găsit de cuviință să afișeze un film în afară de tiparul obișnuit — cu amoruri și omoruri — un film special destinat tinerilor, adică — să avem curajul — un film cu tendinți educative?

Sunt și astfel de filme doar, însă, pe cât ni s'a spus, ele nu aduc destul public la cassă, nici chiar pe cel vizat, tineretul care preferă să treacă alături la vre-o năzbâtie acrobatică fără înțeles. Atunci, nu putem insista prea mult.

Ne bucurăm însă că vor fi gata chiar luna aceasta lucrările din subsolul Ateneului unde s'au amenajat două săli de cinematograf dintre care una special rezervată copiilor de școală. In nerăbdarea cu care așteptăm activitatea aceasta nouă și oarecum oficială, intră tot atâta nesiguranță câtă dorință de a reuși. Aici mai ales vedem noi rostul frumos al cinematografului pentru viitor: în ajutorul minunat pe care îl poate da școalei.

Cu izbânda aceasta, dacă va fi izbândă, cinematograful întinde o punte de trecere dușmanilor săi, destul de numeroși încă, și poate pe drept; dar atunci, desigur, nimeni nu va mai rămâne de partea cealaltă.

* * *

Dintre filmele ultimei săptămâni, cel mai vrednic de menționat este fără îndoială „Modelul" (La femme nue) care rulează la cinematografele unite „Select" și „Boulevard-Palace". Léonce Perret care a înscenat filmul avea pe umeri povara a două înscenări anterioare, făcute de asemeni de regisori cu vază și cu mijloace mari. Meritul său că a reușit să dea un spectacol superior este deci cu atât mai mare.

Se crede în general că-i o plăcere pentru cronicarul dramatic să găsească cusururi pieselor, să se agațe și de cele mai mici. Totuș nu-i pentru el plăcere mai mare ca atunci când i se dă prilejul să vorbească de bine. „Modelul" îți dă din belșug plăcerea aceasta.

Se și pretează filmului piesa lui Bataille, atât de bogată în efecte dramatice, atât de simplă totuș în veridicul ei: un bărbat care oscilează între două iubiri, care uită pe dulcea tovarășe de zile grele pentru farmecul vițios al unei cochete. Dar regisorul nu s'a mărginit în cadrul, de nevoe restrâns, al unei piese de teatru. El ne-a dat, în fiecare din cele zece acte ale filmului câte o surpriză minunată și de cel mai bun gust: Montparnasse-ul, evocat în câteva scene vii ca în cea mai detailată descriere a boemei artiștilor, balul „des quat 'z-arts" celebru prin originalitatea defileurilor, carnavalul din Nova, un castel „antic" în cel mai abracadabrant stil expresionist și în sfârșit, în ultimele două acte cari se petrec în Provence, a adus în scenă tot soarele, florile și pacea unui cuib de țară

Interpretarea e din cele mai strălucite. Două roluri principale de femei dau mijlocul cel mai bun de a scăpa de obsesia „vedetei". De altfel, producțiile franceze, mai inteligente ca cele americane, tind în genere spre omogenitatea ansamblului.

Louise Lagrange a interpretat rolul îndrăgostitei Lolette „modelul". Putem aminti fără nici un prejudiciu pe artista celebră care a precedat-o în rol acum câțiva ani: Lyda Borelli. Artista italiană, cu frumusețe și atitudini de patriciană de rasă, a putut *juca* bine rolul. Louise Lagrange și l-a *trăit* pe scenă. Grațios „trottin" parizian, ne-a încântat sufletul în primele acte cu veselia și devotamentul ei, și ne-a stors lacrimi mai târziu, ca femee umilită în părăsire, luptând cu disperare să-și recapete fericirea pierdută.

Pe Nita Naldi o așteptăm într'un rol pe care să-l joace; aici a figurat numai un rol de femeie fatală.

Petrovici din ce în ce mai stăpân pe mijloacele sale, impresionează printr'un joc concentrat și cu totul personal.

In rezumat un film artistic, sincer și emoționant, care face să fie văzut chiar de mai multe ori.

A. G

* * *

Cel mai nimerit dar de sărbători pentru copii, ar fi fără îndoială, un film frumos pe placul lor.

Dar fiindcă veni vorba de cadouri, anul trecut o mare revistă cinematografică franceză a interviewat pe diferitele personalități ale ecranului parizian, întrebânle ce daruri au primit de sărbători.

Gabriel de Gravone a răspuns că i-a făcut mare plăcere o pipă primită de la un admirator necunoscut, de oarece această pipă îi amintește aceea pe care o avea în filmul „Rouletabile".

Gravone cași eroul lui Gaston Leroux este un fumător pasionat și posedă o colecție bogată de pipe de toate formele.

Suzanne Bianchetti, interpreta plină de noblețe a capetelor încoronate, a răspuns gazetarului ce-o interviewa, că „darul cel mai frumos pe care-l socotește, ar fi un rol visat ce i s'ar încredința tocmai de anul nou !"

„Am primit un cadou minunat ! mărturisește Jaque Catelain. Mi l-a făcut regisorul Marcel Lherbier încredințându-mi rolul principal din filmul „Le Vertige" extras din piesa lui Charles Méré Una din principalele scene ale filmului am isprăvit-o de Crăciun. In ziua când Iisus s'a născut, eu — încarnând pe Dimitrieff — am avut fericirea să mor !"

Și în America interpreții ecranului au primit, anul trecut, mari cadouri de Crăciun.

May Mac Avoy a primit un colier de perle, Agnès Ayres — un harem de pisici ce reprezintă toată gama culorilor,

Shyrley Mason a căpătat câini din trei rase.

Mary Pickford și Douglas Fairbanks — milionarii de la Hollywood — au prezidat o operă de caritate, organizând în propriile lor studio-uri o serată de gală pentru copiii săraci. Le-au împărțit jucării, haine și zaharicale Bineînțeles că n'a lipsit nici filmul ce i-a distrat, făcându-i pentru o clipă să uite de grija zilei de mâine.

CARȚI ȘI REVISTE

CONSTANTIN KIRIȚESCU: „Istoria Războiului pentru întregirea României"

Vol. III Ed. II-a). — București, 1927. Editura Casei Școalelor.

Cel de-al treilea volum — din ediția a doua, refăcută și mult adăugită — al „Istoriei războiului pentru întregirea României", apărut zilele acestea, întregește marea lucrare a d-lui Constantin Kirițescu. Când am analizat, tot aci, primele două volume ale nouei ediții, am arătat valoarea istorică și literară a operei, prin bogăția de informație și largul ei caracter de obiectivitate, cât și prin siguranța metodică a compoziției și prezentarea materialului în cele mai distinse forme literare. In acest de-al treilea volum, în care sunt descrise evenimentele, începând cu lichidarea alianței româno-ruse și revoluția bolșevică, până la tratatele de pace, care au recunoscut țării noastre sacrificiile de sânge întru îndeplinirea aspirațiunilor ei de veacuri, autorul mărturisește aceeaș pătrundere a faptelor, aceeaș înlănțuire logică a lor și aceeaș sobrietate a stilului.

Toate problemele naționale și politice, ridicate după defecțiunea rusească, din cauza încercărilor de pace separată, iar, pe de altă parte, din cauza prăbușirii monarhiei habsburgice, sunt înfățișate sub diferitele lor laturi, descrise până în amănuntul lor mai puțin vizibil, dar caracteristic și totdeauna semnificativ pentru desfășurarea acestor probleme, de soluționarea cărora atârnă viitoarea noastră viață de stat.

Volumul este împodobit cu numeroase ilustrațiuni, reproduceri artistice și schițe geografice și prevăzut cu o cronologie generală a războiului nostru.

Inregistrând apariţiunea acestei mari lucrări de înaltă valoare națională, vom căuta să revenim într'un număr viitor, cu o analiză mai largă a evenimentelor descrise, și cu vederi de ansamblu asupra întregii opere.

George Baiculescu

JACQUES DYSSORD: La paroisse du Moulin-Rouge

Jacques Dyssord este pseudonimul lui Eduard Jacques-Marie-Joseph Moreau de Bellaing, născut la 4 Ianuarie 1880 la Oloron (Bases-Pyrénées). După primele studii, Dyssord frecventă câtva timp facultatea de drept și pe cea de litere. Publică primele versuri în „L'âme latine" și colaboră la diferite reviste de începători.

In 1900 se stabili la Paris unde colaboră la mai multe jurnale și reviste. In 1909 publică volumul de poeme „Le Dernier Chant de l'Intermezzo".

„La paroisse de Moulin Rouge" care a apărut în 1924 ca roman, fusese în 1913 un volum de versuri.

Dyssord zugrăvește aci într'un stil delicios și liber, atmosfera atât de caracteristică a Montmartrului.

Din carnetul de note al unuia din eroii acestui roman (care nu se poate rezuma) desprindem câteva aforisme.

Desenatorul Cardessa spune **despre onoare**:

— Când e vorba de femeie trebuie mai întâi să știm unde și-a pus bărbatul onoarea pentru a nu ne teme că ea se va așeza pe dânsa...

— Punctul de onoare e ca și punctul de exclamație: abuzăm de el în tinerețâ. Prinurmare semnul de întrebare e mai convenabil.

— Negustorii o numesc cinste iar meșteșugarii sănătate. Fetele se gândesc la ea odată pe lună, și cam în jurul aceleaș date.

Despre dragoste:

— A compara în dragoste însemnează a nu mai iubi.

— Femeia când vorbește despre onoare se gândește cele mai adese-ori la simțurile ei, cu o extremă suficiență. In locul lor ea are stăruința unui credincios care pentru a se convinge că are credință sau pentru a și-o da, repetă cu frenezie gesturile rugăciunii. Cred că în regulă generală există mai mulți bărbați decât femei cari au simțuri, dar vorbesc mai puțin de ele. Cei mai mulți sunt chiar gata să se scuze că le au...

— A surprinde o femeie însemnează a o prinde de două ori.

— Ceeace numeste femeia judecată, e calculul de-a nu avea nici o pagubă.

— Și munca poate fi o prostituție.

— N'ar trebui să mergem până acolo încât să socotim sărăcia ca un privilegiu.

— Ne putem mântui și prin virtute, — dar e mai greu...

CHARLES-HENRI HIRSCH: Marie Plaisir

In Franța anului 1926 se mai pot scrie romane cu subiecte banale și banal construite, chiar de scriitorii cari și-au dobândit o reputație în lumea literelor.

Iată astfel, subiectul ultimului roman al lui Charles-Henry Hirsch, așa cum îl redă redactorul revistei „Vient de paraître".

Marie Plaisir iubește mai întâi pe un tânăr și frumos ofițer din regimentul de cavalerie din care face parte și tatăl ei, dar frumosul ofițer moare în război și Marie Plaisir se îndrăgostește de un om de afaceri, îmbogățit prin întreprinderi și combinații dubioase. Bărbatul acesta e însă foarte inteligent, ceeace răscumpără întrucâtva josniciile lui, dar moare în chip tragic în timpul unei petreceri, după ce îi comandase unui pictor de talent portretul nevestei sale.

Trebuie, de bună seamă, ca această din urmă voință a răposatului să se îndeplinească! Tânăra văduvă se duce prin urmare să pozeze portretistului. Se iubesc și se căsătoresc.

Desfășurarea cam înceată, stil greoi. Portretele sunt bine trasate, iar scenele se succed cu interes. Lucru de bun meșteșugar, cu toate indispensabilele concesii făcute romanțiosului (dealtminteri romanul a apărut mai întâi în foileton).

DMITRI MEREJKOVSKY: Le mistère d'Alexandre I, și La fin d'Alexandre I

Roman historique. Paris, Calman-Levy

Romanele lui Merejcovschi au cucerit în Franța cercuri largi de cetitori. Apariția lor în a 7-a ediție dovedește că enigmele epocii 1800—1825 din Rusia pot fi redate într'o concepție literară care emoționează pe cititorul occidental. Misterul bătrânului „Feodor Cuzmici" — un vagabond din Siberia — apare întructva deslegat: era într'adevăr țarul Alexandru I (al cărui monument din Chișinău, din fața Mitropoliei, fusese scos în 1918), chinuit de remușcările conștiinței. Se știe că cu consimțimântul său, în 1800, țarul Pavel I (tatăl lui Alexandru) fusese omorât de curtezani. Apoi au urmat: războaiele napoleoniene, arderea Moscovei, liberarea Europei de sub Buona arte, împingerea tutoror statelor sub călcâiul politicei lui Metternich, reformele luminate din Rusia și apoi — transformarea țărănimii în comuniști, agricultori — militari robiți de Stat (generalul Aracceev, favoritul lui Alexandru), anihilarea libertăților, etc. In 1825 Alexandru își înscenează moartea, la Taganrog, și dispare pentru totdeauna. In sicriul său e înmormântat un simplu soldat din excortă. Enigmaticul Feodor Cuzmici apare pe la 1840 în Siberia, unde moare în 1862 venerat, lucid, transparent — în purificarea-i voită prin suferinți. Fostul țar s'a supus până și unei execuții corporale, în calitate de vagabond obstinat, fără neam...

Sensualismul lui D'Annunzio

Chestiunea pe care își propune Francesco Flora s'o studieze în cartea sa despre D'Annunzio, este de a ști cum — dată fiind esența sensuală a artei marelui poet, sclav al imaginației lascive — transformă senzațiile în poezii, învingând în puritatea reprezentativă elementul originar sensual, și cum pe de altă parte jocul simțurilor se opune poeziei, desfrâul ca atare fiind negarea poeziei, D'Annunzio câștigă prin urmare de fiecare dată o victorie nouă revelându-se poet.

Ceeace străbate întreaga operă a scriitorului este efortul desperat și inutil de a contopi într'o frumusețâ unică luxura și poezia, și această dualitate Francesco Flora o regăsește în toate operele lui D'Annunzio, oricare ar fi subiectul lor. Ea există în primele lui cărți, însă acolo tresăririle trupului se transformă aproape întotdeauna în poezie pură.

Puțin câte puțin, totuși elementul poetic e covârșit de sensualitatea care la început e combătută fără convingere în numele moralei burgheze. *(Il Placere, Il Trionfo della Morte)*, sfârșind prin a se răzvrăti împotriva ei, și D'Annunzio se identifică cu eroii săi cari concep viața ca pe un fel de mit voluptuos, se proclamă liberat de vechia morală, fiindcă-i place s'o strivească.

Atunci, stilul lui devine din ce în ce mai declamatoriu, căci vorbele sonore pe cari le întrebuințează îi procură o bucurie prin ele însile, în loc să-i slujească la o transfigurare muzicală a lumii sale lăuntrice, — și nu mai sunt decât o formă voită, o formă fără suflet.

In operele pe care le publică apoi, D'Annunzio, se complace în a desfășura întreaga gamă a voluptății, a luxuriei și aberațiilor lor (incestul în *Forse che s', forse che no)*, sacrilegiul în *Martiriul Sfântului Sebastian*, etc.)...

In căutarea inspirației poetice în mijlocul elementelor contrarii spune A. Alvider, Francesco Flora analizează cu răbdare fiecare roman, fiecare dramă, și descoperă aproape invariabil, urme adânci de pură esență poetică, sunt în deobște numai fragmente, totuși firea voluptoasă a lui D'Annunzio se desprinde din întreaga lui operă.

O răfuială cu Flaubert

André Suarés publică un volum intitulat „Présences". E o adunare de articole și notițe critice, în care autorul e totdeauna original, însă nu totdeauna judicios, iar uneori prea discutabil. Un model caracteristic ni se prezintă din articolul „Pour en finir avec Flaubert": — titlu foarte expresiv și demonstrativ.

— Creațiunea lui Flaubert se explică prin viața lui. Se scula târziu. Nu eșia decât foarte rar din casă. Se odihnea mult, dormea mult. Citea și recitea aceleași și aceleași lucruri. In viața-i de muncă, lenevia ocupa un loc foarte mare. Flaubert nu putea să lucreze altfel decât țintuit pe fotoliu, aplecat deasupra biroului, pe coalele de hârtie. El avea nevoe să fie imobil. In mișcare — el nu era capabil să inventeze sau să găsească ceva. E un *poids-lourd*. Un model de scriitor greoiu, neexpeditiv, având un venit rotunjit, trăind o viață măsurată, muncind o muncă dozată, etc.

N'are femei, copii, pasiuni. Nici o cât de mică întâmplare nu intervine în scurgerea monotonă a zilelor lui Flaubert. E înconjurat de familie și-i îngrijit de toți: mama, surorile și o nepoată nu se gândesc decât la dânsul și-i păzesc liniștea. O zi și o noapte el muncește asupra unui cuvânt sau capitol. Adeseori el însuși își strică ceiace scrisese cu inspirație și sinceritate: o usucă. Silința-i de prisos denaturează, modelarea prea insistentă ucide cele mai sincere avânturi. Și toate acestea se resfrâng asupra stilului flaubertian. Cași cum un ecran ar fi plasat între sentimentul și limba lui Flaubert care exprimă sentimentul. Fraza lui se confecționează după unul și acelaș calapod. Sintaxei îi lipsesc nuanțele, expresiile sunt grele. Formulele, totdeauna gata, cași armonia convențională a scrisului — șterg orice fată la cele mai frumoase tablouri și la cele mai judicioase cugetări ale lui Flaubert. Căutând să fie neobârșinitor, el se transformă într'un automat. Acest mucenic al frazei, renunță de bună voe la orice mlădiere de stil, care miroase, deci, a efort și a trudă. Fiecare cuvânt, fiecare pagină sunt îmbibate de sudoarea autorului. Cum să n'ai milă de acest ocnaș etern! Creațiunea îi e — o pedeapsă. N'are nici o portiță de salvare. De bună voe, sub biciul-propriilor sale teorii, el își poleește și își ascute silabele. Intr'o asemenea pasiune de meseriaș, nu e nici un pic de fericire sau de bucurie"...

Cărți cari trebuesc citite:

Recomandate de „Bibliofila" str. Wilson No. 1 (Fundațiunea Carol I)

CARȚI ROMANEȘTI

Relgis, Poezii. — Melodiile Tăcerei. *A. Toma*, Poezii. — *Jean Baras*, Porcelanul.

CARȚI FRANCEZE

Charles Silvestre (Prix Femina 1926) Prodige du coeur; Dans la lumière du cloitre; Belle Sylvie. — *H. Deberly*, (Prix Goncourt 1926). Le supplice de Phèdre. — *Bernard Shaw*, (Prix Nobel 1925) Sainte Jeanne, Le disciple du diable, L'homme du destin — *Remy de Gourmont* complect. *Georges Bernanos*, Sous le soleil de Satan. — *Louis Gillet*, Sur les pas de Saint François d'Assise. — *Robert Dreyfus*, Souvenirs sur Marcel Proust. *Jacques Chevalier*, Bergson. — *Archambault*, Jeunes Maîtres (Montherlant, Mauriac Maritain, Massis, Rivière). — *Sainte-Beuve*, La littérature française des origines a 1870: Vol. IV: 17-e siècle; vol. V: 18-e siècle. — *Charles Maurras!* Quand les français ne s'aiment pas. Chronique d'une Renaissance 1895—1905. — *Al. Belis*, La critique française à la fin du XIX-e siècle. — *O. Kummel*, L'art de l'etrême-orxient. — *G. Groslier*, La sculpture khmère ancienne. — *E. Grosse*, Le lavis en Extrême-Orient.

EDIȚII DE LUX

Verlaine, Poèsies complètes (Coll. des poetes maudits) 7 vol.) *Georges Duhamel*, Confesion de minuit (Lithographies de Berthold Mahn); Les plaisirs et les jeux (Eaux-fortes de Jacques Simon).

Citiți *„Vient de paraître"* revista lunară de literatură, artă și știință. Abonament anual numai lei 100, în loc de 360.

CARȚI GERMANE

Buber M., Die Legende des Baal-Schem. — *Gjellerup*, Der Pilger Kamanita. (Premiul Nobel). — *Kosztolanyi D.*, Der blutige Dichter (prefață de Th. Mann). — *Pannwitz R.*, Kosmos Atheos. — *Reymont W. S.*, Die polnischen Bauern (premiul Nobel). — *† Rilke R. M.*, Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge; Das Buch der Bilder; Erste Gedichte; Die frühen Gedichte; Neue Gedichte; Geschichten von Liebe und Tod des Cornets Cristoph Rilke. — *Stucken*, Die weissen Götter. — *Undset* S., Kristin Lavranstochter vol. I—III. — *Beyer Dr.*, Das Lehrsystem des Ordens der Gold u. Rosenkreuzer. — *Boehn O.*, Wege zur Freimaurerei. *Caspari*, Prof. Dr. O. Die Bedeutung des Freimaurertums. *Clausen E.*, Die Freimaurer. — *Heinich Dr. O.*, Die Grundgedanken der Freimaurerei im Lichte der Philosophie. — *Keller Dr. L.*, Die geistigen Grundlagen der Freimaurerei und das öffentliche Leben. — *Künzel* H., Die Sonnerbohn. Von den sieben geistigen Sphären. Lebensregeln fur ächte Freymaurer, facsimiledruck 1728. — *Neumann Dr. O. Ph.*, Freimaurertum. Geschichte, Wesen & Ziele. — *Verweyen* Joh., Meisterung des Lebens. — *Wolfstieg A.*, Werden und Wesen der Freimaurerei.

Afară de cărțile de lux și curente, sus anunțate, cât și o bogată colecție de estampe (aquaforte, gravuri în lemn etc.) la „Bibliofila", strada Wilson No. 1 (Pal. Fundației Carol I) se găsește sau se poate procura orice carte în orice limbă în condițiunile cele mai avantajoase.

Vizitați expoziția de gravuri în „pointe-sèche" de H. Boutet (Paris, 1851—1910) maestrul grației feminine din sfârșitul secolului trecut, în Bibliofila, str. Wilson No. 1.

EXPOZIȚII

Sala Ileana: A. Verona.

Sala Romer (Calea Victoriei): Expoziția umoristică A. Jiquidi.

Academia artelor decorative (str. Câmpineanu 17): Expoziția pictorului bulgar Nicolae Taneff.

Bibliofila (str. Wilson No. 1): Expoziția de gravuri Henri Boutet.

Expoziția Maria și Alexandrina Barabas (Str. Toamnei 117): Metaloplastie.

Sala Foto-Royal (Iași): Expoziția caricaturistului Sell.

GOETHE și BETTINA

Scrisoare către o copilă. Bettinas Briefwechsel mit Goethe, auf Gründ ihres handschrifttichen Nachlosses, zum ersten Mal hgg: *Reinhold Steig* 1922.

Trei ani după moartea marelui Goethe, adică în 1835, au fost date la lumină scrisorile lui către Bettina. Din însăși inițiativa acesteia volumul îndată după apariție, a fost tradus și citit în toată lumea intelectuală din Apus, deși a fost bănuit, chiar de atunci, ca falsificat și preschimbat în întregime de către *Bettina von Arnina* spre a fi potrivit unei aventuri *așa cum ar fi voit ea să fie* și nu cum a fost în realitate. Hermann Grimm într'o revistă a timpului numește pe față această publicație un *„document de mistificare."* Polemicile și discuțiile au urmat multă vreme pe această temă până ce în 1922, *Reinhold Steig* publică textele originale ale scrisorilor lui Goethe, așa cum au fost păstrate în castelul din Wipersdorf (Brandeburg) de familia von Arnim, în chiar plicul de mătase trandafirie în care le pusese Bettina.

Acest document minuțios, plin de observații antice judicioase și cuprinzând și fragmente din jurnalul lui Goethe în legătură cu cuprinsul scrisorilor, aruncă o vie lumină asupra unuia din cele mai ciudate episoade din viața poetului.

In aparență nimic mai banal decât această înflăcărare a unei fete tinere, Bettina nu avea atunci decât 22 de ani, de cea mai marcată figură a timpului, căci marele Goethe nu putea încă fi privit ca un bătrân deși avea 58 de ani. Nici odată n'a avut el o înfățișare mai măreață, mai olimpică și mai senină decât la această epocă. Deși ca și Chateaubriand până la ultima zi a vieții sale marele Goethe, sub calmul său aparent, a fost o inimă de foc și o natură plină de sănătate și vigoare, cu izbucniri de tinerețe neașteptate, totuși nu se poate zice că a fost înamorat în adevăr de „copila" căreia i-a adresat cele 15 bilete, singurele adevărate din cele 35 pe care le a publicat Bettina.

Ea însăși ce fel de sentiment a avut pentru divinitatea care i-a adresat într'un torent de lirism senerade, elegii și litanii adeseori de o rară frumusețâ, adevărate *lied-uri* în proză? Toată corespondența ei cu Goethe este un imn de dragoste, unul din elanurile cele mai grațioase ale unui suflet de fată tânără, plin de adorație umilă și timidă, dar și de cochetărie, de familiaritate. Ceva ca un vis de tinerețâ destinat să nu se împlinească nici odată, un joc frumos, strălucitor, care sub aparența sa înflăcărată știe că este numai un joc. In timpul când trimite această corespondență lui Goethe e aproape fidanțată cu tânărul și frumosul conte von Arnim și acesta cunoaște corespondența Bettinei cu marele poet — Toată lumea din jurul ei o cunoaște și nimeni nu pare a o lua altfel decât ca un joc.

Desigur nu a fost de cât exaltarea unei ființe cu mai multă imaginație decât temperament, exaltare la care au adus-o condițiile ei speciale de viață.

Tatăl său, un negustor de delicatese și coloniale din Francfurt, bogat, tiran, sgârcit și aspru, a îngrozit pe cele două neveste de la care a avut o spuză de copii. Intreaga familie era privită în Francfurt ca atinsă de țicneală. Din acest mediu a eșit pe lângă Bettina și fratele său Clement, care a exprimat într'un delicios lirism viziunile Caterinii Emmerich, o alienată cu care s'a izolat de lume timp de patru ani. Mama sa însăși a fost Maximiliana Laroche, acea neuitată Maxe, adorația lui Goethe la 25 de ani și prototipul Charlotei din suferințele tânărului Werther.

Cum vedem imaginea lui Goethe a fost moștenită de Bettina de la mama ei și primele ei lecturi din opera poetului au fost scrisorile pline de adorația acestuia pentru Maxe. Indată după aceasta a început a citi operele lui Goethe și mai ales Wilhelm Meister. Apoi, rămasă orfană foarte tânără, într'o zi la drumul frumoasei locuințe în care trăia *„Frau Roth"* mama lui Goethe, a cărei inimă izbuti să o cucerească numaidecât.

Bettina, această italiancă pe jumătate germană, era pe atunci o fetiță măruntă, oacheșă, cu ochi negri plini de văpăi într'o față cam neregulată și cu un păr negru mai totdeauna sbârlit. Părea o țigăncușă inventată de însuși diavolul, vioaie și neastâmpărată ca flacăra focului de sub corturi, cu apucături băețoase, iar ca suflet o păgână arzătoare ca o bacantă, îmbătată de viață și rătăcită din întâmplare în poezia plină de brumă a Germaniei.

Un an de zile a mers în fiecare zi la *„Frau Roth"* și așezându-se la picioarele ei pe un scăunel pe care șezuse atâția ani poetul copil, asculta poveștile despre Wolfgang pe care bătrâna d-nă Consilieră nu ostenea niciodată povestindu-le și pe care Bettina le așternea repede pe hârtie, pe o carte groasă, pusă pe genunchi și care-i servea de pupitru

In sfârșit în 1807 izbutește să-și împlinească visul, vede pe Goethe care o primește cu bunătate, iar în toamna aceluiaș an petrece la Weimar 10 zile. Se mai revăd odată în 1810, apoi în 1811 când Bettina măritată cu Arnim vine încă odată să-l viziteze.

Corespondența este din timpul acestor patru ani: o înșirare de litanii amoroase, de vorbe extatice, o tămâiere ca pentru o divinitate la altarul căreia e prosternată „Veșmântul tău mi-e mai prețios de cât tot restul omenirii; aș săruta treptele pe care calcă piciorul tău..." „m'aș bate pentru tine ca o leoaică, aș fi în stare să urăsc lumea întreagă și apoi să o ador la porunca ta... In acelaș timp însă scrie: „Goethe s'a îngrășat, are burtă și gușă..."

La toate expansiunile ei Goethe însă răspunde rece și politicos.

In ziua în care a văzut'o întâia oară și care a fost o dată atât de prețioasă în viața Bettinii, el notează scurt în carnetul său *„Mamsell Brentano"*. După prima scrisoare a Bettinii el scrie Christianii, soția lui, „Scrisoarea ei i-a stricat în sufletul meu tot atât cât și reflecțiile tale și ale lui Riemer (secretarul lui)." Nu a plăcut căci nu era de loc în tonul sufletesc al lui Goethe la acea epocă. Bine înțeles scrisorile Bettinii îl interesau și ca bărbat, dar mai ales ca poet: din ele a scos el cinci sau șase sonete publicate în 1815 și amintirile asupra copilăriei lui, pe care Bettina le-a reținut din povestirile mamii lui.

Tot spiritul, toată strălucitoarea vioiciune a Bettinii, tot talentul ei literar nu au avut nici o influență asupra inimii lui Goethe, care trei săptămâni după plecarea ei de la prima întâlnire se amorezează de o neînsemnată și ștearsă copilă de 18 ani, Herzlieb, care n'avea alt merit de cât frăgezimea tinereții și acel farmec care dă culoare lumii, lumină sufletului și pe care Goethe l'a găsit în înțeleapta Charlotte, ducesa Margareta, sublima Clara, întunecata Aurelia și pe care Bettina nu-l poseda.

Dar Bettina n'a înțeles. Măritată cu Arnim revine la Veimar e primită foarte bine de Goethe, prezentată la Curte, are un succes strălucit prin spiritul și darul ei de a povesti, prin toate calitățile ei de societate și de literatură. Din nefericire nu știe să menajeze susceptibilitatea Doamnei „Hofrath", Christiana soția lui Goethe. Se știe că aceasta era vulgară chiar când era tânără și frumoasă. Acum devenise greoaie, groasă și era mai vulgară de cât ori când. Se [illegible] cu ce mânie abia stăpânită își vedea rivala la picioarele bărbatului său, cu capul pe genunchii lui, în admirație și extaz, mai ales când această comedie se mai petrecea și de față cu alții, între care bătrânul general Gneiseman care a rămas cu gura căscată. Dar iritația creștea din zi în zi și la o expoziție în care Bettina a făcut o remarcă mușcătoare în fața unui tablou ce era pe gustul d-nei *„Hofrath"*, a izbucnit o adevărată ceartă, d-na Hofrath i-a zmuls ochelarii Bettinei, care a leșinat. D-na Goethe nu a mai primit'o în casa ei și Goethe a luat partea nevestei. Astfel s'a terminat romanul Bettinei cu Wolgang Goethe.

Relațiile lor au reînceput după moartea Christinei, târziu după ce Goethe suspinase, veșnic tânăr, la picioarele Marianei de Willemer și Ulrichei de Levezow, iar Bettina de și regretând mereu Paradisul perdut, se consolase cu un frumos locotenent din garda imperială, von Wildermuth.

Dar nu erau făcuți să se'nțeleagă. Bettina nu și-a stăpânit limba și a făcut o vorbă de spirit plină de răutate pe socoteala nurorii lui Goethe; acesta a auzit și a aflat în acelaș timp că ea mai abuzase de numele lui pe lângă suveranul din Weimar. Intr'o scrisoare de scuze către acesta, a cărei copie s'a păstrat, el vorbește de Bettina, nici mai mult nici mai puțin, de cât în următorii termeni: *„Această râie* pe care mama mea mi-a lăsat'o moștenire, m'a plictisit de multă vreme. Face pe zvăpăiata, ce'a ce i se ședea poate când era tânără; se crede că e o privighetoare pe când în realitate nu e de cât un sticlete".

Totuși după ce i-a trecut mânia a revenit la sentimente mai bune și ultima persoană pe care a văzut'o cu câteva zile înaintea morții a fost fiul Bettinei.

Ușor se poate înțelege că povestea așa cum a fost nu putea împăca sufletul Bettinii. Ea voia să fie pentru posteritate Muza și unica afecțiune a poetului, voia să domnească peste sufletul lui, să fie prototipul tuturor figurilor feminine pe care le-a cântat, idealul de femee pe care l'a căutat în zadar sub chipul tuturor eroinelor sale.

Toate falsurile și schimbările din corespondența publicată de Bettina își au aici explicația și rostul lor, dau și interesul straniu acestui caz aparte, acestei aventuri neizbutite în care figura Bettinei nu-și găsește locul potrivit din cauza decepțiunii, a ciudei și a urei, care înecă poezia ce ar fi învins toate, dacă ar fi isvorât dintr'o adevărată iubire.

INSEMNĂRI

A murit Rainer Maria Rilke

A căzut, într'adevăr, ca un trăsnet dureroasa veste a morţii lui Rainer Maria Rilke, marele scriitor austriac, poetul cu sufletul de fecioară şi cu divină armonie, răpit dintr'o viaţă de meditare mistică şi de continuă creaţie.

Rainer Maria Rilke s'a născut în 1875, dintr'o veche familie carintiană stabilită la Praga. După ce părăsi o şcoală militară, al cărei regim nu-l putea suporta, Rilke îşi făcu studiile în mai multe Universităţi din Austria şi Germania, apoi la Münich, unde cunoscu pe principalii scriitori ai ultimului pătrar de secol: Hofmansthal, Dehmel, Liliencron. A călătorit în Rusia, traducând un roman de Dostoiewski, iar o îndelungată şedere la Paris l'a ajutat să-şi găsească adevărata-i personalitate, care face din el marele poet al tăcerii, al vieţii interioare şi al morţii. Aci a scris el acele minunate „Quatrains valaisans", în limba franceză, în care sentimentalismul poetului se împleteşte cu acea atmosferă indecisă, de adâncă melancolie, ce-l caracterizează opera. Cităm:

Chemins qui ne mène nulle part
entre deux prés,
que l'on dirait avec art
de leur but détournés,

chemins qui souvent n'ont
devant eux rien d'autre en face
que le pur espace
et la saison.

Rilke este considerat în Germania ca cel mai de seamă liric de expresiune germană, alături de Ştefan George. Intre alte opere, rămân pe urma lui o culegere de nuvele: „Povestea bunului Dumnezeu şi, mai ales, impunătoarea lui operă: „Caetele Maltei Laurids Brigge", care alcătuesc jurnalul unui tânăr danez la Paris şi care sunt bogăţia sentimentală şi lirică a poetului.

„Aufzeichnungen des Malte Lauridds Brigge" nu este o carte pentru toate categoriile de cititori; delicateţea sau adâncimea ei o ţin departe de mulţime; curentul ei religios şi aproape mistic este o efuziune a sufletului şi nu o construcţie artificială. In adâncul acestei opere se află această ideie că viaţa noastră adevărată este greu de cunoscut şi, tot atât de greu de exprimat. Problema morţii este una din acelea care turbură mai mult sufletul lui Malte Laurids Brigge, — este isbit de faptul că „l'on contient sa mort, comme les fruit son noyau". Sentimentele acestea Rilke le smulge din lumea sunetelor şi le introduce în acea a ideilor şi cuvintelor, şi poate că în aceasta stă marea originalitate a operei.

S'ar putea face foarte bine un paralelism între opera lui Rilke şi cea a lui Proust, bine înţeles, dintr'un punct de vedere mai general de tratare a materialului sufletesc: Rilke şi Proust, într'o aceeaş epocă, şi-au îndreptat forţele pentru captarea acelor căi secrete, care duc în fundul conştiinţei. Dar Proust avea un suflet de savant, era fiu şi frate de medic; el pare de cele mai multe ori înarmat cu brutalitatea unui psiholog de laborator. Rainer Maria Rilke, din contra, este mai întâi de toate poet: el nu vrea şi nu poate spune totul, el sugerează mai mult decât descrie; întrebuinţează aluziuni, aproximaţii, parabole. In fiecare fenomen el vede un secret aproape insezisabil şi acest secret caută Rilke să-l aducă, cu orice preţ, la lumină.

„Unele lucruri sunt atât de gingaşe pentru a fi gândite, a scris Novalis de care se apropie foarte mult Rilke, cu atât mai mult pentru a fi exprimate".

Şi acestea sunt tocmai acele lucruri către care se îndreaptă adesea, de bună voie, Rainer Maria Rilke. Todeauna îl tentează indecisul. De aceea lirismul lui constituie o poezie a tăcerii.

In toamna anului 1926 Rilke fusese ales, încă din ziua recentei ei constituiri, membru al Academiei prusiene de poezie.

G. B.

Cum se apără d. M. Dragomirescu

D. Mihail Dragomirescu, preşedintele Institutului de înfrumuseţare a capodoperilor de ambe sexe, este şi preşedinte al comisiei literare dela „Casa Şcoalelor".

Am arătat în unul din numerele trecute ale acestei reviste, *cum* înţelege d. M. D. să conducă editura Casei Şcoalelor, editură subvenţionată—până acum cu un milion, de-acum înainte cu două milioane şi mai bine anual, de stat.

D. M. D., tare necăjit, îmi răspunde.

In esenţă, *d-sa spune*: — „E drept că mi-am publicat operele mele, dar şi d. Iorga, la comisia istorică şi d. Densuşianu, la comisia filologică, şi-au publicat opere de-ale lor"; — Aş putea spune că e o mică deosebire: ceeace scriu d-nii Iorga şi Densusianu e *bun*, pe când ceeace scrie d. M. D. e... dimpotrivă! Dar, ca să nu încapă discuţie asupra talentului, voiu spune altceva: că d. M. D. nu şi-a publicat numai operele d-sale, ci şi pe-ale d-nei Laura M. Dragomirescu — pe când, pe cât ştiu, d. Iorga n'a publicat nimic de d-na Iorga... D. M. D. spune: „Am publicat 80 de vol." Exact. Dar 8 din ele sunt traduceri, semnate — patru de d. M. D., patru de d-na M. D. Adică d. M. D. a furnizat 10% din manuscrisele a căror publicare s'a aprobat! Nu este cam exagerat?

D. M. D. spune însă, în apărarea d-sale: — „Am publicat câte o antologie din Grigore Alexandrescu. Duiliu Zamfirescu, Al. Macedonski, etc." — Dar tocmai aci este vina d-lui M. D. D-sa a publicat *1 singur volum* de Gr. Alexandrescu şi 4 vol. de M. D.; *1 singur volum* de Duiliu Zamfirescu şi 4 vol. de Laura M. D.; *1 singur volum* de Macedonski şi 13 vol. de d. Talaz; *nici un volum* de Eminescu şi 4 vol. de d. Eug. Boureanul; *nici un volum* de Creangă şi 2 vol. de d. C. Răuleţ, etc.

Şi atunci se pune întrebarea:

Când statul dă un milion pe an pentru tipărirea unor cărţi *destinate bibliotecilor rurale*, — ce este mai necesar să se tipărească: Creangă sau Ibsen în traducerea d-nei Laura Dragomirescu? Eminescu sau d. G. Talaz; Alexandri sau traducerile d-lui M. D.?

Catalogul editurii Casei Şcoalelor dovedeşte complecta incapacitate a d-lui M. D. ca preşedinte al comisiei literare. De aceea cerem — mai ales azi, când subvenţia statului a fost sporită la peste două milioane — imediata îndepărtare a d-lui M. D. din fruntea comisiei.

Cred că de data asta suntem înţeleşi.

Tudor Teodorescu-Branişte

Un manifest

La Paris s'a format „Societatea Romancierilor Populari", adică a autorilor de romane senzaţionale, scrise pentru zeci de mii de cititori destul de puţin pretenţioşi. Membrii acestei societăţi furnizează romane-foileton pentru ziarele de tiraj, şi publică fascicole ilustrate care se vând la chioşcuri şi de către vânzătorii de ziare.

Aceşti domni autori sunt, poate, utili culturii generale; însă rămân prea puţin însemnaţi în literatură. Deci ar trebui să fie modeşti şi să nu se adreseze cu manifeste publicului cel mare. Totuşi, în epoca noastră, cum se poate fără manifeste? S'au unit doi-trei scriitori, deci trebue să apară şi un manifest... Iată ce spune manifestul „Societăţii Romancierilor Populari":

— Nu! Nu romanul nostru popular, bravat de romanele pline de estetism sau analiză fină, produce instincte josnice şi influenţează raţiunea şi sentimentul asemenea unui narcotic sau excitant!

— Nu romanul nostru popular contribue la slăbirea legăturilor de familie, la degenerarea rasei, la dispreţuirea datoriei, la pervertirea moravurilor!

— Nu romanul nostru popular dispreţueşte claritatea perfectă a limbei noastre sau transformă graiul într'un jargon neinteligibil şi nelizibil!

— Nenorocirea romanului nostru popular rezidă în rolul lui educativ, în demnitate şi nobleţă, în glorificarea frumosului, sănătăţii, dreptăţii, curajului! Aci e meritul său imens, social şi moral!"

E un document unic! O mostră de vanitate omenească! Concluzia trasă din acest manifest e evidentă: — In numele Frumosului şi al moralei, să scrişi şi să citiţi, domnilor, romanele:

„Frumoasa cu suflet de Demon" sau „Goana după miliarde", — evitaţi însă pe Stendhal, Flaubert şi Proust, fiindcă aceştia strică moralitatea şi moravurile prin „analiză" şi „estetism"..

Teatru şi cinema

Intr'un interview, Max Reinhardt s'a exprimat cu mare dezolare, despre cinematograf, în care vede un rival periculos al „teatrului adevărat". Scara teatrului i se pare lui Reinhardt pecetluită. Primejdia era mai înainte numai materială, comercială: cei mai buni artişti plecau în ateliere cinematografice, după onorar. Nici un teatru nu poate să plătească cât plătesc casele de filme.

Totuşi, mai înainte, cinematograful nu era concurentul de artă al teatrului.

In ultimul timp câteva capod'opere realizate de Chaplin sau filmul „Cuirasatul Potemchin" l'au ridicat pe „Marele Mut" la nivelul artei autentice. Ceiace-i mai lipseşte — e fantezia creatoare, adică un mare poet, un Shakespeare al cinematografului, care să lese departe în urmă pe actualii ticluitori de „scenarii" pentru filme.

Va apărea acest poet, şi atunci cinematograful va produce impresiuni eterne, bazate nu numai pe jocul artiştilor, ci pe concepţiune, pe acţiune, etc. Iar atunci, teatrul nu va avea altceva de făcut decât să moară!

Centenarul unei librării

Minunea s'a întâmplat la Paris, librăria se numeşte Hachette, şi este azi un fel de instituţie naţională. Ca toate casele de librărie şi editură, ea a avut începuturi modeste: o simplă cameră, iar cărţi editate, una singură: Catilinarele în traducerea lui Burnouf.

Din această unică cameră a răsărit cea mai puternică editură franceză. Fundatorul ei, Louis Hachette, neputând fi profesor (avea şcoala normală superioară, dar neterminată din cauză că guvernul Restaurării găsise cu cale s'o ţină multă vreme închisă), cumpără o mică librărie, editând cărţi pentru şcolari.

Ceeace este adevărat e că el a reînoit arta editurii; prea puţin: a creat-o. Astfel că în zece ani librăria lui deveni o mare casă de editură. Din această editură au ieşit cărţile lui Burnouf, Anicherat, Tanie, volumele ilustrate ale lui Gustave Doré, celebrul dicţionar a lui Littré, memoriile lui Saint-Simon, mai apoi aproape toată literatura Franţei şi a Europei.

Universitatea Asiei Centrale

Această Universitate fusese fondată în oraşul Taşchent, Capitala Turchestanului, în 1918; însă numai în 1920 organizată definitiv de cei 86 profesori trimişi din Moscova. Odată cu desele schimbări suferite de facultăţile celorlalte Universităţi din Rusia, şi „Universitatea Asiei Centrale" şi-a văzut secţiile închise sau reformate. Fiecare din aceste experienţe au fost foarte scurte şi deschiderea secţiilor urma a doua zi după închiderea celor vechi. La început prevalau ştiinţele naturale, facultăţile purtând cele mai variate denumiri. Totuşi, în mod natural s'au format şi cristalizat definitiv cursurile de geologie, medicină, botanică. Facultatea Istorico-Filologică se numeşte actualmente „Facultatea Ştiinţelor Sociale." In 1924 s'a mai adăogat şi „Facultatea Orientală", având catedrele:: Filologia Turcească, Filologia Iranului, Ştiinţa Islamismului, Literatura Arabă, Fonetica Georgiană, etc. Universitatea a ajuns să-şi tipărească regulat Analele.

Alex. Neverow

Puţine ştim despre Alexandru Neverow. Fapt e că avem deaface cu un puternic talent literar al Rusiei revoluţionare, chemat a egala pe cei mai mari, dacă nu murea în primii ani ai bărbăţiei, la vârsta de 37 de ani numai, fulgerat de un atac de inimă, în 1923.

Dintr'o scurtă schiţă auto-biografică aflăm că era fiu de plugar şi s'a născut în 1886 în satul Novikovska (gubernia Samara-Saratov). Adevăratul lui nume de familie era Skobelov—Neverow, fiind un pseudonim.

A făcut, până la 12 ani, numai trei clase săteşti, iar până la 17 ani a schimbat tot felul de meserii, neastâmpărat, veşnic setos de nou. Astfel, a fost pe rând plugar, ucenic tipograf la oraş, băiat de prăvălie, — la galanterie, la postavuri. Dar dela 12 ani ticluia în taină versuri, bunele, cum îl tăia capul, fără a cunoaşte vreo regulă a versificaţiei, nici măcar ortografia şi punctuaţia. La şaptesprezece ani, din îndemnul unui preot, dă un examen, şi e cu greu primit într'un seminar de învăţători elementari săteşti, — de unde, după trei ani, capătă o diplomă.

Dar pe când era în ultima clasă, în 1906, la vârsta de 20 de ani, i se primeşte prima nuvelă într'o revistă, plătindu-i-se pe ea zece ruble. — Terminând seminarul, vrea să se dedea literaturii, dar mizeria îl sileşte să vânză gazete pe stradă, să care moloz, să facă cuplete pentru un şantan. Era pe panta decăderii morale. Dar scrisoarea unei fete, o cunoştinţă a lui, care-l vesteşte că se duce în popor să-l lumineze şi să lupte împotriva tiraniei ţariste, — îl trezeşte. Pleacă şi el în popor, şi timp de şase ani e învăţător într'un sat. In 1915 e mobilizat, apoi ia parte la revoluţia bolşevică.

Şi ca învăţător colaborase, cu diferite nuvele, la reviste mari, iar dela 1917, a scris mereu la revista revoluţionară „Viaţă pentru toţi". Nuvelele lui vibrează mai toate de idealism, de largă umanitate, de spirit de jertfă.

In numărul din urmă al „Lecturii" — No. 100 —, apare marea şi adânc impresionanta nuvelă: *„Din lumea lui Lenin şi Trotzky"*, care ne dovedeşte ce măestrit evocator de viaţă este. Ca martor şi părtaş al revoluţiei bolşevice ne-o proectează sub ochi în panouri şi episoade halucinate aşa cum s'a resfrânt mai ales în sufletul satelor. Dar ca artist iubitor de adevăr, el nu părtineşte pe nimeni, nu idealizează revoluţia. Grozăviile ei fatale îl turbură adânc şi nuvela o încheie cu aceste cuvinte, puse în gura unui conducător bolşevist: „în împrejurările acestea, încape oare să-ţi fie milă? Şi se poate, trebuie oare, să nu ai milă"?

Hatvany-Lajos

Baronul Hatvany, un om de 47 de ani, bogat, recunoscut ca unul dintre cei mai interesanţi scriitori ai Ungariei, îşi primblă în jurul hotarelor, nostalgia de ţara unde nu mai are dreptul să se întoarcă.

Fiul celui mai mare fabricant de zahăr din Ungaria veche Deutsch, literatul de mai târziu s'a născut în satul Hatvany. Scriitor talentat, el a fost vreme îndelungată redactorul prim şi proprietarul ziarului „Pesti Naplo". A fundat apoi revista „Nyugat", „Occidentul", nucleul în jurul căruia s'au strâns valorile literare mai însemnate ale Ungariei din ultimii treizeci de ani. Politiceşte Hatvany a fost un partizan al lui Mihail Karoly şi din această pricină a fost nevoit să se refugieze la Viena, odată cu isbucnirea bolşevismului unguresc.

In afară de articolele de gazetă şi revistă, Hatvany a scris câteva volume de studii critice asupra lui Petöffy şi Ady, precum şi o aspră satiră la adresa filologilor, o carte intitulată: *„Ştiinţa a ştiinţificilor"*. In colaborare cu Lengyel Melchior a scris mai multe piese de teatru, dintre care *Cel mai tare* a fost jucată cu mult succes la Berlin. De când e „în exil", lucrează la un roman, o trilogie care va fi opera capitală a vieţii sale: *Domni şi ţărani*. Cartea e sub tipar. E un roman social, romanul familiei sale, al burgheziei şi evreimii din Ungaria.

După ce a colindat Austria şi Cehoslovacia, baronul Hatvany, atras de activitatea literară mai vie a Ardealului, a venit să se stabilească pe un timp la Cluj, între prieteni.

Schiţa critică asupra literaturii maghiare, — scrisă pentru „Adevărul Literar" şi tradusă de d. Nic. Constantin, este o dovadă de spiritul clar văzător şi de puterea de sinteză — ce-l caracterizează pe Hatvany.

Publicăm în acest număr aprecierile d-lui Hatvany-Deutsch asupra literaturii nouă din Ardeal, în primul rând fiindcă d-sa, fostul Mecena al literelor maghiare, e în drept să se pronunţe asupra ei. Ne-ar fi bucurat dacă d. Hatvany, care a avut norocul să cunoască cele mai mari talente literare, nu s'ar fi mărginit la o simplă trecere în revistă în care, fireşte, cei pe cari îi ştie din vremuri bune, îl preocupă mai mult.

Sperăm că d. Hatvany-Deutsch, care a adus literaturii maghiare nepreţuite servicii, nu se va opri la acest articol, ci va mai face un serviciu acelei literaturi, desvăluind pentru cititorii români valorile reale pe care le cunoaşte, luându-şi răgazul de a stărui asupra lor mai mult de cât în cele puţine rânduri de mai sus.

MĂRUNTE

„Revista Scriitoarelor", organul Soc. Scriitoarelor române, prezintă în cele două numere apărute până acum un material bogat şi aduce pe lângă semnătura fruntaşelor grupării: d-nele Adela Xenopol, Constanţa Hodoş, Aida Vrioni — şi pe aceea a d-lor H. P.-Bengescu, T. Arhip, A. Gabrielescu, L. Petrescu, ceeace dovedeşte că apelul societăţii la o cât mai strânsă solidaritate feminină a găsit ecou.

— In seria ediţiunilor Hirth et Söhne din Lipsca, a apărut al treilea volum din marele dicţionar enciclopedic esperanto-german al lingvistului E. Wüster.

Aceeaşi editură a publicat în Esperanto un mare număr de lucrări traduse din literaturile: ungară, catalană, rusă, poloneză, *română*, bulgară, japoneză, etc.

Bibliografie

E. Lovinescu: *Istoria literaturii române contimporane* (Evoluţia criticii literare), Editura „Ancora", I. Benvenisti et Co., Bucureşti, Preţul 90 lei.

Mihail Iorgulescu: „Istoria comerţului", Editura „Ancora", S. Benvenisti, Bucureşti, Preţul 125 lei.

Ernst Neumann: „Sistemul Esteticii", Editura „Casei Şcoalelor", Bucureşti, 1926. Preţul 36 lei.

Mariana Conta-Kernbach: „Tipuri feminine în literatura românească". Tipografia „Albina", Iaşi, 1926. Preţul 12 lei.

Glasul Moţilor, Anul I, No. 6—10.

Pe Drum, Anul I, No. 2.

Curiozităţi

Tradiţiile Crăciunului

Pe când Europa Orientală îşi pierde neîncetat obiceiurile vechi distractive de Crăciun, sufletul englez sau german, atât de pozitiv şi materialist, îşi mai permite cele mai extravagante ori nesăbuite înscenări, în zilele sărbătorilor. Din tradiţie, în toate teatrele din Londra se pun în scenă cele mai variate pantomime, însoţite de râsete sgomotoase şi de veselie exuberantă. Noi ne plictisim până şi de colinde, „sorcove", mascarade; iar Englezii montează pe scenă o siluetă de girafă, din patru-cinci tineri, acrobaţi, acoperiţi cu o muşama cu pete *„à la girafe"*. „Capul" acesteia ajunge până la lojile etajului al doilea; din gura „girafei" apare nu numai figura unui tânăr ci şi mâinile sale, cu care oferă doamnelor din loje — bomboane sau felicitări... In piaţa Trafalgar un student — „toreador" cu spadă, se luptă cu un taur făcut din doi prieteni înveliţi cu o piele „de taur" La Berlin, copiii de prin spitale şi aziluri nu primesc cadourile decât din mâinile unui veritabil Sf. Nicolae, cu barbă albă lungă, încărcat cu un pom de Crăciun, etc.....

Nevoia şi legile

Criza şi greva dela minele de cărbuni din Anglia au făcut, că populaţia mai săracă din regiunile carbonifere s'a deprins într'un an de zile, să-şi scoată cărbunii cu mâinile proprii din straturile dela suprafaţa câmpurilor. Cu venirea iernii, aprovizionarea cu acest fel cu cărbuni devenind generală, câmpiile proprietarilor de bazinuri carbonifere s'au presărat cu gropi nenumărate, săpate de populaţia care îşi caută combustibil. Proprietarii n'au luat nici o măsură contra acestei obicinuinţi. Se aşteaptă reintrarea în normal în activitatea dela mine, după care eftinătatea cărbunelui pe piaţa din localitate va opri dela sine munca grea şi neproductivă a amatorilor de cărbuni gratuiţi...

Cuvier despre modă

Se povesteşte că marele naturalist Cuvier conducea odată în serele pe care le avea în Grădina Plantelor pe o doamnă tânără şi foarte drăguţă. Doamna, palidă şi plăpândă, era prea strânsă în corset.

La un moment dat ea se opri să admire o floare minunată, cu culori foarte strălucitoare. Cuvier îi spuse:

— Mai înainte doamnă, semănai şi dumneata cu această floare, iar mâine floarea o să semene cu dumneata.

In ziua următoare doamna veni din nou şi Cuvier o duse în acelaş loc. Care nu fu mirarea doamnei când văzu floarea atât de frumoasă în ajun, galbenă şi veştedă, lipsită de orice strălucire. Ea întrebă pe savant pricina acestei schimbări.

— Vezi, doamnă, îi răspunse acesta, floarea tânjeşte ca şi dumneata sub cea mai crudă strânsoare — şi îi arătă o legătură cu care strânsese tulpina florii.

— Legătura asta, zise el, este corsetul dumitale. Dacă n'ai să renunţi la el, ai să te veştejeşti ca şi floarea, ai să-ţi pierzi culorile şi sănătatea.

Povestea spune că doamna a profitat de lecţie...

Bani şi cinste

„Madonna dela Zolotourne" din 1522, proprietatea muzeului din Zolotourne (Franţa), un mic târguşor, a fost de curând obiectul unei încercări frauduloase. Consiliului municipal i s'a oferit de un American suma de opt milioane de franci pentru acest celebru tablou. Cu banii aceştia Consiliul ar putea să realizeze toate visurile în regulul târguşor: electricitate, apă, canal, pavaj, etc. Totuşi oferta Americanului a fost respinsă după formula primarului: — „Cinstea şi arta frumosului nu se vând pentru bani."

TESTA
Vindecă
Răceli
Guturai
Gripă
Migrene
Nevralgii
Giunghiuri
Dureri de dinţi
De vânzare în Farmacii şi Droguerii

„LECTURA" a pus în vânzare
Numărul 100!
O SUTĂ de autori celebri daţi cititorilor!
Pentru a cinsti acest adevărat jubileu — şi pentru a se întrece pe sine — LECTURA aduce, în No. 100, o extraordinar de senzaţională mare nuvelă:
„Din Lumea lui Lenin şi Trotzki"
— o evocare halucinant de realistă a Rusiei revoluţionare, — din pana unuia din cei mai buni scriitori ai ei A. EX. NEVEROW, martor şi părtaş al revoluţiei sovietice.

ANUL VII.— No 319.

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 16 Ianuarie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FUNDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888 1897 / CONST MILLE 1897 1920

FONDAT in 1893

Scrisoare lui Mihail Sadoveanu

Mult iubite şi prea cinstite cocoane Mihai,

Am cetit şi foarte mult mi-a plăcut bucata dumitale *Vrăjitorul de Şerpi*, publicată in *Adevĕrul Literar* de anul nou. Mi-a pricinuit încă tot atâta bucurie constatarea că nu ai uitat făgăduiala de a mă intovărăşi vara viitoare la pescuit de păstrăvi cu undiţa, pe minunata Vale a Vişăului.

Gândindu-mă însă că acum te-ai băgat în politică şi că s'ar putea adeveri svonul intrării dumitale şi în minister, m'am simţit cuprins de dureroasa teamă că nu te vei putea ţine de această făgăduială.

Ziceam în sinea mea : Timpul unui ministru e măsurat, cântărit, socotit ceas cu ceas.

Sutele de nevoi ale departamentului, miile de intervenţii, sutimile de mii de solicitări de tot felul il strivesc, sărmanul, incât nu-i dau pas nici să răsufle, necum să umble la pescuit. Şi apoi să-ţi rânduești de cu seara cu mare grijă sculele, să te scoli şi să pleci cu noaptea 'n cap, să umbli ceasuri intregi pe marginea pâraielor de cristal fluid, să auzi in clocotirea apei peste bolovani aici râsetele unui cârd de copii, dincoace coruri de fete, dincolo sfatul şoptit al unor unchieşi, — să ţi se taie răsuflarea când simţi în mână ţăcăn tul păstrăvului, — să infloreşti de-o bucurie de copil când il smulgi din apă, strălucitor şi auriu, astea sunt fleacuri care se potrivesc cu meseria de simplu scriitor, dar care nu cadrează de loc cu seriozitatea şi gravitatea preocupărilor unui om politic, a căruia minte este fără incetare chinuită de grija binelui obştesc.

I. Al. Brătescu-Voineşti

Aşa mă gândeam deunăzi intrând la băile Eforiei şi mă 'ntrebam cu ciudă: la ce s'o fi băgat în politică prietenul meu Sadoveanu, la ce? L'am pierdut! Pe viitor nu mă va mai putea intovărăşi la Snagov. Nu voi mai avea prilej să-i spui, cum îi spuneam odinioară, imitând graiul unuia din personajele sale: „— Gustă mata, iubite şi prea cinstite, cucoane Mihăiţă, din acest borş de pasăre, înadins pregătit pentru mata de Raluca lui Gheorghe Nucuţă din Dobroşăşti; şi de vei spune c'ai mai mâncat cândva aşa bunătate, eu voiu zice că mata şugueşti, numai spre a mă năcăji pi mine".

La ce s'o fi băgat în politică, la ce? Dar acolo, la băile Eforiei, mi se pare c'am aflat răspuns la această întrebare, căci iată ce mi s'a întâmplat.

Pe când mă îmbrăcam în cabină, aud mare ropot, alergături spre intrare şi zece glasuri deodată :

— Sărut mâna, coane Mitică !
— Să trăiţi, coane Mitică !
— Bine aţi venit, coane Mitică !
— La mulţi ani, coane Mitică !
— Cu respect, coane Mitică !

Dau colţul perdelei la o parte şi mă uit. Era bunul meu prietin, D. R. Ioaniţescu, iar împrejurul lui: patronul băilor, bărbierul şi calfa lui, câte şi trei băeşii, amândoi pedicurii şi câte şi cinci maseurii. Toţi se ploconeau până la pământ şi care-mai-de-care se îndesa să-l servească : unul să-i ia pălăria, altul bastonul, altul blana, altul să-i scoată şoşonii.

Maseurul Manole a scos repede din dulap un cearceaf nou-nouţ şi-a fugit să-l aştearnă pe banca din camera de abur uscat, — Ilie a alergat să pue la capul băncei un hârdăiaş de apă rece, — Panait a venit sburând cu o pereche de papuci neumblaţi.

Ce va să zică, domnule, popularitatea şi notorietatea, mi-am zis eu. Iacă eu, de aproape doi ani viu, regulat de două ori pe săptămână la băile astea, şi când viu, nu se dă nimeni în vânt ca să mă servească. Cearceaf pe bancă nimeni nu-mi aşterne, hârdăiaş de apă rece îmi iau singur; iar papuci... totdeauna am parte de-ăi mai hărtăniţi. Şi să nu zici că sunt sgârcit la bacşiş. Dau maseurului trei-zeci de lei, băiaşului care mă şterge cu cearceaful zece lei, — şi mai dau regulat încă zece lei lui Niculae, cu toate că face absolut niciun alt serviciu, decât că-mi ia biletul şi-l înfige intr'un cui. Ei !... dar eu nu sunt om politic, — eu nu vorbesc la întruniri publice, — eu nu ţin discursuri la discuţia mesajului şi a bugetului, — eu nu mă urc în fiecare zi la tribună să pui întrebări, să anunţ sau să desvolt interpelări, — numele şi portretul meu nu apar în fiecare zi la gazetă... Eu sunt... ce sunt?..

— Domnule Segal, domnule Segal ! — aud strigând în urma mea şi simt că mă atinge cineva pe spate. Mă întorc : Niculae îmi întinde o batistă :

— Domnule Segal, v'a picat batista.

Vasăzică pentru acest Niculae, căruia de aproape doui ani îi dau regulat, de două ori pe săptămână, câte zece lei fiindcă-mi ia biletul şi-l infige într'un cui — şi desigur pentru intreg personalul, eu sunt domnul Segal !!

Ah ! ticăloasă obscuritate ! A ! acum mi se pare că înţeleg pe prietenul meu Sadoveanu şi-i dau dreptate. Da, vrea să scape de obscuritate, vrea să simtă şi el bucuria de a fi cunoscut, iubit, popular. Bine face ! bine a făcut de-a intrat în politică — aşi face-o şi eu, dar vai ! e prea târziu, sunt prea bătrân !...

Auzi dumneata: domnul Segal ! Ptiu ! ca să nu-i zic mai rău.

Cu dragoste şi cu frăţie, iubite şi prea cinstite, cucoane Mihăiţă.

BRĂTESCU-VOINEŞTI

9 Ianuarie 1927.

Unei cochete cu părul alb...

Privesc şuviţa albă şi-o admir
Probabil la 'nceput a fost un fir...
Un fir de-argint — inoportun metal —
Un crainic antipatic şi fatal.

Un fir de-argint uşor... un fir de aţă...
Tu nu-l ştiai, dar intr'o dimineaţă,
Stând cu oglinda mică lângă pat,
Uitându-te atent... l'ai observat...

O, cel dintâi fir alb la o cochetă...

Ai alergat atunci la tualetă
Dar, vai, oglinda mare confirma,
Pe luciul ei citeai un rece „da".

L'ai dibuit, l'ai prins, şi-apoi grăbită
L'ai smuls şi te-ai simţit intinerită
Şi-ai fost atât de veselă încât,
Pe soţul tău, o doamna mea, urât,

Intr'un elan — nu este-aşa ? — distrat,
Sărmanul şi pe el l'ai sărutat,
(Acest eveniment atât de nou
A fost sărbătorit printr'un cadou).

Dar n'a trecut prea multă vreme şi
Au apărut nu două fire ci
O sută, două, trei.... când în sfârşit
Nu le-ai mai smuls de loc.... te-au biruit.

Şi-acum, privindu-ţi părul, îl admir....
El e povestea albă-a unui fir,
A unui fir de-argint.... un fir de aţă,
Ce ţi-a 'ntristat când-va o dimineaţă.

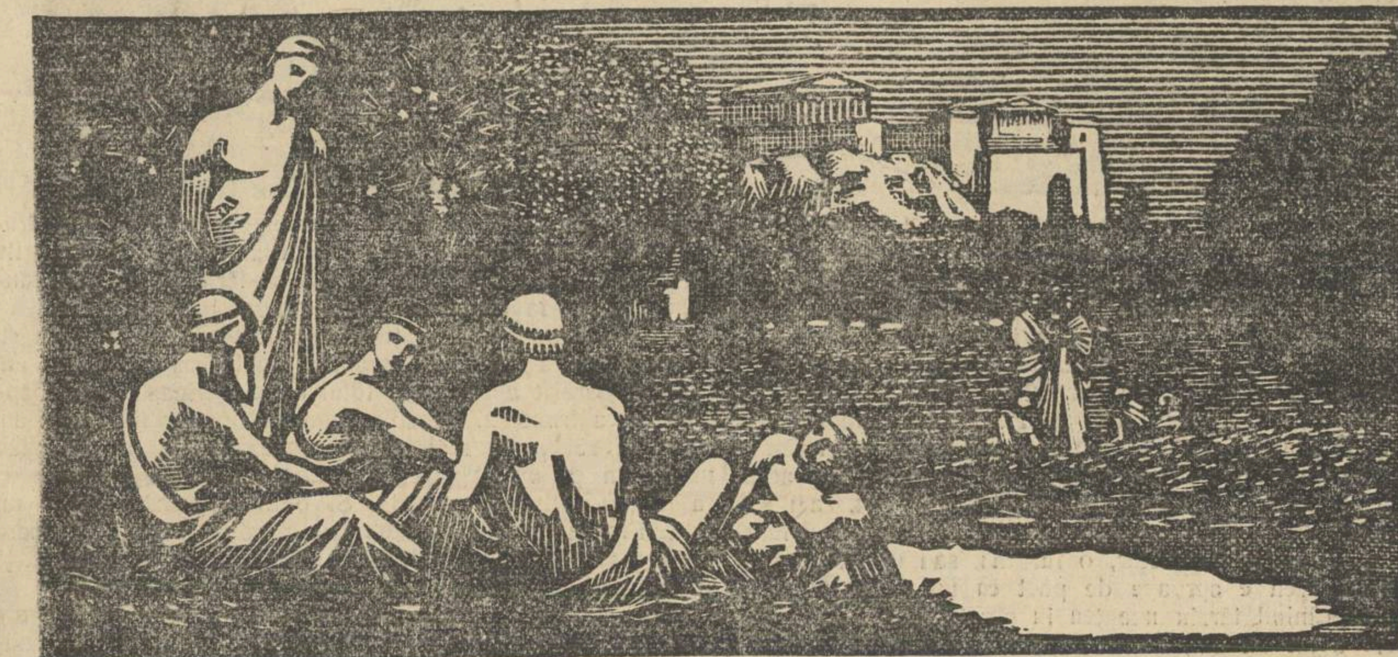
Dar tot privind mă 'ntreb, să fie oare,
Această umbră albă prima floare,
Ce 'ntâmpină — răspunsul mă sufocă —
O nouă şi frenetică epocă?

Sau e năframa albă care-arată
Că astăzi lupta este terminată
Şi că imaculata fluturare
Inseamnă pace, linişte, uitare ?

Nu ştiu, nu ştiu... Dar ştiu un adevăr
Ce-aşi vrea din când în când să te frământe:
Că altii ţi-au albit frumosul păr
Si altii, doamnă, sânt sortiţi să-l cânte...

TUDOR MĂINESCU

Rainer Maria Rilke*)

In evoluţia liricei germane, de la cântecul romantic la ciclul liric, cu caracter mai mult plastic decât muzical Rainer Maria Rilke joacă alături de Ştefan George un rol insemnat. Dar dacă Ştefan George se impune de la început cu o operă unitară al cărei caracter plastic covârşeşte din capul locului elementul muzical, care se menţine doar in linia ritmului şi in forma ciclică, Rainer Maria Rilke incepe cu simplul cântec liric, evoluează la marele ciclu cu pronunţat aspect simfonic şi încheie cu acea multicoloră frească de imagini, chipuri şi simboluri din ultimile sale culegeri de versuri, în care elementul static şi plastic întrece pe cel dinamic şi muzical. La nici unul dintre poeţii lirici dela sfârşitul veacului trecut şi inceputul veacului nostru, nu se poate urmări ca la Rilke evoluţia de la lirismul muzical la poezia plastică şi simbolică.

Ca şi Hofmannsthal, Rilke e un produs al amestecului de rase din Austria şi pe lângă că e expresia unei civilizaţii bătrâne şi epuizate, mai e şi urmaşul unui vechiu şi nobil neam.

Amestecul de sânge slav şi germanic a dat poetului acea sensibilitate excesivă, misticismul său medieval şi o putere de adâncire a lucrurilor pe care prea puţini au avut-o înaintea sa El singur simte ce greu il apasă trecutul şi cum in el trăesc zecile de strămoşi, — lucru ce-l mărturiseşte în versurile: „Pe mine nu m'a născut o singură mamă; o mie de mame au pierdut o mie de vieţi cu băiatul bolnăvicios căruia i le-au dăruit". Obsesia acestui trecut, care-l urmăreşte şi-l stăpâneşte ca o nelămurită tristeţe, trece prin întreaga sa operă, dar mai ales în „Cântecul despre viaţa şi moartea lui Cornet Cristoph Rilke" o adevărată minune de evocări eroice şi de ritmuri variate, şi în „Insemnările lui Malte Laurids Brigge". Rilke este ultimul descendent al unei rase ce s'a epuisat. „Eu n'am casă părintească şi nici n'am pierdut vre-una; mama m'a născut în lume străin. Şi acum stau în lume şi pătrund tot mai adânc în ea, şi am fericirea şi durerea mea, şi le am pe fiecare în parte". Ca şi Hofmannsthal, Rilke nu se poate bucura de viaţă. Abia târziu poezia sa va deveni o dăruire către viaţă, către o viaţă în care totul va fi suflet şi va vorbi prin simboluri.

Drumul lui Rilke duce dela cântecul epigonic, prin misticismul religios şi prin viziunea spiritualizată, la simbolul plin de tâlcuri adânci al expresioniştilor de mai târziu.

La baza poeziei sale este, cum spune cu dreptate Ermatinger, spiritualizarea vieţii, spre deosebire de Hofmannsthal, pentru care viaţa nu are decât vagi contururi de amurg şi de vis, chiar şi atunci când ea e oglindită în lirica poetului.

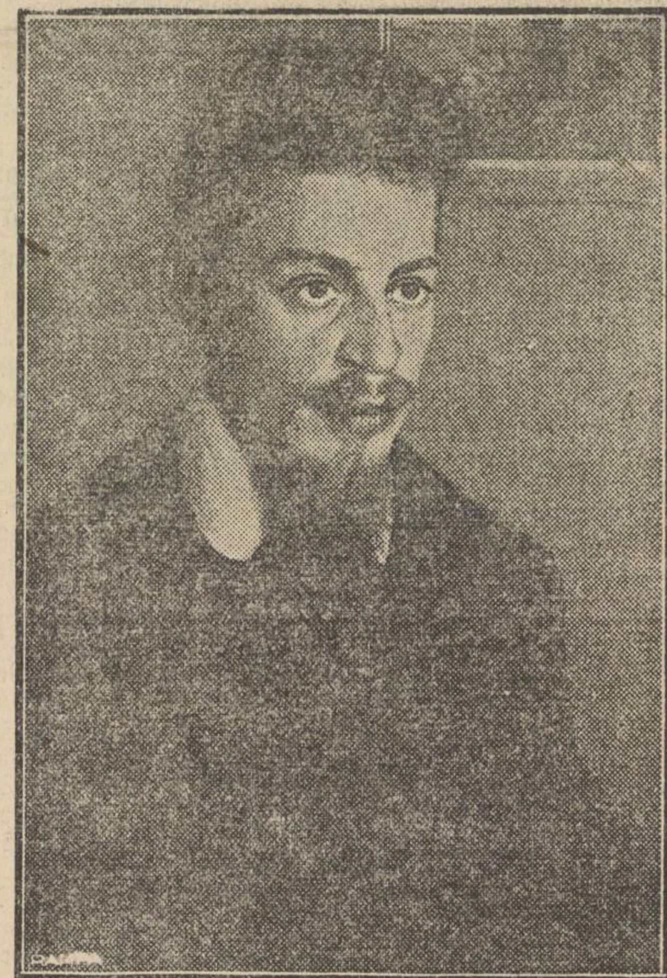
Ca epigon Rilke apare în volumul său de debut „Viaţă şi Cântece", ca un demn urmaş al liricei sentimentale şi muzicale pe care am întâlnit-o la toţi epigonii contimporani. Cea de a doua culegere de versuri e şi ea lipsită de originalitate, căci elementul social pe care-l întâlnim aici nu e numai un semn al umanitarizmului lui Rilke, ci e in bună parte luat de poet de la întreaga poezie socială a vremii.

POEZIA TINEREŢII

Adevărata activitate lirică a lui Rainer Maria Rilke începe de fapt cu volumul „In cinstea mea." Poeziile cuprinse în această culegere nu mai sunt simple mărturisiri de impresii, ci ele îl arată pe Rilke luând atingere cu viaţa. E o dăruire a sa către viaţă, e dorul său de a se cufunda cu marele freamăt al lumii. Pentru întâia oară i se revelează lui Rilke viaţa şi tinereţea sa înfloritoare, care se dărueşte acestei vieţi nou revelată poetului.

„Sunt atât de tânăr! — zice poetul. — Aşi vrea să mă dăruesc înfiorat fiecărui sunet care trece foşnind pe lângă mine". Aici apare la Rilke acel sentiment mistic, care puţin mai târziu va constitui trăsătura sufletească fundamentală a poetului. Până acum viaţa insemnase pentru el, fie vechiul cadru al copilăriei sale, din care smulsese imagini şi amintiri, fie castelul de visuri ce şi-l clădia singur în imaginaţia sa înfrigurată. Dar setea de viaţă, care stăpâneşte pe poet, nu face din el un epicurian obicinuit, ci un cercetător evlavios al vieţii şi al lumii. Pentru întâia oară dela poezia lui Hölderlin întâlnim iarăşi în lirica germană sentimentul cosmic. Contopirea sufletească a lui Rilke cu viaţa şi cu cele mai neînsemnate lucruri din natură constituie o unitate mistică între poet şi univers, care crează acea armonie cosmică, pe care o vom întâlni mai ales in ciclurile mistice de mai târziu ale poetului. Lirismul său părăseşte preocupările individuale şi se împrăştie asupra întregului univers. Contopirea sa sufletească cu universul e însă deocamdată lipsită de adâncime. In stările vagi de suflet şi în aspectele nelămurite ale vieţii misticismul lui Rilke îşi caută acum calea. Rilke va fi poetul amurgurilor şi al câmpiilor nesfârşite, ce se unesc în depărtări turburi cu orizontul şi se înfrăţesc cu dorul de infinit al poetului. Rilke nu a pătruns încă în inima lucrurilor, pentru a li smulge ceva din taina lor, cum o va face mai târziu.

Intuiţia cu care Rilke străbate nelămuritul lucrurilor se va întâlni din ce în ce mai lămurit în ciclurile următoare. In „Chipuri de fecioară" şi în „Cântecele fecioarelor" poetul se opreşte în faţa celei mai gingaşe dintre tainele vieţii aceia a nevinovăţiei şi pubertăţii fecioarelor. In sufletul lor tremură şi cântă doruri nelămurite. Poetul ştie să li culeagă din ochi nerăbdarea unei patimi care abia mijeşte, şi de pe buze cântecele, „căci cântecele sunt la ele tot atât de fireşti ca şi ruşinea." Această preamărire a nevinovăţiei torturate de ispite e caracteristică pentru poet, căci el insuşi se găseşte frământând şi întrebător in pragul vieţii ca o fecioară. Intre virginitatea lacomă de viaţă a fecioarei şi intre

Rainer Maria Rilke

puritatea virginală a poetului turburat de prima atingere cu viaţa există o netăgăduită afinitate. Şi aşa precum fecioarele în prada primelor dorinţi îşi îndreaptă ochii fierbinţi spre Fecioara Maria, în care văd o fiinţă la fel cu ele „şi care singură poate şti cât de mult doare dorinţa", poetul caută în nelămuririle vieţii pe Dumnezeu, pe care curând va şti să-l descopere pretutindeni şi să-l umanizeze ca nimeni altul înaintea lui.

MISTICISMUL LUI RILKE

Din Rusia ortodoxismului cuvios şi al mânăstirilor seculare, în care viaţa monahală înseamnă o adâncă şi desăvârşită contopire cu Dumnezeirea nevăzută, Rilke a adus acea hotărîtă credinţă, că Dumnezeu trăieşte dominator în toate şi că prezenţa lui în noi şi în lucruri este cea mai mare dintre minunile existenţei. Din această luptă şi înfrăţire cu Dumnezeu, poetul a eşit purificat şi nou, dăruind poezia cu o adevărată biblie a iubirii de Dumnezeu: „Cartea orelor" cuprinzând cele trei cicluri, „Cartea vieţii monacale", „Cartea pelerinajului" şi „Cartea despre sărăcie şi moarte". Acest ciclu mistic nu constituie în opera lui Rilke numai partea cea mai caracteristică, dar prin intensitatea simţirii şi prin realizarea formală punctul ei culminant.

Se vorbeşte mult astăzi de o reinviere a misticei, de o reintoarcere la Dumnezeu şi chiar de o reinflorire a literaturii religioase. Mistica lui Rilke are acest caracter unic, de a nu fi religioasă şi de a fi prin naivitatea şi spontaneitatea ei nemijlocită o revărsare de suflet pur, pătruns până in cele mai mici fibre de farmecul şi groaza Dumnezeirii.

*) Fragmente din studiul „Lirica germană contimporană", ce va apare la sfârşitul acestei luni în editura „Oltenia".

Continuare în pagina II-a

Dumnezeu nu e pentru Rilke religie, ci, cum au mai afirmat-o şi alţii, religiozitate şi conştiinţa existenţei unei forţe imense, al cărei sclav este omul. Rilke este fireşte un panteist. Dar panteismul său nu este o atitudine filosofică, un rezultat al gândirii şi speculaţiilor intelectuale, ci e o pătrundere naivă şi mistică a lucrurilor şi un perpetuu contact sufletesc cu Dumnezeu. Panteismul său e o mare iubire elementară şi primară închinată lui Dumnezeu, care îi apare întrupat în toate elementele naturii şi ale vieţii şi, în căutarea căruia, iubirea sa se ramifică în toate lucrurile. De aceia Rilke mărturiseşte în versuri şi imagini, e drept, cam neclare, că „rotindu-se în jurul lui Dumnezeu, străvechiul turn, el nu ştie dacă e un vultur, o furtună, sau un mare cântec". Dumnezeu e aproape de poet ca un vecin, pe care îl auzi ciocănind târziu noaptea în perete, şi de care nu-l desparte decât un zid, făcut din însăşi icoanele lui Dumnezeu. Dumnezeu e pururea lângă noi, căci el ne chiamă singur chiar când îl uităm. Avea dreptate un critic când spunea că Rilke are o concepţie intuitivă a lui Dumnezeu şi nu una raţionalistă. Din această intuiţie mistică derivă contopirea sufletească a poetului cu lumea şi cu Dumnezeu şi acea superioară armonie în care se simte poetul trăind. Dumnezeu creşte din ce în ce mai desăvârşit în sufletul poetului. La început îl întrevăzu în freamătul vieţii şi în taina lucrurilor, apoi îl simţi aproape, tot mai aproape de dânsul ca bătăile unei inimi uriaşe, iar în cele din urmă se simţi covârşit şi dominat de acela, a cărui voinţă „merge ca un val în care se varsă fiecare zi" şi către care rugăciunile poetului se ridică sfioase şi pline de teamă. In singurătatea şi izolarea în care se închide Rilke, Dumnezeu creşte uriaş în jurul său, încât poetul simte nimicnicia sfâşiindu-i sufletul. Dependenţa omului de Dumnezeu şi a lui Dumnezeu de om, o dependenţă chinuitoare, conflict violent şi armonizare, sfâşiere şi întregire totodată, constitue cea mai caracteristică latură a misticismului lui Rilke. Oricât de mare e Dumnezeu, el e totuşi frate cu omul, el e poate o creaţiune a sufletului sfâşiat de îndoeli. Rilke e atât de pătruns de credinţa că Dumnezeu depinde de om şi de existenţa acestuia, încât cu o minunată naivitate îl întreabă pe Dumnezeu ce va mai face el, când va muri omul care îi este hrană, băutură, casă, însfârşit totul... Poetul ştie că „privirea lui Dumnezeu va coborî şi se va culca seara în poalele pietrelor" sub care se va odihni poetul.

Dar ceiace izbucneşte cu violenţă, rupând monotonia strofei, este ritmul şerpuitor şi inegal, alunecând ca argintul viu, mişcându-se uşor ca o răsuflare, sau răsunând ca strigătul furtunei şi ameninţând ca o surlă apocaliptică. Poezia lui Rilke devine acum dinamică, lirismul său scapă de tirania formelor convenţionale, iar muzicalitatea sa nu mai isvorăşte din monotonia melodică a cântecului, ci din nesfârşita mişcare a ritmului. Şi totuşi câtă stăpânire în formă, ce siguranţă de expresie, ce neaşteptate sonorităţi pentru o limbă consonantică cum e germana, ce versuri purtate de aripi, rostite parcă de buze de serafimi şi coborâte din alte sfere! Poezia lui Rilke e acum spiritualizată nu numai prin înălţimea ei ideologică şi prin subtilitatea abstractă a sentimentului, dar mai ales prin muzica ritmului fluidic şi prin puritatea imaginilor îndrăsneţe, care pornesc parcă din adâncuri pe care omul singur nu le bănueşte. E poezia subconştientului, expresie pură a unei sensibilităţi neobicinuite, e culmea aureolată a unei spiritualităţi desbrăcată cu desăvârşire de omenesc. Oare nu e acesta idealul expresionist? Rilke l-a realizat, înainte ca el să fi fost formulat.

IN FAŢA VIEŢII

Incă înainte ca Rilke să fi terminat cele trei cicluri mistice, se poate observa în poezia sa tendinţa de a se libera de propria sa personalitate şi de a intra mai adânc în viaţă. Căutându-l pe Dumnezeu, Rilke se găsise pe sine, fugise însă de viaţă. Ciclul de poezii „Cartea Imaginilor" nu e decât drumul de pătrundere şi cunoaştere a vieţii. Poetul are două căi pe care şerpueşte visul său: una care duce către tainele nelămurite ale sufletului şi alta care se îndreaptă spre larga şi multicolora frământare a lumii. Aceasta din urmă va cuceri încetul cu încetul neastâmpărul sufletesc al poetului. „Cartea imaginilor" nu e decât o prefaţă a multicolorei fresce, pe care poetul o va zugrăvi cu penel de iscusit pictor şi cu arta rară a celor mai fine reliefuri, pe care numai elevul lui Rodin le-ar fi putut crea.

Viaţa îi apare deocamdată lui Rilke sub imaginea iubirii, iar femeia este simbolul în care se întrupează viaţa. Lirica sa care păstrează mai departe caracterul ei ritmic, căci viaţa îi apare ca o covârşitoare forţă dinamică, are totuşi tendinţa de a se închega în forme plastice cu desenuri precise. In „Cartea imaginilor" muzicalitatea lui Rilke şi libertatea ritmurilor încearcă prima îngrădire a unei stăpâniri formale voite, care va triumfa în ciclurile lirice de mai târziu. De altfel şi titlul acestei culegeri e tipic, căci el ni-l arată pe poet contemplând viaţa ca o bogată privelişte din care ştie totuşi să culeagă numai forme şi culori, dar şi tâlcurile care se pot revela unei geniale intuiţii.

Din lumea misticismului slav, căruia i se adăogase misticism germanic medieval, Rilke trece acum în lumea de forme şi de simboluri a lui Rodin, căruia îi serveşte mult timp ca secretar.

Ceeace a contribuit însă la purificarea şi intelectualizarea misticismului naiv al lui Rilke şi la triumful plasticei asupra ritmului, a fost contactul poetului cu lumea latină. Parisul nu a însemnat pentru Rilke numai prietenia cu Rodin şi influenţa plasticei acestuia, dar şi aprofundarea culturii şi poeziei franceze contimporane. Desigur că Rilke se simţea înrudit cu simbolismul francez prin muzicalitatea ce-l caracterizează pe acesta şi prin tendinţa lui spre lucrurile vagi şi nelămurite. Verlaine, Rimbaud, Mallarmé aveau în poezia lor stranie, muzicală şi simbolică atâtea trăsături comune cu Rilke. Dar mai ales Baudelaire, cu acea rară intuiţie de a pătrunde în miezul lucrurilor, cu misticismul său atât de înrudit cu al lui Rilke ca şi cu forma sa muzicală şi plastică totodată, a deschis liricei lui Rilke drumul pe care avea să-l urmeze deacum înainte. Traducerile sale de o rară frumuseţe din poeţii moderni francezi au contribuit şi ele la formarea noului stil al lui Rilke.

Cât de puternică şi trainică a devenit legătura sa cu Franţa literară de azi, o arată şi faptul că în ultimii ani Rilke a părăsit aproape cu totul muza germană şi a adoptat pe cea franceză. Poeziile franceze tipărite în ultimii ani de după războiu în revistele franceze, nu-l arată pe Rilke numai ca pe un stăpânitor diletant al limbii franceze, ci ca pe un artist al acesteia. Şi dacă Germania pierde un poet, Franţa câştigă un mare liric a cărui sensibilitate pare să fi găsit în limba lui Verlaine accente de o rară delicateţă şi muzicalitate.

In cele două cicluri de „Poezii Nouă" Rilke apare ca un eclectic culegător de imagini şi simboluri, preumblându-şi setea de viaţă dela mitologia budistă la formele simbolice ale catolicismului, dela grădina zoologică la grădina plantelor şi dela arta gotică la arta latină. Motive mistice şi religioase din vechiul şi noul Testament apar şi aici, dar Isus este evocat nu atât în ceeace cuprinde el dumnezeiesc, ci în ceiace este uman în el. Nu jertfa este pentru Rilke trăsătura fundamentală a Mântuitorului, ci slăbiciunea sa. Viaţa adevărată, umanitatea în ceeace are ea etern, se descopăr poetului în formele arhitectonice ale tuturor veacurilor, în statuia lui Apollo ca şi în catedrala gotică, în planta ce creşte născută din seva pământului, sau în animalul în a cărui viaţă poetul întrevede o rază de divinitate.

Toate aceste motive, pe care Rilke le culege în drumul său prin viaţă şi istorie, nu sunt simple creionări, sau evocări plastice, ci simboluri ale unei forţe divine pe care sensibilitatea şi misticismul poetului o descopere în toate formele exterioare. Poet al naturii moarte, Rilke nu e un simplu pictor, ci un creator de tipuri simbolice. Ceeace însă trebuie observat în aceste două cicluri este arta sa deosebită. Concentrarea sufletească din poeziile acestea tipice şi simbolice a adus după sine o concentrare formală. In locul muzicalităţii simfonice întâlnim acum condensarea plastică a motivelor lirice în gesturi tipice şi în forme lapidare. Versul său, fluidic de până acum, îşi încetinează ritmul şi capătă linie şi relief. Poetul vizual, cu evocări simbolice şi cu obsesia liniilor precise şi a culorilor caracteristice ia locul poetului auditiv, cucerit de ritm şi de muzică. Aceasta nu înseamnă de loc că lirica nouă a lui Rilke e lipsită de muzicalitate, ci numai că muzicalitatea de acum e datorită armoniei strict formale a versului şi preferinţei sale pentru cuvintele vocalice şi a rimelor muzicale. Aşa se face că forma sonetului, pe care poetul o foloseşte acum de predilecţie, întruneşte cele două arte ale sale, arta plastică şi cea ritmică, stăpânind muzica interioară a versului în colivia de aur a celor paisprezece versuri lapidare ale sonetului.

In „Orfeu" — ultimul ciclu liric al poetului — în care forma sonetului parcă arată şi mai lămurit tendinţa lui Rilke de a-şi silui simţirea şi ideia în forme cât mai rigide şi statice, simbolismul său se concentrează în imagini greu de tălmăcit, iar ochiul său de vizionar mistic descopere în toate elementele vieţii înţelesul lor etern. Mai adânc ca cele două cicluri anterioare, unitar în atitudinea sa sufletească, în atmosfera pe care o creiază şi în formele pe cari le evocă, Rilke rămâne şi aici un poet al plasticei, al gesturilor tipice şi al simbolurilor. Ajunsă la maturitate, lirica sa încearcă acum sinteza superioară de mistică şi mit, de muzică şi plastică. Cine ştie însă dacă elanul său liric nu se va opri acum, când poetul urcă pragul unei jumătăţi de veac, înaintea acestei sinteze de ritm şi de imagini, pe care atât de rar marii lirici au realizat-o?

ION SAN-GIORGIU

S'a pus în vânzare:

ALMANACHUL
ZIARELOR
ADEVERUL şi DIMINEAŢA
PE ANUL 1927
UN VOLUM de 250 PAGINI
cu numeroase ilustraţii în text şi cu coperta ilustrată

ALMANACHUL cuprinde: Calendarul ortodox, catolic şi israelit; o bogată materie ştiinţifică; numeroase date statistice; viaţa economică; lucruri instructive; nuvele, poezii şi schiţe, semnate de d-nii: M. Sadoveanu, G. Galaction, Jean Bart, Otilia Cazimir, T. Arghezi, G. Topirceanu, Demostene Botez, M. Codreanu, Alexis Nour, Sărmanul Klopstock, Octav Botez, Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, Lucia Mantu, Dr. Ygrec, Stejar Ionescu, M. Sevastos, etc.; articole de astronomie şi medicină populară, etc.

ALMANACHUL ziarelor „Adevĕrul" şi „Dimineaţa"

se găseşte de vânzare la toţi librarii şi depozitarii de ziare, costă LEI 35 şi nu trebue să lipsească din nici o casă

CUMPARAŢI COPIILOR VOŞTRI
ALMANACHUL ŞCOLARILOR PE ANUL 1927
LEI 20 EXEMPLARUL — Frumos, Bogat, Variat

CEL DIN URMĂ POET...

Una din cele mai cetite reviste germane proclama dăunăzi moartea poeziei. Evident, faptul în sine nu ar fi lipsit de importanţă culturală, mai ales în ipoteza că ar fi—fapt. Dar revista îl înregistrase totuş pe ultima pagină, într'o notiţă scurtă, acolo unde ne obişnuisem să găsim numai glose polemice, recenzii de reviste şi ştiri mărunte din literaturile străine. Conştient, afişul funebru al poeziei fusese trecut între faptele diverse.

Că poezia n'a murit totuş, ne-a dovedit-o aceiaş revistă, involuntar poate, prin o altă notiţă sarcastică şi, mai apoi, prin un concurs literar în toată regula. Condusă de un intelectual sceptic şi blazat — „fără steag", după o caracterizare nemerită a lui Kurt Hiller — revista care îşi face o mândrie din eclectismul ei, publică o poezie a unui începător. In numărul viitor, ea anunţă cetitorii, exasperată, că trage amare consecinţe în urma acestei slăbiciuni: a primit „câteva kilograme de poezii" din toate unghiurile lumii germane şi e silită să roage insistent autorii să nu mai trimită manuscrise lirice, căci vor lua drumul coşului de redacţie unde, dealtfel, ajunseseră şi kilogramele deja primite. Câteva luni în urmă, însă, iată în fruntea revistei, sub titlul „Un dar pentru tineret", un copios concurs literar din care nu lipsesc nici premii originale pentru „tinerii poeţi". Cunoscutul scriitor Bert Brecht, anunţă revista, va scrie o critică despre cele mai bune trei poezii şi va recomanda pe autori unei edituri. Fireşte, şi de astădată factorii poştali şi-au rupt şelele urcând pe scările redacţiei maldăre de plicuri cu poezii.

Dar un fapt e neîndoelnic: atmosfera nu mai e prielnică poeziei lirice. Luptele de clasă ajunse la extrem, criza cumplită economică, şomajul, înăsprirea îngrozitoare a luptei pentru existenţă nu au rămas fără efect asupra culturii. Germanul din 1926 nu are nici timpul, nici reculegerea, nici dispoziţia să citească poezii. Iar scriitorul german e prea năvălit de problemele mari sociale şi culutrale ce s'au grămădit în sufletul acestei naţiuni care nu se mai regăseşte, încât să poată visa în singurătatea celebrului „turn de fildeş". Editorii, în sfârşit, sunt rezervaţi, ca şi publicul şi scriitorii. A fost poate o generalizare pripită, o exagerare paradoxală acea apreciere îndrăzneaţă că poezia germană a murit. Dar e mult adevăr în ea. Deocamdată, timpurile poeziei au trecut.

* * *

Iată aspectul prozaic şi dur al epocei în care a fost sortit să trăiască Rainer Maria Rilke ultimii ani ai unei vieţi închinate cu o evlavie fără de seamăn poeziei şi artei, singurătăţii şi contemplării. Să ne mirăm atunci că, de la răsboiu încoace, Rainer Maria Rilke nu a mai scris, nu a mai publicat decât versuri franţuzeşti şi traduceri din Valery? Că s'a refugiat mâhnit în Franţa, ţară care îi întruchipa seninătatea vecinică, sensibilitatea mereu vibrândă la chemările artei? Că a murit singur şi departe de zgomotul oraşelor infernale în care se zbuciumă viaţa mecanizată a Germaniei moderne? Exilul voluntar al lui Rilke este aproape un simbol. Ultimul poet al Germaniei n'a mai putut trăi în ţara fără de poezie. El care încheie glorios un veac de lirică germană, moare expatriat.

Clasicismul german inaugurează, cu o formidabilă desfăşurare de forţe creatoare, veacul la al cărui sfârşit avea să apară, ca o încoronare splendidă, Rainer Maria Rilke. Burghezia germană se afla atunci la începuturile ei, capitalismul era în faşe, marea revoluţie franceză nu trezise încă conştiinţa celei de a treia stări. Smerit plecată în faţa celor câteva zeci de monarhi liliputani — regi, duci şi prinţi — cari stăpâneau „din graţia lui Dumnezeu" ţările germane, ea îşi ridica numai prin muncă şi stăruinţă o solidă bunăstare economică, cam mic-burgheză cam îmbibată cu tradiţiile patriarhale ale unui trecut medieval, dar care avea să servească apoi ca piedestal de expansiune victorioasă. Cartea era bine primită în casele burghezilor. Ea era cetită şi cumpărată. Dar ea nu trebuia să mijlocească o ideologie de esteticism acelei tinere clase care abia intrase în istorie. Idealurile pure ale antichităţii călăuzeau pe cel mai mare dintre clasici, Johann Wolfgang Goethe. Formula l'art pour l'art, însă, nu era încă inventată. Cultul frumosului se îmbină organic cu preocupări practice de ordin moral, didactic, filosofic, fondul precumpăneşte hotăritor asupra formei. Lirica lui Goethe — fundamentul liricei germane — nu e dominată exclusiv de criterii estetice. Din potrivă. Ea îndeamnă la acţiune, la armonizarea frumosului ideal cu viaţa reală. Iar seninătatea olimpică a maturităţii depline, când frumosul şi folositorul se încheagă în grandioase sinteze, nu oglindeşte decât pasivitatea politică a burgheziei germane din care un geniu uriaş a ştiut să făurească o concepţie filosofică asupra vieţii.

Curentele culturale ce urmează sunt direct izvorâte din procesul de ascensiune a burgheziei. Ele sunt, fatal, caracterizate prin precumpănirea şi mai accentuată a fondului asupra formei. „Das junge Deutschland" îmbrăţişează parolele revoluţiei burgheze: poezia devine o armă politică, un mijloc de apărare a ideilor, de subminare a vechiului regim. Romantismul îşi întoarce privirile spre trecutul german, se coboară în sufletul poporului simplu, descopere peisagiul german. Burghezia germană a ajuns la conştiinţa de sine. Ea nu mai vrea să fie vasalul cultural al Franţei, al Italiei, al Spaniei, al antichităţii de mult apuse. Ea vrea să-şi creieze o cultură proprie germană, din tradiţiile uitate ale evului mediu, din arta populară care e încă vie la sate, din sufletul german pe care epoca aceasta îl crede mistic şi eroic în acelaş timp.

După o epocă searbădă de epigonism plat, literatura germană primeşte noui imbolduri abia spre sfârşitul veacului dela naturalismul francez. Burghezia e acum în vertiginoasă înaintare. Capitalismul a prefăcut Germania într'o ţară industrială şi poporul german într'un popor de proletari. Cu groază şi revoltă, scriitorii privesc în faţa acestei epoci de cras materialism. Nota socială e predominantă în operele naturaliştilor germani cari toţi au trecut prin şcoala socialismului. Descrierea necruţătoare a realităţii e acum lozinca; ea se transformă adesea în acuzare, în strigăt de revoltă. Frumosul? El nu există. Există numai mizeria şi noroiul. Forma pură şi stăpânită? Ea nu se găseşte în viaţa reală. Totul e fondul, exact copiat după natură.

Dar generaţia viguroasă de selfmademeni care a ridicat din sânge şi sudoare uzinele Germaniei capitaliste, face loc curând unei progenituri mai subtile. In palate somptuoase, împărtăşită cu tot ce cultura spiritului şi civilizaţia tehnică au creat pentru perfecţionarea vieţei exterioare, străină de afacerile nu totdeauna curate ale părinţilor creşte o nouă generaţie care nu cere altceva lumii decât frumosul, decât desăvârşirea şi adâncirea personalităţii. E o generaţie obosită ca toate generaţiile provenite din parveniţi. Dar e cultivată până la rafinament prin folosirea banului — care nu mai „pute" — pentru cărţi, pentru tablouri, pentru stofe scumpe, pentru interioruri de artă. Spiritul ei devine spiritul vremii.

Literatura şi în deosebi poezia reflectează fără întârziere această prefacere în structura sufletească a clasei burgheze. Cu gesturi de preot antic, Ştefan George predică unui cerc restrâns de credincioşi arta pură şi cultul exclusiv al formei. Pentru el, arta e un lucru atât de sfânt, atât de esoteric încât versurile sale şi ale discipolilor săi sunt tipărite numai în câteva exemplare bibliofile pentru uzul propriu şi al celor de o credinţă cu el. Dar şcoala nouă răsbate apoi şi în public: ea dăruieşte literaturii germane o artă lirică de o îndepărtată şi străină frumuseţe, o artă de impresii alese după criterii severe şi turnate în forme de o puritate nemaipomenită până atunci. Dar acum forma precumpăneşte asupra fondului. Individul creator, acela care trebue să dea formei fond şi fondului formă, rămâne încă subordonat legilor superioare ale frumosului. El nu este încă eliberat.

Richard Dehmel şi Detlev von Liliencron desăvârşesc emanciparea individului după o epocă teribilă în care scriitorii produceau, cu o plăcere sadică, sub teroarea vecinică a lucrurilor extraordinare. Dar dacă Ştefan George e prea puţin personalitate şi prea mult artist, Dehmel şi Liliencron sunt prea mult personalităţi pasionate de viaţă şi prea puţin artişti închinaţi creării conştiente. De altfel, semnificaţia lor este alta decât cea a lui Ştefan George. Decadenţa fină a saloanelor nu i-a cuprins nicicând pe aceşti puternici poeţi cari exprimă, în poezia lor, vitalitatea şi îndrăzneala burgheziei active din fabrici şi şantiere, optimismul mândru al unui popor care-şi trăia victorioasa înaintare. De aceia ei pot salva poezia din impersonalitatea exasperantă a naturalismului. Sufletul burgheziei, strâns aliată cu feudalitatea a cărei tradiţie trăia încă în Liliencron, era individualist, expansiv, dornic de afirmarea energică a personalităţii. Dar ei nu crează forme noui, nu făuresc o limbă nouă, nu exteriorizează sensibilitatea care vibrează în sufletele celor tineri şi rafinaţi.

Rainer Maria Rilke a fost acela care a sintetizat în opera sa cele două mari curente ale liricei germane: esteticismul şi individualismul, cultul formei şi cultul personalităţii creatoare. In domeniul formei, el a fost un renovator, un revoluţionar. Versurile lui George uimesc prin sonoritatea şi seninătatea lor, dar sunt reci ca marmura din care par cioplite. Poeziile lui Dehmel şi Liliencron covârşesc prin bogăţia lor de viaţă intensiv trăită. Dar versurile lui Rilke uimesc şi covârşesc totodată. Uimesc prin frumuseţea lor minunată şi însufleţită de viaţă. Covârşesc prin viaţa lor caldă, prinsă în forme neperitoare, în imagini nemaiauzite, în cuvinte şi fraze cum nu s'au mai scris până la el.

Totuş Rilke nu ocupă o situaţie intermediară. El n'are nimic comun cu Dehmel şi Liliencron decât doar un principiu formal, nici acela teoreticeşte expus şi cu totul altfel aplicat: că poezia trebue să modeleze artistic viaţa individului creator. Cu Ştefan George însă, el pare mai de aproape înrudit. Şi el e un solitar, aproape un pustnic. Şi el ocoleşte viaţa tumultoasă, politica, tot ce poate tulbura liniştea unui artist aplecat asupra propriei sale fiinţe. Şi pentru el, viaţa se rezumă la artă. Dar pentru Rilke arta—şi aici începe deosebirea hotăritoare — nu se reduce la o simplă tehnică a sunetelor şi a rimelor, a ritmului şi a muzicalităţii. Ea este un şir îndelung de clipe trăite din plin şi retrăite, simultan, în artă. Şi pe când George reda numai în forme măiestrite, impresiile lucrurilor reale sau imaginare care năvăleau sufletul lui de poet, Rilke le reexprima transformate, trecute prin Eu, impregnate cu viaţă lăuntrică. El era adevărat poet. El creia. In opera lui, lirica burgheziei germane şi-a atins apogeul.

* * *

Ştim ce a urmat. Intâiu expresionismul, hotărît să răstoarne toate valorile şi să ridice împărăţia unei noui culturi pe ruinele celei vechi. In spasmele lui se oglindeşte o răspântie epocală a istoriei germane: răspântia între societatea veche capitalistă şi lumea nouă pe care o propovădueşte proletariatul. Iar acum, după o vremelnică consolidare a structurii sociale capitaliste, literatura germană e în căutarea altor drumuri. Nouă, celora cari trăim aceste vremi turburi şi zbuciumate nu sub specie aeternitatis, ci din punctul nostru de vedere mărginit de timp şi spaţiu — Rainer Maria Rilke ne apare ca ultimul poet al burgheziei.

LOTAR RĂDĂCEANU

A apărut:

EVREICA şi alte povestiri de ANDERSEN
Traducere de N. BATZARIA

Volumul cuprinde cele mai alese povestiri ale celebrului scriitor danez, are o splendidă copertă în culori şi numeroase ilustraţiuni în text.

Preţul lei 30

A apărut
„Lectura" No. 101
— Floarea literaturilor străine —
EMILE ZOLA
Cel mai celebru şi cetit romancier francez
NANTAS
în româneşte de COST. A. GHICA
Lei 5.— Scrierea completă
La chioşcari şi librari

De vorbă cu sculptorul Jalea

Materialul plast'c se sensibilizează cu uşurinţă atunci când spiritul creator ştie să-şi adapteze inspiraţia şi mijloacele intuite de realizare, massei in care modelează.

Gândind în piatră un subiect, infăptuirea finală trebue să f.e piatră. Obsesia dinamică i-a impins intotdeauna pe artişti către periferia artei.

Construcţia monumentală trebuie să se bazeze numai pe nervul lăuntric al figurilor; arta nu trebuie să fie oglinda vieţii, dar trebuie să reflecteze viaţa creată d.n nou, pe o inchegare statică şi definitivă.

Căutând seninătatea absolută şi monumentalul, respectând calitatea şi sufletul materialului pe care-l lucrează, Jalea inlătură din opera lui sculpturală p:torescul ieftin şi dulceag.

El cheamă în formă plastică adâncurile tăinuite ale cugetării şi dovedeşte o interesantă evoluţie dela subiectul mitologic către lirismul formei in sine şi către adaptarea la mater:e pentru a-i reda ritmul şi frumuseţea.

Cu o continuă grijă pentru expresia armonică, el sapă un suflet nou in materialul rece.

Sculpturile lui respiră viaţă de piatră, senină şi masivă, — depărtându-se de reproducerea uşoară şi infăptuind adevărate reprezentări simbolice...

Sunt lucrările pe cari le cunoaştem executate cu ascuţită tenacitate, cu dragoste evidentă pentru linia şi pentru contururile expresive, pentru volumurile şi planurile cari există şi sunt perfect echilibrate — fără artific'u: „Harpista", „Centaurul", „Credinţa", „Nudul", „Fata tânără", „Tatăl artistului", „Arcaş in repauz", „Syrinx", „Bacantele", „Bustul lui Ionel Brătianu", „Capul de inger", „Portretele" (Brâncoveanu, Prinţul Mihail, A. Dominic, Dr. Ştefan Minov:ci etc.)....

Entuziasmat la început de Rodin, Jalea părăsi curând, deşi cu destulă greutate, ideea rodenistă, pentru a se apropia de acel tumultuos spirit sculptural către care se simţ:a

Sculptorul ION JALEA

cu deosebire atras, şi care era Bourdelle. Edificat asupra căutărilor puriste şi cub ste, in Montparnasse-ul tuturor inovaţiunilor, Jalea a ştiut să ınveţe dela toţi şi să câştige dragostea pentru construcţie şi pentru sinteză, — aplicaţiunea către seninătatea concepţiei şi către plast:cizarea gândului in forme de calitate pură.

Astăzi când fiecare artist vrea să-şi afirme chiar cu brutalitate temperamentul şi personalitatea, Jalea nu incearcă ispita „răsturnărilor", dar nu rămâne n'ci un artist al suprafeţii. Planul e element nu scop in arta lui. Teoriile didactice nu-şi pot găsi o adecuare in sculpturile sale, fiindcă opera lui nu le caută, — ci se susţine prin simţul formei expresive nu prin aparenţa de şubredă aplicaţiune a vre-unei ştiinţe exacte. Formulele fixe, cari au fost indreptarul plastic al spiritului grec, şi pe cari şi le-a insuşit invăţământul academic, nu mai au accepţie curentă in tendinţele cari conduc astăzi la individualizarea creaţiei artistice....

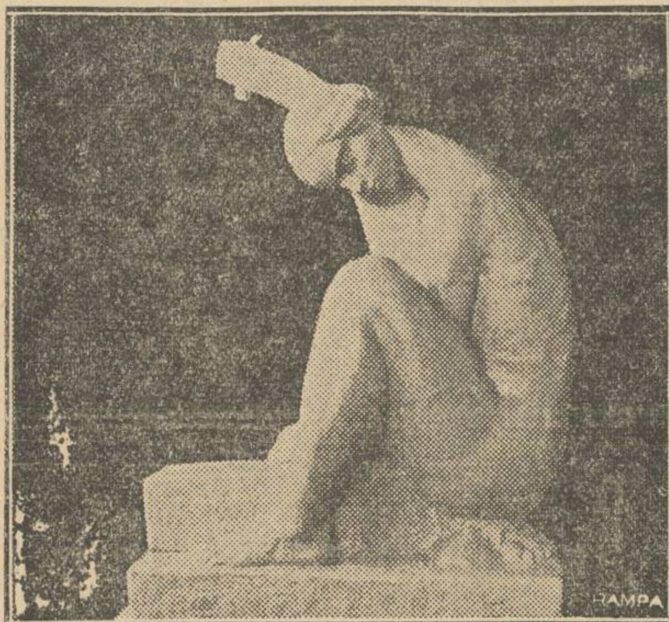
Unitar şi echilibrat, logic în concepţie şi stăpânind o minunată tehnică sculpturală, Ion Jalea şi-a cucerit în plastica românească un drum al său...

SCULPTURA ROMÂNEASCĂ

„Trăim o epocă în care sculptura afirmă caracterul definit:v al locurilor şi-al timpului.

„Sculptura românească din zilele noastre se impune energic, — cu toate influenţele asimilate, — printr'un mănunchi de artişti cari îi dau viaţă nouă şi rodnică, — păstrând în acelaş timp cu geloz:e legătura cu trecutul.

„In faţa operelor de netăgăduit inaltă valoare artistică pe cari sculptorii români le realizează, — nu mai este îngăduit astăzi să se comande negustorilor din Florenţa sau de aiurea, cu banii noştri strânşi din greu, monumente-momâi menite să imp'edice circulaţia şi să ne ilustreze mai mult lipsa de gust, decât intenţia de artă...

ION JALEA — Harpistă

„Trăind viaţa noastră, cunoscându-ne sufletul, idealurile şi rostul nostru naţional, numai sculptorii români sunt în măsură să monumentalizeze o idee românească.

„Şi orgoliul nostru trebue să fie cu atât mai mare cu cât artiştii noştri fac cinste străinătăţii, — ridicând un nivel superior şi o atmosferă mai puţin pompierească decât, de pildă, cea din strada Bonaparte din Paris..".

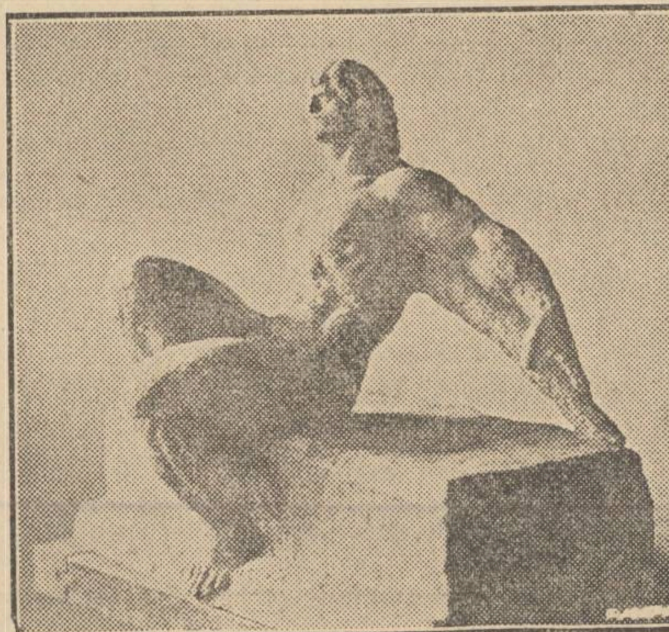
IMPORTA\ŢA MATERIALULUI

„Modelatorii ultimelor decenii pierduseră cu desăvârşire sensul sculptural, ingropând piatra şi bronzul sub cutele de grăsime ale corpului omenesc. Forma şi linia erau sacrif:cate pentru ca să lase loc expresiunilor facile, carnaţiei supra-imitate, şi astfel sculptura cădea pe nesimţite în afară de sfera ei, ridiculizând materia.

„In vremea din urmă o puternică reacţiune a început în străinătate, — şi în saloanele de artă plastică s'au încercat numeroase eforturi de realizare *directă* în piatră, în lemn şi în bronz. Au fost încercările acelora cari au simţit imperioasa nevoie de întoarcere la materie, pentru a-i înţelege sensul şi psihologia.

„Piatra a fost experimentată mai mult de cât toate celelalte materiale, şi nu e de loc o exagerare afirmaţ unea că sculptura de astăzi îşi trăeşte o eră de piatră. Om de piatră, pietriform, iată ideea care ne-ar putea conduce astăzi la inţelegerea acestei arte.

„Experienţa acelora cari şi-au tocit unghiile cioplind sau pilind materialul lor, ne-a învăţat lucruri pe cari le uitasem, şi, sprijiniţi pe materialul pe care l-au lucrat, ne-au deschis och i asupra valorificării acestui material. „Spiritul lucrează în materie, materia ajută spiritului" — spune Bourdelle. Infăptuirea operei sculpturale cere experimentarea directă a materialului, şi nimic nu se poate duce la bun capăt numai prin modelajul obicinu:t. Căci ce însemnătate au toţi acei seniori ai sculpturii, modelatori ai pământului moale şi comod, cari îngrămădesc prin saloane bronzuri sluţite şi gelatinoase ce se scurg de pe soclu, sau pietre cari alunecă în valuri de vată de pe piedestale ?"

ION JALEA — Arcaş în repauz

SCULPTURA ARHITECTONICĂ. ARHITECTURA SCULPTURALA

„Ideea de realizare directă în materialul ultragiat de atâţia nechemaţi, ne-a dus în mod logic la ideea de arhitectură şi de organizare sculpturală.

„Arhitectura şi sculptura sunt rude de aproape. Amândouă se real:zează în aceleaşi materiale şi sunt supuse aceloraşi legi de mecan:că. Ele se ajută şi se complectează adesea. Sculptura a servit de ornament arhitecturii, după cum arhitectura a slujit de cadru ambiant sculpturii. Căci, pe când o cariatidă sculptată face parte din ansamblul unei arhitecturi, sunt şi cazuri când arhitectura serveşte anume drept cadru unei statui.

„Este totuş eronat să se creadă că sculptura a fost vasală arhitecturii şi că astăzi işi încearcă emanciparea. Aceste arte atât de apropiate şi-au avut fiecare viaţa lor proprie, şi s'au real:zat prin legi de construcţie distincte. Fiindcă pe când arhitectura trebue să aibă o atitudine faţă de golul interiorului, cum spunea o dată d. Ştefan Neniţescu, sculptura trebuie să aibă miez, ba chiar o osatură cât mai puternică, şi trebue să-şi afirme plinul ei.

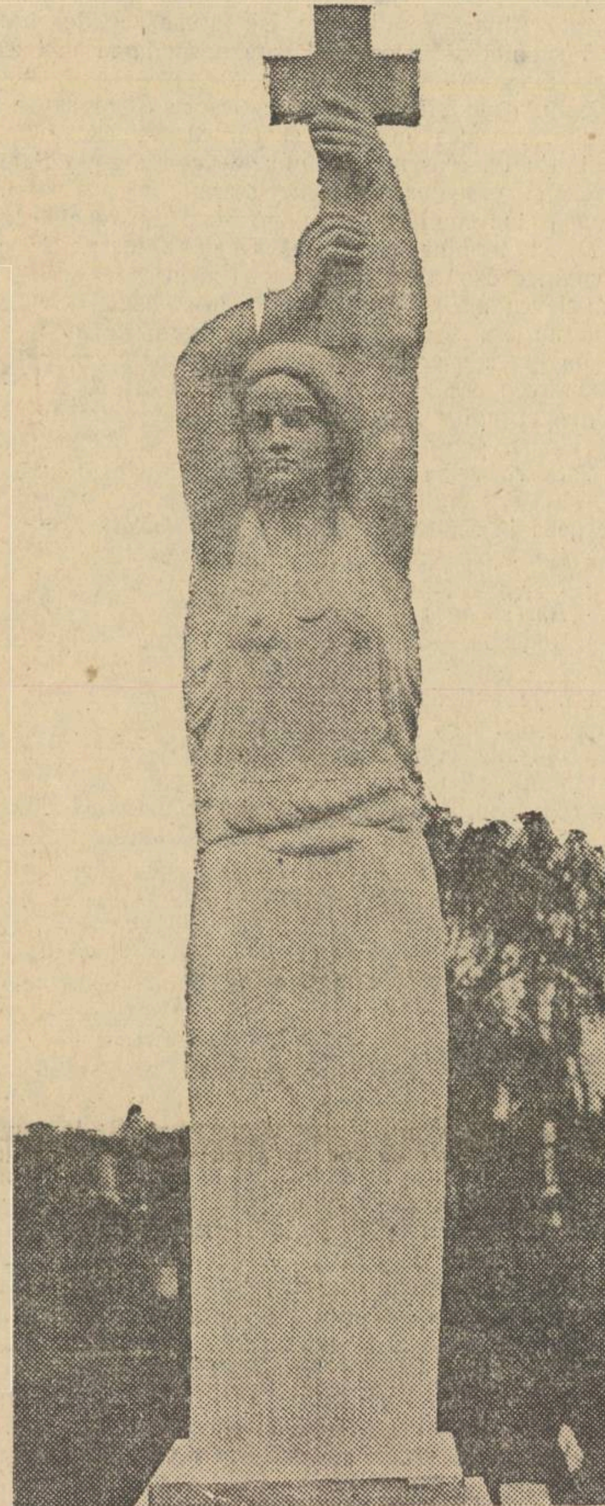
„De aci deosebirea de procedee în înfăptuirea lor şi ca întreg şi ca detaliu. Inţelesul de siluetă în sculptură capătă prin acest fapt o altă importanţă decât în arhitectură şi însăşi posibilităţile de cercetare se multipl.că...

CADRUL GEOMETRIC

„Din apropierea până la confuzie a acestor două arte, cadrul geometric pare că face parte inevitabil.

„S'au încercat realizări practice cu forme geometrice luate ca elemente standard. Fără a discuta valoarea lor, se poate uşor vedea aspectul lor geometr:c. Dar în ordonarea aceasta de forme geometrice, care este în realitate o simplă înşiruire a lor, nu descoperi nimic care să justif ce prezenţa unui întreg de relaţii geometrice. Şi e destul de uşor de priceput pentru ce.

„Intr'o operă de sculptură, ochiul se leagă de proporţie, de ritm, de armon e. Proporţia însă nu este o construcţie geometrică. Tot ce putem spune despre ea, e că a fost creată în raport cu corpul omenesc şi din nevoile noastre utilitare. Proporţia este o construcţie a simţului omenesc.

ION JALEA — Credinţa

Tot astfel şi ritmul şi armonia. Ori, proporţia se poate const:tui şi pe forme cari nu sunt pur geometrice. Linii parabolice, iperbolice, elipsoidale, sau între ele, pot hotărî calitatea unei opere, ca şi curba cercului, ca şi l nia dreaptă. In sprijinul acestei afirmaţiuni sunt exemple destule.

„Prezenţa corpurilor geometrice într'o operă sculpturală nu implică însăşi prezenţa unui sistem geometric.

„Chestiunea cadrului geometric care se raportează la pictură, — infinitatea de cadre în cazul special al sculpturii în spaţiu—devine extrem de complicată dacă ne gândim că în el se ţine seamă în aceeaş măsură de legile mecanice, de ordinea numerică şi de dozările de sentiment. In acest caz se depăşeşte geometria. (Bourdelle, Brâncuş, Maillol).

„Incercarea de a justifica însuşirea unei opere printr'o figură geometrică agăţată, este inutilă. Cea mai de seamă realizare de pretenţie geometrică nu are claritatea şi frumuseţea logică a unei s:mple epure inginereşti care ar reprezenta construcţia unui cazan de locomotivă.

„Dacă ştiinţa a ajuns să descopere diferitele sisteme de construcţie geometrică pe cari le întrebuinţau cei vechi — cum ar fi de pildă acel dreptunghi „tip" care este în oarecare măsură un etalon de proporţii ce se aplică aproape

ION JALEA — Nud

ION JALEA — Bacante

tuturor operelor greceşti, sau acele construcţii gotice în cari planul fundaţiilor era ridicat pe faţadă cu ingenioase lin i geometrice cari hotărau celelalte proporţii, — aceasta nu îndreptăţeşte să credem că asemenea sisteme nu s'ar mai putea născoci şi azi.

„Insă, ideea că prin aceste construcţii opera noastră ar putea fi inţeleasă cu ajutorul geometriei, e iluzorie. O constatare geometrică la o operă de artă rămâne o simplă constatare fără alte urmări. In această împrejurare, cadrul geometric de care s'a făcut atâta caz, e numai o vorbă goală. Iar dacă sculptura modernă a cheltuit formule geometrice, folosindu-le ca elemente standard, pentru a da claritate şi puritate construcţiei, — aceasta nu poate legitima complicitatea căutată a geometriei, in opera acelor artişti cari cochetând cu cadrul geometric se pun în confl:ct cu ei inşişi...."

Jalea găseşte cuvântul cel mai potrivit, e plastic în expresie şi nu spune niciodată o vorbă de prisos. E interesant şi instructiv in toate observaţiile, e artist in exprimarea limpede a gândului.

in atelier, o clipă, iar e linişte.

D'n inălţimea lor monumentală, „Hercule şi Centaurul" incremeniţi in gestul luptei ne chiamă din nou privirile. Umbrele serii ni-i arată mai incordaţi, mai mari şi parcă mai invierşunaţi.

„Harpista", la picioarele marelui piedestal, îşi odihneşte cântecul...

H. BLAZIAN

ION JALEA — Credinţa (fragment)

ION JALEA — Hercule doborînd centaurul

Cugetări

Idealistul este un animal mai periculos decât filistinul, de vreme ce omul este un animal mai periculos decât oaia.

Modestia nu este n:ciodată aplaudată pentru ea însăşi.

Omul cel mai îngrijorat dintr'o inchisoare este directorul ei.

Virtutea consistă nu în a te abţine dela viciu, ci în a nu-l dori.

Eu nu doresc fericirea: viaţa este mai nobilă.

Pedeapsa m:ncinosului nu este că pe el nu-l mai crede nimeni; ci că el nu mai poate să creadă pe nimeni.

Patriotismul nu este decât convingerea că ţara ta este superioară celorlalte pentrucă te-ai născut tu în ea.

Prima dragoste cere puţină prostie şi multă curiozitate.

Păziţi-vă de omul al cărui Dumnezeu este în cer.

Ura este răzbunarea laşului care a fost intimidat.

BERNARD SHAW

Bibliografie

Ioan Dragan: Duşmanul nostru copilul; Tipogr. „Lumina", Piatra N. lei 24.

D. T. Faur: De recitat; „Moldova", S. A. R. Galaţi, lei 20.

I. Const. Vedea: Pe urmele tăcerii, roman, lei 34.

Sir Michael E. Sadler: Şcoalele noastre elementare publice, lei 55.

Igena Flora: „Nuvele". Editura Cultura Naţională Bucureşti. Preţul lei 80.

Izvoraşul, No. 1—2;

Universul Literar, Anul XLII, No. 52;

Gândul nostru, Anul V, No. 12.

Plaiuri dobrogene, Anul I, No. 3;

Clopotul, Anul I, No. 3;

Educaţia, Anul IX, No. 9—10;

Societatea de mâine, Anul VI, No. 51—52.

O poveste ca multe altele

Eroii mei sunt fiinţe umile. Viaţa lor e viaţa a milioane de oameni. Tristă, întunecată, fără bucurii şi plină de necazuri mărunte. Dureri, renunţări, veşnica teamă de ziua de mâine, goană după bani, supărări, certuri, — atâtea şi atâtea întâmplări mari şi mici care alcătuesc tragicul zilnic.

Ei n'au cunoscut niciodată o altă viaţă.

In acea seară de demult, când s'au întâlnit, luna nu strălucea ca în orice idilă care se respectă. Privighetori n'au cântat prin ramuri deşi era primăvară. Pe tot drumul, dela cinematograf până la ea acasă, n'au întâlnit nici un boschet de liliac deşi el înflorise. A lipsit lacul cu apele liniştite ca oglinda şi barca legată de ţărm, care ar fi trebuit să-i fure din mijlocul prozei cotidiane pentru a-i aduce intr'o lume ideală. Dece? In apropiere nu era nici un lac, şi chiar de ar fi fost cred că eroii mei nu l-ar fi băgat în seamă de oarece traiul urban i-a închis, ca pe nişte crisalide, în viaţa fără orizont a oraşelor. Deci ei n'au fost întru nimic asemănători clasicilor amanţi. Au rămas ei înşişi dar au fost neinsemnaţi şi mediocri.

Oglinda nu le-a îngăduit iluzia de a crede că sunt frumoşi, iar viaţa i-a făcut să simtă că n'au ştofă de învingători. Dar poate că niciodată nu s'au gândit la resursele lor de luptă cu viaţa.

S'au văzut, pentru întâia oară în tramvai, cu prilejul unui mic incident, frequent în acest democratic mijloc de locomoţiune, când el, — probabil sub înrâurirea unor vagi amintiri din purtarea cavalerească a eroilor din romanele cetite în copilărie — i-a luat apărarea împotriva unui domn mustăcios care, în ciuda afişului: „Fumatul este oprit", îi arunca în faţă rotocoalele unei uriaşe ţigări de foi. Au schimbat două, trei vorbe devenite stereotipe prin zilnică întrebuinţare, dar care le-au dat putinţa să se înţeleagă şi au râs de câteva glume stupide făcute de doi domni bătrâni cari comentau incidentul. Iar când tramvaiul se opri în faţa unei grădini ei rămaseră gânditori ascultând acordurile orchestrei care cânta o romanţă sentimentală, arhibanală dar la modă.

O aştepta în fiecare seară când pleca dela atelier şi ei mergeau spre casă vorbind de evenimentele de peste zi. Au depănat aceleaşi visuri ale tinereţii dar ei n'au cunoscut avântul, — sufletele lor au continuat să sboare ca o pasăre obosită într'o cameră întunecoasă.

— Pe atunci era primăvară şi plutea în aer setea de viaţă a naturii. După ce au eşit din restaurantul în care au luat masa au plecat împreună spre casă. Prin frunzişul des al copacilor de pe bulevard se vedeau lucind stele singuratice— Şi amândoi erau animale tinere, sănătoase... Şi era tăcere înfricoşetoare şi s'au simţit singuri în lume. Şi n'au ştiut niciodată cum s'au trezit în aceiaş cameră şi dacă fiorii nopţii sau frica de necunoscut i-a aruncat unul în braţele celuilalt.

Şi nu s'au mai despărţit. Au încercat, să-şi reia sborul dar n'au reuşit şi s'au întors umiliţi la cuibul lor, hotărîţi să nu se mai părăsească niciodată.

Şi au trecut ani, monotoni, cenuşii.

In primii ani el era mai vesel. Vorbea de ce văzuse pe stradă, de discuţiile avute cu colegii, de ticurile şefului pe care uneori le descria cu vervă. Iar în nopţi cu lună îi plăcea să-şi bea cafeaua sub vişin şi să făurească proecte grandioase de viitor, în care doamna nu credea de fel pentrucă a doua zi ele erau uitate. Când era mai bine dispus se repezea de cumpăra prăjituri dela cofetarul din colţ. Dar aceste zile erau rare.

Mai avea un obiceiu pe care-l păstră până aproape de moarte. Dumineca, pentrucă tot nu putea să doarmă mai mult, îi plăcea să meargă în piaţă de unde cumpăra pe lângă cele de trebuinţă şi câteva flori pentru nevastă. (In căsuţa lor dela mahala — clădită după mulţi ani de trudă— singurele flori erau muşcatele din ferestre. In grădină n'aveau loc decât pentru câţiva pomi.) Mai târziu însă florile fură înlocuite prin plăcintă sau brânzoaice pentru copii. Pentru el nu-şi cumpăra nimic. „Nu fac eu atâţia bani" spunea el când era întrebat.

Cu vremea însă, îmbătrânind, deveni tot mai tăcut. E drept că-l plictiseau şi reumatismele, dar el era mohotrît din pricina necazurilor din zi în zi mai multe. Uneori simţea, nelămurit, că viaţa se scurge fără nici un rost pentru el. Atunci, ca să scape de gânduri, bea. Fiindcă nu era învăţat cu vinul se ameţea repede şi uita greutăţile cu care avea să lupte. Uneori, cânta chiar cântece vesele.

Viaţa ei era viaţa oricărei gospodine. Se scula cea dintâi dimineaţa pentru a face focul, a da de mâncare păsărilor şi a pregăti copiii de şcoală şi bărbatul pentru slujbă. După ce plecau începea dereticatul. Când sfârşea intra în bucătărie unde-şi petrecea toată înaintea de amiază.

La prânz copiii veneau dela şcoală. Intâi: fetiţa; apoi băiatul. Iarna, după ce-şi lepădau ghiozdanele şi-şi desbrăcau şorţurile veneau la bucătărie ca să se încălzească şi unde rămâneau până se punea masa. De obiceiu, când totul era gata, intra pe uşă şi „Dumnealui", care, tacticos, îşi punea paltonul şi căciula în cuier, — nu purta nici şoşoni nici galoşi, pentrucă, zicea el, strică încălţămintea dar în realitate fiindcă i se păreau prea scumpi — apoi se aşeza la masă şi, aşteptând să vie mâncarea, citea „Universul". Rareori intra în bucătărie, să arate că a venit, sau să dea bunăziua.

„Dumneaei", care pândea venirea, intra numaidecât în casă împreună cu copiii care şi ocupau locurile în tăcere şi aşteptau ca mama să le pue supa.

Mâncau fără să vorbească.

După ce sfârşeau, copiii mulţumeau părinţilor spunând: „sărut mâna". Mama le răspundea: „să trăiţi" iar tatăl mormăia ceva care niciodată n'a putut fi descifrat. Atunci „Dumneaei" gândea, invariabil, că: „Dumnealui" s'a făcut ursuz de când a început să „îmbătrânească." In timpul când se strângea masa Domnul îşi lua ziarul şi se trântia pe unicul fotoliu, unde cetea până venea ora de slujbă. Când sosea ceasul îşi lăsa jurnalul pe masă, se îmbrăca şi pleca în tăcere. Atunci copiii, care îşi făceau lecţiile, începeau să facă sgomot şi „Doamna" care gospodărea în bucătărie ştia că „Domnul" a plecat.

Copiii, când sfârşeau temele, ieşeau afară să se joace iar Doamna venea în casă şi cârpea hainele, rufăria şi ciorapii. Cu un ceas mai înainte de venirea soţului intra în bucătărie şi pregătea masa de seară.

După cină copiii se jucau împreună sau repetau lecţiile. Domnul îşi termina ziarul iar Doamna lucra. Se culcau când copiii cădeau de somn. A doua zi începeau aceiaşi viaţă.

Zilele cu mici schimbări, erau întotdeauna la fel. Monotonia nu era sfărâmată decât de vre-o poznă a odraslelor: un geam spart; o tragere la fit; bătăi cu alţi copii. In ziua aceea era zarvă mare. Mama, necăjită, scutura cojocul „împeliţaţilor", apoi le ţinea un lung curs de morală, mereu acelaş, pentrucă dracii nu voiau să înţeleagă nimic din el. Seara urma din partea tatălui aceiaş admonestare sgomotoasă dar mult revăzută şi adăugită. Şi pe când copiii îşi ştergeau lacrimile de pe urmă, ei vorbeau:

— De acum cred că se astâmpără.

— Aş! Nu ştiu cui seamănă, dar...

— Am să le rup oasele

— Degeaba — cu ei n'o scoţi la capăt — par'ca-i da în fier.

Şi între optimismul tatălui şi scepticismul mamei, viaţa continua să treacă, nepăsătoare şi searbădă.

Evenimente erau zilele de avansare, când luau masa la restaurant, zilele când mergeau la şcoală să vadă cum învăţă copiii şi o ceartă cu doi vecini cârcotaşi. Mai erau aniversările din familie pe care le sărbătoreau după un ritual pururea acelaş, nădăjduind altul mai bogat la anul; vizitele între colegi când domnii lăudau sau criticau vinul şi guvernele iar doamnele îşi povesteau necazurile gospodăriei sau vorbeau despre însuşirile cozonacilor moldoveneşti.

Dar timpul zbura necontenit. Copiii se făcură mari iar ei îmbătrâniră. „Dumnealui" acum era pensionar şi din viaţă avea doar două plăceri: voia să-şi citească ziarul pe o bancă la şosea căci, zicea el nevestii, soarele par'că îmi mai dă viaţă"; de Paşti, Crăciun şi Anul Nou, să stea în capul mesii iar copiii — familişti şi ei — în jurul său. Atunci printre urări şi pahare, povestea despre întâmplări din tinereţă — multe închipuite — şi vocea lui, de obiceiu aspră, devenea caldă şi melodică.

Dar, într'o dimineaţă, pe când se îmbrăca, el se simţi rău şi căzu întins pe duşumea, Nevasta auzi şi veni repede:

— Nu ştiu ce am, îi şopti el cu glas stins.

Ea îi ajută să se ridice şi-l culcă în pat. Apoi, plângând, se repezi până la o vecină care alergă îndată la doctor.

Când el veni, ea sta lângă bărbat şi dădea primele ajutoare. Medicul apucă mâna bolnavului, îi pipăi pulsul, îi puse câteva întrebări, făcu din când în când: Hm! Hm! apoi se aşeză la masă şi scrise o reţetă cu care aceiaş vecină alergă la farmacie. Plecând, doctorul îi spuse, pe când îl petrecea, să fie fără grijă şi că pe seară mai trece iar. „Până atunci" — urmau câteva sfaturi medicale.

El muri două săptămâni mai târziu, în spre seară, împărtăşit, în mijlocul copiilor şi împăcat cu toată lumea. Fu îngropat în locul pe care şi-l cumpărase, sub salcia pe care o sădise cu mâna lui. Dar pentrucă în ziua aceea ploua — o ploaie rece, pătrunzătoare, — numai câţiva cunoscuţi îl duseră până la locul de veci.

Ea muri peste trei ani, într'o frumoasă toamnă târzie. Dar prietenii nu o petrecură deşi ziua era caldă şi soarele blând lucea prin copacii desfrunziţi.

Curând fură uitaţi. Crucile şterse, putreziră, apoi căzură. Iarba crescu pe mormintele lor. Singură salcia plângea sub lumina lunei, şi în nopţi ploioase când vântul trecea urlând peste morminte.

CONSTANTIN PELMUŞ

HUMORUL AMERICAN — STEPHEN LEACOCK

Jurnalul intim al Mariei Maşineff

Preambul. — V'aţi privit vre-odată în vre-o oglindă?.. Mie îmi place să mă uit ceasuri întregi. Când slujnica mea Ninitka, sau valetul meu Jakub, trec pe la spatele meu ei trebuie să-şi închipuie că sunt nebună. Dar n'au dreptate. Nu sunt.

N'am decât şaptesprezece ani.

A doua zi. — Pe când mă plimbam, am întâlnit o floare, care visa într'un vârf de tulpină. O ciupskaie. Am întrebat-o dacă inima mea va cunoaşte vre-o-dată dragostea Mi-a răspuns da. Inapoindu-mă acasă am dat şi peste o ceapă zdrobită. Zăcea în drum, nenorocita. O! cum trebuie să fi suferit sărmana! Mi-am strecurat-o în sân. Toată noaptea s'a odihnit sub perna mea. Am plâns...

Intr'altă zi. — Sufletului meu îi e sete de iubire. Dar de ce oare nu iubesc eu pe nimeni?

Nici chiar pe Alexis Alexovici, cu care trebuie să mă mărit peste o lună, nu-l pot iubi...

Peste două zile. — De ce stau mereu închisă 'n odaie? Nu mai pot! De ce sunt împiedicată de-a mă ucide? In noaptea asta am făcut o nouă încercare. Am pus o fiolă de acid sulfuric pe masa de noapte. Dimineaţa am găsit-o tot acolo. Nu murisem. E'ngrozitor!

A doua zi. — Am găsit o varză 'n drum. Adormise lângă un zăplaz. Nişte copii răutăcioşi o asvârliseră acolo cu piciorul. Am încercat s'o reinviorez. Lângă ea era un ou. Şi oul era ca vai de el. Am plâns.

Dimineaţa. — Inima-mi bate de când m'am trezit. A trecut *un bărbat*. L-am zărit dela fereastră pe când cobora spre malul râului. Doamne, frumos mai era! Nu atât de înalt ca Alexis, a nu! Dar mic şi rotund.., rotund ca şi biata varză pe care-am văzut-o ieri.

Avea o haină de catifea, un scăunel, un şevalet, o pipă şi un surâs care-i ilumina faţa ca un clar de lună peste-un castron cu sacâz.

Il iubesc?.. Nu ştiu. Pe când trecea pe sub fereastra mea, i-am asvârlit un boboc de trandafir... N'a băgat de seamă. Atunci i-am aruncat un săpun şi-o perie de dinţi. Dar el a trecut înainte fără să se uite la mine.

Altă dată. — Iubirea mi-a pătruns în suflet. L-am revăzut! I-am vorbit. Şedea pe scăunelul lui. Picta. L-am întrebat cum îl cheamă. Numele lui! Inima-mi bate când mă gândesc să-l scriu. Nu... nu-l voi scrie; îl voi şopti numai: Otto Dinkespiel.

Ce nume frumos!

L-am mai întrebat:

— Ce vreţi să pictaţi acolo? Un sfânt?

— Nu, răspunse el. O vacă.

M'am uitat mai bine. Intr'adevăr era o vacă. Atunci mi-am înfipt privirea în ochii lui şi i am şoptit:

— Va fi taina noastră! N'o vom spune--o nimănui!...

O săptămână mai târziu. — In fiecare dimineaţă mă întâlnesc cu Otto în câmpie. Stau lângă el cuminte şi-i spun ce gândesc, ce cetesc, ce ştiu, ce simt şi ce nu simt. Mă ascultă cu un aer distrat care mă farmecă. Sufletele noastre se'nţeleg de minune.

Astăzi. — Otto m'a atins... Numai amintirea aceasta mă face să tresar. Pe când stam lângă el, pe malul apei, am atins cu mânerul umbrelei un nasture dela vesta lui... Am simţit parcă arsura unei flacări. Mâine îl voiu duce pe Otto să-l prezint tatălui meu

A doua zi. — Otto l-a înşelat pe tata... L-a înşelat cu zece ruble. Tata e furios. I-a interzis să mai pună piciorul în casa noastră. Nu voi mai putea să-l revăd decât pe malul râului.

Zece zile mai târziu. — Otto mi--a cerut o amintire. I-am dăruit un ac de pălărie. Dar el a preferat broşa mea de diamante. Am înţeles aluzia. Sunt pentru el cea mai preţioasă făptură, după cum diamantul este cea mai preţioasă dintre pietre.

Azi dimineaţă. — Eri Otto mi-a mai cerut o amintire Am scos o monedă de aur şi i-am propus s'o taie în două. Otto n'a vrut. I-am ghicit gândul. Impărţind moneda în două, ar fi însemnat să ne sfărâmăm dragostea. O va păstra pentru amândoi, întreagă ,ca dragostea noastră. Ce gând delicat!...

A doua zi. — I-am mai adus o monedă de aur. In schimb, mi-a dat o copeică de aramă. Am priceput. Iubirea noastră va fi curată ca aurul şi tare ca arama.

Mi-e frică să nu se'ntoarcă Alexis şi să nu-l ucidă pe Otto.

Mai târziu. — I-am vorbit lui Otto despre Alexis. I-am spus că sunt logodită cu el. La început, Otto n'a răspuns nimic. Se temea că n'are să-şi poată stăpâni mânia. Apoi, se grăbi să plece. Atunci, i-am spus că Alexis nu venise încă. Otto s'a liniştit, şi-a început din nou să lucreze.

Trei zile după aceea. — Alexis se va înapoia peste cincisprezece zile. I-am spus lui Otto că va trebui să ne omorîm. Iubirea noastră o cere. Otto m'a sfătuit să mă omor mai întâi eu, iar el să moară de foame, după aceea, pe mormântul meu.

Cinci zile mai târziu. — Nu ne mai sinucidem! Fugim împreună. Când va veni Alexis, vom fi departe. Dar Otto m'a convins că ar fi mai bine să nu plecăm cu mâinile goale. Aşa că, în fiecare zi îi aduc câte un pachet pe care-l pune în siguranţă în camera lui, la han. Alaltăieri, i-am încredinţat o cutie cu bijuterii, şi ieri, după sfatul lui, mi-am retras economiile dela bancă. Azi a avut delicateţa să-mi atragă atenţia să iau câteva amintiri dela mama şi dela tata... Deseară, voi lua ceasornicul de aur din haina tatei, după ce se va culca... Iar mâine, Otto şi cu mine, vom dispărea pentru totdeauna.

A doua zi, seara. — Mi-e sufletul zdrobit! De ce mi-a fost frică n'am scăpat. A venit Alexis. S'a bătut cu Otto!.. Groaznic spectacol!.. Eram cu Otto, pe câmp. Deodată apăru Alexis, ameninţător. Strigai:

— Otto! dragostea mea... Fugi!.. Nu-l ucide!..

Otto şovăi, apoi o luă la fugă. Cât era de nobil în fuga lui!.. Dar Alexis îl ajunse şi se luară la trântă!.. Spăimântătoare viziune!.. Alexis îl înşfăcă pe Otto de mijloc şi-l învârti în aer ca pe-o praştie. Pantalonul plesni; Otto căzu în iarbă, Alexis îi trânti câteva lovituri de picior, îl ridică şi-i sfărâmă tabloul în cap. După aceea, apucându-l pe nefericit în braţe, îl svârli în râu, — şi bietul meu Otto începu să înnoate cu capul afară din tabloul găurit.

Numaidecât Alexis se'ntoarse spre mine şi mă duse acasă şoptindu-mi vorbe de iubire...

Ce năpaste! Va trebui să mă căsătoresc cu Alexis, deşi sunt mereu obsedată de viziunea sărmanului Otto, care înnoată cu pânză găurită. Curentul apei îl va purta spre Dnieper, apoi spre Bug, apoi în Volga, apoi în sfârşit, în marea Caspică. Şi cum marea Caspică e o mare care nu comunică cu nici-o altă mare, Otto va înnota de jur împrejur, ani întregi poate...

Mi se sfâşie inima... Mă năpădesc lacrimile...

In româneşte de AL. N. BIAZ

NOTA: Stephen Leacock este astăzi — după moartea lui Mark Twain — un nou rege al humoriştilor americani. Burlescul se îmbină în bucăţile sale cu fantezia şi cu veselia cea mai spontană. Ironia îngăduitoare, grotescul, neaşteptatul, comicul situaţiei sau absurditatea unui vocabular caraghios prin naivităţi căutate, — sunt elementele humorului său.

Jurnalul Mariei Maşineff e se'nţelege o parodie a celebrului jurnal în care Maria Başchirceff îşi descrie stările sufleteşti, eul şi sbuciumul ei.

Noapte

Peste 'ntinsul nesfârşit,
Din polara lor vitrină,
Fulgii proaspeţi au tivit
Un decor de parafină,
Şi, în zare, sclipitoare
Broderii de sticlă, pun; —
Orice pom în noapte, are
Un aspect de Moş Crăciun
Legendar înzăpezit,
Şi cu capul învelit
De o glugă de zăpadă,
Care lasă să se vadă
Barba — fire lungi de ghiaţă —
Desele mustăţi de neă,
Genele de catifeă
Şi sprâncenele de ceaţă...

Noapte clară cu betele
Luminoase. De ajun.
Dumnezeu — pe îndelete —
A aprins lumânărele
Cu mâni aspre de brichete,
Pentru pomul de Crăciun....

ALEXANDRU BILCIURESCU

Opera Mitropolitului Dositei Filitti

„Noi azi, nu putem găsi ideea în jurul căreia să vibreze ortodoxia întreagă ; el o găsise".

Aşa spunea părintele Nicolae Popescu, profesor universitar şi membru al Academiei române — într'un discurs ţinut de curând cu ocazia împlinirii a 100 de ani dela moartea marelui nostru mitropolit.

Această „idee" era mare şi simplă : *cultura*. Dositei Filitti este tipul reprezentativ al boerului român fanariot din veacul al 18-lea preocupat de obsesia, am zice aproape de mania culturii. A avut-o Mitropolitul Filitti nu numai trăind, dar şi murind. Căci:

„O pagină luminoasă în istoria culturii române (extragem din discursul amintit) a scris Mitropolitul Dositei Filitti prin testamentul său alcătuit la 1825, executat până azi. In el, Dositei dovedeşte încă odată sentimentele creştine, patriotice şi umanitare. După ce se roagă pentru locuitorii Ungro-Vlahiei „să le dea Dumnezeu orice bun, orice fericire", nu uită pe bolnavul nenorocit, căci donează 12.000 lei spitalului Filantropia, cea mai mare donaţie din acea vreme; nu trece cu vederea pe oamenii cari l'au slujit de aproape; nu sunt uitaţi patrioţii din ţara de naştere, dar nici cei din ţara adoptivă. Dositei era evident încredinţat că emanciparea de sub jugul păgânului nu se putea face fără învăţătură şi de aci derivă accentuarea în testament a necesităţii cultivării tineretului. „Să fie ajutaţi la învăţătură tinerii cu duh, silitori şi cu apucături bune", cere mitropolitul Dositei de la executorii testamentari şi, ca om practic, lasă o însemnată sumă de bani, aproape întreaga lui avere, ca să se cumpere o moşie din al căreia venit să se ajute tineretul cu burse de studii.

„Aşezământul cultural al mitropolitului Dositei Filitti a ajutat cu burse, din venitul moşiei Lunguleţi din Dâmboviţa, timp de o sută de ani, vre-o 250 de tineri, ca să înveţe carte.

„Mulţi oameni de seamă, din toate categoriile, au fost bursieri ai acestui aşezământ. Fruntaşi politici ca Eugeniu Stătescu, Mihai Pherekyde, Grigore Păucescu, Constantin Arion; profesori universitari ca Ludovic Mrazec, Alex. Myller şi alţii mai tineri; pictori ca Steriade şi Teişanu ; muzicanţi ca Jean Atanasiu şi Enacovici; înalţi magistraţi, medici şi ofiţeri.

„A fost aşezământul mitropolitului Dositei Filitti o instituţie cu adevărat binefăcătoare, dar care, prin legea exproprierii, a fost greu lovită. Veniturile sunt mici acum, iar ajutoarele nu mai pot fi multe şi îndestulătoare.

„Păstoria de 16 ani a lui Dositei Filitti ca mitropolit, se caracterizează prin bună rânduială în viaţa preoţilor şi a monahilor, în averea mitropoliei şi a mânăstirilor şi mai ales prin grija de cultură şi de ajutoare a clericilor virtuoşi şi a tineretului studios.

„Asupra propunerii lui se înfiinţează la 15 Decembrie 1793 episcopia de Argeş, în favoarea lui Iosif, episcopul titular al Sevastei şi rival nenorocos al lui Dositei la scaunul Ungro-Vlahiei. Cu acest prilej, mitropolitul Dositei obţine ca episcopii Sevastei să fie puşi sub dependenţa mitropoliei Ungro-Vlahiei.

„Intâia lui măsură administrativă, ca mitropolit, fu micşorarea la jumătate a ploconului cârjei. Era un bir ce apăsa greu pe atunci asupra preoţilor. Opri apoi hirotoniile peste Dunăre, mai ales la Vidin; rândui ca viitorii preoţi, înainte de hirotonie, să facă şcoală o jumătate de an la dascălul mitropoliei, iar la 1797 deschise chiar în mânăstirea Tuturor Sfinţilor, azi biserica Antim, o şcoală pentru preoţi, act de o deosebită importanţă pentru că se punea astfel temelia viitoarelor seminarii preoţeşti şi se afirma principiul că învăţătura este una din calităţile ce se cer candidaţilor la preoţie. Totodată, Dositei Filitti reduce taxele mari de hirotonie şi intervine cu tărie împotriva slujbaşilor cari jecmăneau pe bieţii candidaţi pentru a-i şterge din listele de birnici.

„Faţă de călugări şi de mânăstiri, măsurile luate de Dositei sunt şi mai straşnice. Numărul călugărilor străini trăitori prin ţară fără căpătâi, se înmulţise; Dositei orânduește o statistică a lor şi nu mai îngăduie ieşirea din mânăstire fără încuviinţarea stareţului. Acest mitropolit, grec de origine, ia măsuri împotriva egumenilor greci abuzivi. Egumenii mânăstirilor sunt supuşi la control în privinţa administrării averilor, iar exarhii locurilor sfinte sunt opriţi de a lucra în ţara noastră fără încuviinţarea mitropolitului; la locurile sfinte nu se vor mai putea trimite decât ajutoarele arătate în actele de închinare şi numai întrucât vor rămânea prisoase după împlinirea nevoilor mânăstirilor închinate; datorii nu se mai pot face pe seama acestor mânăstiri, iar închinările sunt oprite pe viitor. Toate aceste dispoziţii sunt cuprinse în hrisoave de la 1798, date de Vodă Hangerli asupra anaforalelor prezintate de mitropolitul Dositei Filitti. Duşman al relei chivernisiri a averii mânăstirilor, el înlătură din egumenia de la Dealu pe arhimandritul Nichifor, deşi grec, şi-l înlocueşte la 1797 prin eclesiarhul mitropoliei, românul Dionisie Lupu, viitor mitropolit, motivând că acesta este „şi fecior de boer pământean'.

„Anul 1798 este şi acela când mitropolitul Dositei se ridică cu ultima energie împotriva impozitelor mari pe cari Vodă Hangerli vrea să le mai arunce asupra ţării istovite şi când la ameninţările Domnului că deţine sabia şi topuzul, principele bisericii muntene răspunde că şi el deţine arme, poate mai puternice, cârja şi clopotele bisericilor. Până într'atât se pătrunsese Dositei Filitti de interesele patriei lui adoptive.

„Bun gospodar, Dositei se îngrijeşte, şi ca mitropolit, de clădirile bisericeşti. Dacă urcuşul la mitropolie este astăzi uşor, lui se datoreşte această înlesnire. El tencueşte şi înveleşte mitropolia din Bucureşti, în care-l pomenim azi, adăogând şi trei pridvoare Tot el tencueşte mitropolia din Târgovişte; reface biserica schitului Babele din Vlaşca, repară biserica schitului Sinaia şi dărueşte schitului Predeal o vie, singura proprietate a acestui schit la 1810. Chiar din primul an de păstorie, se alcătui din porunca lui o condică a tuturor odoarelor mitropoliei şi răsfoirea ei ne arată bogăţia nespusă de odăjdii a mitropoliei noastre la 1794, cum şi grija pusă de Dositei pentru păstrarea şi înmulţirea lor.

„Mitropolitul Dositei Filitti s'a îngrijit cu deosebire şi de şcoli. Pe lângă şcoala pentru preoţi, de care am amintit, prin sârguinţa lui s'a prefăcut din temelie la 1801 şcoala slovenească de la Sf. Gheorghe, cu un dascăl şi un ipodascăl. Tot el a stăruit la 1803 pentru restaurarea încăperilor de la Domniţa Bălaşa unde, de la 1791, se mutase şcoala veche de la Sf. Sava şi a oferit pentru această şcoală casele de lângă biserica Măgureanu. A ajutat pe profesorii acestei şcoale, care-i şi recunosc interesul pentru cultură, dedicându-i publicaţiile lor, cum fac cunoscuţii Ştefan Comita şi Neofit Duca, dascălii de patriotism şi de democratism ai atâtor Români din vremea renaşterii de la 1821.

„Astfel, mitropolitul Dositei Filitti a fost un cald sprijinitor al culturii româneşti, cum o recunosc cu însufleţire traducătorii Grigorie şi Gherontie, vorbind de „râvna lui către tâlmăcirea cărţilor celor sfinte şi tipărirea lor".

Şi a fost adânc reprezentativ pentru epoca de adevărată renaştere care este secolul al 18-lea fanariot.

D. I. SUCHIANU

Scurtă povestire a unui suflet nefericit

— O prietenă a mea italiancă, o minunată cântăreață cu armonica, avea o prietenă, pe care o iubea ca pe o soră și de care era iubită ca o soră. Italianca, Bianca, era nedespărțită de Beta, femee blondă, fragilă și de origină poloneză și măritată cu un inginer bruxelez, stabilit ca și noi, la Rolle, în cantonul de Vaud.

Am cunoscut pe Beta în camera Bianchii, la hotelul „Celor trei Impărați", cu balconul îmbrobodit în glicină violetă, deschis peste Lémanul albastru. Venise ca să asculte, pentru a nu știu câtea oară, pe Rigoletto, cântat *d'a capo al fine*, cu însoțirea vocii în cupletele agile, de pipăitul mărunt și expert al Bianchii, pe nasturii de sidef ai vulgarului instrument.

Sub degetele sticloase, cu unghiile ascuțite unghiular, ca la sfincși, armonica devenea o unealtă considerabilă și multiplă, ca orga, și putea să se măsoare cu complicațiile, varietățile și belșugul de sonorități și nuanțe ale unei orchestre cu timbrul discret, de interior. In mâinile trandafirii, ștofa muzicii se desfășura ca o catifea brodată cu crini, fazani și mătrăguni și înstelată cu acele imitații în metale licăritoare diafane și provizorii, după fulgii de zăpadă. care se numesc fluturi și care îngreuiază sub promoroaca lor multicoloră corola involtă și numeroasă de tifon și borangic, a poalelor mici de balet.

Beta era o femeiușcă plină ca o scrumbie, suculentă ca o langustă, dar cu inima gingașă și moale, poetizată cu exagerare ; ceeace o făcea în cele din urmă, împovărătoare. Vocabularul ei, ca o cofetărie totdeauna deschisă, te asalta cu creme, ciocolaterii și bomboane, la toate orele din zi și noapte.

— O ! cât sunt de fericită să te văd... O, cât îmi place să te aud !... Vezi, soarele niciodată nu a strălucit ca azi... Ce ore dulci și suave.... Imi amintesc de o seară tot atât de sublimă: era în Aprilie 1895 și mă văd delicios amuzată într'un boschet, ca 'ntr'un buchet de flori... Nu-i așa ? tăcerea este divină...

Beta nu spunea „am mâncat" din pricina brutalității prea directe a unui act care trebuia săvârșit cu gentileță. Ea spunea „am dejunat" sau „am luat masa". Nici un cuvânt al ei nu putea să aducă aminte și să provoace decât formele și culorile reputate fine și picturale, plus un ușor conținut de parfum. Supărarea ei era o criză, violența ei descurajarea.

Bărbatul Betei, bruxelezul, ar fi dorit să i se răspundă uneori cu o înjurătură, să audă în casă cuvântul „dobitocule" sau interjecția „idiotule, mă exasperezi !". Dimpotrivă. Când scos din fire, el se întâmpla să-și atace îngerul cu insulta „Vineille vache", ea se legăna puțin, i se imuiau brațele și gambele și căzând pe scaun suspina „oh! oh! mon Dieu que je suis malheureuse !".

Și toți cunoscuții dimpreună cu soțul, detestau cumplit pe biata Beta, care totuș își adora bărbatul cu strictă excluzivitate.

Am căutat să cunosc mai bine pe această distinsă femee, consacrată după cuviință, cultului căsniciei. Intâlnind'o într'o expoziție de pictură, unde vocabularul ei ales s'a epuizat în comparații, judecăți și aprecieri, am făcut drumul înapoi împreună, fără nici o aluzie anormală, păstrând măsura civilităților de rigoare, pășind protocolar, Beta în dreapta și eu de-a stânga și rezervând un spațiu de aer cuviincios între noi.

De-a lungul drumului am vorbit despre teatru și literatură dramatică. La o vitrină cu papagali, cobay și pisici angora, începu subiectul fraged al dragostei pentru animale și în desvoltările acestui capitol sufletul Betei și-a pus toată expresia impalpabilelor lui purități.

Pe negândite am trecut prin fața imobilului în care locuiam eu. M'am oprit respectuos cu intenția să o salut: apartamentul ei se găsea cu două numere de casă mai sus. Cu o inocență de soră mai mică, Beta intră însă în gangul casii mele, puse piciorul, pe care i-l mângâiai subit de-a lungul ciorapilor cu ochii, pe treapta scării și urmată sfios de mine, ajunse la ușa mea, pe care o deschisei.

Parcurgerea scării, intrarea în camerile mele, scoaterea hainei de lutru s'au făcut în mod mașinal, fără nici un gând cugetat nici la Beta nici la mine, în deplină și curată nevinovăție. Și când, inconștienți și involuntari, duceam dela fereastră în alcov prada trupului ei gol, cuprins hoțește, pe dedesubtul spinării cu brațul stâng și dedesubtul coapselor cu dreptul, petrecut de jur împrejurul pântecului palid și pe mușchiul încordat al subsuorii simțeam așezarea fierbinte a fructului oprit, noi ne-am supus înțelegerii neștiute, încheiată fără participarea noastră, pe drum, între fantomele obscure care ne îmbată și ne adorm și ne îmbrâncesc în răcoarea caldă a uitării de sine.

Când ne-am recunoscut și ne-am adus aminte de ființele noastre adevărate și de comandamentele morale, se făcuse târziu și mâhnirile ne strânseră și mai mult înlăuntrul fără-de-legii noastre și în alcov. Beta mă iubi din acel moment, exclusiv pe mine și cu o nepăsare de primejdie și cu o franchețǎ care constituie în societatea organizată și păzită de lege și judecător, cavalerismul și vitejia femeii cu adevărat îndrăgostită.

Ea suia în apartamentul meu la orele cele mai nepotrivite, ca o panteră, flămândă de câteva ori pe zi și aducea întotdeauna în sacul ei de mână, cu oglindă și creioane de buze și de sprincene, un nimic naiv și ridicol, argumentând că este făcut de mâinile ei, cu sentimentul de religiozitate al călugăriței convinse, care oferind un mir, afirmă că a fost sfințit.

— Tu ești visul meu realizat, spunea Beta, transportată de ideea selecțiunii și mândră în acelaș timp că a colaborat la realizarea mea. Simt lângă tine ca un zefir de primăvară. Pentru o mângâiere a ta, îmi dau toată viața! suspina Beta cu un accent literar însă sincer. Tremur de teama că o să te pierd, îngâna Beta, scoțând din geantă o cămașă de păpușă, o pernă mică de forma pisicii, pentru înfipt ace cu gămălie, o batistă de 5 cm. pătrați sau o floare tăiată în mătase.

Adeseori, Beta recita din Lamartine sau căuta fraze personale despre clarul de lună din balcon, despre Alpii ridicați cu vârfurile la ceruri, peste Léman, ca ugerii cu sfârcuri multe ai unei lupoaice apocaliptice, răsturnată sub mângâierea spinoasă a stelelor albe. Ea îmi atribuia puteri care mă intimidau, îmi rezerva calificativele zeilor înspăimântătoare, se tăvălea cu rugăciuni de sclavă pe covoare, se apropia de mine în genunchi, îmi săruta mâinile păroase, se despletea peste mine și gura ei rece și frumoasă ca o piersică despicată cu sâmburele de sânge, mâcelărea stăruitoare și damnată rezistențele mele, ca o fiară albă.

Când se ivea timpul să se întoarcă, o imensă teroare se pogora în mădularile mele. Beta începuse să mă sperie ca un păianjen și să mă alunge ca un miros puturos. Pe măsură ce buzele ei dulci se făceau mai șoptitoare, pe măsură ce mângâierile i se vădeau mai dibace și palmele ei puneau în vibrare mai potrivit strunele viorii mele, pe măsură ce o doream mai mult, frământată, gemută, mistuită și bolnavă de semuitoarea agonie, necazul meu se ridica mai sus și amenința mai tare fulgerul mâniilor mele acumulate.

Transportat prin poeme, poemele mă scârbiră. Tîrît prin cărți, cărțile mă desgustară. Nu mai putui suferi glicinele, florile, detestai Alpii și Lémanul, evitam luna, ocoleam umbra și în odaia mea auzeam sunete de lanțuri. Poeții nu au scris așa cum au simțit. Viața trebuie desfigurată și coruptă și adevărul plat și elementar trebuiește dislocat și falsificat ca să existe.

Intr'o seară Beta se plânse:

— Nu știu de ce toată lumea se ferește de mine. Mă silesc să mulțumesc pe fiecare. Nu jignesc pe nimeni. Duc mâna să mângâi o suferință și suferința îmi ia mâna și mi-o aruncă. Unica mea fericire este că mă iubești tu, tu ești fericirea mea fără umbră. Sufletul tău e delicat și atent. Ce-mi pasă la urma urmelor de toți ceilalți: vino, vino, vino să te sărut !

Mă dusei și fui sărutat, asfixiat. Și pe când Beta își culegea răzbunările și mulțumirile din insul meu, fără o pauză și fără un răgaz, în mine se desbătea problema sincerității în iubire și se juca tragedia carității necesare.

Beta zise :

— Ești al meu pentru totdeauna și definitiv.

Și tocmai atunci reflexiunea hotărise:

— Tâmpitule ! fă tot ce poți și scapă !

Și noul angajament al Betei „pentru totdeauna" înfiorându-mă, angaja răspunderea mea încă odată și mi-era groază de durerile nevinovate, de un dezastru moral, funest femeilor iubite. O sărutai părintește pe frunte, consimțind o prelungire a sacrificiului și Beta avu iluzia că o sărută un adorator înămolit în amor.

Cei care pricep mai mult, mi-am zis, sunt datori să sufere mai mult. Mă voi resemna să rabd: sunt dator. Voi considera-o ca pe o soră adevărată, de care nu mă pot despărți.

— Dacă ai procedat întotdeauna așa, zise unul dintre prietenii adunați la masa cu cafele, dragă Doctore, trebuie să ai o grămadă de surori adevărate.

Doctorului nu-i plăcu prea mult calitatea acestui soi de spirit.

— In sfârșit, cum ai ieșit din încurcătura morală ? întrebă o doamnă de la masă.

— Bărbatul e de fapt un animal ticălos, răspunse Doctorul. In mod cu totul reflex, m'am mutat într'o bună zi într'altă localitate fără să spui nimănuia nimic. S'au împlinit patru ani... Beta a iubit de atunci un ofițer de marină, un arhitect, un boxeur — și pe bărbatul ei...

T. ARGHEZI

EXPOZIȚIA STELA RĂDULESCU

O bună elevă a școalei românești, d-șoara Stela Rădulescu, și-a deschis într'o sală a Ateneului, cea dintâi expoziție personală.

Mărturisind o serioasă orientare, cu sinceritate de colorit și cu siguranță în desen, d-șoara Stela Rădulescu expune flori, portrete, naturi moarte, piesagii și motive de decorațiune.

Fără o paletă prea bogată, și cu destule șovăiri, artista aceasta știe totuș să fixeze o fizionomie nefalsificând expresia, și știe să compună schematic o pânză.

Sunt de bună seamă, unele naivități cari ar fi putut să lipsească ; de pildă, alăturarea obiectelor cari alcătuiesc o natură moartă, — sau anumite nuanțări de ilustrație, în peisagii. Sunt portrete în cari artista a fost poate prea mult

Stela Rădulescu — Danciu Ursarul

și dăunător obsedată de poză, ori de realizarea aproape fotografică.

Pasta nu se diferențiază pentru accentuarea valorilor de umbră, și tonurile de cele mai multe ori șterse, nu izbutesc să înlăture unele stridențe (cele două Studii de Toamnă).

Bucata „Danciu ursarul" însă, desenele și câteva — puține — bucăți în cari cromatica își găsește drumul cel bun, ne îndreptățesc să așteptăm dela domnișoara Stela Rădulescu lucrări mai bune

h. b.

DR. H. KRONCKE [1]

Despre structura materiei

Dacă se umple o tingire cu nisip, suprafața acestuia rămâne destul de neregulată însă neschimbătoare câtă vreme tingirea e în liniște. O bombă de fier pusă pe nisip abia se înfundă puțin. Dacă se pune însă tingirea pe o scândură,

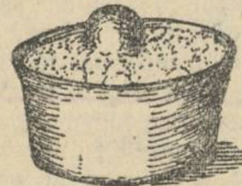

Fig. 1. Tingire cu nisip. O bombă de fier se înfundă numai puțin.

pe care s'o mișcăm cu sgâlțâiri repezi în toate părțile, firele de nisip se pun în mișcare: suprafața nisipului alunecă tot mai mult, deoarece fiecare grăuncior caută să ocupe un loc cât mai adânc și bomba cade curând cu totul în nisip. Dacă ceva mai înainte s'ar fi pus pe fundul vasului o piramidă de lemn, aceasta s'ar fi tot ridicat, până „să plutească" pe nisip.

Nisipul se comportă așa dar în totul ca un lichid, când îngrijim ca printr'un mijloc oarecare să ținem grăuncioarele lui în continuă mișcare; de fapt de multă vreme

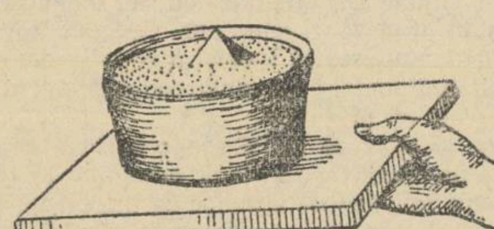

Fig. 2. Tingirea cu nisip e sgâlțâită. Suprafața devine plană, bomba grea cade la fund, o bucată de lemn ascunsă în nisip se ivește.

se știe că un lichid e format din o mulțime enormă de grăuncioare mișcătoare și care se atrag unul pe altul. Prin această cunoștință se explică fără greutate toate proprietățile cunoscute ale unui fluid: suprafața orizontală, apăsarea egală în toate părțile, curgerea și producerea de valuri, precum și evaporarea, scurgerea unui curent electric și multe altele.

Un lichid se poate căpăta însă din orice materie; din corpuri solide prin încălzire, din gazuri prin răcire — și așa se impune ideia că constituire din părticele mici alăturate nu au numai lichidele ci toate corpurile, fie solide, lichide ori gazoase. Starea de agregație a unei materii, care este determinată de temperatură, atârnă așadar numai de iuțeala mai mare ori mai slabă a părticelelor sale. Această concepție se întâlnește la unii filosofi greci și romani, fără să iasă însă din domeniul ipotezei. Numai prin desvoltarea fizicei și chimiei în al 19-lea secol ea a câștigat din ce în ce mai mare importanță, pentrucă se constată tot mai clar, că prin ea se pot lămuri datele experimentale fără contrazicere. Așa că această concepție, care mai întâi era socotită ca o „ipoteză de lucru" comodă, despre care nimeni nu credea că ar corespunde realității, s'a consolidat tot mai puternic cu vremea și astăzi formează baza tuturor științelor naturii.

Părticelele mici, din care e constituită materia, se numesc *molecule*. Toate corpurile pe care le cunoaștem sunt clădite din molecule diferite și se poate bănui că numărul soiurilor de molecule existente pe pământ se poate exprima numai cu cifre astronomice.

Imaginea se simplifică considerabil când se cercetează și analizează chimicește diferitele materii, adică se stabilește din ce materii mai simple sunt constituite. De pildă, apa este compusă din 2 gazuri: hidrogenul și oxigenul, ambele făcând parte de altfel din colosal de multe corpuri. Fiecare moleculă de apă e constituită din 2 părticele de hidrogen și 1 de oxigen. Hidrogenul ca și oxigenul nu se mai pot însă descompune chimicește prin vreun mijloc. De aceia asemenea substanțe se numesc elemente chimice și părticelele lor se numesc *atomi*.

Chiar din secolul trecut s'au deosebit tot mai multe elemente chimice, diversitatea lor era incomparabil mai mică decât a moleculelor. Spre anul 1900 se cunoșteau cam 80 elemente diferite sau specii de atomi, la care de atunci încoace s'au mai adăugat și altele. Numărul total al elementelor ce există pe pământ, atât cât știm astăzi, nu e mai mare ca 92.

Cuvântul *atom* vine din grecește și înseamnă ceva care nu se poate divide sau mărunți. Să spunem depe acum că această părere despre atomi nu se mai poate susține de câțiva ani, totuși numele nu s'a schimbat, pentrucă el s'a încetățenit așa că nici nu ne mai gândim la sensul lui primitiv.

Cât de mari sunt însă atomii? — ar putea întreba cu drept cuvânt vreun cititor înclinat a crede numai ceiace a văzut cu ochii. Atomii nu se pot dealtfel vedea, căci ei sunt cam de o mie de ori mai mici ca o undă de lumină și de aceia chiar cu cel mai bun microscop nu e posibil să privim *direct* figura unui atom. Totuși se poate *indirect* determina precis mărimea atomului și exactitatea determinării nu lasă nici o îndoială de oarece mai multe procedeuri, fundamental deosebite, au ajuns la aceleași rezultate. In figura 3 sunt reprezentați câțiva atomi măriți cam de 100

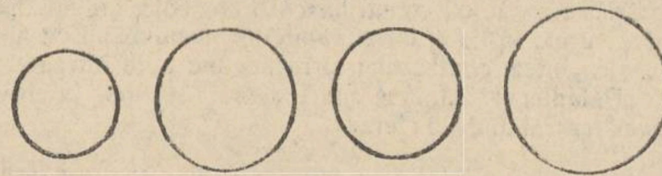

Fig. 3. Atomii de carbon, hidrogen, oxigen și sodiu măriți de 100 milioane ori (nu s'a ținut samă de amănuntele constituției atomilor).

milioane ori, ca să ne dăm seama de mărimea atomilor unii față cu alții. Nu trebue însă a ne închipui cumva atomii ca niște bombițe masive, pe care să le asemănăm cu niște alice de oțel sau de fildeș.

La început se credea în adevăr, că atomii chimici sunt unități care nu se pot desface în părticele, și din presupunerea că atomii sunt bombițe complect rotunde și elastice, se puteau explica un mare număr de fenomene la gazuri. Un număr tot mai mare de fapte și rezultate experimentale au condus la ipoteza, că atomii chimici nu sunt cele mai simple elemente constitutive ale materiei. Așa, de pildă, toți atomii cunoscuți se pot rândui după greutatea lor în o serie, căci greutățile atomice relative se puteau calcula încă de multă vreme. Se constată, că la o asemene rânduire se formează unele grupe, în care se repetă totdeauna elemente cu aceleași proprietăți. Afară de aceasta multe elemente au o greutate atomică, care e tocmai sau aproape tocmai un multiplu întreg al celei mai ușoare dintre greutățile atomice, adică a hidrogenului.

Din aceste și diferite alte considerații se bănuia de mult, că atomul chimic este constituit din părticele mai mici. Dar descoperirea razelor radio active, cercetarea razelor Röntgen și o serie de cercetări, care s'au întreprins în acest scop, au ajuns la o imagine foarte amănunțită despre constituția atomului, care cel puțin în linii generale trebue să fie reală, de oarece cu ajutorul ei ne putem explica foarte multe fenomene fizice și chimice, fără excepțiuni.

După cunoștințele noastre actuale fiecare atom e compus din două feluri de elemente constitutive, mici și încărcate cu electricitate, anume un *nucleu*, din părticele pozitive și un mic număr de părticele negative și în jurul acestui sâmbure mixt, la oarecare depărtare, se învârtesc o serie de părticele negative. Părticelele negative au fost descoperite mai întâi și numite *electroni*. Pentru părticelele pozitive nu e încă adoptat un nume de toți fizicienii; aici îl vom numi *Proton*. Sarcinele electrice a unui electron și a unui proton sunt egal de mari însă de nume contrar, din contra massele ambelor părticele sunt *foarte diferite*, un proton fiind de 1845 ori mai greu ca un electron.

Protonii și electronii cuprinși într'un sâmbure trebue să ni-i închipuim foarte înghesuiți. In jurul acestui sâmbure se mișcă electronii exteriori pe orbite diferite, circulare și eliptice, pe care ni le putem închipui formând niște sfere îmbucate una în alta. Diametrul sferei celei mai exterioare pe suprafața cărei încă se învârt electroni, e socotit ca diametrul atomului.

Atomul întreg se poate deci asemăna cu un minuscul sistem planetar, format din un sâmbure ca soare și o serie de electroni în rotație ca planete. De am putea prin vreun fel de microscop puternic să privim un atom așa ca elementele lui să fie vizibile, am constata că un atom, pe care l-am reprezentat în figura 3 ca o sferă, în realitate e un spațiu gol, în care electroni, separați mult unul de altul, se învârtesc în jurul sâmburelui, de o massă mai mare, dar tot foarte mic.

Ar fi să mergem prea departe, dacă am căuta să scoatem toate urmările din această concepțiune despre structura atomului. Dar pentrucă experimental s'a dovedit tocmai suspomenita transparență a materiei, care în primul loc pare neprobabilă, se va descrie aici o experiență celebră, din care se va dovedi constituția atomului din părticele mult depărtate între dânsele.

O materie radioactivă, Radiul de pildă, împroașcă părticele mici, grele, așa numite particule *alfa*, cu o iuțeală foarte mare; în afară de acestea particule *beta* și în fine

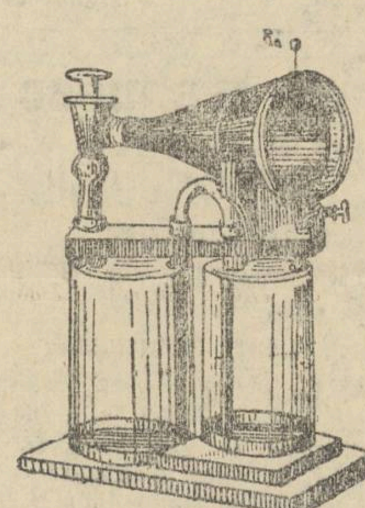

Fig. 4. Aparat pentru urmărirea drumurilor părticelelor alfa, după *Wulf*.

raze-*gama*. Aici ne interesează numai particulele alfa, pentru că drumul lor se poate observa în chip destul de lesnicios. Dacă atinge o asemenea particulă alfa un atom, atunci îi smulge unul ori mai mulți electroni, care câtva timp rătăcesc liberi. Pentrucă originar atomul avea tot atâția electroni cât și protoni și de aceia era neutru, el capătă o încărcare pozitivă, când i se sustrag unul ori mai mulți electroni, care sunt încărcați negativ. Astfel de resturi încărcate pozitiv servesc acum ușor, cum s'a observat încă de multă vreme, ca sâmburi de condensare a apei din aerul încărcat cu aburi. E cunoscut că în aer complect lipsit de praf se poate evapora o mare câtime de aburi fără a se face ceață. Se zice că aerul e suprasaturat cu aburi. Dacă într'un mod oarecare se împrăștie praf în aer, părticelele de apă se precipită pe grăuncioarele de praf și formează în jurul acestora câte o picătură mică de tot, care în cantități mari dau ceața.

Tot așa cum se condensează aburii de apă pe firicele de colb, se condensează aburii în picături și în jurul atomilor încărcați pozitiv. Deoarece picăturile luminate lateral și privite pe un fond întunecat se pot vedea tot așa de bine cași firicelele de praf luminate într'o cameră întunecată în lungul razei de lumină, avem posibilitatea să urmărim cu preciziune drumul unei părticele alfa printr'un gaz. Experiența, care evidențiază această posibilitate, se datorește lui *E. Wilson*. In figura 4 e o formă simplă a unui aparat de demonstrare, după datele profesorului Th. Wulf. Ambele cilindre de sticlă servesc pentru formarea aerului saturat cu aburi, care este îndreptat spre leică. In această leică cu suprafața lăuntrică înegrită, se găsește o bucățică de materie radioactivă pe o vărguță de metal Ra. Dacă prin o pompă se aduce aer suprasaturat cu aburi în atmosfera complect curată de pulberi din leică, se constată, după o puternică iluminare laterală, dungulițe luminoase, care pornesc din preparatul de radiu în toate părțile. Acestea sunt drumurilor particulelor alfa prin aer.

In figura 5 sunt redate câteva din asemenea raze alfa

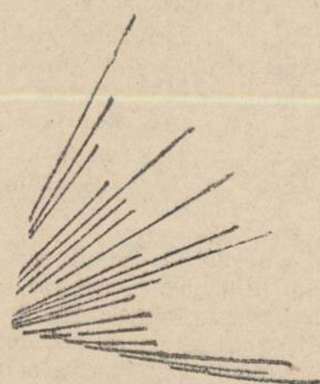

Fig. 5. Reprezentarea câtorva drumuri a părticelelor alfa, cum se pot observa în aparatul din fig. 4.

1. Din revista germană „Kosmos" din Decembrie 1926.

după Wilson. Surprinzător este că pe un drum destul de lung mişcarea se face în linie dreaptă. Deoarece numărul şi diametrul atomilor dintr'un centimetru cub de aer se cunoaşte precis, se poate calcula cât de mulţi atomi au întâlnit la fiecare centimetru de drum particulele alfa. Dacă atomii de aer ar fi mici bombiţe tari, particulele alfa n'ar fi înaintat nici un milimetru fără o abatere din drumul drept, precum o bilă de biliard nu-şi poate face drum prin o grupă de alte bile, chiar când aceste nu sunt aşa de des aranjate. (fig. 6). De fapt particulele alfa sboară mai mulţi centimetri

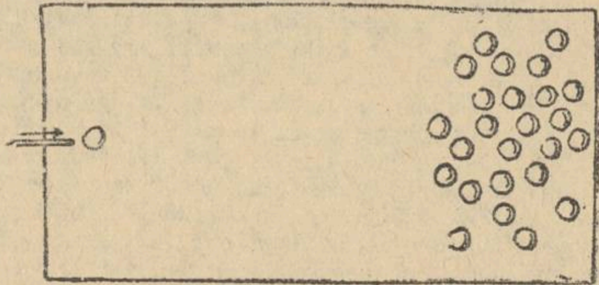

Fig. 6. Bila de biliard nu pătrunde în roiul de bile, chiar dacă iuţeala ei ar fi ori cât de mare.

prin aerul supus presiunii obişnuite. O socoteală mai precisă dă rezultatul că particulele alfa ating numai 1/200000 din atomii care se găsesc în drumul lor. Suntem dar constrânşi să afirmăm că aceste părticele alfa au străbătut prin 200.000 atomi înainte de a fi întâlnit unul care să le abată din drum. Această abatere e de regulă foarte mică, câtă vreme iuţeala particulei alfa e mare. In scurtă vreme însă această iuţeală se micşorează din pricina repetatelor întâlniri cu atomii şi la urmă ajunge aşa de mică, încât o schimbare observabilă are loc la ciocnirea cu un atom mai depărtat. Deaceia se observă adeseori la sfârşitul unei raze alfa o destul de puternică îndoire.

E foarte surprinzător că şi corpurile care ni se par tari sunt formate din aceleaşi elemente goale, care pe lângă aceasta sunt în necontenită mişcare mai mult ori mai puţin iute. Se admite că electronii planetari ai sâmburelui atomic se învârtesc *foarte repede;* diversele sisteme atomice trebue prin urmare să se ciocnească când se apropie mult unul de altul, mai cu seamă că şi sarcina electrică a electronilor ajută. Cum cineva trebue să se păzească de o praştie, când se apropie de drumul ei circular prea mult, pentrucă are efectul unui disc circular, deşi praştia ocupă numai un mic loc în spaţiu, tot aşa trebue să ne imaginăm şi un atom. Ca diametru al său trebue să socotim cercul cel mai extern pe care-l parcurge un electron.

Şi pentru a da ca încheere, o idee de mărimea protonilor şi atomilor, notăm, că un milion de protoni sau electroni, rânduiţi în linie dreaptă fără intervale, reprezintă diametrul unui atom, şi că un milion de atomi în rând abia prinde întinderea unui milimetru.

Tradus de T. A. B.

Cărţi cari trebuesc citite:

Recomandate de „Bibliofila" str. Wilson No. 1 (Fundaţiunea Carol I)

CARŢI ROMANEŞTI

Reigis Eugen, Melodiile tăcerii, Poezii. — *A. Toma,* Poezii. — *Baras Jean,* Porcelanul.

CARŢI FRANCEZE

Deberly H., Le supplice de Phèdre. Prix Goncourt 1926. — *Carillo E. Gomez,* Fès ou les nostalgies andalouses. *Frapié L.* La divinisée. — *D'Houville G.* Chez le magicien. — *Supervielle,* Le voleur d'enfants. — *Gérard.* La vie amoureuse de M-me de Genlis. — *Ajalbert Jean,* La passion de Roland Garros. — Chansons des Geishas (Trad. pour la première fois du Japonais). — *Schlumberger G.* Récits de Byzance et des Croisades. — *Bloch, J.-R.,* Le dernier empereur. — *Réville A.* Jésus de Nazareth (études critiques). — *Paillière A.* Le sanctuaire inconnu. — *Naudeau,* L'Italie fasciste ou l'autre danger. — *Sainte-Beuve,* La littérature Française des origines à 1870 vol. IV: 17-e siècle; Vol. V: 18-e siècle.

Oeuvres complètes de *H. de Balzac.* Reeditat după renumita ediţie Houssiaux cu gravuri tipărite după clişeele originale din timp de: Johannot, Neissonier, Gavarni, Daumier, Monier, Bertail, Nanteuil, etc. — Oeuvres complètes illustrées *D'Anatole France.* Compoziţii de Carlégle, gravate în lemn de Latour (Au apărut până acum opt volume.)

CARŢI BIBLIOFILE

Audin M. Le livre 1) Son architecture, sa technique 2) Son illustration, sa decoration. — *Baudelaire,* Les fleurs du mal (3 vol. Collection des poètes maudits). — *Anatole France,* Pierre Nozière (Eaux-Fortes de Vigoureux.)

Citiţi *Vient de Paraitre* revista lunară de literatură, artă şi ştiinţă. Abonament anual lei 100 — în loc de 360.

CARŢI GERMANE

Dacqué E. Natur und Seele. Ein Beitrag zur magischen Weltlehre. — *Dessoir Max, Der Okkultismus* in Urkunden *Mauthner Fr.* Wörterbuch der Philosophie. — *Pannwitz R.* Kosmos Atheos. — *Recha E.* Tangaloa, Ein Beitrag zur geisigen Kultur der Polynesier. — *Siegel C.* Grundprobleme der Philosophie. *Wahle R.* Die Tragikomödie der Weisheit. Die Ergebnisse und die Geschichte des Philosophierens. Neu 1) *Der kleine Toussaint-Langenscheidt Englisch* in 20 Lectionen.

Bauhausbücher: Gropius W. Internationale Architektur. *Klee P.* Pädagogisches Skizzenbuch. — Ein Versuchshaus des Bauhauses. — Die Bühne im Bauhaus. — *Piet Mondrain,* Neue Gestaltung. — Doesburg *Th. v.* Grundbegriffe der neuen Kunst. — *Moholy-Nagy,* Malerei, Photographie, Film. — *Kandinsky W.* Punkt und Linie zu Flächte.

Welteislehre: Fischer H. Rätsel der Tiefe. Die Entschleierung der Kohle des Erdols und des Salzes. Weltwenden. — Valier M. Der Sterne Bahn und Wesen. — *Voigt H.* Die Welteislehre und ich. — *Fauth Ph.* Mondesschiksal.

Reise-Werke: Philby H. Das geheimnisvolle Arabien. — Stefanssen, Das Geheimnis der Eschimos. — *Norden H.* Auf neuen Pfaden im Kongo.

Afară de cărţile de lux şi curente, sus anunţate, cât şi o bogată colecţie de estampe (aquaforte, gravuri în lemn etc.) la „Bibliofila", strada Wilson No. 1 (Pal- Fundaţiei Carol I) se găseşte sau se poate procura orice carte în orice limbă în condiţiunile cele mai avantajoase.

Vizitaţi expoziţia de gravuri in „pointe-sèche" de H. Boutet (Paris, 1851—1910) maestrul graţiei feminine din sfârşitul secolului trecut, în Bibliofila, str. Wilson No. 1.

Cronica cinematografică

După marele succes al cinematografiei germane obţinut cu „Faust", aşteptam cu îndreptăţită nerăbdare filmul „Carmen", anunţat încă de astă toamnă ca o mare biruinţă a artei franceze.

Prestigios, realizat cu o tehnică savantă în care trucurile şi efectele de reflector au o largă parte, „Faust" forţa admiraţia: „Carmen" o cucereşte tocmai prin lipsa oricărui truc şi prin acel deosebit simţ al proporţiilor şi al bunului gust care etichetează orice film francez.

Mai cunoscute de marele public ca opere muzicale decât literare, şi Faust şi Carmen au fost însă filmate de regisorii lor, după cum era şi just, după textul originar.

Se povesteşte în privinţa aceasta o anecdotă nostimă: Inainte de a începe turnarea lui „Carmen", Jacques Feyder, regisorul, explica viitorilor interpreţi subiectul dramei şi caracterul personagiilor. Interpreta principală, care văzuse opera, protestă, şi îşi expuse părerea ei cu totul diferită. Regisorul încercă s'o lămurească:

— Aşa ar fi, dacă aş avea intenţia să filmez libretul operii. Dar eu nu mă iau decât după nuvela lui Prosper Mérimée.

Indărătnică, Raquel Meller nu cedă:

—Aşa ? Atunci chiamă-l aici pe domnul ăsta Mérimée şi să spuie el cine are dreptate: eu sau dumneata?

Nu ştim în ce fel a conceput Jacques Feyder rolul Carmencitei; fapt este că Raquel Meller i-a dat o interpretare diferită nu numai de a cântăreţelor de operă, dar şi de acea a eroinei lui Mérimée.

Gitana cu ochi de foc şi sânge aprins, care calcă inconştientă pe inimile şi pe vieţile amanţilor ei, o vedem în film aproape îmblânzită, aproape ca orice femeie, nepăsătoare numai de propriul său destin, victimă în acelaş timp cu victimile sale, astfel, cu toate că-i atât de frumoasă, îţi pare mai mult o întâmplare decât o fatalitate că împrăştie atâta patimă şi atâtea nenorociri în jurul ei.

In celelalte roluri apar actori secundari, întunecaţi de fascinanta figură a primei interprete.

Din scenele cele mai frumoase ale filmului notăm: urmărirea contrabandiştilor în munţi care te ţine încordat pe scaun un act întreg, apoi scenele de stradă — înghesuiala în urma Carmenei arestată, căutările lui don José, noaptea, — şi mai ales dialogul dintre Carmen şi don José pe zidurile Sevilei, la prima lor întâlnire de dragoste.

Incheind, ne gândim cu părere de rău că, pentru cea mai neinsemnată piesă a celui mai mic teatru, un cronicar dela fiecare gazetă se transportă s'o asculte, pierde o noapte, apoi o zi ca să umple uneori câte două coloane, pe când filme ca *Faust, La femme nue* şi *Carmen,* pentru cari s'a cheltuit atâta inteligenţă, pricepere şi atâta adevărată artă, rămân nerelevate (nu vorbim de reclame) ca şi cum ar fi mereu aceleaşi producţii şchioape dela începuturile cinematografului.

Poate să fie şi acesta unul din motivele pentru care industria românească de cinematograf, lipsită de încurajare şi de îndrumările cronicarilor dezinteresaţi, nu şi-a putut lua încă avântul dorit, cu tot începutul promiţător din anii trecuţi.

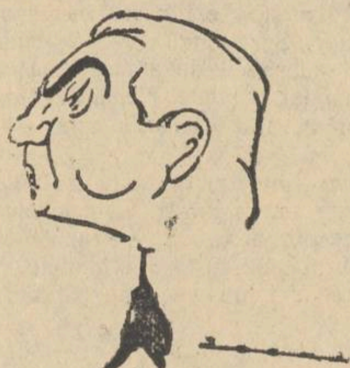
A. G.

Cronica teatrală

Teatrul Naţional a reluat după treisprezece ani „Păianjenul", cea mai bună comedie a d-lui A. de Herz.

Improspătată cu unele mici modificări, în scenele de ansamblu cu deosebire, piesa aceasta ar putea să rămână şi una din cele mai izbutite comedii din repertoriul nostru original.

Concepută într'o admirabilă tehnică teatrală, bogată în cuvinte de spirit, în situaţii comice şi amuzantă prin verva susţinută a personagiilor, comedia d-lui Herz, rezumă minunat spiritul, moravurile şi caracterul societăţii noastre burgheze, cu bârfelile şi sentimentalismul ei ridicol — şi autorul ştie să adapteze stărilor sufleteşti o atitudine de generoasă înţelegere.

A. de Herz

Situaţia dramatică propriu-zisă nu e sacrificată valului de ridiculizare în care abundă comedia. Sunt scene în cari dialogul se încordează, tensiunea se transmite situaţiei, iar emoţia sinceră a celor două personagii principale, în ultimul act, adânceşte o mai largă semnificaţie a intenţiei autorului.

D. Herz ştie că construiască o comedie, creind tipuri logice cu ele înşile şi cu acţiunile lor, conducând cu abilitate elementele conflictului şi închegând acte întregi.

„Păianjenul" rămâne până astăzi, cel mai întemeiat succes teatral al d-lui Herz.

* * *

Interpretarea a păstrat unele elemente din vechea distribuţie.

Dintre cei noui, Pop Marţian a fost cu totul insuficient în rolul lui Victor Marosin, iar restul „tineretului" slab.

Bălţăţeanu a fost un Mircea Florini reţinut şi concentrat, mai mult chiar decât ar fi trebuit, — cu elan fără putere de convingere în scenele tari şi cu modulări de glas cari aduceau prea mult aminte de Tony Bulandra.

Pe doamna Jeana Popovici-Voina pe care am urmărit-o la Cluj în câteva creaţiuni de seamă, — am revăzut-o cu interes.

Construind-o pe Mira Dăianu într'un complex psihologic de-o naivitate voită, dând adesea replica mai mult spre public decât partenerului, şarjând unele situaţii şi căutând prea cu stăruinţă efectele de exterior, d-na Popovici-Voina n'a putut realiza din acest rol o creaţie de forţa d-nei Maria Giurgea, dar s'a apropiat în bună măsură de sufletul adevărat al Mirei.

In d-na Popovici-Voina Naţionalul nostru a câştigat o ingenuă înzestrată cu bune resurse scenice, şi cu un talent matur, pe care directorii de scenă au datoria să-l cultive şi să-l ajute să se desăvârşească.

H. LAZU

Amintiri şi anecdote despre Bernard Shaw

Bernard Shaw s'a născut in Dublin, în 26 Iulie 1856. In 1876 vine la Londra şi se angajează în birourile Companiei Edison; în acest timp ia parte activă în mişcarea theosofică a d-nei Annie Besant, apoi în cunoscutele agitaţii fabieniste.

După aproape zece ani de gazetărie, plictisit, abordează teatrul, dar fără succes. I-a trebuit tenacitatea lui — specific irlandeză — pentru a învinge puzderia de obstacole ce i se puneau în cale. Un exemplu: prima lui piesă scrisă în 1885, n'a putut fi jucată decât în 1892; în 1893 scrise, după cererea unui impresar, o a doua piesă, — dar abia terminată şi „stăpânul" îşi spuse verdictul: era imposibil de reprezentat. Ii ceru alta; Shaw scrise *La profession de madame Warren,* îndeajuns de cunoscută. Impresarul o acceptă dar... o interzise cenzura. *La profession de madame Warren* a fost jucată, cu mare greutate, abia în 1902; astăzi, e drept, a făcut înconjurul lumii.

* * *

Spiritele lui Shaw trec cu uimitoare repeziciune, graniţele. Gazetele le relatează adesea, aşa precum cu douăzeci-treizeci de ani în urmă le nota pe cele ale lui Oscar Wilde. De altfel, pe bună dreptate; Shaw este în totdeauna delicios.

The Review of Reviews rugase pe cei mai cunoscuţi cetăţeni ai Marei Britanii să răspundă — era o anchetă sui generis—de câte ore de somn au nevoie pentru a-şi menţine la maximum facultăţile lor intelectuale. Bernard Shaw a trimis aceste rânduri:

„N'am încercat nici odată să-mi intensific facultăţile intelectuale, prin procedeie atât de periculoase. Dumnezeu ştie unde aşi fi ajuns. Nu sunteţi mulţumiţi de facultăţile mele aşa cum sunt? Pentru ce vreţi să adaug încă la intensitatea lor?"

* * *

In timpul unui prânz prezidat de Shaw, se vorbea despre ancheta pe care un mare cotidian londonez o făcuse printre lectorii săi: „Cari sunt cei mai mari oameni ai Angliei?" Răspunsurile dăduseră următorul rezultat: în frunte Bernard Shaw, apoi Lloyd George şi al treilea Charlie Chaplin.

Un comesean se adresă marelui irlandez, întrebându-l ce zice de această tovărăşie.

— Nici o obiecţie pentru Chaplin, răspunse Shaw.

* * *

Una din cele mai „mari" case din Londra. Invitaţii trecuseră în fumoir, se vorbea despre teatru. Şi cum Bernard Shaw era de faţă, se vorbea, desigur, în cuvinte elogioase, despre opera lui.

— Nu toată lumea este de acord cu d-voastră, întrerupse marele dramaturg. Să vă spun o anecdotă strict autentică: De curând, directorului unui teatru unde de trei luni mi-se joacă piesele, i-se prezentă dulgherul întreprinderii. Bravul om cerea o mărire de salariu.

— Dar munca d-tale nu-i prea grea, răspunse directorul; nu ai decât de montat pe ici, pe colo. Şi apoi, gândeşte-te la avantajul de a vedea gratuit, în fiecare seară, piesele d-lui Shaw.

Dulgherul ridică disperat ochii în tavan şi zise suspinând:

— Dar tocmai de aceia merit o leafă mai bună.

Copii, cereţi
Biblioteca „TINERETUL"
Pentru copii şi tineret
Director: N. BATZARIA
Au apărut până acum:
No. 1. REGELE RÂULUI DE AUR, de John Ruskin. In româneşte de N. Batzaria.
No. 2. CLOPOTUL FERMECAT, poveşti originale de Ali-Baba
No. 3. FLUERUL NAZDRĂVAN, poveşti traduse din ruseşte.
No. 4. OF ŞI ŢEPELUŞ, poveste populară dela Românii din Macedonia, de N. Macedoneanul.
COSTUL UNUI NUMĂR LEI 5
No. 5-6-7-8. INCHISOAREA DE FLORI şi alte povestiri de MAX NORDAU. Traducere de N. Batzaria.
UN VOLUM DE 116 PAGINI. LEI 20
„LIR ŞI TIBIŞIR"
Un foarte elegant volum cu 100 desene minunate
PREŢUL LEI 15

Un nou tiraj din romanul
SUB FLAMURA ROŞIE
DE DEM. THEODORESCU
a putut face faţă noilor şi multiplelor cereri ale librăriilor şi depozitarilor din ţară.
Sub Flamura Rosie e romanul care a obţinut cel mai mare succes din ultimii ani.

Biblioteca „DIMINEAŢA"

LEI 60. — ZECE VOLUME

ADICA LEI 6.- în loc de LEI 8.—, 10.—şi 12 VOLUMUL

Suma de mai sus se va înainta prin mandat postal, la Administraţia ziarului „Dimineaţa", Bucureşti, Str. Sărindar 9—11, specificând pe cuponul mandatului numerele comandate. Volumele se vor expedia franco

Au apărut până astăzi următoarele numere:

No. 1. — **Războiul balcanic** de M. Sadoveanu.
No. 2. — **Diavolul** de I. Agârbiceanu.
No. 3. — **Spitalul** de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — **Mâna Vrăjită,** de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — **Crima Lordului Arthur Savile** de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — **Şeful gării** de A. de Herz.
No. 7. — **Lăcustele** de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — **Toamne de odinioară** de Gala Galaction.
No. 9. — **Fantezii humoristice** de Edgar Poe.
No. 10. — **Secretul lui Don Juan** de Rémy de Gourmont
No. 11. — **Nuvele** de Gh. Brăescu.
No. 12. — **Viaţa lui Eminescu** de Gala Galaction.
No. 13. — **Adio** de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — **Xanthis sau vitrina sentimentală** de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — **La Montmorency** de H. Sanielevici.
No. 16. — **Imprumutul răposatei** de Blasco Ibanez.
No. 17. — **Domnişoara Roxana** de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — **Viaţa în armată** de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — **Poeme** de Ştefan Petică.
No. 20. — **Zîna apelor** de Bojena Niemţova.
No. 21. — **Surpriza** de J. Dongorozi.
No. 22. — **Poveştile lui Hinu Ion** de Sandu Teleajen.
No. 23. — **Omul cu obrazu 'ncrustat** de Jak London.
No. 24. — **Flămânzii** de I. Ciocârlan.
No. 25. — **Lupii** de Eug. Boureanu.
No. 26. — **O sărutare** de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — **Homunculus** de Al. Ciura.
No. 28. — **Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia** de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — **Prima Turcoaică** de N. Batzaria.
No. 30. — **Patru cuvântări** de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — **Păianjenul** de Hans Heinz Evers.
No. 32. — **Faust,** tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — **Amintirile unui băiat de familie** de I. Petrovici.
No. 34. — **Tristan** de Thomas Mann.
No. 35. — **Amazoana,** culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — **Laguna** de Joseph Conrad.
No. 37. — **Descântecul** de I. Vinea.
No. 38. — **Crainquebille** de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — **Povestiri din Danemarca** de Drachmann (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — **In tren** de H. Sanielevici.
No. 41. — **Secretul contesei** de Regnier.
No. 42. — **Singurătate** de I. Agârbiceanu.
No. 43. — **Balzac şi Stendhal** de Brandès.
No. 44. — **Crima din str. Nopţii** de N. Davidescu.
No. 45. — **Livada de măslini** de Maupassant.
No. 46. — **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa.
No. 47. — **Din minunile instinctului la insecte** de J. H. Fabre.
No. 48. — **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman.
No. 49. — **Radeş** de D. N. Teodorescu.
No. 50. — **Werther** de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — **Domnul Şef** de Adrian Pascu.
No. 52—53. — **Profesiunea D-nei Warren** de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — **Cum am ucis pe Rasputin** de V. Purişkevici.
No. 56. — **Nebuna** de Octav Mirbeau.
No. 57 — **Plăpumarul chior şi Taurul alb,** de Voltaire.
No. 58. — **Gazda cu ochii umezi** de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — **Către timpuri mai bune** de Anatole France.
No. 60. — **Nevinovata** de Heinrich Mann.
No. 61. — **Clacă şi Robie** de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — **Odaia Ceasornicului,** de Georges Duhamel.
No. 63 — **O impuşcătură în ceaţă** de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — **Un şaizeci şi şasă,...** de Şalom Alechem.
No. 65. — **Livretul roşu,** de Luigi Pirandello.
No. 66. — **Familia Lewton,** de H. Sanielevici.
No. 67—68. — **Viaţa părintelui Vasile Fiveischi,** de Leonid Andreev.
No. 69. — **Văzute şi trăite,** de I. Petrovici.
No. 70. — **Drumeţul din Praga,** de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — **Floarea roşie,** de Voevolod Garşin.
No. 72. — **In tinereţe sau la bătrâneţe,** de. N. Batzaria.
No. 73. — **O lună de miere,** de Israel Zangwil.
No. 74. — **Patima iubirii,** de Rabindranath Tagore.

Zilele acestea va apare în Editura „Cugetarea"
MADONA DIN TREN
(LA MADONE DES SLEEPINGS)
de MAURICE DEKOBRA
Carte care are cel mai mare succes de librărie

CARȚI ȘI REVISTE

Mélanges de l'Ecole Roumaine en France.
1926. Première partie (Paris, Gamber, 7. Rue Danton)

Din această publicațiune periodică a școlii române în Franța, se poate vedea spiritul și metoda de lucru, a tinerilor erudiți români, din căminul dela Fontenay aux Roses, creiat și călăuzit de profesorul Nicolae Iorga.

Articolul prim al acestui volum: „L'Influence de l'oeuvre de Pierre-Mogila, archevêque de Kiev, dans les Principautés roumaines" de P. P. Panaitescu, atinge una din problemele de bază ale culturii românești: conflictul culturii occidentale cu cea grecească și indică influența curentului de renaștere al ortodoxiei de sub direcțiunea arhiepiscopului Kievului în țara noastră.

Știința istorică română, zice autorul articolului, privește în genere pe Petru Mogilă, ca pe un fiu înstrăinat de nația și cultura românească. Figura lui însă, așa cum se deseneazǎ în lumina concepțiilor sale și a activității sale culturală și politică, apar dimpotrivă, pe baza unei bogate și minuțioase documentări, ca unul din factorii cei mai însemnați din mișcarea culturală de pe vremea lui Matei Basarab și Vasile Lupu.

Admirator fervent al umanismului occidental, el caută să introducă în lumea ortodoxă cultura și știința latină din Apus, nu numai in dorința de a civiliza biserica ortodoxă ci și din considerațiuni izvorâte dintr'un întreg plan politic. Mai întâi el socoate că biserica ortodoxă nu-și poate afirma și apăra existența decât ridicându-se la acelaș nivel cultural cu biserica din Apus și înarmându-se așa fel ca să poată răspunde atacurilor împotriva doctrinei. Apoi sub influența lui Radzivill, conducătorul protestanților din Polonia și ruda sa prin alianță, el împinge pe ortodoxi, care stăteau de-oparte, să intre în Dieta nobililor polonezi spre a-și apăra libertatea credinței, afirmându-se însă în acelaș timp ca făcând parte integrantă din statul polonez. Or, în acele vremuri nimeni nu se putea amesteca în viața publică a Poloniei fără cunoștința limbii și o formație umanistă occidentală.

In sfârșit, el nu urmărea numai o politică națională ruteană ca arhiepiscop al Kievului, ci avea o concepție politică pentru întreaga lume ortodoxă. El socotea cultura slavonă și grecească drept o cultură insuficientă pentru creiarea unei civilizațiuni ortodoxe și urmărea realizarea vastului plan de eliberare a creștinilor de sub robia Turcilor, prin ajutorul și cu sprijinul Poloniei, unde a căutat să întărească partidul nobililor protestanți prin alianța de căsătorie cu ortodoxii din Moldova. Era o concepție protivnică efortului de expansiune a culturii grecești începută la sfârșitul secolului al XVI, sub presiunea Turcilor, care, sărăcind clerul grecesc, l'a silit să-și caute alte dioceze, peste granițele grecești, în lumea ortodoxă din Orient.

Atențiunea lui Petru Mogilă a fost mereu îndreptată spre Principatele române, atât prin faptul că însăși puterea sa politică în Polonia îi venea pentru că era prinț moldovan și deci, în legătură de înrudire cu toată nobilimea din Polonia prin legăturile acesteia cu familiile moldovenești, cât și din cauză că aci propaganda sa pentru o apropiere între ortodoxie și cultura occidentală găsea mediul cel mai prielnic și mai accesibil.

Influența sa în țările noastre nu este însă decât un scurt episod din conflictul între cultura occidentală și cea grecească în Orientul ortodox. In Rusia a izbândit curentul occidental, la noi cel grecesc.

Răsunetul imediat al influenții Kievului în țările române a fost înființarea imprimeriei, tipărirea psaltirilor pe timpul lui Matei Basarab și Vasile Lupu, influențarea personalității lui Udriște Năsturel și a mitropolitului Varlaam, precum și creiarea seminarului rutean dela Iași.

Durata acestei influențe, încheie autorul, a fost prea scurtă spre a pătrunde adânc in cultura românească și a infiltra îndeajuns ideia unei ortodoxii latine. Rezultatul adevărat a fost numai deșteptarea gustului pentru cultura teologică și dorința unei educații în acest sens, printre clerici, precum și un curent de cultură care a servit în oarecare măsură desvoltării ulterioare a poporului nostru.

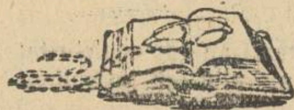
Articolul e minunat scris cu o claritate și un farmec care face să nu se simtă nicăieri greutatea savantei documentări din care a fost scos.

Al doilea capitol este interesanta corespondență a lui Emile Picot, fost secretar al regelui Carol, corespondență scoasă la lumină sub îngrijirea și cu priceperea d-lui Georgescu Tistu, care arată în introducerea sa toată valoarea acestor documente ca informații asupra „problemelor" de care era preocupată țara în acea epocă, precum și ca „vioiciune a descrierilor", relative la țara noastră din timpul primilor ani ai domniei regelui Carol.

Al treilea și ultimul capitol din acest volum de o așa serioasă erudiție și o metodă de lucru atât de sigură și de precisă, este studiul d-lui D. Murărașu asupra poeziei neolatine și a renașterii literelor în Franța, perioada dintre 1500 și 1549. Domnul Murărașu printr'un studiu amănunțit asupra mediului în care s'a desvoltat poezia neolatină și a operelor poeților din prima și a doua jumătate a secolului, stabilește valoarea producției literare din această epocă. El dovedește că poezia neolatină, departe de a fi o imitație a literaturii antice, este dimpotrivă o creațiune a sufletului francez din acea epocă, cu toate aspirațiile timpului, un *„produs natural al unei stări de spirit ajunsă la un anume grad de desvoltare"*, o pregătire a noui conștiințe trezită în Franța secolului al XVI-lea și care pe lângă aceasta își are propria ei valoare literară.

Volumul școlii române din Franța deși scris de specialiști și cu toată rigurozitatea științifică cerută, tratează probleme care interesează în deaproape cultura în genere și cultura românească în deosebi, într'o formă limpede, ușoară și interesantă, care face din acest volum o lectură captivantă și instructivă pentru oricine se interesează de cultură.

I. S.

Jean Richepin și sporturile

Cu moartea scriitorului francez Jean Richepin, dispare și unul din cei mai sinceri iubitori ai sporturilor, unul din poeții cari le-a cântat mai bine, mai entuziast.

Jean Richepin avea, de altfel, o statură mărcață, de atlet. El a practicat cu multă pasiune exercițiile fizice, cele mai variate și mai îndrăznețe, căci avea cultul corpului și pasiunea vigoarei, supleței, vitezei. Până în cea din urmă zi a sa, continua să-și facă, zilnic, exercițiile fizice, pentru ca mușchii să-și păstreze elasticitatea aceea care-i permitea lui, la 77 ani, să se măsoare cu cei tineri.

Când în 1887, Pierre de Coubertin organiză o mare campanie în favoarea renașterei exercițiilor fizice în aer liber, Jean Richepin își puse lira, entuziasmul și elocvența lui strălucitoare, în serviciul unei cauze pe care n'a încetat de a o servi prin versurile și faptele lui.

Intr'un remarcabil studiu, consacrat literaturii sportive contimporane și poeților sportului, Alphonse Séché a cules câteva poeme, in care Jean Richepin celebra beția sforțărilor fizice. Din una din ele „La Statue vivante", scrisă în 1902, reproducem aceste câteva strofe de remarcabilă vioiciune:

Je les plains, les purs cerveaux
A leur seul culte dévots,
Ignorant ce que tu vaux,
Et ta noble gymnastique,
O corps qu'ils ont en mépris.
Et dont je te dirai le prix,
Corps sain, vigoureux, bien pris,
Dur, souple, agile, élastique !

. . . .

Etre, au long d'un jour entier,
Chasseur, rameur, chalutier ;
Faire, ainsi qu'un du métier,
Des haltères, du trapèze ;
Sans peur d'y casser ses os,
Voler comme les oiseaux
Prendre les airs pour des eaux
Où l'on flotte et plus ne pèse.

Poema aceasta, Jean Richepin a spus'o cu multă căldură, la un concurs al Comitetului Național de Sport din Paris. In aceeaș seară, Richepin a mai spus o altă poemă „Les Surhommes" (Supraoamenii), scrisă în mod special pentru această ceremonie. Iată unele din cele mai frumoase pasagii, interesante mai ales prin cultura humanistă a poetului cât și prin frumusețea lor formală (le redăm în franțuzește, ca să nu știrbim nimic din frumusețea lor, cât și pentru rațiunea că toată lumea la noi, citește mai mult franțuzește, decât românește):

Non, le front ne perd point ce que gagne le torse.
Un tronc solide sous une solide écorce
Empêche-t-il qu'un arbre ait des fruits et des fleurs?
Le chêne aux larges mains berce des mids sifileurs.
Milon, qui porte un boeuf, le tue et le devore,
Est disciple—sais-tu de qui ?—de Pythagore.
Pour entendre un tel maitre et tout ce qu'il entend,
Il falait n'être pas une brute pourtant!
Eschyle fut boxeur. Sophocle fut athlète.
Cela, loin d'amoindrir leur gloire, la complète.
Auraient-ils chanté mieux en n'étant pas ainsi?
Et que dis-tu du grand Léonard de Vinci?
Sublime artiste en tout, profond savant, esthète?
L'idée a-t-elle donc mal germé dans sa tête
A cause qu'il avait les membres résistants
Et qu'il était le plus bel homme de son temps ?
Va, va! Si tu le peux dans tes mâles années;
Exèrce les vigueurs qui te furent donées,
Sans peur que ton esprit ait ton corps pour tombeau,
Même si le génie en toi met ton flambeau,
Tu vois bien que les feux n'en sont pas ridicules.
Pour être à bout de bras portés par des Hercules
Fils d'un monde ou le corps humain se rabougrit,
Laisse nos purs cerveaux, dont l'estomac s'aigrit,
Cultiver leur pensée en l'arrosant de bile.
Toi, tâche d'être grand sans végéter, débile;
Et, comme à l'heure, antique ou l'homme heureux, serein
Avait une âme haute et dans un corps d'airain,
Invoque, aux jeux au corps et âme, tu t'amuses,
Phoebos Appollon, dieu du Soleil et des Muses,
Inventeur de la lyre, accoucheur des cerveaux
Mais tout ensemble archer et dompteur de chevaux,
Qui se raidit, ainsi qu'un lutteur sur l'arène,
Pour mener droit son char à la quadruple rêne
Et, lorsqu'il veut vider son carquois lumineux,
Tend des muscles de marbre où se gonflent des neuds.

Când după războiu, se deslănțui o mare mișcare în favoarea sporturilor, Jean Richepin se puse în capul acelei mișcări care avea drept scop de a lega intim arta cu sportul. El găsi atunci ocazia să aplice o formulă, care-i era scumpă: „Elargir l'art par le sport, et ennoblir le sport par l'esprit". G. B.

Europa dansează

Am schimbat o țară după alta, m'am dus din Capitale în provincie, din orașe mari — în cătune Pretutindeni, două lucruri rămân aceleași: bransa coaforilor și epidemia dansului. In ce privește dansul — Europa și America sunt într'o alianță de nedesfăcut. Oameni cu totul diferiți ca religie, cultură, națiune, profesie, vârstă — se dedau la foxtrot, shimmy și charleston. Sub această Treime modernă ieșită din jocurile Negrilor, fiecare punct populat de pe toate continentele și-a amenajat dancinguri speciale, introducând dansul și în restaurante, cafenele, baruri. Dansează tineri și bătrâni, frumoși și pociți. Se ciocnesc — bancher cu funcționar, senator cu alfons. Oricine are smoking sau haină „de vizită" și plătește intrarea — devine client obișnuit al dancingurilor. S'a și elaborat un gen special de dancing, un tip „standardizat" de localuri și de mulțime. In spelunca marinarilor din Marseille, in restaurantul luxos din Nizza sau Monte-Carlo, pretutindeni aceiași orchestră de jazz-band în colț, lampioane chineze în tavan, baloane colorate în mâinile dansatorilor, și un june iute în frac, săltând în fața orchestrei, bătând din tălpi și strigând niște vorbe absurde „englezești". Acest gen naște o profesiune neauzită încă: dansatori plătiți, câțiva în fiecare dancing, îmbrăcați „ireproșabil", „frumușei" și „pasionanți". Aceștia întâmpină la ușă pe „doamnele solitare" și le oferă servicii ca dansatori, pentru care o bancnotă boțită de 50 sau 100 franci li se strecoară în mână la sfârșitul seratei. Bătrâne astmatice, vopsite, strânse în corset, dansează sufocându-se, în brațele acestor tineri eleganți, cumpărați pentru toate dansurile acestei seri. Shimmy și foxtrott s'au și învechit. Charleston domnește pretutindeni, însă va apune până la finele actualului sezon, fiindcă vine din America un dans cu totul nou care va fi dansat de trei dansatori.

Cine l'a inventat? Dar cine a inventat charlestonul? — Intr'o zi la New-York, la un cinema, antreprenorul a scos din arhiva filmelor o piesă veche rulată acum vreo 20 ani: malul unui râu, cocioabele Negrilor, podul primitiv pe care Negrii duc colții enormi, albi de elefant, și dansul Negrilor bătrâni, goi, din fața unei cocioabe....Atunci, urmând tactul acestui dans, cei trei muzicanți negri dela cinema și-au adus aminte de melodia dansului uitată de mult și nemai cântată nicăieri. Deodată spectatorii s'au simțit parcă cuprinși de curenți electrici: picioarele câtorva sute de oameni albi au pornit să bată tactul dansului negritean și să-i fredoneze melodia. Cătunul Negrilor de pe film se numea Charleston. Antreprenorul fusese nevoit in acea seară să ruleze scena dansului de vreo cincizeci de ori, însoțind-o cu melodia reamintită de Negrii muzicanți. A doua zi intrarea în cinema era acoperită de afișe gigantice: — „Cine vrea să danseze Charleston veniți, cu toții aci. Intrarea numai un dolar"... Câteva săptămâni în șir mulțimea urla și învăța „noul dans" după un film și o melodie veche. Negrii uitați pe film au devenit eroi ai Americei dansante.

B. M.

Domnișoară modernă

— Ingerașul meu, eu am 12.000 lei pe lună. Ce crezi? Iți ajunge?
— Cred că da... Dar tu din ce ai să trăești?

Colțul Librăriei „Haseler"

Librăria „Hasefer" instalată în noul și vastul ei local din strada Eugen Carada 7 (Karageorgevici) recomandă următoarele cărți interesante:

DIN RAINER MARIA RILKE

Marele poet, mort acum câteva zile și-a publicat ultimele versuri în Insel-Almanach. Din Rilke recomandăm, în limba franceză: Les Cahiers de Malte Laurids Brigge (lei 100), Reconnaissance à Rilke (studii și omagii aduse lui Rilke de Paul Valery, Edmond Jaloux, Jean Cassou, Frantz Hellens, André Germain etc. etc. din partea Franței precum și de cei mai reprezentativi scriitori străini cu pagini inedite de Rilke. Volumul costă lei 108).

In limba germană: Vom lieben Gott, Das Stundenbuch, Aufzeichnungen der Malte Laurids Brigge, Erste Gedichte, Neue Gedichte etc. etc.

DIN PAUL VALERY

Operele lui Paul Valéry, atât de rare în librărie, se pot procura numai arareori. Avem în librărie următoarele: Charmes (versuri) lei 600; Conquête méthodique (gândire) lei 500; Eupalinos lei 110; Variété lei 110; Rhumbs (cugetare) lei 750; Vers et prose, ediție de mare lux, cu gravuri in culori de Laprade, tipărită la N. R. F. in 400 exemplare, prețul lei 2750; Cahier B. 1910 tras in numai 700 exemplare, lei 1080; Le Serpent etc.

DINTRE CARȚILE GERMANE

Recomandăm: Die Beichte eines Juden in Briefe an Dostoievschi (lei 108); Din Gallsworthy: Patrizier, Menschenfischer, Forsyte Saga. Der Weisse Affe (o completare a lui Forsyte Saga) etc. etc.

Din Sigrid Undset, cea mai mare scriitoare suedeză, recomandăm celebra trilogie Christin Lawrans Tochter (trei volume mari, împreună lei 860).

CARȚI INTERESANTE EFTINE

In limba germană: Din Upton Sinclair: Die Metropole (romanul orașului New-York); Die Wechsler (celebrul roman al miliardarilor americani); Man nennt mich Zimmerman (întoarcerea lui Christ pe pământ); Nach der Sinflut (o utopie din anul 2000) — fiecare volum lei 90.

Din autorii ruși de astăzi cu faima universală recomandăm: Alexandra Kollontay: Wege der Liebe (nuvele cu subiect din viața de familie și in special a femeii in Rusia de azi) lei 180; I. Babel: Geschichten aus Odessa (lei 75). Ultimul volum al lui Babel: Reiteramee (schițe) lei 140. Din Lidia Seyfulina: Wirinea (viața la țară, in Rusia, tragedia unei femei) lei 120; Ausreisser (vagabondajul copiilor in Rusia) lei 70.

Adeverul Literar și Artistic

PREȚUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an . . .	Lei 300
„ „ „ 6 luni . . .	„ 150
„ „ „ 3 „ . . .	„ 75

In străinătate dublu

Din viața lui Rainer Maria Rilke

Născut în Praga la 4 Decembrie 1875 dintr'o veche familie aristocrată, originară din Prusia, Rainer Maria Rilke nu a urmat tradițiile războinice ale strămoșilor săi deși voința părintească îl destinase de mic copil carierei ofițerești. In vinele lui nu mai curgea curat sângele acestui neam viguros de cavaleri care își credea îndeplinite toate datoriile dacă servea împăratului cu credință și statornicie.

Viața lui Rilke este puțin cunoscută. Nicicând poetul nu a cedat când i se cereau — și uneori cu câtă insistență — date autobiografice de către editori și reviste. Autorii de antologii nu primeau nici un răspuns dela el, dacă i se adresau cu obișnuita rugăminte de a le pune la dispoziție poezii „reprezintative". Uneori, el interzicea chiar în mod expres reproducerea poeziilor sale. Astfel cunoscuta antologie a lui Hans Bethge a trebuit să apară în 1910 fără contribuția unuia dintre cei mai mari, dacă nu chiar a celui mai mare poet contimporan al Germaniei.

E de înțeles atunci că Rilke căruia îi repugna atâta publicitatea zgomotoasă, n'a încurajat, ci a împiedicat din potrivă orice străduință de a-i răscoli viața, de a-i urmări genealogia, de a-l face din subiect creator, obiectul unei adesea prea puțin discrete istoriografii literare. Știm că a studiat la Viena, Praga și Berlin. Apoi a făcut lungi călătorii prin Italia, Franța și Rusia care par a fi fost hotărîtoare pentru formarea artistului. La Paris, el a fost un timp secretarul marelui sculptor Auguste Rodin despre care a scris mai târziu o carte unică ca înțelegere și interpretare psihologică și omenească.

Dar biografii viitori nu vor avea, în nici un caz, multe de povestit despre viața lui Rilke. Ba în Norvegia, unde avea prieteni, ba în Franța unde era totdeauna cu dragoste așteptat de prietenul său Rodin, ba în Rusia unde îl ademenea misticismul slav, el a trăit ca un estet cosmopolit, veșnic în căutarea de sensații noui și rare, de aspecte secrete ale lucrurilor și sufletului. Nu cunoaștem evenimente mari și conflicte interesante în viața lui.

Când a fost ales, anul trecut, membru al Academiei germane, el a răspuns mândru: „Vreau să fiu poet, nu academician!" Aceste simple cuvinte explică totul. Opera lui Rilke este singura biografie care ne poate mijloci integral omul și viața.

Poetul a debutat, după câteva încercări rămase în obscuritate, în 1895 cu un volum de versuri „Larenopfer" în care predomină amintiri din copilărie. Au urmat volumele „Traumkekrönt" (1897), „Advent" (1898), și „Mir zur Feier" (1900). Dar abia „Das Buch der Bilder" (1902), îl consacră definitiv în sufletul generației. „Das „Stundenbuch" (1906) marchează apoi un apogeu. Poetul, până atunci preocupat de frumusețea tainică a lucrurilor și de exprimarea lirică a unei vieți solitare, dar de o intensitate artistică nemai pomenită, ni se prezintă aici grav, solemn, plin de evlavie în fața supremului secret care e dumnezeirea. Volumele care urmează, „Neue Gedichte" (1907) și „Der neuen Gedichte anderer Teil" (1908), lărgesc din nou sfera de inspirație și readuc vechile preocupări. Parisul apare aici în sonete prețioase, viețățile devin simboluri ale omenescului. Cu „Die frühen Gedichte" (1909), „Requiem" (1909), „Die Liebe der Magdalena" (1913) și „Orpheus" se încheie producția lirică. Scrierile în proză au mai puțină importanță în opera acestui scriitor, liric prin excelență. Din numărul lor relativ mare — pomenim volumele de nuvele „Am Leben hin" (1898), „Zwei Prager Geschichten" (1899), „Die Letzten" (1901), și romanul „Aus den Aufzeichnungen des Malte-Laurids Brigge (1910) — istoria literară va reține definitiv probabil numai celebra „Die Weise von Tod und Liebe des Cornets Christoph Rilke" care e, de fapt, un poem în proză. Cei mai recitatori germani, un Wüllner, un Moissi, un Silva Vane au dat acestui giuvaer de limbă și ritm o glorie neperitoare.

Rainer Maria Rilke n'a avut patrie ca muritorii de rând. In versurile lui din tinerețe, dar și în lucrările prozaice reapare adesea Praga, Boemia „Die Weise von Tod und Liebe" reînvie chiar un capitol din cronica familiei. Dar amintirile acestea nu sunt decât prilejuri de creațiune ca atâtea altele: Rainer Maria Rilke n'a fost înrădăcinat în solul patriei sale. Patria lui era Europa culturală, era civilizația germană, latină și slavă de o potrivă. Nu de mult, poetul a fost pătimaș atacat de unele reviste naționaliste germane pentru că a scris și publicat poezii in limba franceză. Rilke n'a răspuns. Atacul fusese prea puțin serios. Dar după ce un interview acordat de el unui ziar polonez fusese interpretat ca o lepădare de germanism și provocase o altă furtună în presa șovină, el n'a ezitat să stabilească într'o scrisoare adresată criticului Otto Pick: „N'am putut să nu accentuez distanța mea față de manifestările și fenomenele ființei germane. Așa cum s'a format în ultimele decenii, ea nu mi-a fost nici când familiară și potrivită. Dar relația mea indescriptibilă față de marile ei baze mai vechi — așa cum apar pentru ultima dată cunoscute și arhitectonic aplicate de Goethe — n'am vrut să o tăgăduiesc în nici un mod".

Rainer Maria Rilke a fost, astfel un artist internațional în sensul cel mai autentic al cuvântului deși arta lui e adânc și organic legată de cultura germană, nu numai de cea din epoca clasicismului, ci tocmai de cultura germană din ultimele decenii ale veacului XIX. Dar Rilke s'a ridicat deasupra acestor determinațiuni fatale ale oricărei vieți omenești prin sufletul lui larg deschis tuturor culturilor și prin opera lui care îmbrățișează toate culturile. Poetul care a scris in franțuzește poezii cum nu le-ar fi putut scrie mai bine un francez, a fost atât de puțin german încât odată, cu ocazia unui jubileu al lui Hugo von Hoffmannsthal, a pornit să aștearnă pe hârtie nemțește o poezie de omagiu și s'a trezit, după o oră de creațiune, cu un manuscris francez, intitulat „Corne d'abondance"! Pick povestește că el ar fi scris și rusește, dar că ar fi hotărît, din scrupulozitate artistică, să nu publice nimic. Ca traducător din franțuzește Rilke a fost neîntrecut. Paul Valery și sonetele Luizei Labé n'au găsit în el numai un simplu tălmaciu. El a trăit și scris din nou poeziile lor. Să mai remarcăm că Rilke n'a scris nici o poezie de războiu, că a tăcut în tot timpul măcelului pentru a da apoi la iveală traduceri din Paul Valery? Amănuntul acesta completează numai, cu o nuanță secundară, un tablou definitiv închegat.

str.

INSEMNĂRI

Apusul felicitărilor

Anul acesta, criza financiară a introdus în obiceiul **felicitărilor de Anul Nou** — obicei categoric — o nouă călăuză imperioasă.

— Felicităm însă numai în cazul când felicitările nu sunt legate de cheltueli materiale.

Mai ales presa franceză a reprodus de data aceasta orice voce, care apela la economie şi tuna contra cheltuielilor de prisos.

Ministrul poştelor franceze spune că în cursul sărbătorilor a avut aface cu o avalanşă de felicitări, care prezintă numai 62 la sută din cea de anul trecut. Presa întreabă:

— A scăzut politeţa franceză?

— Nu! Dar au sporit cheltuielile: o marcă — 50 centime, o cartă ilustrată — 20 centime; mai pui amortizarea cernelii şi ajungi la un franc întreg. Şi toate acestea — în zadar! Un amic nu se îndoieşte de sentimentele dv., iar un duşman nu merită să fie felicitat.

Un roman sensational

In Statele-Unite ale Americei romanele senzaţionale au tiraje de sute de mii şi de milioane de exemplare. Recordul e bătut astăzi de un roman scris de Samuel Hopkins: două milioane exemplare! In romanul acesta figurează mai toţi bărbaţii de stat din America, eroul principal fiind răposatul preşedinte Harding, mort în 1923 în împrejurări enigmatice. Autorul îl caracterizează astfel: un om şi un politician foarte cumsecade, cinstit şi umanitar, cu voinţă slabă şi uneori naiv ca un copil. Sub numele de Thorn Willis Markgham, senator, eroul romanului îşi începe cariera care îl duce la preşedinţie. E înconjurat de oameni de afaceri, de femei frumoase şi aventuriere. Scandaluri şi intrigi, despre care Markgham nu află nimic, îi însoţesc cariera, însă intriganţii şi scandalagiii ştiu să nu-i păteze numele. Nevasta lui visează preşedinţia şi când ajunge însfârşit în Casa Albă dela Washington devine o grandomană de nesuferit. Markgham, ajuns preşedinte, se îndrăgosteşte de o fată energică şi frumoasă, Edith Waterland, care îi deschide ochii asupra oamenilor de afaceri. Deziluzionat de nevastă şi de amici, Markgham nu găseşte destulă putere morală pentru a mai trăi intr'un aer otrăvit de făţărnicie şi de lăcomie. Autorul desleagă taina morţii lui Harding; preşedintele Markgham, extrem de neurastenizat şi plictisit, se otrăveşte. Romanul se isprăveşte cu o ironie la adresa actualului preşedinte Coodlige:

— Atunci intră vice-preşedintele Republicei devenit din acest moment — preşedintele Statelor Unite, în mod automat. Aruncă o privire enigmatică asupra muribundului preşedinte şi declară solemn, că în politica sa de preşedinte va urma cu stricteţe pe drumul tras de predecesorul său.

Intre oameni de litere

Acum de curând au apărut la Londra două autobiografii a doi poeţi şi oameni politici, în acelaş timp, din Irlanda, *B. Yeats* şi *Stephan Gwynn*.

Dintre aceştia Yeats este fără îndoială cel mai talentat şi autobiografia sa e de cel mai mare interes prin amănunţimile pe care le dă asupra educaţiunii şi formării sale ca poet şi mai ales asupra ostenelii şi greutăţii cu care-şi compunea poemele.

Gwynn a scris o excelentă autobiografie în care însă se oglindesc mult peripeţiile războiului şi turburările din Irlanda; în multe părţi autobiografia sa devine un adevărat essais şi o amuzantă colecţie de documente istorice şi anecdote asupra lui Geots, Stephen Philipps, Mary Kingoley şi alţii.

Intre altele povesteşte cum a auzit pe Yeats vorbind despre Wells: „Wells! Omul acesta are o inteligenţă care seamănă cu o maşină de cusut!“

Yeats, pe de altă parte povesteşte el însuşi, că după ce a asistat la piesa lui *B. Shaw „Arms and the Man“* a avut un *cauchemar*. „Eram obsedat de o maşină de cusut care ţăcănea şi strălucea, dar lucru de mirare, zâmbea..... zâmbea mereu“.

Wells la rândul său zice despre Yeats: „Yeats ! Lui Yeats nu se poate să-i placă ştiinţa!“

Schimb de amabilităţi care se petrece, după cum vedem, între scriitorii din orice parte a lumii...

Théo van Rysselberghe

La 13 Decembrie 1926, după zece ani dela moartea lui Emile Verhaeren a murit prietenul său cel mai bun, pictorul Théo van Rysselberghe, care a ilustrat cele mai multe din volumele poetului.

Rysselberghe a fost, toată viaţa lui, un portretist precis şi veridic, i-au plăcut decoraţiunile ample, evocările pădurilor marine care adăposteau „baigneuses !“ semi-goale, frumoase nimfe cu corpul suplu şi elegant. Peisagiile, studiile de nuduri ale lui Rysselberghe sunt destul de numeroase. Opera lui este operă de puritate măreaţă, de atmosferă clară ; era înamorat de cântecele armonioase şi de vibraţiile libere ale spaţiului, raliat esteticei lui Seurat şi Paul Signac, tehnicei lui Cross şi Maximilien Luce.

Din generaţia belgiană a artiştilor şi scriitorilor de mare valoare, au dispărut, rând pe rând : Van Lerberghe, Verhaeren, Octave Maus, Demolder, astăzi Rysselberghe. Singuri reprezentanţi, în mijlocul unor curente nouă, au rămas doar Maeterlinck şi Mockel.

Lady Stanley

Toată lumea cunoaşte numele marelui explorator al Africei, puţini sunt însă aceia cari vor fi cunoscând frumosul şi interesantul episod al căsătoriei sale şi vor fi auzit despre Lady Stanley, care a fost una din cele mai splendide şi frumoase personalităţi ale Angliei.

Crescută în lumea mare din ultima parte a erei Victoriene, a trăit într'o atmosferă de artă, literatură şi distincţiune socială cum numai la Londra s'a mai putut realiza în vremurile noastre. Mama ei care a murit acum vreo zece-unsprezece ani în urmă, a fost ea însăşi centrul unei lumi în care se întâlneau oameni de stat, diplomaţi, artişti, literaţi, arbitrii modei şi ai eleganţei. In saloanele ei domnea graţia şi demnitatea, cam învechită, a altor vremuri.

Fiica sa a crescut în această lume distinsă şi superioară, în contact cu artiştii din lumea întreagă, instruindu-se şi lustruindu-se din conversaţiile cu ambasadorii, cu poeţii şi filozofii timpului, din discuţii serioase cu Tennyson şi Gladstone. Foarte frumoasă, vioaie, plină de viaţă şi graţioasă, Dorothy Tennant era şi foarte talentată pentru pictură. După ce şi-a făcut studiile în cele mai renumite şcoli şi ateliere din Paris, s'a făcut cunoscută prin pictura copiilor de stradă din Londra, pe care i-a studiat cu simpatie şi i-a redat cu humor şi vioiciune. N'a avut însă puterea de talent şi de voinţă necesară care face pe artistul adevărat să se consacre artei sale. Prietenii, rudele, mama sa pe care o adora, viaţa ei atât de plină de alte interese, însăşi varietatea darurilor cu care a înzestrat-o natura din belşug, au făcut-o să-şi neglijeze arta şi să o sacrifice vieţii.

Căsătoria ei cu Henry Marton Stanley în 1890 a fost un eveniment care a pasionat toată Londra. Gladstone, Balfour, dimpreună cu tot ce era mai celebru în Londra în acel timp, au venit la Westminster Abbey să asiste la căsătoria acestei fete frumoase, de o strălucită personalitate, adorată şi înconjurată de mulţi tineri de marcă, cu exploratorul uzat de viaţa lui plină de aventuri şi lupte grele cu dificultăţile călătoriilor, cu sănătatea zdruncinată tăcut, închis, dar purtând pecetea unei adevărate măreţii sufleteşti.

In scurtul timp al convieţuirii lor, devotamentul ei nu s'a desminţit nici o clipă. Spre a-i ocupa activitatea ea l'a îndemnat să intre în parlament.

Cu farmecul şi energia ei vioaie a bătut cartierele Londrei şi a făcut campania electorală care l'a adus în parlament. Dar Stanley, omul de acţiune, nu se găsea la locul său în parlament, şi s'a retras în apropriere de Londra unde a petrecut o viaţă liniştită de fermier până la moartea sa.

După moartea lui Stanley, Dorothy duce o viaţă lipsită de strălucire, dar liniştită, în mijlocul familiei care i-a creat-o a doua căsătorie, pe lângă mama sa cât a trăit şi cu fiul ei până acum câteva luni, când s'a stins din viaţă.

Figura ei din ultimii ani rămâne totuşi una din cele mai impresionante din Londra. Bunătatea şi modestia, simplicitatea ei neobişnuită făceau adeseori să se uite darurile extraordinare ale naturii sale şi cultura sa vastă. Cunoştea amănunţit nu numai toată literatura clasică franceză şi engleză, dar şi toată literatura contimporană până la cel mai tânăr şi mai nou scriitor din zilele sale. Talentul ei literar se vădeşte numai din scrisorile ei încântătoare pline de simpatie, dar lipsite de orice sentimentalism şi unele pasagii din atractivele sale memorii asupra lui Stanley.

Cu ea s'a stins una din cele mai încântătoare şi strălucite figuri femenine ale Angliei, unul din cele mai surprinzătoare amestecuri de vigoare intelectuală, talent artistic şi farmec femenin, alături de un adevărat şi pur caracter moral.

America şi premiile literare

Dacă Americanii nu se fac toţi scriitori, aceasta nu e din cauză că nu sunt încurajaţi băneşte. O nouă casă de editură, John Day company, oferă două premii de 25.000 dolari pentru două romane scrise, unul de un bărbat, altul de o femee (în scopul de a determina cărui sex aparţin cei mai buni romancieri). Autorii încoronaţi nu-şi părăsesc drepturile lor de publicare în volum sau foileton. Concursul este deschis până la 1 Iulie 1927.

Mac Clure's Magazine şi două alte publicaţii oferă 25.000 dolari pentru un „roman romanesque", care se va alege printre manuscriptele primite până la 1 Ianuarie 1927. Acest concurs nu este deschis decât scriitorilor cari au mai puţin de patru romane. Frederik A. Stokes şi revista The Forum oferă 7.500 dolari pentru cel mai bun roman care să aibă drept personagiu principal o mare figură din istoria americană. The Atlantic Monhly oferă 10.000 dolari celui mai bun roman din cele ce-i vor fi adresate până la 15 Februarie 1927. Harper şi un alt editor oferă premii de 2.000 dolari noilor romancieri. *College Humor* şi firma cinematografică „First National Pictures" oferă 10.000 dolari pentru o nuvelă sau un roman, care să convină desigur magazinului şi cinematografului. Putem să ne facem o idee de favoarea cu care publicul american încurajează competenţele literare. La o ultimă decernare de premiu — de 2.000 dolari — un editor a avut de cercetat 6.700 manuscripte. Până azi, premiul cel mai ridicat este acela pe care l'a luat D-na Fannie Hurst, pentru romanul ei *Mannequin*, în valoare de 50.000 dolari, cam 10 milioane lei de-ai noştri.

Un discipol al lui Heredia

Este poetul francez Armand Godoy, care, după volumul „Stèle pour Charles Baudelaire", publică acum „Chanson créoles" în editura Champion. Aceste cântece creole, pe lângă perfecţiunea clasică a formei lui Heredia, şi pe care la noi numai un M. Codreanu a realizat-o, mai aduce farmecul melancolic şi voluptos al exotismului. Farmec melancolic deoarece ne aminteşte că lumea e destul de mare şi că nu ajungem să cunoaştem, o viaţă întreagă, decât o parte infimă din imensitatea ei; farmecul voluptuos ,pe care ni l'a revelat un Bernardin de St.-Pierre, şi această voluptate, care pluteşte în aer, explică poate, prin reacţiune, prin sentimentul apărării de sine-însuşi, extrema pudoare din Paul et Virginie. Purtate pe murmurul frunzelor sub cerul constelat al altei emisfere, suspinate de nopţile calde care parfumează toate florile şi ţigaretele din Havana, aceste cântece sunt expresia unei mişcări lente, unei atmosfere calme.

Ecoute la brise qui pleure
Dans le bambous la fin du soir.
Ne te souvient-il pas de l'heure
Où tu fis mourir mon espoir?
Ecoute l'Océan qui gronde
Les matins, les soirs et les nuits
La voix éternelle et profonde
Et lourde comme mes ennuis.

Emile Zola

Creatorul „romanului naturalist“ s'a născut în 1840, la Paris, ca fiu al unui inginer italian.

Primele lui scrieri mai de seamă au fost: *Poveşti către Ninon*, *Thérèse Raquin* (1867), *Madeleine Ferat* etc. Dela 1871, Zola începe marea operă a vieţii lui, ciclul de romane *„Les Rougon-Macquart“*, printre cari faimoasele: *La faute de l'abbé Mouret, L'Assomoir, L'Argent, Germinal, La bête humaine. L'Oeuvre, Le docteur Pascal, Le Débâcle,* etc. E istoria psicologică şi socială a unei singure familii în 20 de romane succesive — în care aplică metoda „naturalistă", adică studiul vieţii după procedeele ştiinţifice, studiul omului natural şi fiziologic, supus necesităţilor eredităţii.

Scrierile acestea i-au adus celebritatea, dar şi violente atacuri. S'a adus marelui om învinuirea, că a pictat, fără perdea, mai ales putregaiul, cangrena vieţii şi a societăţii. Dar, pentru judecătorul nepărtinitor şi cu privire adâncă e neîndoelnic că Zola tinde să slujească, prin aceasta, teluri înalt-morale; el vrea să înfăţişeze timpului său oglinda ticăloşiilor morale de care acesta suferă, spre a-i îndruma vindecarea.

Se recunoaşte însă, lui Zola, o mare putere creatoare de viaţă, observaţia ageră şi erudită, o imaginaţie prodigioasă şi un înalt dar epic şi chiar liric. Tendinţa morală i se accentuiază mai ales în cele *„Patru Evanghelii“: Fécondité, Travail, Vérité, Justice* (1899—1902) în care-şi întrupează idealurile şi crezurile sociale care i-au încălzit sufletul, în deosebi în timpul afacerii Dreyfus, când lansează faimosul *„J'accuse“* (1898) — o înflăcărată apărare a condamnatului. Campania lui eroică contribuie la reabilitarea acestuia şi la salvarea republicii franceze, ameninţate de monarhişti şi clericali.

A murit printr'un accident, fiind asfixiat de gazele unei sobe (1902).

Nici un romancier modern n'a fost mai citit în Franţa şi în străinătate. El ţine un loc larg în istoria romanului, în general.

„Lectura“ în ultimul ei număr apărut, publică din scrierile lui Zola, puternicul roman: *„Nantas“*.

O bună librărie

Librarii noştri au o particularitate: nu sunt librari decât în orele libere. Sau, poate, în orele pierdute. Indeletnicirea lor principală este alta, Vând jucării, geamantane, sticlărie şi orice vreţi. Din când în când — „o urmă de vechi obiceiu" — vând şi cărţi. Poate că dacă ar vrea să vândă mai adesea cărţi, cărţile s'ar vinde mai bine. Fiindcă şi cartea trebue pusă în valoare, ca orice marfă. Trebue expusă în vitrină. Dar expusă, aşa încât să fie văzută. Şi nu trebue uitată în vitrină. Trebue înlocuită, după câteva zile, cu altă carte. Dar când clientul intră în prăvălie, trebue *oferită* clientului. Dar despre aceasta, am vrea să vorbim altă dată mai pe larg.

Acum, vrem numai să notăm buna orânduială a librăriei *Hasefer* din str. Caragheorghevici. Intr'un decor care te pofteşte să răsfoeşti cartea, se încearcă acolo o intensificare şi, dece să n'o spunem? — o occidentalizare a comerţului de librărie. De n'ar fi decât inovaţia rafturilor mobile şi încă s'ar cuveni o laudă. Rafturile fixe au un inconvenient: cititorul nu vede decât cărţile aşezate la înălţimea privirii lui. Ce este de-asupra, nu poate vedea. Adică, nu poate vedea mai mult de jumătate din cărţile expuse. Aici, în librăria cea nouă, raftul orânduit pe un foarte simplu sistem de pârghii, se ridică şi se coboară, aşa că ai în faţa ochiului, fără să te urci pe scară şi fără să te pleci pe vine, toate cărţile rând pe rând, după poftă.

Pe urmă, vitrinele — micile vitrine interioare, pentru cărţile de lux. Sub geamul care le protegueşte, cărţile stau în faţa ta, unele deschise, altele închise, ca să le vezi şi coperta şi pagina.

Un cabinet de lectură — cărţi ce se împrumută acasă tuturor abonaţilor — constitue o frumoasă încercare de a pune cartea la îndemâna cui n'o poate cumpăra. Iar o expoziţie de pictură, aşezată chiar în cuprinsul librăriei, tinde să împerecheze plastica şi literatura.

E o librărie bună, adică un util mijloc de răspândire a culturii.

Literatură postumă

Intr'o şedinţă spiritistă din Londra, *mediul* a chemat spiritul unui mare scriitor englez şi, după dictarea acestuia, a scris câteva pagini dintr'un roman necunoscut Manuscrisul s'a publicat apoi şi a fost primit cu entuziasm Atunci rudele dispărutului scriitor au intentat mediului un proces, cerând ca drepturile lor de moştenitor să fie recunoscute şi pentru aceste câteva pagini de roman. Mediul, însă, a căutat să dovedească, că drepturile de autor îi aparţin numai lui, fiindcă el şi nu moştenitorii au scris cuvintele decedatului scriitor. Tribunalul i-a dat mediului câştig de cauză. Acuma, situaţia se complică: mii şi mii de spiritişti englezi vor putea să cheme umbrele lui Shakespeare, Byron etc. şi să le continue opera de creaţiune cu adevărat postumă. Cine şi cum va putea să dovedească că spiritul marelui Shakespeare *n'a* dictat mediului un nou şi strălucit fragment literar ·

MARUNTE

— Profesorul King-Kenn-Wu dela Universitatea din Peking a tradus în chinezeşte „Făclia de Paşti“ a lui Caragiale. Traducătorul a călătorit mult prin ţara românească şi acum caută să răspândească literatura noastră în China.

De altfel, o sarcină analoagă şi-a luat şi dr. Fujisava dela Tokio, care răspândeşte literatura noastră în Japonia.

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar“: manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5–6.

Curiozităţi

Unde-i ieftenirea ?

Crăciunul a trecut la Paris, sub regimul Scumpetei. „Scăderea preţurilor", afişată pe la toate prăvăliile, a rămas vorbă goală. Singura casă de comerţ din Paris — aşa glumesc parizienii — ale cărei mărfuri s'au ieftenit cu 50 la sută e... Bursa.

O soţie energică

Doamna Jonas şi-a atins scopul. In câteva zile va obţine divorţul dorit. Dar cine e această doamnă ? E soţia anticarului Jonas, din piaţa Vendôme din Paris, la care jurnalistul Emanuel Boursier ar fi descoperit originalul „Giocondei", furat din Louvre. De mai multe luni, nenorociri peste nenorociri au căzut pe capul domnului Jonas. Insă cea din urmă nenorocire — cu Gioconda — a fost provocată tot de doamna Jonas, care l-a convins pe Boursier, etc... şi a dat loc astfel la descinderea autorităţilor şi la alte o mulţime de neplăceri pentru soţul ei. Nefericitul, târât în fine intr'o polemică de gazetă, foarte încurcată şi murdară, a consimţit la divorţ.

Se caută un nou Jackie

După cum era de aşteptat, micul Jackie Coogan, celebrul partener al celebrului Charlie Chaplin, a crescut, la urma urmei şi nu mai joate juca roluri de copii. O casă cinematografică a organizat un concurs, căutând un nou Jackie pentru ecran. La examen s'au prezentat 700 de pretendenţi din cari numai 71 au fost recunoscuţi demni să fie supuşi unui al doilea examen. Selecţiunea mai prevede pentru candidaţii reuşiţi, încă un examen — al treilea, la care vor ajunge, probabil numai 7—8 copii.

Evul-mediu lângă Londra

Lângă oraşul Fernborough, în Anglia, se află un cătun cu numele de Down, care are 600 de locuitori. Deşi situat la 20 chilometri de Londra, Down, dintr'o stranie coincidenţă de întâmplări istorice, a rămas absolut străin de toate cuceririle moderne ale tehnicei şi civilizaţiei. Dacă un locuitor al acestui cătun, adormit acolo cu 100 ani în urmă, s'ar fi deşteptat astăzi din somn, el n'ar fi găsit nimica schimbat. In Down nu se găseşte nici un dancing; cătunul n'are telefon, telegraf, cinema, electricitate, nici tramvaie, nici autobuse. Un singur mijloc de comunicaţie: o diligenţă de acum două sute de ani, la care sunt înhămate două mârţoage pleşuve, face o singură dată pe zi cursa între Down şi Fernborough, de unde aduce poşta şi pasageri.

Un coş de fabrică înalt de 120 de metri

Coşul acesta, desigur cel mai înalt din lume, se află în localitatea Tadanac, în Columbia engleză, la o uzină de topit minerai de zinc. A fost construit atât de înalt pentru ca gazele emanate să fie date afară la o înălţime destul de mare încât să nu vatăme plantele şi animalele. Coşul este construit din beton armat şi dă afară pe minut 18.200 metri cubi de gaz, la o temperatură mijlocie de 180 gradc. Diametrul interior al coşului la nivelul pământului este de 8,52 metri, iar la vârf de 6.30 metri.

Vechimea paturilor

In timpurile vechi se dormea pe covoare, cuverturi sau piei de animale. Cea mai veche urmă despre întrebuinţarea paturilor o găsim în Herodot, care ne arată pe tiranul din Samos primind, la 450 înainte de Cristos, pe un trimes al Perşilor „culcat pe un pat de odihnă, cu faţa spre perete, fără să catadixească să se întoarcă“.

Se vede că patul era foarte iubit, de vreme ce se primeau vizite culcat şi nu şezând.

Paturile erau nişte divane înalte, acoperite cu perniţe moi. Scheletul după împrejurări, era de bronz, de aur, de argint, de fildeş sau de lemn, şi forma un pătrat spriiinit pe patru picioare, aşa cum sunt divanele moderne. Somiera era de chingi sau de curele, iar salteaua de pânză, lână sau piele umplută cu lână sau fulgi.

Patul era aşa de înalt, încât îţi trebuia o scăriţă sau un scăunaş ca să te urci. Abea câteva secole mai târziu apărură paturile cu tăblii sprijinite pe coloniţe sau cu baldachine, aşa de răspândite în Italia.

Cravatele unui poet

La Berlin s'a găsit o scrisoare inedită a lui Schiller, care după dată şi după conţinut pare a fi fost adresată consilierului Heinrich Mayer. Iată-i textul:

„Dragă amice, îţi scriu aşa de dimineaţă ca să te rog să-mi faci un serviciu. De sigur că pentru prima oară ţi-se cere un astfel de lucru. Am mare nevoe pe ziua de azi de o cravată! Soţia mea a trimes eri din greşală toate cravatele mele la spălat şi m'a pus într'o situaţie ridicolă din care te rog să mă scoţi, procurându-mi, cu bunăvoinţa pe care ţi-o cunosc, ceeace-mi lipseşte.

Weimar, 27 Septembrie 1800.

Al dumitale *Schiller*“

Contra zbârciturilor

Institutul Frumuseţii din Londra şi-a brevetat un nou mijloc de combatere a zbârciturilor. Acest mijloc e foarte simplu: doamnele care nu vor să îmbătrânească trebue să vie regulat la institut unde li se predă arta de a mişca din urechi după un anumit sistem. Li se face masajul muşchilor care contribue la desvoltarea centrelor de mişcare de lângă ochi, obraji, etc. Institutul afirmă că aceste exerciţii desfiinţează zbârciturile.

„Soldaţi de plumb“

Invăţătorul unei şcoale din Paris şi-a pus elevii să-i scrie o compoziţie cu subiectul : — *ce jucărie aşi vrea să primesc de Crăciun?*—Din 29 de copii, 9 au cerut „soldaţi de plumb", 7 — unelte şi modele de maşini, 4 — biciclete, 3 — aeroplan, ceilalţi — patine, cărţi etc. Se vede că „soldaţii de plumb“ mai stăpânesc şi astăzi fantezia şi visul unei treimi din copiii Franţei.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL VII.— No. 320

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 23 Ianuarie 1927

Adevărul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST MILLE 1897 - 1920

FONDAT in 1893

Artă şi economie

Cotidiane, reviste săptămânale, lunare sau bilunare, strecoară sau pun chiar în evidenţă ilustraţii, chiar dacă nu sunt declarate în principiu ca publicaţii ilustrate. Chipuri de oameni politici sau şi de alte meserii eminent interesante pentru mulţimea pestriţă a cititorilor, reproduceri de opere de artă celebre sau foarte moderne, vederi de oraşe şi de natură — adică toate genurile şi temele obşteşte admise în practica artelor figurative.

Nu ştiu exact când, nici care publicaţie europeană şi în principiu neilustrată a făcut începutul. Semnificativ e că suplimentele figurative au devenit în vre-o douăzeci de ani obicei general: astăzi nici cel mai senzaţional text ziaristic nu se prezintă fără ilustraţie.

Mulţi râdem foarte nerespectuos de aceste agremente pur vizuale care întrerup cu amabilă intenţie şi în drăgălaş capriciu textul palpitant al cotidianului. Fabricate în pripă, gravurile cu care se ajută astăzi proza ziaristică nu pot fi ireproşabile. Uneori nedumerirea tachinantă, câteodată chiar insolubilă, asupra obiectului reprezentat, este farmecul unic al acestor imagini instructive. Dar, cinstit vorbind, sunt excepţionale cazurile în care nu putem pune de acord imaginea cu explicaţia tipărită dedesubt. Alteori liberul arbitru al zeţarului permută explicaţiile. Dar astăzi cetitorii fideli ai presei zilnice sunt perfect exercitaţi şi printr'o scurtă plimbare cu ochii peste o pagină oricât de variată a unui cotidian modern corectează mica distracţie tehnică care a făcut să se tipărească cu energică şi onestă convingere, de exemplu: „Tânără ţărancă din Rucăr" dedesubtul unei vederi din Yokohama.

Socotesc că a venit vremea să revizuim aceste atitudini mai mult glumeţe faţă cu suplimentele figurative, prin care presa periodică se sileşte atât de lăudabil a se face cât mai deplin înţeleasă de cetitori.

* * *

Popularizarea energică a ilustraţiei nu poate să nu ne semn că interesul massei cetitoare pentru artele figurative trebue să fi sporit considerabil în zilele noastre. Vizualitatea pură trebue să fi câştigat teren cu deosebită iuţeală în conştiinţa majorităţilor europene. Potrivit cu creşterea interesului vizual a sporit fireşte şi relativa competinţă în judecarea artelor. Şi aici tocmai însemnătatea culturală a ilustraţiei zilnice şi de mare tiraj va impresiona, cred, şi pe cei mai refractari. Cotidianele publică din ce în ce mai des reproduceri după pânzele marilor pictori, după desene şi gravuri celebre, după monumentele plasticei antice şi moderne. Desigur multiplicarea formidabilă pe care numai ziarele de mare tiraj o pot da operelor ilustre este o garanţie superbă pentru păstrarea lor. Am văzut de curând că această păstrare poate fi diabolic primejduită. Dispariţia Grigoreştilor, misterioasă până la fantastic, a făcut să se strângă inima tuturor drept slăvitorilor artei naţionale. Mi se pare că, din fericire, atât se poate desluşi în taina şi subtila deplasare a Grigoreştilor, că nu au trecut în mână străină decât în mică parte, ci s'au permutat numai între Români; negreşit, afară de bucăţile pe care, cu lealitatea noastră naturală, le-am încredinţat unor aliaţi care s'au dovedit a fi nestatornici în afară de orice margine.

Dar totuşi dispariţie e dispariţie: capodopere naţionale au fost sustrase admiraţiei pricepute a cunoscătorilor sau entuziasmului cald al marelui public. De aceia se cuvine să ne gândim cu recunoştinţă la reproducerile de opere artistice în ziare, şi să nu mai zâmbim frivol privindu-le. Fără prejudecată: adăpost mai bine garantat decât în zecile de mii de reproduceri în presa cotidiană nu se află pentru ciobănaşii, viţeluşii, Rodicele şi dorobanţii, atât de drăgălaşi şi scumpi nouă ai marelui nostru maestru. Cetitorii vor face bine să colecţioneze cu grije aceste modeste reproduceri, şi cred că mulţi le-au strâns cu dragoste şi că mai mulţi încă le vor strânge cu duioasă îngrijorare. Cine ştie ce soartă vor avea cu vremea originalele toate! Dragostea de artă e un cuţit cu două tăiuşuri. E nobilă, dar îndeamnă la grele păcate.

Prin însăşi bogăţia producţiei sale — cu Grigorescu numai domnii M. Sadoveanu şi N. Iorga, printre toţi artiştii români, îşi pot măsura fecunditatea — marele pictor a deslănţuit o imensă dragoste de artă în ţara noastră. Fără îndoială germenele dragostei de artă a venit de peste hotare; în însăşi lumea civilizaţilor bătrâne popularizarea artei este un fapt nou şi o preocupare de actualitate. Cu dragostea de artă au trecut la noi inevitabil şi subtilizările de capodopere artistice. E o slăbiciune, desigur; dar îmi pare cu neputinţă să-i tăgăduim nobleţea intrinsecă.

* * *

In artele figurative se câştigă parale bune. Tabloul şi statuia sunt, în fond, un fel de mobilă — avere văzută şi pipăită. Şi cartea frumos editată e decorativă, dar nu prinde ochiul atât cât plastica sau pictura. Cartea e mai mult sau mai puţin mărunţiş, pe poliţa elegantă volumul se topeşte în massă, e obiect de atenţie migăloasă. Pânza, marmura sau bronzul îţi dau în ochi dintr'odată. E culoare, e poleială; şi însăşi simpla massivitate face ca operele plastice şi picturale să fie eminent vizibile chiar pentru ochii distraşi sau nesimţitori. Trebue luat seama că cei mai mulţi posesori de tablouri şi statui îşi îngrămădesc comorile aşa încât să acopere toţi pereţii. E nevoie de multă deprindere şi pricepere naturală pentru ca să izolezi un tablou îngrămădit între atâtea altele astfel încât să-l închizi în vizualitatea specific estetică.

Opera de artă este o mobilă mai scumpă decât altele. Scumpetea vine de acolo că fiecare bucată se socoteşte unică. Este măgulitor peste măsură să stăpâneşti lucruri unice, chiar dacă tu singur nu-ţi dai seama altfel de valoarea lor. Ai ce n'are altul — această satisfacţie prostănacă este motivul comun al amatorlâcului de artă. Nu încape îndoială că procedările tehnice vor fi odată astfel că reproducerea oricărei opere de artă să se realizeze fără deosebiri perceptibile între model şi copie. Şi fără asta sunt exemple destule că cei mai competenţi pot fi traşi pe sfoară. Siguranţa absolută a cunoscătorilor este un moft dintre cele mai sigur demascabile şi demascate. Singură vanitatea amatorilor năzuroşi, ajutată de prostia ovină a diletanţilor, de ordinar se mai îndărătniceşte să ignoreze penibilele sau comicele înşelăciuni din domeniul cunoaşterii artistice.

* * *

In vremuri de bejenie tabloul e avere relativ comodă, dacă renunţi la ramă. Pe când stafia comunistă plutea vagă, şi cu atât mai spăimântătoare, peste toate ţările şi părea că sfidează toate graniţele, oamenii se gândeau speriosi să-şi pună averea nu numai în juvaeruri, ci şi în tablouri. Unul m'a întrebat odată foarte îngrijorat, dacă nu-i cumva primejdie ca sub regimul comunist tablourile să-şi piarză orice valoare. Despre aur şi pietre scumpe nu se îndoia nimeni că vor fi deopotrivă apreciate de burghezii ca şi de comuniştii cei mai extremi. Dar tablourile? In tabăra roşie se auzise de multă vreme păreri foarte nerespectuoase în privinţa artei. Chiar dacă nu s'ar proclama dictatorial că arta este un moft netrebnic, de nu chiar un viciu infam al societăţii vechi, s'ar putea anula toată arta de până acum printr'un decret-lege, proclamându-se oficială tocmai acea artă zmintită de care îşi bat joc burghezii; şi atunci ce cotă vor mai avea tablourile rulate în fundul lăzii? Frumos şi urât — astea nu sunt lucruri sigure. Nici artiştii, nici cunoscătorii nu se înţeleg deplin. Iar negustorii de artă depind, orice s'ar zice, de artişti şi de amatori. Pe toţi aceştia un decret-lege radical îi poate nenoroci dintr'o lovitură.

Dar aceste sunt presupuneri şi temeri extreme. Tabloul e valoarea încă sigură. Acei care se luau bine acum atâţi ani, pe lângă damicul Grigorescu au fost oameni cu bun duh negustoresc. Ca în orice fel de avere, se întâmplă şi aici din timp în timp strămutări de proprietate, când mai slabe, când mai tari. Strămutarea de proprietate a Grigoreştilor de care se pasiona deunăzi presa şi publicul pare cu deosebire măreaţă în nebulozitatea ei impenetrabilă. O asemenea strămutare dovedeşte abundent ce valoare sigură sunt astăzi încă tablourile.

Dar cei care admiră şi iubesc arta inocent şi desinteresat trebue povăţuiţi acum cu atât mai energic, să colecţioneze reproducerile de capodopere din presa zilnică. Originalele sau şi copiile făcute de mână de pictor, sunt, prin însăşi valoarea lor, foarte expuse să nu mai fie vizibile acelor oameni care n'au capital sau iscusinţă suficientă ca să combine profitabil entuziasmul pentru artă cu ceiace se poate numi un plasament serios.

PAUL ZARIFOPOL

Cine a fost Nora lui Ibsen

Nora este o femee de peste şaptezeci de ani, o literată cu suflet viguros care a scris cărţi de politică internaţională contra Germaniei şi pentru apărarea drepturilor Danezilor asupra Schleswigului. Ea se numeşte Laura Kieler. E norvegiană prin naştere, dar daneză prin mama ei.

In micul oraşel în care trăia Laura s'a jucat *Brand*, piesa lui Ibsen, şi cu acest prilej Laura a scris lui Ibsen un lung comentariu la care acesta a răspuns. S'a legat atunci o corespondenţă între ei cu scrisori destul de rare şi de un caracter pur intelectual.

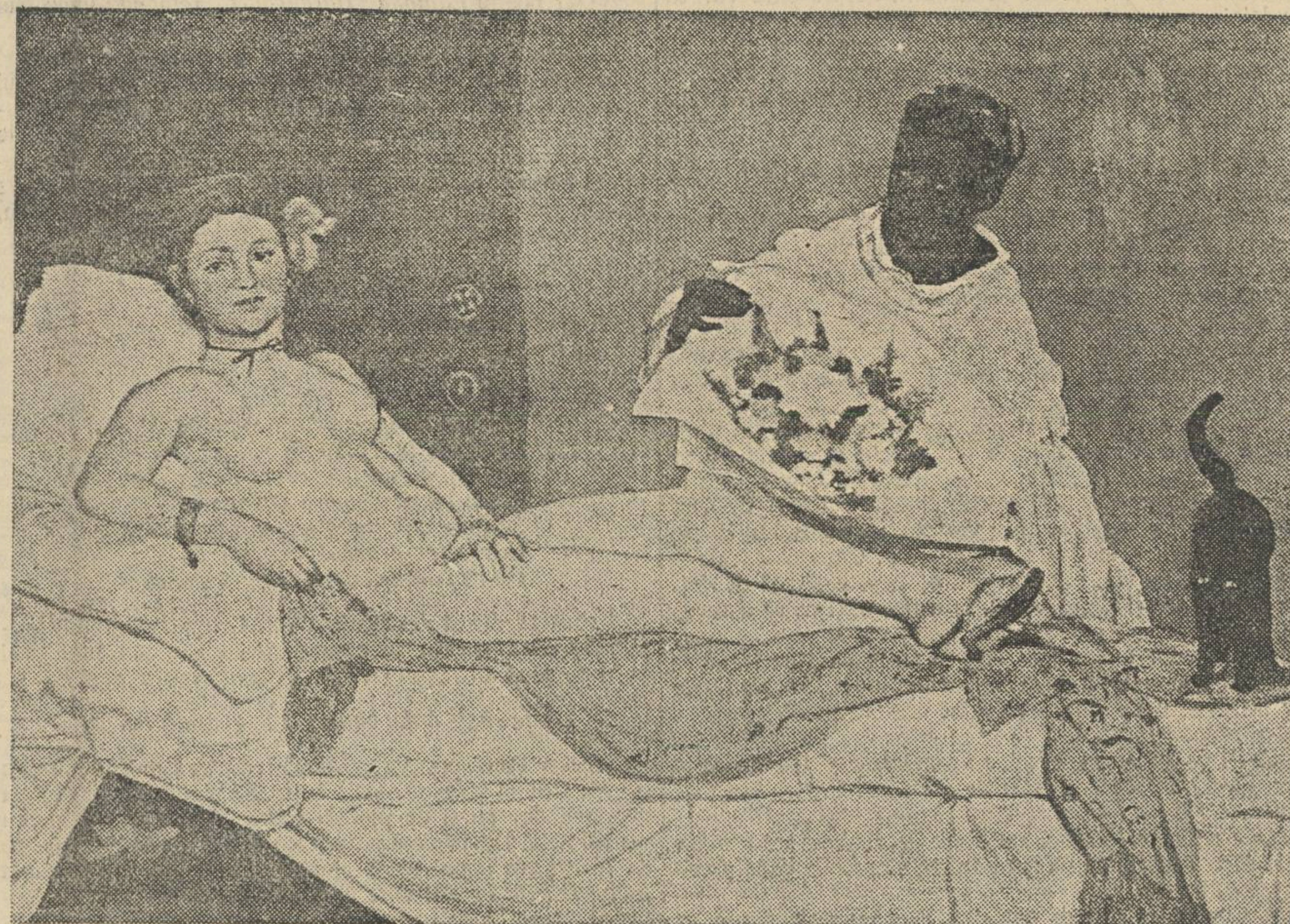
După câtva timp fiind Ibsen la Copenhaga, a invitat pe corespondenta sa necunoscută să-l viziteze. Ibsen se aştepta la o pedantă bătrână şi surpriza sa nu a fost de loc neplăcută găsindu-se în faţa unei fete tinere şi plină de viciciune şi veselie. El a poreclit'o ciocârlia, iar când Laura s'a măritat, un an după aceia, Ibsen a devenit oaspetele statornic al tinerii perechi. Casa Laurei a fost poreclită de Ibsen „cuşca ciocârliei" sau „casa de păpuşi."

Prietenia aceasta a durat până la reprezentarea piesei „Nora" care era în adevăr redarea unui epizod analog din viaţa Laurei Kieler. Duşmanii Laurei şi mai ales germanofilii au exploatat cu multă cruzime piesa lui Ibsen în potriva Laurei şi căsnicia ei a fost o clipă în primejdie de a se dărâma.

Dar adevărata Nora nu şi-a părăsit nici bărbatul nici copiii, ci şi-a perdut numai veselia ei de ciocârlie şi a devenit o scriitoare serioasă şi stăruitoare. Prietenia ei însă cu Ibsen s'a stricat, mai ales că Ibsen era germanofil, deci adversar de idei al Laurei. Totuşi cu patru ani înainte de moartea lui, s'au întâlnit la Christiania, o explicaţie a avut loc şi marele scriitor a plâns când a aflat tot răul ce l'a pricinuit piesa lui şi au rămas iar prieteni până la ultima şi definitiva despărţire: moartea poetului.

Azi Laura Kieler este o bătrână firavă, cu părul alb ca zăpada, care a păstrat însă zâmbetul plin de farmec — zâmbetul seducător a încântătoarei Nora.

ED. MANET — Olimpia

Dela critică la pamflet
sau
Loviturile domnului Lovinescu

Pentrucă, în recenta sa istorie a literaturii contimporane, d. E. Lovinescu îmi face onoarea de a-mi da şi mie un loc în cimitirul criticii române trecute, prezente şi viitoare, mă simt obligat să-i fac şi eu un mic serviciu, ajutându-l să-şi desăvârşească opera.

Mă simt cu atât mai obligat cu cât, în galeria de cordiale caricaturi ale tuturor criticilor români, de bună seamă, aceea a subsemnatului l-a umplut pe autor de cea mai mai mare fericire. Asupra mea deci cade sarcina delicată de a ilustra procedeele criticului.

Deşi zac în cimitir alături de sărmanii mei confraţi domnii: O. Densusianu, N. Iorga, G. Ibrăileanu. G. Bogdan-Duică, M. Dragomirescu, S. Mehedinţi, etc., etc., pe care, în urma criticii d-lui Lovinescu, trebuie să-i socotim pe toţi răposaţi întru Domnul, eu, care între altele mă ocup şi de strigoi, voiu părăsi linţoliul meu, pentru a contribui la incondeierea postumă a subsemnatului. Apoi, voiu bate cum se zice, în inima strigoiului un par, ca să nu se mai scoale....

Elementul domnului Lovinescu, atunci când vorbeşte de confraţii săi, fiind caricatura, şi mereu caricatura şi iarăşi caricatura, cred că sunt interpretul numeroşilor săi admiratori, afirmând că, dacă operii i s'ar fi alăturat şi câteva desenuri caricaturale, scopul urmărit ar fi fost mai deplin atins, iar popularitatea cărţii ar spori considerabil. De acea, în vederea numeroaselor ediţii viitoare, perfecţionate şi adaose, îmi permit a sugera următoarele tablouri caricaturale perfect adecvate textului, sperând că talentul la desen al criticului nostru va fi la înălţimea talentului său literar.

Fireşte, mă voiu ocupa numai de mine, căci nu vreau să turbur liniştea de veci a tovarăşilor mei de cimitir. Şi, pentrucă d. Lovinescu, în *Istoria criticii literare*, îşi împarte capitolul XV, dedicat mie, în patru puncte, propun la fiecare dintre acestea câte o caricatură, ca să ilustreze perfect procedeele criticului.

1. D. D. Caracostea critic vest-european şi apărător al simbolismului „Vieţii Nouă".

Scena reprezintă un colţ din Bucureşti, alături de Bărăganul literar dela 1909. Ca o întrupare a instinctului de căpătuială, dovedit printr'o viaţă de rentabilă izolare, un fălcos Sancho Paza, un fel de Bai Ganciu balcanic, ascunzându-şi greu cu poalele unei redingote şalvarii sudesteuropeni, şi dus de steaua polară a unei burse (de care nimeni n'avea habar la acea dată), se improvizează în Don Quijote modernist. El, proclamând că d. Densusianu (cel atât de hulit atunci şi atât de puţin înţeles azi) este centrul mişcării moderniste, se repede la d. Minulescu şi-l face să se prosterne înaintea tinerilor Stamatiade, Cruceanu, Speranţă... Noroc că în apropriere se afla bunul Samaritean d. E. Lovinescu. adevăratul modernist al vremii, care sângerează cu o pricepere unică rănile până atunci inexistente ale d-lui Minulescu.

...Acestea se întâmplă jos, pe pământ, pe când sus, într'un nimb de glorie, apare „sincronic" o icoană eternconsolatoare: d. E. Lovinescu depune laurii lui Molière pe fruntea inspirată a domnului V. Eftimiu, spre cea mai mare glorie a neomodernismului român.

2. Domnul D. Caracostea critic sudesteuropean.

Scena se schimbă. Intr'o hodorogită brişcă de ţară, apare, jerpelit şi soios, un biet popă cu barbă şi potcap tradiţional. Un vizitiu cu tichie sârbească, având drept capră un maldăr de volume din *Archiv für slavische Philologie*, mână de zor o pusderie de lighioane înhămate, care de care mai exotice, spre templul nemuririi româneşti. Popa, palid de spaimă, îşi face cruce, pe când brişca stă să se sfărâme, de viteza lighioanelor.

Aţi înţeles că popa este răufamantul Galaction, vizitiul este lagici, cel cu *Archiv für*, iar lighioanele sunt atât de mult îndrăgostiţii domnului Lovinescu: Murko, Th. Masaryk, Solovjev, Brückner, R. F. Meyer, K. Dietrich, St. Hock, Farinelli şi alte lighioane, chemate să introducă pe popă în templul nemuririi româneşti....

Alături, criticul „sudesteuropean", purtând acum şalvarii tradiţionali, strigă nefericitului călător:

— Inainte, popo; prin aceştia, nu prin tine, vei intra acolo! Tu eşti cel ursit să faci marea spărtură în mediocritatea criticii de azi. Prin pulpana antereului tău, am să mă strecor şi eu acolo sus!

Noroc că în faţa templului, veghia, ca un arhanghel al viitorului, criticul E. Lovinescu. Ridicând în stânga, cum ridici o cruce, scutul tradiţionalist cu inscripţia: „Societatea protecţia limbii" şi arătând cu spada de foc, călătorului spăimântat două spânzărători: una, în care se legăna, livid, cadavrul lui Th. Arghezi, a doua cu inscripţia S. P. L., criticul strigă:

— In numele limbii strămoşeşti, piei satano!

Şi, ca prin farmec, lighioane, brişcă şi popă dispar, ca năluciri ale iadului.

In templul nemuririi, modernistul Sacha Guitry şi d. V. Eftimiu răsuflă uşuraţi....

3. D. D. Caracostea întemeietor al ştiinţei literare şi al criticii genetice.

Cred că sunt interpretul fidel al gândului şi mai ales al sentimentelor domnului Lovinescu, transpunând acest capitol în următoarea caricatură.

Pe estrada unei panorame de bâlciu, în faţa naivilor, apare, grimat doctorul, o matahală, fostul critic modernist, fostul sudesteuropean, scoţând pe nas panglici doctorale, bătând din toba mare şi strigând cât îl lasă gura:

— Poftiţi, domnilor! Toţi cei cari v'aţi săturat de impresionismul ieftin, de dogmatism şi de istorism, veniţi, aici veţi vedea ceva nema văzut, nemaipomenit: cum se rezolvă antinomia dintre istoric şi estetic. Absolut modern! Scamatorie rară: dintr'o simplă căciulă, să-i zicem personalitate, veţi vedea cum răsar şi cresc fiinţări felurite, o lume întreagă: stil, arhitectură, imagini, concepţii toate plăsmuiri şi fiinţări vii. Nu muşcă pe nimeni!

Poftiţi înăuntru, poetul este viu. Dacă noi minţim, ne poate da de gol, pe când un Eminescu şi alţi defuncţi îndură tot ce se scrie despre ei.

Amăgit de astfel de vorbe şi de gesturile paiaţei doctorale, câte un naiv păşeşte înăuntru, dar nu vede nimic, căci un enorm proiector invizibil înscrie pe păreţii panoramei sentinţa lapidară a d-lui Lovinescu: vorbe, vorbe, vorbe peste lipsă de cugetare.

Noroc că, la ieşire, geniul bun al literaturii noastre păşeşte tutelar spre cei amăgiţi şi le îndreaptă, cu evlavie, privirile spre un vârf de munte, un Olimp de imaculată consecvenţă. Sus, se vede un enorm piedestal de blocuri de granit. Pe el, pusderie de inscripţii. Şi steaua po-

Continuare in pagina II-a

lară, simbolul convingerilor neclintite, coboară de sus un mănunchiu de raze pe câteva din ele, toate semnate de d. Lovinescu.

Una dintre inscripţii afirmă hotărît despre d. Brătescu-Voineşti că nu poate da impresia măririi". Alta completează: „scriitorului nu i se poate da sub nici o latură atributul măreţiei". Cine va fi fost oare priceputul în stare să dea blândului Brătescu-Voineşti astfel de atribute? Alături de aceste categorice judecăţi stă altă inscripţie a aceluiaşi critic, presărată de data aceasta cu nume mari: Ibsen, Prometeu, etc. Ea glăsueşte: „Eroii d-lui Brătescu-Voineşti au un suflet mare". Cititorul se freacă la ochi şi citeşte mai departe. „Ei sunt ca acei albastroşi, împiedicaţi în mers de aripile lor prea mari, despre care vorbea Baudelaire: *ses ailes de géant l'empêchent de marcher"*...

Cât despre pehlivanul de bâlciu, ruşinat şi uluit, îşi strânge cortul şi, cuprins de o sacră admiraţie, face loc triumfătoarei critici impresioniste, numai vorbă măsurată şi cugetare adâncă.

4. Tabloul al patrulea şi cel mai scurt : D. Caracostea şi Eminescu.

Scena reprezintă o tavernă în dezordine, ca într'o poezie ultramodernistă. Pe masă, sticle de vin, mâncări, jigouri: marele poet e în exerciţiul îndeletnicirii lui favorite: pantagruelic, „mănâncă şi bea cât patru". Dar din buteliile golite, din paharele sparte, din mirosul bucatelor şi mai ales din hărnicia fălcilor se ridică ceva ca o abureală. care se condensează pe pereţii reci în icoane ca *Venere şi Madona, Singurătate, Scrisorile, Luceafărul*...

Faţă de atâta impietate, apare acelaş critic salvator, pe care o soartă binevoitoare l-a hărăzit neamului. El se încruntă şi exclamă: „Iată contribuţia d-lui Caracostea la cunoaşterea personalităţii lui Eminescu"! Intr'o dreaptă mânie, epitetele violente curg cascadă: „golul cugetării; bătaia de biciu a expresiei solemne; d. Caracostea e ros de nedumeririle şi de întrebările de care e ros şi d. Minar; taie firul în patru, în opt, în o mie opt; compulsează, ciocneşte; bagatelă; bombastic; scris vid şi presumpţios; reîncarnaţia lui I. Scurtul" etc. Şi toate acestea le culeg prescurtate numai din două pagini de istorie, încât un naiv s'ar întreba: unde s'or fi refugiat argumentele?

Aud, de pe acum, ovaţiile generaţiilor viitoare pentru acest fel de a face istorie şi de a critica. Umilit, îmi plec capul....

Dar e târziu. Până să nu cânte cocoşul, nu-mi rămâne decât să mă întorc în sicriul părăsit, alături de ceilalţi critici români.

Cu un ultim rest de puteri, strâng cu scumpătate, ca un avar comoara, toate epitetele d-lui Lovinescu, să nu se piardă fărâmă din ele, le adun într'un potir de preţ şi le sorb cu nesaţiu. Impărtăşit astfel, simt cum somnul de veci mă cuprinde.

Dar aş vrea să nu mă mai scol de acum! Şi pentrucă nu e nimeni să-mi bată un par în inimă, las drept testament critic să mi se aşeze în sicriu, în dreptul inimei, contribuţia d-lui Lovinescu la înţelegerea lui Eminescu... Astfel, împăcat pe veci, adorm, în sfârşit, fericit ca un copil.

D. CARACOSTEA

A apărut:

EVREICA şi alte povestiri de ANDERSEN

Traducere de N. BATZARIA

Volumul cuprinde cele mai alese povestiri ale celebrului scriitor danez, are o splendidă copertă în culori şi numeroase ilustraţiuni în text.

Preţul lei 30

Un nou tiraj din romanul

SUB FLAMURA ROŞIE

DE DEM. THEODORESCU

a putut face faţă noilor şi multiplelor cereri ale librăriilor şi depozitarilor din ţară.

Sub Flamura Rosie e romanul care a obţinut cel mai mare succes din ultimii ani.

AMINTIRI LITERARE

Expresia amorului la simboliştii francezi [1)]

ERNEST RAYNAUD

Generaţia care precedează imediat generaţia simbolistă se remarcase prin caracterul ei anti-femeesc. La temerile romanticilor faţă de femeia fatală, se adaogă influenţa lui Schopenhauer care nega femeii orice inteligenţă şi orice frumuseţe. Schopenhauer voia să arate că puterea de seducţie a femeii se află în noi-înşine. Ceeace o face atrăgătoare, e strigătul instinctului nostru.

Dar poetul *Edmond Haraucourt,* reluând ideia lui Schopenhauer, scrie:

La Beauté de la femme est dans les nerfs de l'homme

generaţia din care face parte nu va mai avea nervii destul de puternici pentru a crede că frumuseţea femeii are o putere irezistibilă. Francezii, epuizaţi de o lungă perioadă de trai bun, de jertfele de sânge repetate, războaiele şi revoluţiile anterioare, vor fi deci mai puţin simţitori la ispitele femeii. *Jules Laforgue* nu va mai cere femeii nici eroism, nici devotament. Se va mulţumi cu frumuseţea:

Deux yeux café, voilà tous ses papiers

iar *Francis Vielé-Griffin* se va mulţumi cu bucuria spectacolului femeii:

O douce chose printanière
O jeune femme, ô fleur superbe
Epanouis la nudité
Royale, parmi tes soeurs de l'herbe
Reste ainsi: l'ombre violette
Se joue aux roses plis des hanches,
Ouvre tes grands yeux puérils
Où rit l'orgueil de tes chairs blanches

„Inflăcărată şi descurajată", iată cum a denumit *Maurice Barrès* generaţia sa. „Neputinţa de a iubi" e titlul unei cărţi de *Jean de Tinan* (1894) iar *Charles Guérin* scrie:

Toute chair à ma bouche a le goût du Péché.

Remy de Gourmont crede că trebue să ne eliberăm de otrava siriană (creştinismul). Lumea s'a eliberat de dogma creştină, dar nu şi de morala creştină care apasă mereu conştiinţele. Revistele de avantgardă ale vremei sunt pline de manifeste împotriva prejudecăţii moravurilor. *Revista Independentă* (1884) cere libertatea trupească drept corolar al libertăţii de conştiinţă şi declară că orice fiinţă omenească trebue să fie stăpână absolută a fiinţei şi trupului ei, ca şi a cugetului ei, morala fiind o închisoare a libertăţii. Remy de Gourmont îndeamnă pe contimporani să caute plăcerea păgână, inocenţa primitivă, să caute împăcarea în plăcerea sensuală pură. Şi dă pilda a doi îndrăgostiţi în cartea sa *Nuit au Luxembourg* a căror singură bucurie e „să se joace cu trupurile lor", dar Remy de Gourmont îşi face iluzii; el însuşi rămâne intoxicat de otrava siriană şi e preocupat de ideia păcatului trupesc. Predomină ideia lui *Rimbaud:* „Amorul trebue reinventat". Numai *Verlaine,* desnădăjduind să mai găsească o împăcare se resemnează bonom şi trăeşte în partidă dublă, paralel (vezi cartea sa *Paralèllement)* între viciu şi virtute.

Iubirea n'a fost nici odată atât de amestecată cu dureri, cu otravă, cu turburări şi remuşcări, ca în epoca Simbolistă. Iubirea s'a complicat în chip ciudat în decursul vremilor: nu mai e povestea alegorică, adusă din cruciade de cavalerii care au văzut Orientul; nu mai e, ca în veacul al 16-lea, după războaiele din Italia, material de ghicitori, şarade, epigrame, concetti şi madrigaluri. In veacul următor iubirea suferă frâul datoriei la Corneille şi al politeţilor la Racine. Veacul al 18-lea, materialist, oferă iubirei câmpul cu floricele şi oiţe, unde se plictiseşte, iar în veacul al 19-lea apare ceata amanţilor romantici şi întunecaţi, copii ai lui Werther, Goethe, Byron, Keats, Shelley, Piaten caută pe toate ţărmurile o uşurare a neliniştei lor.. .Cum de am ajuns la acest punct tragic, când iubirea e doar un isvor de disperare?

Exces de civilizaţie, se va zice. Creerii surmenaţi bat câmpii. Stricare a sensibilităţii. Semn al descompunerii apropiate. Fructul prea copt, şovăe pe ram. Alţii, dimpotrivă, cred că ne apropiăm de o nouă civilizaţie, precum savantul din Geneva *Camille Spiess.* El crede că suferinţa epocei noastre e semnul naşterii, e o criză salutară a unei nebănuite metamorfozări. D. Camille Spiess care a pornit de la histologia tubului digestiv al ventuzei spre a ajunge la o concepţie biologică cu privire la suflet, a urmat la şcoala lui Gobineau şi Nietzsche. Fără a mai ţine seama de rasă ca Gobineau sau de virtuţile voinţei ca Nietzsche, îşi întemeiază opiniile numai pe instinctul sexual.

Omenirea a ajuns la conştiinţa de sine după foarte multe peripeţii şi mai are de suferit până să ajungă la perfecţia deplină. Ea urmăreşte astfel, prin generaţii succesive care sunt numai experienţe şi schiţe, crearea unui tip omenesc desăvârşit. De-asupra bărbatului şi a femeii obicinuite, simple animale de reproducere, năzueşte să se ivească o Fiinţă de finalitate mai înaltă, cuprinzând în sine însuşirile perechei omeneşti, spiritualizate, la cea mai puternică expresie. Poeţii simbolişti, reluând din diletantism un vis de decadenţă, se îndreaptă spre acest tip suprem de aristocraţie omenească. Ei anticipează, deşi s'a crezut că merg înapoi. Lumea e uimită şi poate ei înşişi sunt uimiţi că se pomenesc întorcând mereu capul spre ceţile trecutului :

Où rêvent, fraternels, les éphèbes antiques
Et Narcisse au grand coeur qui mourut de s'aimer.

Nici ei nu-şi explică obsesia de a redeschide:

L'Ere auguste des dieux et des amours bizarres

„Bizarres", e desminţirea pe care cred că e prudent să şi-o dea. Totuşi ei recunosc perversitatea înclinărilor lor. „Am pasiunea liniei până la depravare" scrie Jean de Tinan, şi simboliştii nu pot alege trecutul de viitor. Narcisse pe care-l socot o moştenire a vremilor antice, e „darul timpilor ce vin" iar sărutul lui e sărutul geniului. E simpatia virilă şi desinteresată pe care o întrevede americanul Whittman şi pe care o invoacă mereu pentru că e născut într'o ţară nouă, lipsită de rutină şi obiceiuri false. Nietzsche saluta acelaş amor liberat de ruşinile sexului, declarând: „Noi voim să trăim de-asupra celor necuraţi asemenea vânturilor puternice, vecini cu vulturii, cu zăpada şi cu soarele".

Iată ceeace spune sau mai curând ceeace-mi suggerează d. Camille Spiess căci dacă în loc de a-l interpreta, aşi fi urmat litera textului, ar fi trebuit să dispreţuiesc pe poeţii simbolişti pe care-i găseşte prea întunecaţi de nourii evreo-creştini. Intrucât n'au răspuns acelui ideal special care-i chema, d. Camille Spiess îi învinueşte aspru că au fost orbi şi timizi, că au mers alături de ţintă; îi porecleşte degeneraţi, şi în alte chipuri şi feluri căci d. Camille Spiess asemenea tuturor discipolilor lui Nietzsche, e din acei scriitori care sunt apucaţi de furie de 'ndată ce simt că le miroase cât de puţin a catechism. Păcate! Remuşcări! „Semne de sclavie intelectuală, răgete de neputinţă, de sclavie, nebunie imbecilă". Expresii grăbite. E bine să ne înţelegem. Nu zic să nu cugetăm *Dincolo de bine şi de rău,* dar dacă e vorba să ne înfrăţim prin castitate, la ce bun să ne certăm asupra mijloacelor? „Creştinismul, declară Nietzsche cu adânca lui ură împotriva vieţei, a făcut din sexualitate ceva necurat. El mânjeşte cu noroi începuturile vieţei noastre". Eu aşi înţelege toate acestea în gura unui energumen, hotărît să-şi „plătească viaţa" ca orice preţ şi în pofida legilor şi a jandarmilor să-şi satisfacă înclinaţiile furtunoase, dar ce rost are acea mărturisire la Nietzsche care proclamă ascetismul şi prescrie abstinenţa cu străşnicie? Ce anomalie ciudată ! Sunt poftit să lapăd toate vălurile, să mă realizez în deplinătatea instinctelor mele celor mai rele, mi se strigă drept lozincă: libertatea întreagă şi complectă! licenţă absolută! spre a mi se pune elanului frâul lui Seneca:

Imperare sibi maximum imperium est

„Supunere patimilor" — dar creştinismul, deşi n'a iscodit această formulă, n'a cerut alt lucru! Poeţii simbolişti deşi n'au ştiut să creeze apoteoza *Neutrului* pot suferi cu inima uşoară desminţirea d-lui Camille Spiess. Ei au de partea lor certificatul de geniu pe care-l liberează, fără ştirea sa, acelaş autor după ce reaminteşte următoarele cuvinte ale lui Nietzsche:

„Cel mai bun autor e cel căruia îi e ruşine să fie literat. Ce valoare are o carte care nu ne poate duce dincolo de toate cărţile ? Scrie cu sângele tău şi vei afla că sângele e spirit".

Şi d. Camille Spiess adaogă:

„Geniul creator e omul tragic, poetul hermetic care dăruieşte lumei cartea vie, mesagiul care i-a fost încredinţat şi care a fost scris în toată fiinţa sa".

Fruntaşii mişcării simboliste, Baudelaire, Verlaine, Laforgue, Rimbaud, Mallarmé, ca de altfel toţi poeţii demni de acest nume, n'au făcut niciodată altceva.

1) Autorul fiind contemporan cu poeţii simbolişti, la mişcarea literară a cărora a luat parte activă, e explicabilă exagerarea sa şi entusiasmul cu privire la această mişcare. Publicăm articolul, precum cititorul înţelege uşor, pentru valoarea lui documentară. — N. R.

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria „Hasefer" din strada Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici) recomandă următoarele opere interesante în limba germană, *cu preţuri scăzute:*

DIN NOUA LITERATURA RUSA

Un volum de nuvele al viguroasului scriitor rus *I. Babel:* Reiterarmee (broşat lei 135, frumos legat în pânză lei 245). Amintim celebrele: „Geschichten aus Odessa" — volum de nuvele — lei 75 broşat şi 135 legat în pânză.

De *Alexandra Kollontay* recomandăm acelora cari vor să cunoască viaţa femeei în Rusia de azi, volumul de admirabile nuvele: Wege der Liebe (nelegat lei 175; frumos legat lei 300).

De renumita scriitoare *Lydia Seyfulina:* Wirinea (tragedia unei femei) lei 115 sau — legat — lei 200. —; Deasemenea: Der Ausreisser (din suferinţele vagabonzilor în Rusia) lei 70 broşat, lei 115 legat.

VOLUME LEGATE, CATE 48 LEI FIECARE:

Maxim Gorki: Der neunte Januar — scene din revoluţia din 1905; — *Upton Sinclair:* Die Hölle; — *Victor Hugo:* Die letzten Tage eines Verurteilten; — *Vera Figner:* Attentat auf dem zaren; *Kersten:* Fridericus und sein Volk; — *Oskar Ameringer:* Unterm Sternenbanner (Kleine Geschichte für grosse Kinder); — *Al. Guidony:* Dizzy (Erzählung aus dem Jahre 1950); *Wl. Majakovsky* (celebrul poet contemporan): 150 Millionen; — *Eugen Leviné:* Stimmen der Völker zum Krieg; — *Upton Sinclair:* Der Industriebaron (romanul ultim).

DIN UPTON SINCLAIR

Recomandăm: Die Wechsler (romanul bursei americane; viaţa miliardarilor lei 90; — frumos legat lei 180); Die Metropole (New-Yorkul şi viaţa aristocraţiei americane; lei 90, frumos legat 180 lei). — Nach der Sintflut, lei 90; — Man nennt mich Zimmermann lei 90;

IN LIMBA FRANCEZA:

Recomandăm din autorii ruşi, noui:

Boris Pilniak: L'année nue (anul foametei în Rusia) lei 108; *Alexis Tolstoi:* Ibicus (collection litteraire de la Russie nouvelle) lei 135.

VIENT DE PARAITRE

Numărul pe luna Decembrie se trimite gratuit clienţilor librăriei. Librăria „Hasefer" primeşte zilnic cele mai interesante noutăţi literare franceze şi germane pe care le vinde cu preţuri mai eftine decât în oricare alte librării.

OTILIA CAZIMIR

FLUTURI DE NOAPTE

(VERSURI)

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

PREŢUL 40 LEI

S'a pus în vânzare:

ALMANACHUL ZIARELOR ADEVERUL şi DIMINEAŢA PE ANUL 1927

UN VOLUM de 250 PAGINI cu numeroase ilustraţii în text şi cu coperta ilustrată

ALMANACHUL cuprinde : Calendarul ortodox, catolic şi israelit ; o bogată materie ştiinţifică ; numeroase date statistice ; viaţa economică ; lucruri instructive; nuvele, poezii şi schiţe, semnate de d-nii : M. Sadoveanu, G. Galaction, Jean Bart, Otilia Cazimir, T. Arghezi, G. Topirceanu, Demostene Botez, M. Codreanu, Alexis Nour, Sărmanul Klopstock, Octav Botez, Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, Lucia Mantu, Dr. Ygrec, Stejar Ionescu, M. Sevastos, etc.; articole de astronomie şi medicină populară, etc.

ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa" se găseşte de vânzare la toţi librarii şi depozitarii de ziare, costă LEI 35 şi nu trebue să lipsească din nici o casă

CUMPARAŢI COPIILOR VOŞTRI

ALMANACHUL ŞCOLARILOR PE ANUL 1927

LEI 20 EXEMPLARUL — Frumos, Bogat, Variat

Visul lui Bernard Quesnay

Psichologia contemporană a descoperit visului o utilitate practică. — Visul după teoriile de astăzi — n'ar fi alt decât reprezentarea — adeseori alegorică — a unei părţi din noi-înşine pe care, în stare de veghe, nu o băgăm în seamă. Astfel, realităţile nesocotite şi nedreptăţite îşi iau revanşa.

Printre aceste elemente sufleteşti refuzate, unele au o extremă importanţă. Căci le-am respins tocmai pentru că alcătuiau probleme periculoase şi în dezarmonie cu restul sufletului nostru. In loc să le rezolvăm, — procedasem cu ele oarecum turceşte: le negasem, le considerasem ca neavenite. Lucru foarte grav şi primejdios. Căci ele pot reveni într'un moment nepotrivit stricându-ne tot echilibrul sufletesc.

Iată unde începe utilitatea practică a visului. El ne readuce aminte de acele lucruri pe care în mod arbitrar le-am îndepărtat odată. Visul ne învaţă a ne cunoaşte mai exact, mai adânc şi mai complect pe noi înşine; ceea ce ne permite să facem mai puţine greşeli în viaţă, ceeace, însfârşit, ne împedecă dela unele prostii decisive şi ireparabile.

***

Limbajul viselor nu-i numai unul singur. Ca şi veghea — pe care doar o complectează — visul se exprimă şi în termeni logici, şi în termeni simbolici, şi în termeni alegorici. Dar poate mai cu seamă în acest de al treilea chip.

Alegoria — şi aceasta e tocmai deosebirea sa faţă de simbol — este o comparaţie de atribute între două lucruri. Comparaţie clară şi complectă. Pe când simbolul e reprezentarea vagă şi indefinisabilă a unei realităţi complexe printr'un simplu detaliu. Este mijlocul curent al artei, căreia îi repugnă alegoria descifrabilă ca un rebus.

In vis însă, alegoria este instrumentul preferat. Iată pentru ce, pentru psihiatrii experimentaţi, este o operaţie relativ uşoară să se explice semnificaţia unui vis.

***

Intr'un roman francez din anul acesta (vreau să spun 1926), eroul visează un vis în momentul când se găsea la o mare răspântie a vieţei sale. (André Maurois: Bernard Quesnay).

Iată:

Bernard Quesnay făcea parte dintr'o familie de industriaşi francezi. Din acea burghezie a statelor apusene, ai cărei membri îşi spun, cu luciditate: „Nu-mi este permis să mă folosesc de privilegiile unei caste dacă nu-mi asum şi obligaţiile ei."

Şi deşi avea o mare poftă de a trăi, pentru propria lui plăcere şi pentru prefecţionarea propriei sale personalităţi — totuşi nu se poate împedeca să se întoarcă iarăşi cu gândul la fabrica plicticoasă, la viaţa monotonă a uzinei, în mijlocul aceloraşi oameni ingraţi şi ireconciliabil înduşmăniţi.

Ceeace-l reţinea mai ales legat de viaţa Parisului era o femee pe care o iubea fără rezervă. O femee foarte „cenaclu parizian", snobă, deşteaptă, artistă şi bineînţeles, superior de frumoasă.

Metresa lui Bernard Quesnay simţise cum el este balotat între două vieţi inconciliabile. Foarte preocupată de comoditate — şi deşi îl iubea mult pe Bernard — îi scrie într'o zi o scrisoare de ruptură, tandră dar irevocabilă.

„Bernard o reciti de vre-o trei ori. Apoi se duse la el în odaie, se lungi pe pat, şi începu să plângă. După aceea, adormi, şi visă că se găsea într'un atelier de ţesătorie şi că o lucrătoare se apropia de el. Ii arătă un număr din „Illustration" care conţinea mai multe reproduceri de tablouri: Uitaţi-vă, Domnule Bernard, acesta e portretul dumneavoastră pe care l-am pictat eu. Mi l'au refuzat fiindcă nu-s decât o lucrătoare. Bernard privi portretul şi-l găsi foarte bun. Faţa îi era, acolo, aspră şi binevoitoare. Tocmai aşa cum se închipuia el însuşi. Bine înţeles — îşi zise el — dacă ar fi fost Françoise (o cumnată a sa foarte „chic") sau Simone (metresa lui) care ar fi pictat acest portret, atunci, desigur că toată lumea l-ar admira. Dar pentru că-i vorba doar de o lucrătoare, toată lumea îl refuză... Să nu fii îngrijorată, — spuse el atunci femeii, voi scrie eu Prezidentului Republicei".

Iată visul.

Este admirabil de semnificativ. In momentul când primeşte scrisoarea de ruptură dela femeea pe care o iubea, Bernard nu se gândea că prin aceasta el devine liber să-şi consacre viaţa în întregime muncii. Dar mai ales ar fi considerat ca o impietate să se gândească că deacum va putea să-şi găsească o soţie mai adaptată existenţei de industriaş. Şi totuşi, acesta-i gândul său care, din motive de delicateţă, se retrage din veghe, dar reapare în vis. Avea nevoe de o femee cu care să poată vorbi nu Proust şi Stravinski, ci economie financiară şi probleme monetare sau, în cel mai rău caz, organizaţie economică internă. O femee care să vrea un Bernard „aspru şi binevoitor". — iar nu pe celalt Bernard, languros şi psihanalist de salon.

Insfârşit, amorul, până atunci o afacere a lui, strict personală, practicată în ascuns (Simona era măritată şi făcea parte dintr'o lume foarte bună) — deodată devine o chestiune oarecum publică şi socială. Aproape un drept. „Toate femeile sunt, indiferent de starea lor materială, egale în ceeace priveşte dreptul de a iubi pe Bernard Quesnay"

Acesta e noul mod al său de a privi amorul. Dreptul de a iubi pe Bernard! Dece numai Simona să-l aibă? Şi tocmai o lucrătoare nu? Cu atât mai mult că ar fi mai normal ca iubita să fie o lucrătoare. Bine înţeles nu-i nevoie de una propriu zisă, manuală. Dar însfârşit, de o femee care să participe cu munca ei la preţul de cost al postavului ieşit din „Uzinele Quesnay et Co.".

Prima femee care va îndeplini aceste condiţii va deveni soţia sa. Şi aceasta fără multă vorbă sau tocmeală. Aproape cu ochii închişi. Căci ea va face apel nu la Bernard, ci la domnul Quesnay, preşedintele micei republici industriale unde Bernard era primul magistrat...

Şi visul se va realiza în întregime. Visul, care i-a arătat calea necesară şi neînlăturabilă tocmai într'un moment când Bernard s'ar fi indignat dacă cineva i-ar fi vorbit explicit de toate acestea...

Şi mai are Bernard un vis. Dar oarecum invers. Şi un vis *treaz.*

Când moare şeful familiei, bătrânul bunic Achille Quesnay, întemeetorul fabricei, la cimitir sta în apropierea lui Bernard vara sa, o fată sportivă şi muncitoare, savantă în technică şi teorie economică, doctoriţă dela Cambridge. Această vară e tocmai femeea care a ajuns, cea dintâi dintre toate femeile globului, în faţa inimii disponibile a industriaşului Bernard Quesnay.

Cu moartea bunicului său, Bernard devine stăpânul cel mare. Şi simte cum destinul îi împinge în braţe o soţie. Atunci, în timpul solemnităţii, începe să-l neliniştească o obsesie ciudată. I se pare că trebue neapărat să vină acolo şi Simona, metresa lui la care nu se mai gândise de atâta vreme. In fiecare figură care se mişcă, credea că o recunoaşte pe Simona...

Era o parte importantă din sufletul său care îşi afirma dreptul la viaţă, şi care îi şoptea lui Bernard — cu, desigur, multă dreptate — că face o prostie.

D. S.

ŞTEFAN POPESCU

Apărută efemer în diverse locuri şi la epoci diferite, arta peisagiului, care pare că s'a constituit şi s'a desvoltat ca rodnică activitate în Flandra şi în Ţările-de-jos, şi-a găsit crestalizări fecunde în spiritul popoarelor, cărora sentimentul naturii le impunea o necesară întregire sufletească.

Specificitatea etnică a contribuit într'o covârşitoare măsură la înjghebarea unor tehnici cu totul disparate, iar diversitatea talentelor a condus la o diferenţiere a viziunilor, a tendinţelor, a concepţiilor artistice şi a genurilor.

Diaz, Poussin, Cazin, Hobbema sau Boudin, — Vallon, Jongkind, Ruysdaël, Lebourg, Pointelin sau Chintreuil, — se deosebesc însă între dânşii nu atât prin viziunea artistică, sau prin temperament, cât mai ales prin sensibilitate.

Centrul de lumină al unui peisagiu ne-au învăţat aceşti artişti să-l căutăm numai în sufletul lor.

Un peisagiu, mărturisind o concepţie a lumii, ne poate impresiona sau prin asemănarea lui cu natura — dar atunci nu evidenţiază altceva decât abilitatea şi calităţile de executant ale artistului, — sau ne poate interesa pentru emoţia şi pentru ideea, pentru cugetarea filozofică pe care o exprimă.

Emoţia şi cugetarea, spune Paulhan, se întovărăşesc întotdeauna, şi numai analiza le separă. Pentru a înţelege un peisagiu, e de-ajuns să intelectualizăm emoţiile. Un peisagiu de toamnă, de pildă, proclamă bucuria trecătoare, ne şopteşte că moartea ne pândeşte pe toţi, ne spune sfârşitul florilor de primăvară şi-al desişului de frunze. Un peisagiu de primăvară ne vorbeşte, dimpotrivă, de tinereţea mereu împrospătată, şi de eterna înflorire...

E. Stoenescu: Portretul pictorului Ştefan Popescu

Cugetarea estetică modernă se întemeiază şi porneşte în mare parte dela impresii fugitive. Aspectele exterioare ale vieţii sunt imitate cu stăruinţă în opera artistică, fără — de multe ori — cea mai elementară atenţiune pentru semnificaţia sufletească a lucrului văzut. Parcă mereu grăbit şi distrat, pictorul nu mai are vreme să se fixeze asupra înţelesului, şi reproduce numai senzorialul.

Materia are sufletul şi suavitatea ei. Trebue să lucrezi într'însa nu în gândul recunoaşterii valorilor, ci cu conştiinţa unei creaţiuni spontane şi nealterate de ficţiunile-tipar ale realităţii. Materia e un criteriu, şi absorbirea ei în operă trebue să rămână un punct iniţial. Timiditatea sau elocinţa pastei sunt consecinţe inerente spiritualităţii cu care e frământată.

Un artist de talent care lucrează cu masse nesupravegheate nu poate da decât cel mult o bună fotografie colorată.

In căutarea expresiei care să mulţumească mentalitatea modernă, numai întoarcerea la stil ar mai avea energia covârşitoare de-a ne reda încrederea în expresiile plastice. Şi lucrul nu se vădeşte cu putinţă decât în opera acelora cari înţeleg şi respectă materia şi legile estetice.

* * *

In peisagiul de stil, în care nici aiurea n'au izbutit prea mulţi artişti, pictorul Ştefan Popescu a desăvârşit o tehnică originală.

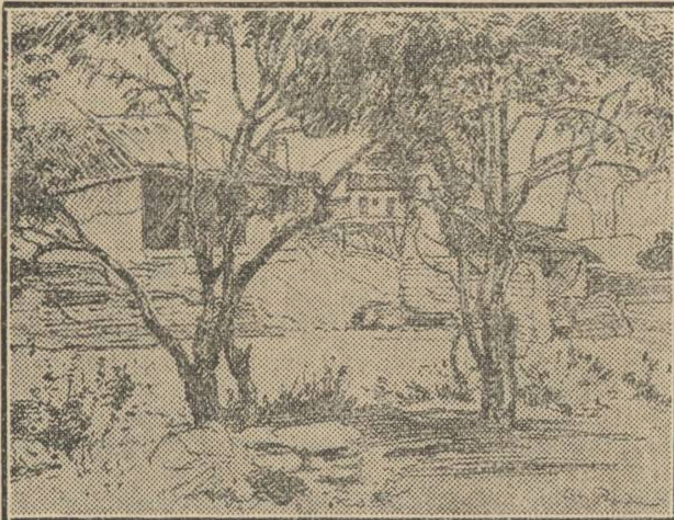
Desenul valorile, culoarea, execuţiunea, în ierarhia bună indicată odinioară de Corot, au dobândit la pictorul nostru un rost şi o împlinire de sine a tehnicei.

Pentru realizarea unor opere uneori mai adevărate, sub raport estetic, decât natura însăşi, Ştefan Popescu a eliminat sistematic contrastele violente din pânzele lui, cristalizând toate calităţile unui temperament de elită, într'o interpretare lirică de tihnă şi de cumpătare

Rafinând şi intelectualizând într'o desăvârşită consecvenţă lăuntrică, motivul plastic Ştefan Popescu nu cunoaşte convenţionalul — şi nu utilizează niciodată notaţiunile ieftin fotografice.

In cadrul unor pânze cari se înviorează de-o sensibilitate deosebită, — preocuparea de expresie adânceşte atmosfera peisagiului, iar culoarea pulsează liniştit în întinsul suprafeţelor omogene ca schematică, şi nervos stilizate.

Artist preţios prin subtilitatea viziunii, Ştefan Popescu nu-şi pictează numai impresiile, cum face Monet, — nu neglijează obiectul pentru notarea numai a sensaţiei pe care acesta i-o provoacă, cum făcea Cezanne, — şi nici nu lasă prea multă libertate fanteziei şi sentimentului, pentru o arbitrară descompunere a formelor; — ci înlocuind obiectul din natură printr'un similar dar muzicalizat echivalent plastic, forma nu mai înseamnă în tablourile sale decât expresia emoţiei artistice. Pictura sa respiră liniştea, satisfacţia morală, echilibrul şi poezia unui suflet mare. Materia exprimă freamătul viu al realităţii.

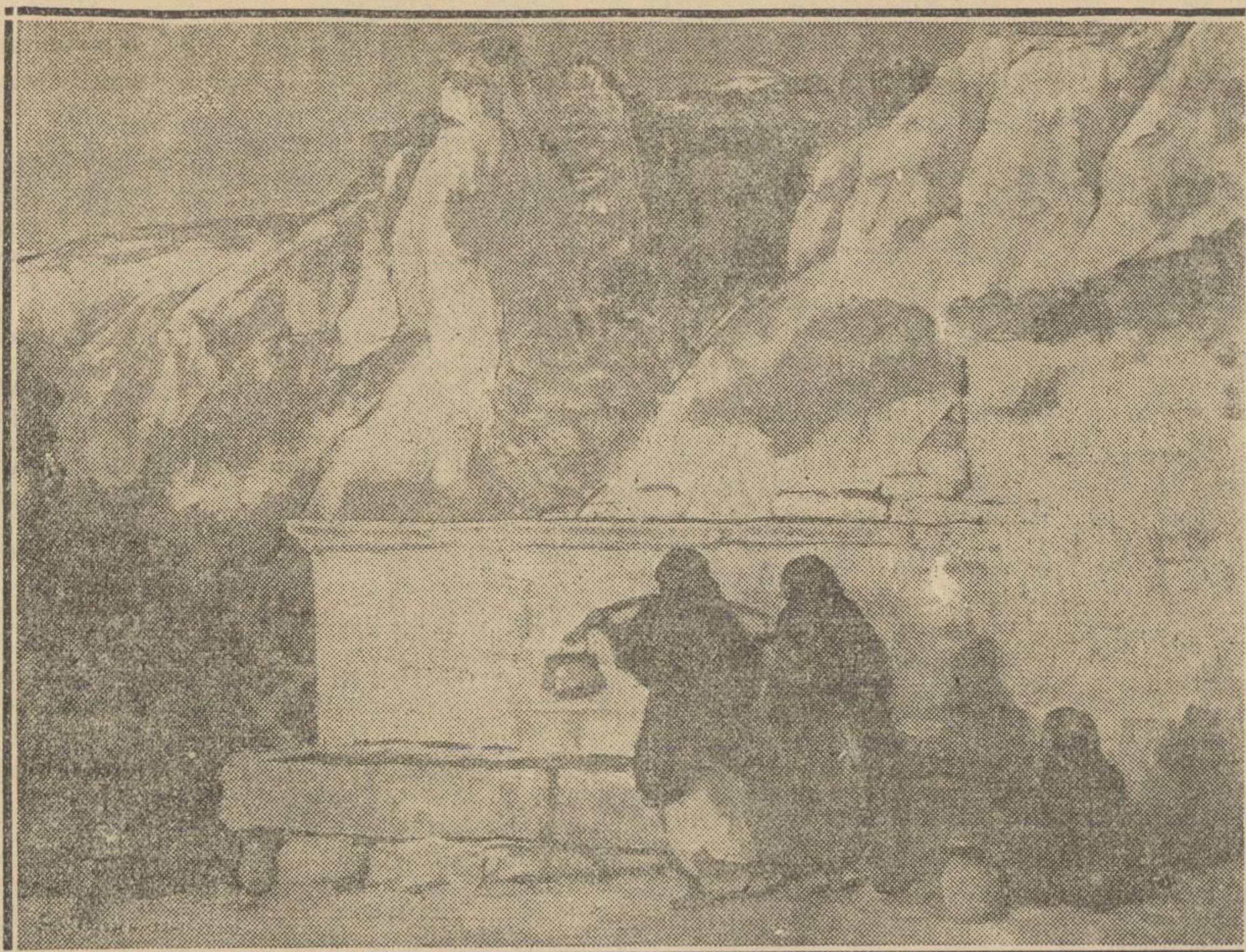
Ştefan Popescu La han

Peisagii de-o frumoasă ordonare picturală, tratate într'o bogată armonie de tonuri, cu orizonturi îndepărtate, cu lumină difuzată, cu spaţii largi şi atmosferă de gravă adâncime, cu desenul sigur şi spontan, — aduc distincţia unei nervozităţi caracteristice.

Ştefan Popescu Turc

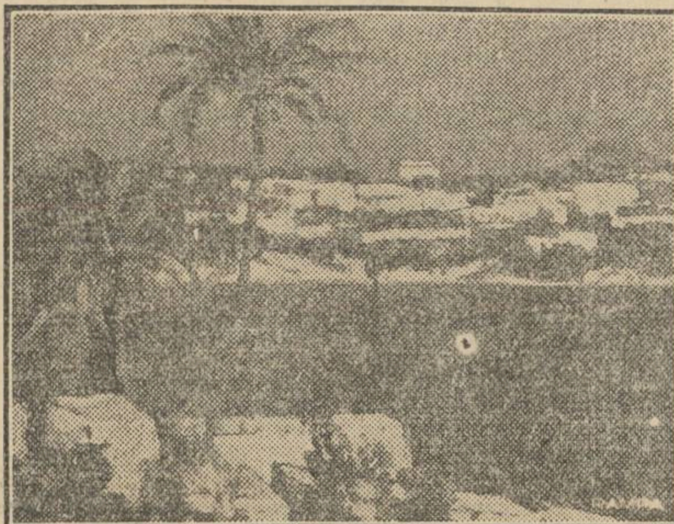
Case uneori simplu geometrizate, câmpii cu verde mult, odihnitor, ceruri de lumină cu valori stăruitor diferenţiate în unduirea pastei pe fonduri de senin, — pretutindeni, pictura aceasta afirmă o neobicinuită putere de observaţie a plasticului firii, o interiorizare a aspectelor şi siguranţă în alăturarea petelor cromatice.

Ştefan Popescu La fântână

Marea lui Ştefan Popescu e calmă; nu sfărâmă valuri spumoase de stâncă. Coloraţiunea vorbeşte direct, iar desenul se împlineşte pe suprafeţe şi planuri în cari perspectivele îşi caută fără greutate spaţiul şi adâncimea.

Copacii lui, cei mai mulţi desfrunziţi, aduc prin sinuozitatea capricioasă a ramurilor şi prin înconjurul mohorît, — ecoul unei poezii dureroase.

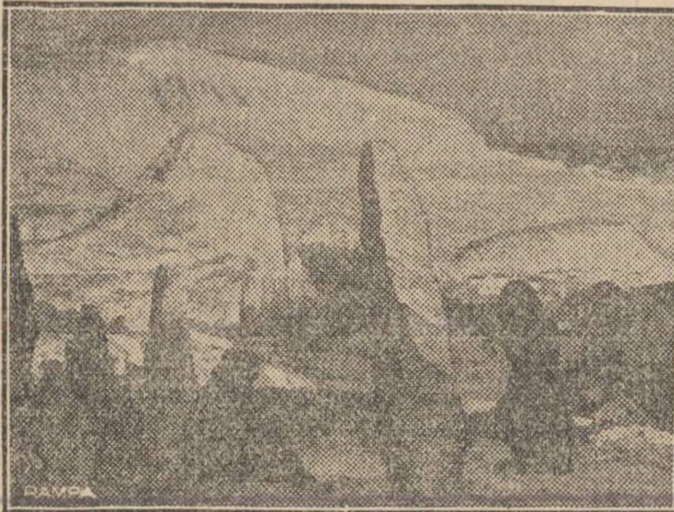

Ştefan Popescu Cap Ferrat

Când înconjurul se împrimăvărează, vestmântul de verde care îmbracă pomii şi câmpul, deschide porţile ferecate în sine ale sufletului, — însă vagul amănuntelor cari dispar în spaţiu şi singularizarea motivelor zugrăvite, păstrează nostalgii neînţelese...

Ştefan Popescu realizează frumosul viu al modelului lăuntric, verificat de motivul din natură.

Ca la toţi marii peisagişti, cerul se schimbă cu fiecare pânză, adecvându-se atmosferei de câmpie, grupărilor de arbori, întinsului mării, sau stâncii izolate.

Ştefan Popescu Cimitir turcesc

Peisagii din Ialomiţa, din Caliacra, din Balcic, din Reşiţa, din colţuri minunate ale Apusului şi Orientului, — dar mai ales pomul, casa, apa, stânca de pretutindeni şi de nicăieri, — fiindcă pe Ştefan Popescu nu-l interesează localitatea, el gândeşte abstract, cu linii, cu tonuri, cu forme şi culori, — sunt tablouri cari hotărăsc surprinzătoare emoţii.

In peisagiile lui Ştefan Popescu, planurile nu se detaşează brusc, subordonându-se sau suprapunându-se într'o perspectivă de contraste, — ci se încrucişează şi se îndepărtează prin însăş aşezarea obiectelor.

Nici-un rafinament cromatic, nici-o obsesie de afectări ori de epatare prin stridenţă sau noutate.

Fără trucuri de paletă şi mai ales ferindu-se de-a înfăptui o pictură cu caracter exclusiv topografic, Ştefan Popescu transpune în peisagiile lui o sensibilitate în continuă frământare

Un exemplu interesant de peisagist turmentat de-asemenea de o ideală interpretare plastică, ne oferă pictorul englez Turner, a cărui carieră se poate împărţi în trei perioade: în cea dintâi, făcea copii fidele de pe natură; în cea de-a doua, căuta să experimenteze stilurile pe cari le-au ilustrat ceilalţi artişti; iar în ultima etapă, îşi exprima asidu şi în toată libertatea, propriile-i sentimente.

Artificiozitatea şi superficialul unei realizări pur imitative nu-l pasionează pe Ştefan Popescu; cu-atât mai puţin l-ar putea interesa roadele pe cari le-ar putea obţine penelul său, aplicând metode şi maniere ale altora. Il interesează însă tălmăcirea simţimântului propriu, printr'o remodelare spirituală a naturii, pentru a o proecta din nou în afară ca pe reprezentarea ei vie.

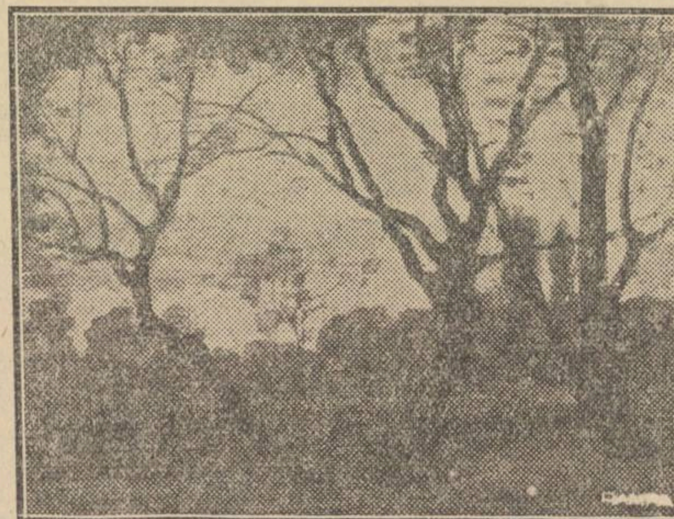
Şi aci intervine acel întreg complex de motive sufleteşti şi intelectuale, care se înglobează procesului de creaţie artistică.

Spiritul e singura realitate care dăinueşte, — perpetuat prin opera de artă.

Artistul modern ajuns astăzi la credinţa că viaţa nu există decât într'însul, nu mai caută legile elementare, dar tinde către afirmarea eternului principiu de organizare care e Frumosul....

Ştefan Popescu are respectul formei şi al compoziţiei cinstite. El urmăreşte ritmul linear, acordul gamelor cromatice, — uneori atinge melancolia şi dramaticul peisagiilor lui Paul Huet, — alteori încearcă acel pasionat sentiment al spaţiului care e caracteristica picturii lui Corot, — însă niciodată nu vânează pretextul anecdotic, pitoresc sau literar, diferenţiindu-se puternic de artiştii invocaţi, şi cu cari nu are comun decât unele intenţii de ordin general estetic...

Puţinele portrete şi desene pe cari i le cunoaştem, ni l-au arătat pe Ştefan Popescu înzestrat cu încă noui resurse.

Ştefan Popescu Pe seară

Seninătatea facturii, calmul şi sinceritatea expresiei, simplicitatea sugestivă a mijloacelor, au contribuit ca artistul acesta să capete faţă de cei mai mulţi dintre contimporanii săi un ascendent, — şi superioritatea aristocratică a consacrării definitive, fără sgomot şi fără reclamă...

De aceea, comoara de frumos ascunsă în pânzele lui nu mai trebuie lăsată în izolarea modestiei, ci înfăţişată în toată splendoarea şi semnificaţia ei superior artistică..

H. BLAZIAN

Ştefan Popescu La Balcic

Ştefan Popescu Coveal

IBOVNICA PĂMÂNTULUI

De îndată ce în Rusia bolşevismul luă adevărata formă de stat, Alexandru Menenciuc trecu Nistru şi se opri pentru câteva zile la un prieten moldovean din Tighina. Ştia că în patria lui îl aştepta moartea ca fiind fost funcţionar de poştă sub ţar şi, cum vorbea moldoveneşte, se hotărî să se aşeze în România; mai ales că luase cândva trei clase de „ghimnazium" la Odesa şi învăţase cu râvnă, mai târziu, construcţia telefonică. Acum avea cam treizeci de ani şi, lucru principal, era voinic şi sănătos tun.

La Tighina a stat cam o lună de zile, după care timp, prin vorba unui deputat basarabean, fu împăcat ca instalator de telefoane în poşta centrală la Bucureşti, unde, slavă Domnului, îi văzut bine şi câştigă frumos. De aceia, azi când are peste trei ani de viaţă bucureşteană şi-i la adăpost de urgia bolşevică, Menenciuc se gândeşte la însurătoare; omul fără familie îi ca un câine fără rost.

* * *

Era aproape douăsprezece ceasuri din noapte.

Cum Alexandru Menenciuc venea spre casă năucit de hausul cafenelei, sunetul unor paşi repezi îi atrase luarea-aminte şi-l făcu să se uite înapoi. In umbra nopţii zări atunci pe cineva care-l ajungea cu tot zorul să-l lase în urmă: o femee.

Nu era Alexandru Menenciuc ştrengar; dar ori cine ar fi fost în locul lui, fără datorii şi fără rost, n'ar fi lăsat — la fel — să treacă pe lângă el o femee, aşa în toiul nopţii, fără să nu se lege de ea. De-ar fi făcut altfel, s'ar fi făcut vinovat de trădare. Pentrucă aşa trebue să fie învinuit un bărbat când nu face cum fac toţi bărbaţii în aşa împrejurări.

Şi-atunci a fost firesc ca umbra aceea de femee să-i sgudue puţin nervii şi să-l hotărască la atac.

Când ajunse în sfârşit în dreptul lui, deşi cam încurcat, Menenciuc o luă în primire:

— Dudue...

— ...

— Nu ştii dumneata unde vine strada Cezar Boliac?

— Ba da, îi răspunse ea urmându-şi aceiaşi iuţeală în mers; iar dacă mergi mai repede, mergi cu mine; trec şi eu prin Cezar Boliac.

Menenciuc schimbă mersul şi şi-l potrivi milităreşte cu al ei, în timp ce-şi simţea gândul încâlcit şi pieptul greu. Simţea că tăcerea trebuia spartă, altfel ar fi însemnat că la un moment dat s'o rupă de fugă. Deaceia după încă vre-o câţiva paşi şi după ce-şi cercetă slăbiciunea, se hotărî în sfârşit să fie şi el ca toţi bărbaţii şi începu:

— Cu ce te ocupi, dudue?

— Doamnă.

— Da?, mai bine.

— Cum mai bine??

— Vreau să spun... e mai uşor să zici „doamnă" decât „dudue."

— Ei, da; văd; pentru cine nu vrea să deschidă gura mai mare, e mai uşor.

Pauză.

— Pare-mi-se ai întrebat cu ce mă ocup?

— Da.

— La ce ţi-ar folosi dacă ţi-aşi spune?

— Aşa,...

— Dumneata nu vezi? umblu noaptea pe străzi.

Lui Menenciuc îi venea curaj pe fiecare clipă trecută şi începu la un moment dat să-i îndruge verzi şi uscate, albe şi negre,... când deodată o voce bună, dar intr'adins înăsprită, îl întrerupe:

— Ştii ce, Domnule?, n'ar fi mai bine să-ţi spun pe unde vine strada Cezar Boliac şi să ne căutăm fiecare de drum?

„Hait!, se gândi Menenciuc, s'au dus boii dracului!"... şi începu s'o dreagă:

— Iartă-mă, doamnă,... e în firea mea să vorbesc câteodată prea mult. N'am vrut să spun nimic rău... glume...

— ...

— ...

Din toate împrejurările, Menenciuc înţelese în chip sigur că-i o femee nici uşoară, dar nici cheie de biserică; o femee care nu-i legată nici cu dracul şi nici cu Dumnezeu. Aşa cum la urma urmelor sunt cele mai multe femei.

Mişcările ei regulate îl îndemnau în acele momente să şi-o apropie. Mai ales că nu era urâtă: Avea figura cioplită regulat, nasul de nobilă caucaziancă, fruntea senină şi ochii adânci ca două fântâni. O vedea destul de bine când treceau pe sub felinare.

Fulguită cu praful luminii albastre, Menenciuc vedea în făptura ei o actriţă care joacă rolul unei rătăcite pe uliţi.

Alături de ea, îi cerceta cu deamănuntul corpul şi i-l vedea într'o armonie de linii regulate, cioplit acolo unde simţul frumosului impune, plin acolo unde capriciile bărbatului cer.

* * *

Adesea voinţa omului e lămurită de un moment. Aşa i s'a întâmplat lui Menenciuc în acele clipe, când se hotărî fulgerător să învingă. Nu vroia să ştie cum şi când. Asta aveau s'o rânduiască împrejurările.

Mai degrabă sau mai târziu trebuia s'o aibă aproape. Inceputul însă nu-i prea părea lui Menenciuc aşa de uşor. Cu ce putea s'o câştige el, pe care, ori cum, nu-l prea împovărau nici banii — şi nici o frumuseţă pân' pe-acolo nu era. Şi-apoi o femee „dispusă" caută totdeauna o „atenţie", se gândea el. Caută mai ales la cel dintâiu prilej, un sămn, o dovadă de om măcar câtdecât înstărit. El, care tocmai zilele acelea îşi aştepta doar leafa, ce sămn să-i arate?

Cum însă Menenciuc mai cunoştea şi-o altă faţă a lucrurilor ăstora îşi veni numaidecât în fire şi îndrăzni:

— Doamnă, care sunt cele mai mari bucurii la d-ta?

— Banii munciţi şi oamenii buni, răspunse cea întrebată.

— Da?, numai atât de pretenţioasă? Atunci eu te-aşi putea ferici ori când.

— Nu înţeleg.

— Ba-i prea pe înţeles. Şi eu sunt un om bun.

— Nu m'am gândit la bunătatea dumnetale, însă, hai să zic: încă un om bun. Dar eu ţi-am spus că bucuriile mele îs legate şi de bani; de bani munciţi.

— Bani, — glăsui Menenciuc oarecum izbucnitor, bani se găsesc pe toate drumurile.

— Nu însă munciţi, termină necunoscuta.

— Şi de ce la urma urmelor munciţi? Azi când şi pe cer găseşti bani, ar fi păcat să-i mai căutăm pe pământ şi mai ales bani trudiţi.

— Pe cer bani? întrebă ea întrucâtva surprinsă. Cerul îi deasupra noastră, arată-mi şi mie un ban...

Un proverb spune că ce-aduce clipa n'aduce anul. Cum putea Menenciuc să iasă dintr'o aşa încurcătură, decât printr'o vorbă de clacă, printr'o vorbă goală?

— Uită-te sus, zise Menenciuc arătând cu degetul spre nesfârşitul cerului înstelat.

— Nu văd nimic.

— Luna!

— Luna... da... cu drept cuvânt, luna... da, pare-un ban de aur; încă un ban mare...

...Şi-au mers câteva clipe în tăcere, după care timp femeia murmură:

— Dacă poţi să-mi cobori banul ăsta în suflet..

— Trebue să vrei şi dumneata. îngână Alexandru Menenciuc;... şi...

— ...

— ...

Tăcere.

* * *

Inconjuraţi de liniştea nopţii bălae, mergeau alături şi doar din când în când îşi aruncau câte-o privire.

Inainte s'o fi întâlnit, Menenciuc era trist. Alături de ea, părea acum înoptat. Avea totuşi în suflet o licărire de nădejde care-l făcea să nu se mai simtă singur şi începu vorba din nou:

— Doamnă, pentru ce o femee se supune aşa de uşor banului?

— După împrejurări, îi răspunse ea. Asta e în legătură cu viaţa fiecărei femei în parte. Acele care se vând publicului, o fac întâi pentrucă n'au ruşine şi-apoi pentrucă n'au cu ce trăi. Şi-o pricină şi cealaltă, sunt destul de naturale. Altele care se robesc prin puterea sufletului — şi bine'nţeles în ascuns, — se vând rar şi se mulţumesc cu ori ce fel de ban; cu luna bunăoară; şi-aici e tot ceva natural...

După o pauză, reluă:

Să nu te miri de felul cum socotesc femeia. Iar dacă merg făţiş mai departe, să nu te miri dacă eu mă dau părtaşă celor din urmă şi le urăsc pe cele dintâi. Iată pentruce: Sunt văduvă, am doi copii şi n'am împlinit încă douăzeci şi patru de ani. M'am măritat când număram şaptesprezece toamne, iar după trei ani, bărbatu'meu a fost prins la nevasta celui mai bun prieten al lui şi omorît.

In starea asta puteam s'ajung de râsul vardiştilor dacă nu mi-ar fi fost scârbă de prostituţia publică.

Şi dacă-ai să mă întrebi pentru ce nu m'am mai măritat a doua oară, am să-ţi răspund că mi-am făcut o părere hotărîtă despre bărbaţi şi-am găsit mai cuminte să muncesc cinstit şi să-mi cresc liniştită copiii.

Deşi nelămurit la astfel de cuvinte, Alexandru Menenciuc pricepu însă că înaintea lui are o femee învinsă, o femee care dacă era înconjurată de lume, trăia totuşi într'o lume a ei deosebită. Ii părea doar ciudată o aşa destăinuire bruscă, mai ales venită dela o femee necunoscută, cu totul necunoscută.

— Dar, reluă el, nu înţeleg pentru ce te socoteşti printre femeile care...

— Ştiu ce vrei să spui, întrerupse necunoscuta; foarte bine; n'am primit niciodată daruri sau bani dela bărbaţi, doar le-am pus câteva condiţii şi-atât: să nu-mi treacă pragul casei decât noaptea şi să nu se laude nimănui c'au trăit cu mine; iar atunci când îi voi schimba, să primească lovitura liniştiţi...

— Dar...

— Da, da. Pentru mine bărbatul preţueşte tot atât cât preţueşte femeia în viaţa bărbatului; când îmi trăesc momentele vieţii intime, atunci şi numai atunci preţuesc eu bărbatul; pe urmă...

Trebue să ştii însă că am şi eu ceva sfânt; şi-acel ceva e pământul; pământul cu rodul lui adevărat, pământul cu sănătatea lui adevărată; pământul pe care poţi vedea viaţa şi de pe care poţi trăi cu ochii în ceruri.

Aşa, întâlnirea cu dumneata mi s'a întipărit acum în suflet ca o bucurie. Mi-ai spus că luna-i un ban de aur; pământul, luna, aurul... atât de mult mă stăpâneşte comoara asta de gândire, că vezi, ţi-am spus atâtea;... ceiace n'am mai făcut niciodată cu un altul.

Pe Menenciuc îl cuprinse moleşala, aceiaşi moleşală care-l răpunea totdeauna când îi era milă de oameni. Nu putea să creadă nimic. Ii părea doar o femee cu sufletul drept, încercat şi împietrit.

Tăcere.

— Câtă carte ai învăţat? reluă Menenciuc.

— Patru clase profesionale cu certificat; într'a cincea am rămas corigentă la franceză.

— De citit obişnuieşti?

— Nu aşa de mult. Bărbatu-meu a fost funcţionar la Academie şi cum citea în fiecare sară, am prins şi eu gustul ăsta.

— Ce fel de cărţi citeşti?

— Tot ce am. Nu mi-au plăcut însă cărţile în cari oamenii mureau la urmă şi poeziile cari nu spun nimic.

— ...

Lui Menenciuc îi părea tăcerea o ploae de nisip, iar felinarele rare cari luminau slab, îi păreau nişte uriaşi palizi la faţă.

— Cu ce te ocupi? mai reluă Menenciuc.

— Sunt funcţionară la grădina botanică.

Tăcere.

— ...

Calea omului însă se sfârşeşte şi întâmplările zilelor, cu ea.

Ajuns în poarta casei, Menenciuc, ca un vinovat, îi zise:

— Doamnă, fiindcă trebue să ne despărţim, îngădue-mi să-ţi spun că m'am făcut vinovat de-o îndrăzneală oarecum neîndreptăţită: Ştiam unde vine strada Cezar Boliac...

— Da?... Şi ce te face să te vezi vinovat ca un copil?

— In faţa unui suflet drept, omul din noi caută să învingă.

In acele clipe ochii ei deveneau tot mai de culoarea sticlei, tot mai fulgerători. Părea că în lumina de cenuşă a nopţii, scăpărau doi licurici. Tremura şi nu mai putea vorbi, nu putea spune nimic din răzvrătirile sângelui. Abia avu putere să mai zică: „Plec, şi-ţi mulţumesc,... mi-ai mai scurtat drumul spre casă."

Şi dispăru în noapte.

* * *

Menenciuc s'a întâlnit cu Irina, două seri de-arândul. I-a aţinut calea când venea dela slujbă. A treia sară, mai târziu ceva, o ducea spre casă; supărat însă că Irina îi vorbise de-adreptul şi cu hotărîre. Iar înainte de a-l vârî pe poarta unui gard de scânduri cafenii, îi zise:

— Suntem înţeleşi: să nu vii la mine decât noaptea, să nu te lauzi la nimeni că trăieşti cu mine şi să nu te mânii când te-oi schimba cu un altul.

In acel moment Alexandru Menenciuc a avut o părere de rău. Ar fi vrut ca Irina să aibă sufletul sănătos, simţurile amorţite şi-o minte, ca mintea tuturor femeilor de rând.

* * *

Incurcătura era făcută de-al-binelea. In fiecare noapte Irina Zofu ieşia în poartă la aceiaşi oră, când fără clipă de zăbavă, apărea zorit Alexandru Menenciuc.

Părea fericită când îl vedea vesel şi-l dojenea când îl vedea întunecat. „Auzi, zicea ea; e o prostie să fii trist, când sunt aşa de puţini oameni veseli."

In înţelegerile lor, acum era întotdeauna o rugăminte a lui Menenciuc: îi cerea să se mărite cu el. Nu pentrucă ar fi simţit el că o iubeşte aşa peste măsură. Dar pentrucă Irina era bună şi înţeleaptă. Tocmai ce căuta Menenciuc. „O femee bună îţi îndulceşte pâinea amară", zicea el. „Iar dacă mai e şi înţeleaptă, dintr'o pâine îţi face două."

Irina însă nu-i dădea nici un răspuns şi ori de câte ori ar fi căutat el s'o hotărască, în colţul gurei ei se cresta un surâs ciudat, un acelaş surâs îndoelnic şi adânc. Deaceia în nopţile de istov, neînţelegerile izbucneau ca un torent şi le întunecau patimile.

Vinovată nu era Irina. Poate era Menenciuc, pentrucă cerea mai mult decât ea îi făgăduise la început, drept şi fără ascunziş. Şi asta o ştia Menenciuc, cum ştia că soarele e lumina pământului.

* * *

Irina Zofu era o femeie deosebită de celelalte femei, până la ciudăţenie. Părea că trăeşte departe de oameni, dar cu gândul la ei. Nu mângâia pe nimeni, însă dădea cerşetorilor pomană. Nu-i plăcea muzica şi totuşi o asculta profund.

Viaţa Irinii Zofu se depăna rar şi monoton faţă de oameni, dar viscolea înăuntru gândurilor ei, ca o furtună.

Iată ce-i spunea odată lui Menenciuc:

„In sângele meu trăesc nişte strămoşi ciudaţi. Or fi fost ei stăpânitori de sate, or fi fost ei plugari? nu ştiu. Le simt însă fiinţa forfotind în vinele mele.

Şi cred asta, pentrucă viaţa mea îmi pare o robie. Mă înăbuş în aerul târgului şi mă orbeşte lumina palatului. Bucuria mea trăeşte în miezul lutului. Primăvara ies în marginea oraşului la câmp şi plâng de bucuria rodului răsărit. Orice frunză tremurată de încreţirea aerului, e pentru mine un suflet curat care flutură a bucurie multă. Ori ce brazdă proaspăt răsturnată, pentru mine-i o chemare la viaţă nouă. Nu cunosc pictura şi nici nu ştiu pentruce pictorii strâmbă faţa rodului pământesc. Eu cred că cel mai bun pictor va rămânea tot acea fiinţă necunoscută, nevăzută, care întrupează cu lumină adevărată ceiace iese strâmb din bidineluţa pictorului.

Şi pământul, pământul din care mă simt cu totul crescută, pământul mă are prin el şi prin mine. Ciudat o fi, bolnăvicios poate, dar carnea mea se veştejeşte în primăvara în care n'am putut suge din viaţa pământului.

Să nu-ţi pară, Alexandre, vorba mea, urâtă; dar adevăratul meu ibovnic, îi pământul. El îmi dă tot; el îmi dă bogăţia simţului. In clipa când inima îmi cere hrană bogată pentru voia mea bună, pământul i-o dă cu îndestulare; voi însă, ibovnicii întunericului, nu-mi aduceţi decât bucuria clipelor şi de cele mai multe ori umilinţa neputinţei. De aceia primăvara, când mi-i dor de viaţă şi simt că trebue să mă desruşinez de umilinţa trupească, mă duc în dosul oraşului şi străbat în lung şi 'n lat ţărâna înprimăvărată,... şi trăesc, Alexandre Menenciuc... şi trăesc cum nu pot trăi celelalte femei. Sângele îmi clocoteşte atunci ca fiert la foc, pielea îşi lărgeşte porii, iar carnea îmi tremură şi mi se încarcă de har lumesc... cu un har deosebit de harul care mi-l daţi voi bărbaţii, noaptea, când vă istoviţi în preajma neputinţei.

Şi sunt multe zile de primăvară când nici cu atât nu mă hrănesc. Carnea mea-i lacomă şi vrea aromă lăuntrică. Atunci, iartă-mă, Alexandre Menenciuc, îi cer pământului corpul... ca o neruşinată. Ii cer ca unui ibovnic, putere, patimă, furie. Şi-mi dă pământul şi bucuria asta sălbatică. Imi arată pieptul lui încălzit de soarele primăverei împuternicită şi mă chiamă în braţele lui deschise larg. Câtă viaţă îmi dă atunci pământul! Cu câtă căldură îmi fulgeră atunci sângele! Mă întind pe sânul lui, îmi ating carnea de carnea lui şi-mi sug hrană curată şi adevărată din inima lui.

In mine, Alexandre, trăesc nişte străbuni ai pământului îndrăgostit. In mine gâlgâe o altă viaţă decât viaţa pe care o căutaţi voi oamenii. In mine luminează luceafărul vieţii de câteva zeci de ani, par'că în acelaşi lumină în care luminează luceafărul nopţilor nesfârşite la număr..."

Altădată, când Menenciuc a întrebat'o de seră şi de flori, Irina i-a spus:

„Sera-i o lume curată, unde patima, deşi altfel decât patima omenească, dar totuşi gâlgâe îndeajuns. Şi acolo, deasemenea pământul îi dătător de viaţă cum ni-i nouă oamenilor; poate chiar cu puteri mai mari. In seră, la fel, numai pământul singur îi împăciuitor adevărat de simţuri. Căci florile au şi ele o adevărată viaţă — ca oamenii aproape; au şi ele aceleaşi păcate ca noi, au aceleaşi nevoi. Dragostea lor doar e altfel decât la oameni; ea se deosebeşte mai mult prin aceia că nu răsare până nu le-o îngădue pământul. Tristeţea toamnei li-i împăcarea desăvârşită a lor, a florilor. Primăvara însă florile renasc, cresc din nou şi se pregătesc pentru vară... să iubească aşa cum se iubeşte adevărat şi să închege rod.

Da, sera-i şi ea încărcată de viaţă şi-şi are şi ea păcatele ei. In seră sunt satiri ca şi între oameni; sunt femei bolnave şi bărbaţi nestatornici, ca şi între oameni.

Toată viaţa asta, e viaţa lutului. In viaţa din care eu îmi trag sănătatea şi puterea de muncă. Asta o spun întotdeauna lucrătoarelor angajate la seră şi ele au ajuns să priceapă. Odată, în primăvara trecută, m'au găsit două din ele respirând până în fundul plămânilor aburul proaspăt dintr'o movilă de pământ săpat atunci; şi pentrucă s'au mirat, le-am îndemnat să facă la fel. Câtă îmbujorare le-a isbucnit în obraji, când au priceput că pământul cald are mai mare putere şi mai multă viaţă, decât amanţii lor isloviţi de muncă!

Da, Alexandre Menenciuc, să nu te superi pe mine; dar eu nu găsesc nicăeri o comoară mai bogată cărnei mele, cum găsesc în inima pământului..."

Alexandru Menenciuc înţelese şi începu să plângă. Nu pentrucă din pricina asta suferea în dragostea lui pentru Irina, dar să-şi mărturisească sufletului, mila care i se împletea în acea clipă pentru dânsa.

* * *

Dar viaţa Irinei Zofu mai avea şi alte ascunzişuri. In drumul ei spre patimă desăvârşită îşi asemăna viaţa cu viaţa unui copac.

Iată ce i-a mai spus în cele din urmă lui Menenciuc:

„Adevărata mea fericire îi toamna. Atunci când moartea binecuvântează odihna. Căci ia închipuie-ţi un plop căruia nu-i cad frunzele niciodată; ar ajunge după câţiva ani bătrân ca noi oamenii. Frunzele lui pe cari ne-am obişnuit să le vedem totdeauna proaspete, după câţiva ani ar ajunge sbârcite ca figurile oamenilor, mereu aceiaşi.

Toamna însă omoară cel din urmă fior de bătrâneţe şi eu mă bucur: am doi copii, iar copiii au nevoe de primăvară. Cu venirea iernei mă întristez şi eu. E ceva mort şi 'n faţa morţilor eu nu simt nimic. E tot ce poate fi mai natural, după cum e şi tot ce poate fi mai supărător.

Vara, deasemeni îi departe de sufletul meu. In timpul ei trăesc şi se înmulţesc viermii; iar înfăţişarea viermilor mă înfricoşează."

* * *

Dela Irina Zofu, n'a putut avea Alexandru Menenciuc, niciodată mai multă dragoste, decât atâta cât au avut şi ceilalţi bărbaţi dinaintea lui.

Părea, ce-i drept, câteodată mai stăruitoare în unele sfaturi; mai ales când îl vedea prea întunecat. Il judeca aspru şi căuta să-i arate că-i firesc să-l schimbe şi pe el într'o zi.

„In ziua când frunzele sufletului mi-au îngălbenit, le-am schimbat totdeauna. Dacă n'aşi fi făcut aşa, azi poate aş fi pământ. Oamenii sunt nişte copaci. In anotimpul când nu vom mai putea schimba frunzele sufletului, vom fi uscaţi."

După cum vedea Irina viaţa, avea poate dreptate. Era prea bolnavă şi bolnavului să nu-i cercetezi niciodată tainele inimii.

* * *

Şi mai spunea odată Irina Zofu:

„Trăim ca nişte roade ale pământului, iar viaţa în sine nu este altceva decât împrimăvărarea. De aceia bărbaţii la paisprezece ani au ibovnice, ori dacă n'au, cad pradă obiceiurilor urâte; de aceia fetele au început s'o rupă deabinelea cu grija feciorîei; unele chiar dela treisprezece ani. Viaţa e o veşnică împrimăvărare.

...Da, Irina era cu adevărat bolnavă. O arăta chiar înfăţişarea. Avea ochii mari, obosiţi şi duşi în fundul capului. De sub colţurile lăuntrice ale sprâncenelor, porneau pe sub pleoapele de jos, două arcane adânci şi vinete; buzele îi erau întotdeauna înegrite şi împăianjenite de crăpături fine.

In ceasurile de linişte, avea mişcări leneşe, pronunţa cuvintele într'un chip bolnăvicios şi fixa mai totdeauna un punct în gol. Era însă alta când o sguduia patima: făcea mişcări repezi, vorbea sonor, apăsat şi răspicat. Câteodată nu putea nimeri cuvintele prea lungi şi le îngâna de două-trei ori pe cele mai scurte. Ii ardeau mâinele şi fruntea, ochii începeau să-i sticlească şi scăpărau parcă fulgere mici. Buzele-i frigeau ca nisipul înfierbântat de soare, săruta mult, apăsat şi muşca în cele din urmă până la sânge.

Aşa era Irina Zofu.

* * *

...In sara aceia Alexandru Menenciuc se simţia mai vesel, iar drumul spre Irina îi părea prea lung.

In drum îşi cerceta sufletul şi se întreba dacă-o iubeşte cu adevărat, sau numai se înşeală, cum s'a mai înşelat şi altădată cu alte femei.

Cu o sară mai înainte îl încredinţase că s'a hotărît să-l ia de bărbat şi-acum lui Menenciuc îi era teamă ca nu cumva să-şi fi schimbat gândul.

In sara aceia sufletul lui Menenciuc trecea printr'o schimbare: trebuia să pue la cale împreunarea năzuinţelor lui cu ale Irinei.

Toate astea, nu-i păreau însă ceva nestrămutat, căci în clipa când Irina a primit să se mărite cu el, veselia ei părea prea abătută şi prea i s'a părut că o vede luptând împotriva ei.

Ajuns în dreptul casei, Menenciuc se uită la ceas: unsprezece şi zece minute. In poartă nimeni. Intâia sară când nu-l mai aştepta.

Bănuitor, ridică scările, străbătu culoarul şi bătu în uşa camerei unde dormea de obicei Irina. Nici un răspuns. Incercă să deschidă uşa, dar era încuiată. Ii veni atunci în minte să pue urechea pe uşă şi să asculte...; făcu aşa...; o voce străină şoptea rar şi apăsat: un bărbat...; o voce mai slabă...; vocea Irinei.

* * *

...Şi s'a întors Alexandru Menenciuc spre gazdă, trist şi fără puteri. Iar în timpul când se întreba dacă-o mai iubeşte sau nu pe Irina Zofu, privirea i-se opri pe cer, într'o pată mare de sânge. Era luna mâncată pe jumătate de cele două săptămâni care trecuseră de când făcuse cunoştinţă cu Irina.

In dreapta şi 'n stânga, se resfirau doi nouraşi subţiri ca două picioare goale, între care luna, părea îmbălată de sânge murdar... Şi şi-a răspuns numai decât Alexandru Menenciuc: „Mi-i scârbă de viaţă şi nu iubesc pe nimeni."

Acasă totuşi, gândindu-se din nou la Irina Zofu, Alexandru Menenciuc se trânti în mijlocul odăii şi începu să plângă înfundat şi sgomotos.

SIMONA BASARAB

CERCETARE LOCALĂ

Matache Pricop e agent de urmărire în biroul protestelor. Matache Pricop nu prea s'a împăcat cu cartea. L'a ţinut ce l'a ţinut în şcoală unchiul Paraschiv de la tramvai, dar pentrucă Primăria de la o vreme nu mai da bon de cărţi şi, cum băiatul nu prea avea tragere de inimă la învăţătură, l'a tocmit ucenic la Andronache frizerul din Podul Caliţii.

Dar ucenicia era mai mult prin odăi decât în prăvălie. Nici briciul, nici foarfeca nu i se potriveau — talent şi la meremeturile astea, de.... Patronul îi precizase atribuţiunile în schimbul unui rând de haine nouă la Paşte, o mâncare pe sponci şi un căpătâi de dormit, cu gândul că, dacă o eşi om, să-l bage în meserie, la parte. Până atunci grija lui era să strângă Oltenii de pe străzi pe care avea să-i radă gratis pentru exerciţiul bărbieriei, să dea apă şi sămânţă mierloiului, să doarmă noaptea la picioarele copilului şi să-i spue anecdote până o prinde să aţipească. Apoi trecea somnoros în prăvălie pentru a-şi da oasele pe un jeţ cu scripete.

Dar Matache Pricop nici în frizeria lui Andronache nu a prea făcut purici. Intr'o zi i-a scăpat haplei copilul din albie şi din izbitură s'a ales pramatia cu o uimă în cap de l'a făcut infirm şi năuc pentru toată viaţa — după spusele lui Habudeanu, doftorul culoarei.

Andronache l'a socotit şi Matache Pricop a intrat ca practicant în grefa tribunalului sub părinteasca ocrotire a d-lui Alexandru Vlahu, ajutor de grefă cu două examene de drept la Bucureşti, unul la Iaşi şi altul la Liège— om de inimă dar leneş şi beţiv, primind bucuros candidatura lui Matache Pricop la copistărie pentru a-i lăsa pe cap **„minutele"** şi ceva mai târziu şi sentinţele pe care le lua seara acasă, în geantă şi le aducea a doua zi tot aşa cum le luase, neredactate.

Dar nici în grefa tribunalului, Matache Pricop nu şi-a împlinit visul! A slugărit ce a slugărit la biuroul proceselor civile ale d-lui Alexandru Vlahu şi când s'a ivit un loc vacant de copist, Matache Pricop nu avea..... bacalaureatul! D. Alexandru Vlahu ca să nu-l descurajeze i-a promis că îl ia ca arhivar la judecătoria lui, unde avea să ocupe un post, după ce îşi va da capacitatea la Liège. Până atunci d. Alexandru Vlahu rupea ca din ficaţi câte două piese din leafa lui de lei una sută patruzeci şi şapte bani nouăzeci şi cinci, brutto lunar şi le strecura lui Matache Pricop pe sub biroul cel mare de ajutor de grefier clasa întâia, cu cele două firide imense, pline cu tutele în curs şi cu postavul cel verde mâncat de pecingini violete. Din aceşti bani, după sfatul d-lui Alexandru Vlahu, practicantul Matache Pricop îşi cumpăra... la luarea lefei câte o carte de drept şi o alta de literatură alternând între **„Călăuza cetăţeanului în materie juridică şi Năzdrăveniile meşterului Perdaf din Galaţi"**.

Intr'o vreme s'a mai ivit o vacanţă de copist în grefa d-lui Alexandru Vlahu, dar în chiar momentul când porneau spre Minister hârtiile de recomandare pentru numirea lui Matache Pricop. a fost propus, ca din senin, pentru acest post, un protejat al unui profesor de facultate la cursurile căruia urma fiul judecătorului delegat cu procesele de expropriere. Şi Matache Pricop a continuat să încaseze cu interminabila desamăgire a ghinionului, raţia de hrană intelectuală pe care lenea şi ...examenele d-lui Alexandru Vlahu i-o oferea până la o nouă vacanţă de copistărie, prin cele două piese de argint a câte cinci lei fiecare.

Vremea a trecut. Copiştii titraţi au plecat în magistratură sau în alte demnităţi oficiale şi alţi titraţi se înşirau, spre dezesperarea practicantului Matache Pricop, la masa cea mare de corespondenţă printre uriaşele călimări ca nişte porţelanuri de telegraf pline cu cerneală violetă. Şi Matache Pricop îşi trăia martiriul insuccesului şi al infinitei descurajări, cu nasul în dispozitivele sentinţelor trase de păr ale ajutorului de grefă Alexandru Vlahu.

Intr'o vreme scurgerea timpului a dat altă întorsătură lucrurilor. Ministerul renunţase la serviciile titraţilor cari îşi petreceau vremea mai mult la cafenea decât la facultate, sau în grefă, dând preferinţă netitraţilor harnici şi pricepuţi, după referinţele capului de masă. Dar între timp d. Alexandru Vlahu a murit subit, de inimă, în iatacul lui pustiu şi rece din **„Fundătura Radu dela Afumaţi"**, cu sentinţele neredactate şi cu capacitatea dela Liège nedată şi Matache Pricop a rămas de data asta fără protector.

Dar dela un alt biurou de ajutor de grefă, a sărit îndată d. Jenică Attendez, licenţiat în drept la Bruxelles, care la orice solicitare a impricinaţilor interesaţi în vre-un proces care s'ar fi întâmplat în sedinţa lui de divorţuri de Marţea şi Joia, răspundea mieros printre firele de mustaţă drişcuite cu mult cosmetic: **attendez, attendez,** propunând pentru cel dintâi loc de copist după înlocuirea primului titrat, pe Matache Pricop. Recomandaţia însă a d-lui Jenică Attendez a sosit la centru după ce postul de copist fusese ocupat de Fane Mălăeru, băiatul camerierului dela uşa cabinetului primului preşedinte al tribunalului.

Mai târziu s'a întâmplat însă că arhivarul dela Ocolul Stubeyul-Doamnei, d. Mieluş Cornăţeanu să fie inlocuit petnru că a fost prins de judele ocolului respectiv jucând stos pe bani cu Fusea, aprodul judecătoriei, în chiar camera de chibzuire a Ocolului! Ca o justă şi bine meritată revanşă semnalată Ministerului de către ajutorul de grefă Jenică Attendez, în locul arhivarului Mieluş Cornăţeanu a fost recomandat dela **„centru"** Matache Pricop.

Dar cariera lui Matache Pricop nu i-a surâs nici din grefa judecătoriei ocolului Stubeyul Doamnei! O anonimă... confidenţială dela fostul arhivar Mieluş Cornăţeanu adresată Ministerului pentru nişte timbre date lui Matache Pricop intr'o adopţie şi... **„mâncate"** de acesta, a avut de rezultat îndepărtarea protejatului d-lui Jenică Attendez dela arhiva Ocolului Stubeyul-Doamnei! Ca fost slujbaş în justiţie Matache Pricop a intrat repede în graţiile d-lui Tilică Calvocărescu, portărel la proteste, cu şase la sută remizie din incasări. Şi Matache Pricop a crescut şi s'a educat în rândurile justiţiabililor, memorând în scurt timp, **„ca pe apă"**, legea şi regulamentul urmăririlor în materie de vânzări silite, de cele mai multe ori lăsând pe jos chiar pe d. Portărel Calvocărescu!

* * *

Matache Pricop s'a însurat. S'a însurat din dragoste cu Iriniţa, fata lumânărarului dela Biserica Alexe. D. Portărel Tilică Calvocărescu a cam strâmbat din nas. Toată dragostea protestelor avea să treacă acum asupra graţiei Iriniţei, iar chefurile cu Matache Pricop aveau să se mai rărească. Dar nu a avut încotro. Nunta a ridicat-o d. Tilică Calvocărescu—simplu, modest şi numai cu ai casei.

Mai târziu a regretat şi Matache Pricop de căsătoria asta, cam pe negândite! Urmăririle mai slăbeau, dar chefurile erau la înălţime. Matache Pricop se împărţea în două: gospodăria, gospodărie; şi afacerile cu d. Tilică Calvocărescu, afaceri! După închiderea ghişeului, Matache Pricop proptindu-şi condeiul cât o undiţă după o ureche clăpăugă ca a unui pui de elefant, striga cu ifos către aprod:

— Andrei, fă încoace un dosar mai barosan din arhiva veche şi du-l acasă la Iriniţa şi spune-i că e foc de s'o pierde—d'adreptul în puşcărie intrăm cu toţii, auzi?

Apoi dinspre d. Portărel Tilică Calvocărescu:

— Iar cercetare locală?

— Da, şefule, iar cercetare; ce, eu am omorât pe tata?

Şi undiţa din urechea agentului Matache Pricop, pica zgomotoasă printre proteste, în vreme ce Portărelul Tilică Calvocărescu aranja un tacâm de beţie, pentru a doua zi la o.... cercetare locală în **„Cartojani"**.

Seara Matache Pricop cădea bosumflat pe pat, iar în întunerecul odăei, picura văicăreala domoală a lumânărarului:

— Iar cercetare, Matache tată?

— Iar, tată socrule. Ne-a zmintit în cercetări!

A doua zi în prag, Matache Pricop îşi îmbrăţişa familia, le recomanda cuminţenie, proptea la subsuoară servieta burduşită cu dosarul cel voluminos şi eşea în drumul portărelului Tilică Calvocărescu. Dosarul se'ntorcea la loc, în subsolul tribunalului şi oamenii legii îşi vedeau de... cercetarea care dura cam vre-o trei zile, după care dosarul eşea iar din pivniţă pentru a se plimba din nou, între gospodăria agentului Matache Pricop din podul Beilicului şi biuroul protestelor din Palatul de Justiţie.

* * *

— Andrei, urlă portărelul Tilică Calvocărescu la câteva zile după ultima .. cercetare locală! Fă-te cu dosarul la d. agent acasă—ştii, cercetare!

— Cercetare?

— Dar cam ce ai vrea să fie?

— Prea bine, domnule şef; il duc, complecta cu hotărâre aprodul Andrei.

— Stai Andrei, nu-l mai duce, interveni agentul Matache Pricop înfigând undiţa tocului după ureche.

Apoi către d. Portărel Tilică Calvocărescu cu o discreţie searbădă, de cleptoman încolţit, şoşotind cu ochii spre aprodul Andrei, pe jumătate închişi şi cu urechea cea fără toc în ea, spre ghişeul plin de capete:

— Nu ştii ce traznae mi s'a întâmplat când cu chestia cu cercetarea din urmă? Plec cu dosarul să vă întâlnesc pentru ca să mergem la.... cercetare, de! In urma mea, pâş, pâş, un mers cam cunoscut, la câtiva paşi, mai în lături. Până să mă întorc să iau seama omului care mă şosea, mă pomenesc cu mustăţile lui socru-meu drept în urechile mele.

— Matache tată, mai lasă taică dracului... cercetările alea că îşi ia Iriniţa lumea în cap, zău aşa!

Sărmanul Klopştok

ANECDOTE

Un domn avea de vânzare o moşie. Intr'o zi se prezintă un tânăr, o vizită, dar o găsi prea mare şi prea scumpă pentru dânsul şi pentru modestele sale mijloace.

Totuşi, luându-şi rămas bun, tânărul zise:

— Uite ce e, domnule, eu am o piesă care mi s'a jucat cu succes la Tetrul Francez şi mai am una care trebuie să se joace iarna asta la Porte-Saint-Martin. Dacă am să obţin un succes tot atât de mare ca cel dela Teatrul Francez, am să-ţi cumpăr proprietatea.

Tânărul acesta era Edmond Rostand, piesa care se jucase la Comedia Franceză era *Romantioşii*, iar cea care se repeta la Porte-Saint-Martin se numea *Cyrano de Bergerac*.

După succesul răsunător al lui Cyrano, d. X... trimise autorului o telegramă de felicitare şi o scrisoare în care îl întreba dacă tot mai vrea să-i cumpere proprietatea. Rostand îi răspunse telegrafic:

„Proprietatea prea mică acuma".

* * *

— Parcă n'ar mai fi acelaş bărbatul dumitale... Nu-l recunoşteam...

— Chiar nu mai e acelaş; l-am schimbat...

* * *

Doi prieteni care nu se văzuseră de mult, se întâlnesc pe neaşteptate.

— Ce mai faci? întreabă unul.

— Nu tocmai bine, răspunde celălalt; de când nu ne-am văzut, m'am însurat.

— Atunci e bine!

— Nu tocmai, căci am luat o femee rea.

— Atunci e rău!

— Nu chiar aşa de rău, căci mi-a adus două milioane zestre.

— Ei, asta te consolează.

— Nu tocmai, căci am băgat banii în oi şi mi-au murit toate de gălbează.

— Asta e grozav.

— Nu chiar aşa de grozax, căci pieile mi-au adus mai mult decât mă costaseră oile.

— Atunci eşti despăgubit.

— Nu de tot, căci casa în care aveam banii a ars.

— Ce nenorocire!

— Nu-i chiar aşa de mare, căci odată cu casa a ars şi femeea.

* * *

Balzac întâlni într'o zi în piaţa Bursei pe Henri Monnier, pe care îl iubea şi îl aprecia foarte mult. Marele romancier îi expuse planul unor afaceri grandioase..., care trebuia să le aducă câte şapt-opt milioane fiecăruia. Monnier îl ascultă liniştit, apoi zise:

— Până una alta, avansează-mi cinci lei asupra afacerii.

* * *

O femee întreabă pe Rabin:

— Poţi să omori un purice în ziua Sabatului?

— Da.

— Dar un păduche?

— Nu, căci îl vei găsi tot acolo şi a doua zi.

Misticismul orfic al lui Heraclit

ORIGINILE FILOZOFIEI GRECEŞTI

In antichitate, încă dela Herodot, se credea că mai toţi filozofii greci au călătorit în Orient, au fost iniţiaţi în mistere şi au petrecut ani îndelungaţi în templele egiptene sau babiloniene. Tradiţia aceasta, care năzuia să lege cât mai mult începuturile filozofiei elene de înţelepciunea orientală, — a fost în deosebite feluri interpretată de savanţii moderni. Unii au socotit-o întru totul exactă şi au dedus gândirea presocratică din *„Cartea morţilor"* egipteană, din *„Zend-Avesta"* persană, din fragmentele astronomice chaldeene şi cărţile feniciene ale lui Sanchoniathon sau cele indiene ale filozofilor Kapila, Vyasa, Geming, Kanada, etc. Iar alţii, hotărîţi să dovedească absoluta puritate şi originalitate a geniului elen, — au negat valoarea relatărilor antice şi n'au admis nici o influenţă venită din Orient.

Exagerări şi neadevăruri se întâlnesc, din belşug, şi intr'o parte, şi în cealaltă. In realitate, greşeala pe care o săvârşesc majoritatea celor ce scriu istoria filozofiei greceşti, e că pornesc dela un fals punct de vedere şi dela o prejudecată a culturii moderne. Pe lângă faptul că cei mai mulţi ignoră cu totul istoria şi psihologia religiilor, istoria ştiinţelor şi cercetările contemporane asupra extazului şi a unor dintre fenomenele metapsihice de valoare cunoscitivă, cum ar fi, de pildă, moniţiunile şi psichometria, — istoricii moderni ai filozofiei alunecă în greşeala *de a socoti mentalitatea antică identică, în esenţa ei, cu cea a veacurilor noastre* (când, în realitate, ea se deosebeşte covârşitor prin faptul că a suferit experienţa creştinismului şi desăvârşirea ştiinţelor de observaţie din sec. XIX, — activităţi spirituale numai în germen cunoscute antichităţii) şi a încerca să reconstituiască această mentalitate folosindu-se de fragmentele filozofice *păstrate întâmplător* până în zilele noastre.

Nu e locul să stăruim aici asupra discuţiilor din jurul filozofiei presocratice. In lucrarea noastră *„Originele gândirii europene"* vom consacra un volum întreg începuturilor şi dezvoltării filozofiei greceşti. Vom arăta acolo cum trebuie înţeleasă influenţa orientală şi vom încerca să reconstituim şi să explicăm spiritul primordial manifestat de civilizaţia elenică şi, îndeosebi, spiritul filozofiei elenice. Deocamdată, ne mulţumim să amintim că numai o parte dintre filozofii despre care tradiţia spune că au fost „iniţiaţi" — în Orient sau la Eleusis — au lăsat să se întrevadă această influenţă în sistemele lor. Dintre toţi aceşti filozofi, nu vom pomeni în notele de faţă de cât pe acei cari trădează urme de concepţii sau experienţă mistică orfică, oprindu-ne asupra lui Heraclit, pe care îl vom analiza la lumina cercetărilor profesorului *Macchioro*.

MISTERUL ORFIC ŞI FILOZOFIA GREACĂ

Dela început trebuie să atragem atenţia asupra unui fapt de mare însemnătate: unii filozofi greci *au cunoscut* — direct sau prin pitagoricieni — *părţi din orfism*, şi le-au folosit la elaborarea sistemelor lor personale; alţii, *au suferit ei înşăşi experienţa religioasă orfică, au fost*, cu alte cuvinte, iniţiaţi în orfism, au trecut prin puternicile stări sufleteşti de cari pomeneam în articolele precedente. Deosebirea dintre ei e vădită; cei dintâi prezintă urme orfice în teoriile lor; ceilalţi au întreg sistemul filozofic izvorât din experienţa orfică.

Empedocle a cunoscut anume idei orfice prin intermediul pitagoricienilor, dar esenţa sistemului său nu poate fi alăturată de orfism. El a împrumutat *gândirile* orfice cu un act raţional al spiritului. Mai mult poate fi apropiat de orfism *Xenofon*, care avea o definitivă concepţie monoteistă şi era renumit prin furia cu care predica împotriva fabulelor scrise de poeţi asupra divinităţilor. Amândouă aceste trăsături se găsesc şi în Heraclit, filozof care a suferit personal — după cum se va vedea — experienţa orfică. Xenofon se arăta deasemeni sceptic în ceiace priveşte realitatea cunoştinţelor noastre, asemănându-se prin aceasta cu Parmenide, alt filozof care a cunoscut — probabil tot prin pitagoricieni — orfismul. Parmenide, în poemul său, a descris naşterea şi origina zeilor după concepţia orfică. Ceva mai mult, a dus mai departe scepticismul lui Xenofon, afirmând că datele simţurilor sunt aparente, că adevărul pur transcendează simţurile şi nu poate fi aflat prin ele. Indoiala aceasta — care a avut o influenţă enormă, creiând psichologia — şi chiar dispreţul către simţuri, era o urmare a misticismului, de origină orfică.

Asupra acestor filozofi — despre cari tradiţia ne relatează că au cunoscut adânc doctrinele şi chiar au făcut parte din secta pitagoriciană — s'ar putea face o observaţie pe care nu o găsim fără interes şi care, în lucrarea noastră, conduce la concluzii noi şi instructive. E faptul că toţi aceşti filozofi se deosibesc de ceilalţi anteriori sau contemporani prin puţinul interes ce-l arată *fizicei*, observaţiei naturei şi însăşi naturei împrejmuitoare.

Atât Empedocle, Parmenide cât şi Heraclit, nu s'au distins prin cunoştinţele ştiinţifice, cari începuseră — cu şcoala ionică — să ia un avânt nemai întâlnit până atunci. Teoriile lor fizice sunt împrumutate dela ionici, dela Xenofon şi dela pitagoricieni Aceştia din urmă le luaseră tot dela ionici. Nici Xenofon nu s'a deosebit prin merite ştiinţifice; totuşi s'a ocupat printre cei dintâi cu geologia şi paleontologia.

In ceiace priveşte pitagoricienii, ei au dus ştiinţele matematice şi astronomia la o perfecţie ale cărei margini nu le putem cunoaşte, din pricina disciplinei strict esoterice ce domnea în sectă. Noi nu putem şti astăzi dacă cunoaştem sau nu toate teoriile matematice pitagoriciene, deoarece ele erau răspândite într'un cerc foarte restrâns şi ni s'au transmis de către epigoni sau de către cei fugiţi din sectă. Şi când ştim ce progres colosal înseamnă ştiinţa pitagorică faţă de ştiinţa timpului, nimic nu ne poate îndreptăţi să credem că o cunoaştem astăzi în întregime. Poate multe din adevărurile matematice descoperite mai târziu, erau cunoscute pitagoricienilor. Faptul că ele s'au pierdut după nimicirea sectei nu trebuie să ne uimească, pentrucă legile se opuneau ca tainele ştiinţei divine, Matematica, să fie revelate neiniţiaţilor. Asupra acestei secte — atât de asemănătoare celei orfice — nu ştim decât foarte puţine lucruri şi suntem nevoiţi mereu ca, pe mărturia câte-unui scriitor antic, să facem presupuneri.

In orişice caz, e un lucru admis astăzi de toţi istoricii că ştiinţele naturale preocupau prea puţin pe pitagoricieni. Interesul pentru fizică (în înţelesul vechi al cuvântului) nu se arată decât peste un veac dela întemeierea sectei: la *Alkmaion*, primul medic italian şi precursorul medicinei hipocratice (teoria fiziologică a senzaţiilor şi a generaţiei); la *Filolaus* (în cele patru principii organice: creerul, inima, buricul, sperma); şi la *Archytas* (mecanica practică). Iar că aceste cunoştinţe nu erau esenţiale sectei, nu prezentau prea mult interes pentru pitagoricieni, o dovedeşte faptul că ele erau lăsate să se răspândească în voie, în timp ce adevărata ştiinţă — Matematica — era ferită cu o rară străşnicie de ochii mulţimii.

Lângă Heraclit şi pitagoricieni, cari au suferit experienţa orfică, se poate aşeza Platon, ultimul iniţiat de geniu Misticismul lui Platon, entuziasmul său pentru principiile prime, preocuparea de lucrurile extrapământeşti, argumentarea în jurul nemuririi sufletului şi alte trăsături esenţiale, sunt de origină orfică. Platon vorbeşte întotdeauna cu respect de mistere — fie cele orfice, fie cele dela Eleusis — iar capodopera sa, *„Phaidon"*, e un dialog orfic.

HERACLIT „OBSCURUL"

Dar să ne întoarcem la Heraclit, „obscurul" filozof din Efes, pentru tălmăcirea căruia ne vom folosi numai de cartea profesorului *Macchioro: „Erudito, Nuovi, studii sull'orfismo"* (Laterza, Bari, 1922).

Despre acest Heraclit se cunosc foarte puţine lucruri. Diogene Laertiu spune că „înflorea" în timpul lui Darius, deci prin jurul anilor 500 în. Chr. Unii istorici ai filozofiei îi socotesc viaţa între 535—475. Se ştie că era de neam regesc şi descindea dintr'o familie de sacerdoţi. Se mai ştie că era mândru, solitar, chiar mizantrop, totdeauna întunecat la faţă, şi îşi dispreţuia straşnic contemporanii. A scris o carte al cărei titlu e poate *„Despre natură"* şi care era împărţită în trei capitole: *Despre Univers, Politica* şi *Discursul Teologic*. Din aceste capitole ne-au rămas mai multe fragmente (130 în ediţia lui Bywater) asupra cărora istoricii au creiat numeroase şi fantastice interpretări.

In studiul acestor fragmente s'a săvârşit o mare greşeală, împotriva căreia profesorul *Macchioro* reacţionează pe bună dreptate. S'a uitat adică un lucru de o capitală însemnătate: că fragmentele ni s'au transmis *întâmplător*, că ele nu pot fi cercetate unul câte unul, ca nişte aforisme, ci trebuesc înţelese în unitatea lor organică. Nu se poate trage o concluzie definitivă dintr'un fragment heracleitan, când nu se cunosc cele ce se spuneau înainte şi după el. S'a adus împotrivirea că această *unitate* nu poate fi reconstituită, deoarece resturile sunt prea neînsemnate, iar ceilalţi filozofi sau istorici (exceptând Diogene Laertiu, — care n'a înţeles însă decât prea puţin din gândirea profundă a filozofului efesian) nu vorbesc destul de lămurit despre sistemul lui Heraclit. Impotrivirea aceasta nu e însă justă, deoarece există o lucrare antică în care se citează şi se comentează filozofia lui Heraclit. E opera *Sfântului Hippolit* (sec. III) intitulată: *„Refutarea tuturor ereziilor"*, care ni s'a transmis aproape în întregime. Intrânsa, apologetul creştin caută să arate că toate ereziile şi sectele creştine nu se întemeiază pe Evanghelii, ci pe doctrinele filozofilor păgâni.

In cartea X, Hippolit combate erezia *noeţiană*, izvorâtă din învăţăturile greşite ale lui *Noeţius*, şi o combate acuzând'o că nu se inspiră din Sfintele Dogme, ci din filozofia unui păgân, din cea a lui Heraclit. Felul cum procedează Hippolit, ne îndeamnă să credem că a cunoscut direct a treia parte din lucrarea lui Heraclit, *Discursul Teologic*, — foarte mult răspândit de către stoici. Apologetul creştin caută să reconstituie — cu citate şi comentar — în toată fiinţa ei filozofia teologică şi cosmologică a lui Heraclit, şi să arate că într'însa gânditorul efesian dezvolta anumite teme cari se asemănau mult şi au influenţat chiar învăţăturile lui Noeţius. Dovedeşte, deci, că în *Discursul Teologic* Heraclit vorbea de un Zeu Tată şi de un Fiu care murea şi renaştea după voinţa tatălui (*Macchioro*, op. cit. pag. 33). Şi care putea fi acest Zeu ce moare şi înviază, dacă nu Zagreus, zeul orficilor, singurul din toată mitologia elenă care suferă un asemenea lucru?

Această dovadă, pe care nu o puteam obţine numai cu fragmentele propriu zise şi care reiese limpede din comentarul, din întregirea apologetului, — ne îndreaptă către o interpretare fecundă şi justă a celor ce ne-au rămas din gândirea lui Heraclit.

ESENŢA ORFICĂ A FILOZOFIEI HERACLEITENE

Dacă Heraclit pomenea de mitul lui Zagreus, dacă în „Discursul" său „Teologic" dezvoltă teoriile orfice, — va trebui să găsim urmele acestei concepţii şi în celelalte fragmente. Lucrul acesta a fost cu deplină izbândă îndeplinit de Macchioro. Din admirabila sa interpretare, întemeiată pe o erudiţie filologică şi un spirit critic cum rar se mai întâlneşte, — spicuim câteva pilde, referitoare la cele mai celebre fragmente heracleitene.

Intr'un fragment (52 Diels), Heraclit pomeneşte de un copil ce se joacă în zaruri, şi care stăpâneşte pământul. Ceiace ne face să ne amintim de copilul Zagreus, căruia părintele său Zeus îi dăruise stăpânirea pământului şi care a fost surprins şi ucis de Titani pe când se juca în zaruri.

In alt fragment (53 Diels) se spune că *„Polemos e tatăl tuturor lucrurilor"*. Până acum s'a tradus „Polemos" cu „războiu", dar înţelesul acestui cuvânt este aci Zeus; numai aşa fragmentul are un sens deplin. Crisip stoicul afirmă undeva că Zeus şi Polemos sunt acelaş lucru.

In frg. 96 Heraclit spune: *„cadavrele merită să fie zvârlite afară mai mult decât bălegarul"*. Ceiace trebuie interpretat prin dispreţul orficului faţă de trupul neînsufleţit. După orfism — şi împotriva părerii generale greceşti — corpul îşi pierdea orice preţ părăsit de suflet, şi trebuia ars într'un mod special. Arderea cadavrului o povăţuia şi Heraclit.

Dar două fragmente (26 şi 27 D.) sunt de o mare însemnătate pentru dovedirea esenţei orfice a gândirii lui Heraclit. Cel dintâi spune: *„omul îşi aprinde sieşi lumina în noapte, murind"*. Iar celalt: *„pe cei morţi îi aştea tot lucruri la cari nu se gândeau şi pe cari nu le sperau"*. Heraclit avea, aşa dar, mare nădejde în revelaţiile de după moarte. Intocmai ca şi orficii, el afirmă că trupul împiedecând sufletul să cunoască adevărul, acesta nu poate fi revelat — parţial şi numai unor anumiţi oameni — decât prin iniţierea în mistere şi, total, prin moarte. E o gândire esenţial orfică şi prea lămurit exprimată ca s'o mai comentăm.

De orfismul filozofului din Efes cei vechi nu se îndoiau cum se îndoiesc unii dintre modernii istorici ai filozofiei. Notez aci câteva pasagii cari trebuesc consultate: *Plutarc* (Despre încetarea oracolelor, 12); *Platon* (Cratylas); *Clement Alexandrinul* (Stromate, VI. 2), etc.

RELATIVISMUL, MISTICISMUL ŞI DOGMATISMUL LUI HERACLIT

Un pasagiu, mult discutat, şi în care Heraclit afirmă identitatea contrariilor, poate fi înţeles numai la lumina orfismului. E vorba de celebrul fragment 26, care spune: *„nemuritorii sunt muritori, muritorii sunt nemuritori, unii trăind moartea celorlalţi; iar ceilalţi murind viaţa lor" (athanatoi thnetoi, thnetoi athanatoi, zontes ton êkeinon thanaton ton de êkeinon bion tethneotes). Macchioro* lămureşte

(Continuare în pagina a 6-a)

astfel pasagiul: „Filozoful enunţă existenţa zeilor cari mor şi a oamenilor cari devin nemuritori, trăind fiecare reciproc viaţa celuilalt. Să căutăm verificarea fiecărui membru al propoziţiei în misterele lui Zagreus, şi vom găsi că *nemuritorii sunt muritori* se potriveşte foarte bine lui Zagreus, care e tocmai un zeu ce moare, şi unicul zeu muritor al elenismului; că *muritorii sunt nemuritori* se poate prea bine potrivi iniţiatului care obţine natura divină, adică devine zeu; că *nemuritorii ce trăesc moartea muritorilor* convine din nou lui Zagreus, zeul în a cărui viaţă e coprinsă şi moartea, şi care trăeşte cu adevărat moartea pentrucă renaşte din ea; şi că *muritorii cari mor viaţa zeilor* se potriveşte cum nu se poate mai bine iniţiaţilor, cari, fiind identificaţi cu zeul şi retrăind fazele vieţii lui, mor ca şi el. Fr. 62 exprimă aşa dar faptul mistic fundamental al misterelor, adică identificarea omului şi a zeului, palingeneza (schimbarea) mistică a iniţiatului prin patima şi învierea lui Zagreus". (Op. cit. 89—90). Ceiace trebuie reţinut e faptul că şi cei vechi (Heraclit, autorul alegoriilor omerice; Maxim din Tyr; Clement Alexandrinul) au pomenit de această referire a efesianului la mitul lui Zagreus.

Un alt fragment, tot atât de discutat, e fr. 51: *„ei nu pricep cum totul, fiind totuşi divers, concordă cu el însuşi; armonie care consimte şi se împotriveşte, ca aceia a arcului şi a lirei"*. A doua parte a frazei are înţeles de „armonia tensiunilor opuse" (Burnet). S'au dat foarte multe interpretări comparaţiei dintre arc şi liră. Cea a lui *Macchioro*, întemeiată şi pe o referire din Plutarc, pare a fi totuşi singura exactă. Elementul comun al celor doi termeni e coarda, iar înţelesul fragmentului e că acelaş om întinde, pe rând, şi coarda arcului şi cea a lirei; că în aceeaşi personalitate încap două stări sufleteşti cu totul contrarii: furia războinică şi extazul desfătător al melodiei. Heraclit gândea că contrariile sunt identice, deoarece decurg unul dintr'altul. Iar origina concepţiei contrastelor trebuie căutată în orfism, în experienţa mistică a morţii şi învierii în Zagreus. Dealtfel, Sextus Empiricus, sugerează undeva această interpretare.

Heraclit a cunoscut personal experienţa orfică, iar înrâuririle acesteia se pot deosebi în foarte multe aspecte ale filozofiei sale. Misterul orfic, ca orişice alt mister, fiind un act de credinţă, nu conţinea nici un element raţional. Ceiace spune şi Aristot.

Raţionalismul era o elaborare posterioară iniţierii. Filozofia era manifestarea pe tărâmul raţional a unor stări sufleteşti îndurate subiectiv în timpul ceremoniilor de iniţiere. Deci tot sistemul filozofic al lui Heraclit a izvorât după ce fusese iniţiat. El e un produs original, dar la temelia sa se recunoaşte experienţa orfică: pesimism, dispreţ către timp, speranţe ultramondane, identitatea contrariilor, mitul lui Zagreus, şi altele, asupra cărora vom scri mai jos. Filozofia heracleitană se poate socoti, deci, ca un aspect raţional, o întrupare logică, a experienţei orfice. Trăsăturile caracteristice ce urmează, întăresc afirmaţia aceasta.

Heraclit era un mistic asupru şi neînduplecat. Intr'un fragment (15 D.) apără procesiunea bachică, ce ar fi părut impudică dacă n'ar fi luat parte Dionysos. Misticul e prea conştient de valoarea cunoştinţei sale — căpătate nemijlocit prin intermediul Divinităţii, sau în timp ce sufletul părăseşte provizoriu trupul — ca să nu fie dogmatic, şi dispreţuitor faţă de adevărurile celorlalţi, căpătate prin simţuri şi prin raţiune (frg. 1, 17, 34, 40, 70, 78). Dispreţul către cunoştinţa logică e de o însemnătate covârşitoare şi aduce o probă temeinică pentru afirmarea misticismului orfic al lui Heraclit. Pentrucă, un mistic se foloseşte de cunoştinţa intuitivă, directă dela D-zeu; *„oamenii se înşeală în cunoaşterea lucrurilor vizibile"* (frg. 56). Şi e crunt când cineva pune la îndoială valoarea acestei cunoştinţi.

Insfârşit, o ultimă trăsătură a misticismului lui Heraclit, e modestia sa în ceiace priveşte posesiunea adevărului. Pentru mistic, nu raţiunea vorbeşte, ci Dumnezeu, Verbul Divin. Iar acest verb e nepriceput de mulţimea celor *neiniţiaţi: „oamenii nu înţeleg acest Verb, care există totdeauna, nici după ce l-au auzit, cum nu-l înţelegeau nici înainte de a-l fi auzit"* (frg. 1). Şi Heraclit nu uită să pomenească undeva — fără îndoială că el va fi vorbit mai mult în opera pierdută — de experienţa iniţierii: *„m'am căutat pe mine însumi.."*

E timpul să încheiem aceste notiţe. Pentru amănunte, cartea lui Macchioro e nepreţuită. In orişice caz, cititorul a priceput, însă, dece părea „obscur", celor vechi, filozoful din Efes, Heraclit.

MIRCEA ELIADE

NOTIŢA BIBLIOGRAFICA

Textele în Diels şi Bywater. Ca lucrări generale, renumitele istorii ale lui Zeller, Gomperz, Burnet. Admirabilul volum al lui *Aldo Mieli: „Le scuole ionica, pythagorica ed eleata"* (1920) e prea puţin cunoscut, şi pe nedrept, celor ce studiază istoria filozofiei greceşti. Şi lucrarea lui *Pfleiderer: „Die Philosophie Heraclits im Lichte der Mysterienidee"* (1886). Mulţumitoare monografia lui *Bodrero: „Eraclito"* (1910) care dă o versiune italiană fragmentelor heracleitene şi falşelor epistole. Pentru bibliografia completă, vezi Macchioro.

Bibliografie

Elena Farago: *„Nu mi-am plecat genunchii"*, Craiova 1926. Preţul lei 60.

Ion Călugăru: *„Paradisul statistic,* Bucureşti 1926. Preţul lei 75.

Revista profesorilor de muzică, Anul III, No. 7—8.

General Radu Rosetti: „Partea luată de armata română in războiul din 1877—1878". Editura Cultura Naţională. Preţul lei 100.

N. Pătraşcu: „D. C. Ollănescu". Editura Cultura Naţională. Bucureşti. Preţul lei 80.

A apărut
„Lectura" No. 102
— Floarea literaturilor străine —
— RICHARD VOSS —
Glasul Femeilor
în româneşte de E. MARGHITA
Lei 5.— Scrierea completă
La chioşcari şi librari

Malaria şi Alphonse Laveran

Acum patru ani s'a stâns la Paris unul dintre marii binefăcători ai omenirii *A. Laveran*, ale cărei descoperiri asupra agentului frigurilor palustre, (malariei), au contribuit la explorarea unui nou domeniu biologic. Până la el atenţia tuturor cercetătorilor, urmând indicaţiunile marelui Pasteur, era îndreptată asupra bacteriilor, grup de microorganisme din care se cunoşteau numeroase soiuri producătoare de boli. Laveran a descoperit primul microorganism animal cauzator de grave distrugeri în organismul omenesc şi a studiat nu numai complicata lui evoluţiune, dar şi modul de transmitere.

Descoperirea lui nu e datorită unei întâmplări, ci unei examinări atente a tuturor condiţiunilor în care se produce îmbolnăvirea. Era, în adevăr, de mult cunoscut că frigurile bântue în localităţile cu numeroase bălţi şi mocirle. Că, în Italia un mijloc de pază era închiderea cât mai atentă a uşilor şi geamurilor, pentru a împiedica intrarea ţânţarilor în casă. Totuşi, de când se practică acest mijloc de pază, până la descoperirea lui Laveran, au trecut mai bine de 400 ani.

Laveran, născut la 18 Iunie 1845 la Paris, era fiul unui medic, el însuşi fiu de medic. La 1863 intră în şcoala serviciului sanitar al armatei, se distinge prin lucrări asupra nervilor şi apoi lucrează în laboratorul marelui histolog Ranvier, spre a se prefecţiona în microscopie.

In 1878 e trimis în Algeria, unde are conducerea unui spital militar şi unde începe cu o stăruinţă impresionantă — după mărturisirile subalternilor săi — cercetări asupra parazitului frigurilor. El a stabilit în primul loc şi după câteva călătorii în Italia şi Algeria că la orice bolnav de friguri — fie el francez, negru, chinez, fie îmbolnăvit în Algeria ori în Italia sau Franţa, — globulele sângelui sunt îmbâcsite cu nişte grăuncioare întunecate. Mai apoi a reuşit să constate prezenţa în sânge a sporilor, cu forma de bastonaş sfârşit de o mică umflătură la capăt, pătrunderea acestor spori în globulii roşii ai sângelui; prefacerea lor în amibe care distrug globulul; apoi schimbarea în spori mărunţi ce se împrăştie în plasmă, devin iarăşi amibe şi atacă alţi globuli. După mişcările repezi, ce se observau la unele forme din evoluţia parazitului, el era necontestat un animal-protozoar.

Comunicările lui Laveran şi ale medicilor ce-i cunoşteau lucrările şi azistaseră la observaţiuni, au întâmpinat neîncredere. Adevărul străbătea greu, chiar dupăce marele Mecinicof descoperise şi alte protozoare parazite, care se înmulţeau prin spori. Pricina trebue căutată în influenţa pe care o aveau descoperirile lui Pasteur şi a altor numeroşi bacteriologi, că anume fiinţe, *bacteriile*, sunt cauza bolilor. Chiar pentru malarie se căuta bacteria specifică.

Laveran bănuia, chiar din primii ani ai cercetărilor sale, că ţânţarii joacă un rol în propagarea boalei dela om la om, deci a parazitului. Dar stabilirea definitivă şi în toate amănuntele a rolului ţânţarului anofel în transmiterea parazitului a întârziat până la 1898 şi s'a înfăptuit şi prin colaborarea directă sau indirectă a diferiţi bacteriologi.

Parte din ciclul evolutiv al parazitului are loc în sângele omului, care e atacat de generaţiile succesive ce se nasc şi evoluiază în sânge, până ce starea pacientului se îndreaptă pe drumul fatal. In ţările temperate boala durează mai mult, în ţările calde însă face mult mai numeroase victime. Sporii din globulii roşi anulează marea elasticitate a acestora, aşa că nu mai pot trece uşor prin capilarele sangvine şi ici colea se formează adevărate dopuri în vasele din creier, plămâni etc. şi bolnavul moare.

Identificarea parazitului în sânge chiar după primele accese, pune pe medic în măsură să intervină imediat, aşa că chiar din primii ani ai descoperirilor sale, Laveran a contribuit la combaterea mai lesnicioasă a acestei boale.

Stabilirea rolului ţânţarului anofel a indicat alte mijloace de apărare.

Ţânţarul anofel sugând sângele unui malaric, absoarbe şi unele soiuri de spori, din cari, în stomahul lui, se ivesc celule de două sexe: bărbaţi şi femei, care se contopesc. Iar din ouă, care se ascund în păreţii stomacului, se fac nenumăraţi spori, ce sunt inoculaţi omului de trompa ţânţarilor când ne sug sângele. Sporii căpătaţi dela ţânţari sunt acei cu forma de ghioage, care prin izbituri repetate se viră în globulii roşi şi pe care-i observase Laveran, fără a le putea constata origina.

Ţânţarii aceştia leapădă ouăle lor în apă, unde trăesc larvele, până îşi împlinesc prefacerea în sburători. Se înţelege dar rolul mocirlelor şi băltoacelor în dăinuirea malariei.

După lucrările lui Laveran studiul protozoarilor paraziţi a căpătat o importanţă neaşteptată, descoperindu-se agenţii patogeni ai unor boli ca sifilisul, boala somnului, durina cailor, etc. Odată agenţii cunoscuţi, trebuiau găsite mijloacele de a-i combate.

Faptul că chinina combătea malaria, a dat speranţe medicilor, că se vor găsi alte preparate de combatere a celorlalţi paraziţi, prin adevărate desinfectări interne, care să nu atace însă decât parazitul. Aşa s'a ajuns la prepararea salvarsanului.

Descoperirea lui Laveran a avut urmări incalculabile, îndreptând pe de o parte atenţia cercetătorilor şi în alt câmp de cât acel al bacteriilor, indicând pe de altă parte modul în care se poate combate această boală, care în unele regiuni face mai multe victime decât ciuma.

In Italia, unde malaria era extrem de răspândită s'au început pentru prima dată lucrările de asanare, de scurgere a băltoacelor şi a mocirlelor, de petrolizare a iazurilor şi ochiurilor de apă, unde se înmulţeau ţânţarii. Căci ei depun ouăle în apă şi larvele îşi duc viaţa până la complectă maturitate tot în apă. Pe lângă aceste s'a precizat modul de folosire a chininei, pentru a distruge repede parazitul.

Lupta contra malariei se duce azi paralel cu acea contra sifilisului. Chiar la noi, unde ignoranţa cea mai îndărătnică se pune în calea devotamentului echipelor de medici, cum au fost cele organizate în reg. sanitară a Iaşilor, rezultatele sunt îmbucurătoare.

Laveran nu a fost numai un om de laborator, ci un propagandist neobosit, pentru combaterea malariei. In armată însă n'a putut rămânea. La vârsta de 50 ani a cerut să fie pus în retragere şi a început a lucra la institutul Pasteur, până la moarte (1922). Pe lângă lucrări de laborator, dă la lumină opere de vastă erudiţie, ceia ce-i atrage premiul Nobel pentru medicină în 1907 şi diferite distincţiuni pe care i le acordă guvernul francez, aşa că uită de amărăciunile vieţii din armată.

Stăruinţa pusă de Laveran în căutarea acestui parazit al malariei, ordinea şi corectitudinea în toate manifestările lui, câmpul larg de noi cercetări pe care l-a adus exploratorilor lumii invizibile, devotamentul cu care la adâncă bătrâneţe a contribuit la organizarea sanitară a Franţei în războiul mondial, ridică pe acest savant alăturea de marele Pasteur.

T. A. BADARAU

Cronica cinematografică

La 15 Ianuarie se va reprezenta la New-York noul film inscenat de Charlie Chaplin: „Circul". Subiectul acestui film e simplu. Chaplin însuşi spune că l'a compus după „O mie şi una de nopţi". — „Caşi în *goana după Aur*, joc aci pe un vagabond cinstit, pe care o întâmplare îl face artist celebru..." Apoi Chaplin a mai declarat că încă nu s'a decis să joace rolul lui Napoleon, deşi acest tip îl ispiteşte foarte mult.

* * *

Zigoto (Harry Semon) a abandonat jocul în filmele altora şi a devenit regisor pentru producţia filmelor comice ale casei Mac-Senneth din Hollywood.

Lya de Putti
în ultimul ei film american

Zilele acestea va apare în Editura „Cugetarea"
MADONA DIN TREN
(LA MADONE DES SLEEPINGS)
de MAURICE DEKOBRA
Carte care are cel mai mare succes de librărie

Curiozităţi

Pat electric

Un medic american a inventat un nou pat prevăzut cu un sistem de aparate electrice care contribue la adevărata odihnă adâncă şi la sănătatea omului. Deasupra unui pat obicinuit se lasă o ladă de 2 metri lungime şi câte 35 cm. înălţime şi lăţime, prevăzută cu ventilatoare şi lampioane speciale electrice. Omul se culcă gol şi se acoperă cu această ladă, sub care îi e cald şi aerul e mereu proaspăt. Astfel, corpul parcă ia o bae lungă, de lumină şi de aer, ceiace îi aduce un maximum de restabilire a puterii de muncă.

Victimele Filateliei

Acum vreo trei săptămâni, regele Fuad al Egiptului a pus piatra fundamentală a unui oraş nou: Port-Fuad, în dreptul oraşului Port-Said, pe malul stâng al canalului Suez. Cu această ocaziune Poşta Egipteană a pus în circulaţie nişte mărci speciale, a căror vânzare era să se înceapă în momentul inaugurării noului oraş şi să dureze numai două zile. Incă din ajun o mulţime imensă s'a adunat lângă Poşta Generală. Poliţia a menţinut ordinea toată noaptea şi dimineaţa. La ora însă când oficiul poştal îşi deschise ghişeurile speciale pentru mărci noui, mulţimea a răsturnat cordoanele poliţieneşti, călcându-le în picioare şi a năvălit la ghişee. 5 persoane au fost strivite şi au murit; câteva zeci au fost rănite grav şi uşor. Specula cu mărci era atât de mare, încât primii cumpărători cari au plătit la ghişeu pentru o colecţie o jumătate de liră sterlină, o revindeau peste trei minute cu 15—18 lire!

O escrocherie ingenioasă

Poliţia din Paris a arestat o bandă de escroci compusă din trei polonezi şi trei olandezi, care s'au instalat într'un hotel cu mai multe maşini, aparate, presse, damigene cu lichide etc. După aparenţa instalaţiei s'a crezut că banda fabrică bani falsi, însă ancheta a descoperit lucruri cu totul neobicinuite. Escrocii aceştia se adresau comercianţilor parizieni, care au o reputaţie cam dubioasă, şi le ofereau o participare la fabricarea banilor străini. „Clienţii" erau dintâi asiguraţi, că prin sistemul acesta de falsificare nu se imprimă bancnote după unul şi acelaş clişeu, ci se scoate numai o singură copie de pe un bilet original şi veritabil. Deci clientul aducea cu dânsul, de pildă, o hârtie de 100 dolari, de pe care „chimiştii" urmau să scoată o copie exactă. Sub ochii lui bancnota era pusă într'un aparat, unde un mecanism electric automat trebuia s'o dubleze. Insă, în mod cu totul neaşteptat, izbucnea o flacără în aparat şi atât bancnota cât şi hârtia de mătasă, lichidele şi unsorile turnate înăuntru — se distrugeau în câteva clipe, de foc. In mare panică, îngroziţi, „falsificatorii" aduceau scuzele lor clientului, îi arătau interiorul aparatului (care l-a costat „atât de scump!") înnegrit de foc, şi rămâneau complect deprimaţi de această nenorocire. Clientul pleca şi păstra tăcere, împăcat cu pierderea a 100 dolari: doar „ei" au pierdut o maşină extrem de costisitoare! In aparat însă era un fund dublu şi izolat: acolo se păstra bancnota, iar focul distrugea numai hârtia simplă introdusă în maşină. Escrocii au prostit astfel o mulţime de lume comercială din toate ţările Europei, timp de câţi-va ani. Numărul victimelor trebue să fie foarte mare, deşi, evident, nici un caz n'a fost adus la cunoştinţa poliţiei, nici divulgat măcar prietenilor.

De când datează întrebuinţarea petrolului

Petrolul se cunoaşte din timpurile cele mai vechi; Egiptenii îl întrebuinţau la îmbălsămarea mumiilor. Inainte de Cristos el servea drept combustibil la întreţinerea „focului sacru" în temple.

„Harachiri"

Poliţia japoneză a luat măsuri foarte întinse, cu ocazia morţii Micadoului pentru a împiedica pe numeroşii amatori de „harachiri", să-şi taie pântecele în semn de extremă durere patriotică...

Un Stat ca toate Statele

Ambasada republicei San-Marino, dela Paris, desminte ştirile apărute în presă, cum că Republica San-Marino s'ar mai afla în război cu Germania. Republica San-Marino, din interiorul Italiei, are o populaţie de 15.000 suflete, dar întreţine o armată din 500 soldaţi şi o ambasadă la Paris...

„Pretendent la Tronul Valahiei"

Ziarele franceze publică un *qui-pro-quo* nu tocmai obicinuit:

— Prinţul George Ştirbei, fost pretendent la tronul Valahiei, mort în 1925, şi-a lăsat averea la două fiice vitrege ale sale. El era însurat cu văduva lui Fould, ministrul lui Napoleon al III-lea. Acuma, drepturile acestor două fete, sunt contestate de un oarecare doctor George Schoult, de 73 ani, care afirmă că el e fiul natural al lui Ştirbey şi al cameristei acestuia. Schoult şi-a prezentat tribunalului din Paris certificatul de naştere, din care se vede că el a fost botezat în biserica ortodoxă dela Viena, etc. Nu cum-va şi Schoult se va declara apoi „pretendent la tronul Valahiei"? Asemenea pretenţii, după cum se ştie trec doar dela tată la fiu...

TESTA
Vindecă
DURERI DE DINŢI
Răceli
Guturai
Gripă
Migrene
Nevralgii
Giunghiuri
Cereţi în farmacii şi droguerii.

CARŢI ŞI REVISTE

HENRI DEBERLY: „Le Supplice de Phèdre"
Editions de la Nouvelle revue francaise

Romanul psihologic a luat, în zilele noastre, aspectele unei diversităţi curioase. Ştiinţa (mai ales psihofilozofia şi filozofia matematicilor), ocultismul însuşi îi furnizează noui documente sau sugestii, deschide cercetării lui orizonturi nouă. Cercetările savanţilor, mai puţin dogmatici ca în secolul trecut, mărturisesc, în scrupulul ezitărilor şi rezervelor lor, un sentiment subtil de mister. Domeniul romancierului se află astfel considerabil lărgit; domeniul acesta, astfel modificat, nu este totuşi fără ceţuri, dar se întrevăd luminişuri noui. Pe când materia, studiată după alte sisteme, manifestă, în unitatea substanţei, o bogăţie nebănuită de fenomene, sufletul cercetat până în subconştient nu se relevă mai puţin complex în manifestările lui.

„Le supplice de Phèdre" nu relevă decât pentru moment această nelinişte psihologică. Analizele-i limpezi, de o circumscriere clasică, dar cari sunt de o acuitate cu totul modernă, ţin în mod general de câmpul de investigaţii sau chiar de metoda unui Stendhal, Benjamin Constant, unui Bourget. Analizele acestea studiază procesul surd, insidios, al unui suflet, în care se aprinde o pasiune lentă, mai apoi puternică; ele înlănţuesc în mod riguros inelele unei evoluţiuni care se desfăşoară într'un ordin raţional, chiar când par contradictorii, sentimentele constitutive ale acestei pasiuni.

Hélène se căsătoreşte cu un văduv. Pentru fiul acestuia, atunci numai un copil, ea nu încearcă mai întâi sau nu crede să încerce decât o afecţiune cu totul maternă. Dar chiar înainte de această căsătorie, Hélène fusese, ca adolescentă, prietena acestui copil fără mamă şi putem crede, după unele neînsemnate detalii presărate în cursul povestirii, că din acel moment chiar se depusese, în inconştientul sufletului său, germenul unui amor viitor. Autorul, Henry Deberly, ştie că, uneori, rădăcinile unui sentiment se descoperă, în stare de filamente, în cel mai depărtat trecut.

Incubaţia — aci o numim faza maternă — va fi lungă. Mamă atentă, imperioasă, Hélène încearcă cele mai puternice sentimente de ură, de gelozie, când află că tânărul are o amantă. O întreagă gamă de faze progresive — contraste violente sau nuanţe fin degradate — ne conduce la momentul tragic, când această Fedră nouă îşi constată incestuosul ei amor.

Analiză incomplectă: nu se poate analiza un roman de analiză. Puţine evenimente externe. Interesul romanului este pe deantregul în pasiunea Hélènei. Celelalte personagii, fără să exceptăm pe Marc, care nu este decât un agent provocator al acestei pasiuni n'au, în adevăr, decât o importanţă secundară. O observaţie care se adresează şi *Phèdre*-ei lui *Racine* şi *Phèdr-ei* lui *Deberly:* sunt figuri din acestea, în centrul unui tablou, care strălucesc, prin propria lor natură, cu atâta putere încât toate celelalte figuri sunt şi mor inevitabil, asfixiate.

Această carte pătrunzătoare şi sobră, cu trăsături de o patetică vigoare, a căpătat în 1926, marele premiu de roman al Academiei Goncourt.

G. B.

I. BUNIN: „Insolaţia"

Ultimele nuvele scrise de I. Buniu şi traduse în mai multe limbi, au apărut într'un volum, care se deschide cu „Insolaţia". Nuvela n'are decât opt pagini, însă, cucereşte cititorul, din primul moment, cu o putere magică...

Legile genului literar „miniaturist", au fost în ultimul timp studiate mai ales în Anglia şi în Statele-Unite, unde *„Short Story"* a şi copleşit celelalte forme de povestire. Teoreticianii englezi şi americani afirmau decurând că particularitatea acestei „Short Story" cere o fabulă violentă şi o surpriză în desnodământul unei situaţii încurcate. „Short Story" nu poate să urmeze decât acestor două exigenţe: nu poate trata viaţa socială, nici aprofunda stările psihologice. O. Henry a perfecţionat „Short Story" până la absurditate, exploatând maniera lui Edgard Poë. Din scriitorii europeni, Maupassant era citit mult de americani, care nu-l prea înţelegeau, însă îi admirau arta de „Short Story".

Apoi, sub influenţa lui Cehov, genul nuvelei scurte a trecut printr'o serioasă evoluţie. Cehov a dovedit că se poate realiza o miniatură cu intrigă şi cu fabulă de interes palpitant, care totuşi să se adâncească în spiritul individual şi social.

Tradus în englezeşte, Cehov şi-a găsit urmaşi şi imitatori foarte mulţi în Anglia şi America. Aci influenţa maestrului rus, deşi a născut pe un Sherwood Andersen cu bizarele-i nuvele, a produs pe de altă parte pe J. Gallsworthy şi mai ales — pe Caterina Mansfield.

Astfel în Occident, a triumfat concepţia rusă a miniaturii literare, pe când în Rusia însăşi această tradiţie apare întreruptă, părăsită şi cedează teren altor gusturi şi încercări cu totul noui, din care nu se ştie încă ce anume va izbuti.

Numai Bunin a ştiut să menţină povestirea scurtă rusească la înălţimea-i de mai înainte, îmbogăţind-o chiar. Povestirea lui e mai fină decât a lui Cehov.

„Domnul din San-Francisco" a fost un suprem model al acestei arte. Genul devine la Bunin — ceva secundar; apare ca material, care nu determină esenţa concepţiei de artă. In „Dragostea lui Mitică" se poate înlocui Moscova cu Parisul şi gubernia din Rusia cu o provincie franceză, fără ca baza romanului să sufere ceva. Aceasta nu înseamnă că Bunin ar dispreţui descrierea lumii exterioare; din contra, el culege culorile locale, munceşte pentru a le aduna şi exprima, — însă, descripţiunea lui nu devine un scop independent. De aceia Bunin şi în afară de Rusia rămâne acelaş ca şi înainte, pe când mai mulţi dintre scriitorii ruşi emigraţi în Europa, pierzându-şi pământul şi genul de acasă, apar prea abstracţi în ultimele lor producţiuni.

„Insolaţia" confirmă încă odată faptul că Bunin nu are rivali în arta povestirii scurte. Cititorul e fascinat de „Insolaţia", care n'are vre-o fabulă impozantă. Un ofiţer, tânăr, petrece o noapte cu o femeie, întâlnită întâmplător pe un vapor de pe Volga; despărţiţi dimineaţă, tânărul simte şi-şi dă seama că pierduse ceiace-i trebue mai mult decât orice alta, în viaţă. Iată totul. Insă cu câtă putere titanică ni s'a sugerat aci convingerea că întâmplarea e plină de adevăr, că eroul povestirii, cel fără nume măcar, e real, e oricare dintre noi, în situaţia lui!... De obicei, o eşire neverosimilă dintr'o întâmplare trivială, ni se pare fatală, inevitabilă. Insă la Bunin — dragostea e o putere elementară, inexplicabilă, invadată în lumea sufletească a omului, o „Insolaţie", o săgeată a lui Apollo, de care nu te poţi păzi...

Romain Rolland „lansează" un uou scriitor

Cerându-i-se colaborarea la „Le Semeur" pentru numărul consacrat lui Tolstoi, — Romain Rolland a răspuns astfel:

„Sunt prea zorit de lucrările mele, pentru a putea scrie acum un articol despre Tolstoi. Mărturisesc, de altfel, că nu-mi place să reviu asupra unui subiect, după ce am spus tot ce aveam mai esenţial de spus: m'aşi repeta.

„Dar, în cursul anului, aş putea, poate, să vă dau câteva note despre un mare scriitor şi gânditor contimporan, care s'a format în cele mai cumplite împrejurări, din fundăturile Londrei şi ale Africei-de-Sud — şi al cărui nume va deveni cunoscut în toată lumea, foarte probabil, anul viitor: — căci unii se gândesc la el pentru premiul Nobel: — *Radolf Holzapfel,* din Cracovia, autorul lui „Panideal" (e titlul operei sale principale)".

Acţiunea intelectualilor

„Esope" (No. 20), organ al lui F. I. A. L. S. (Féderation Internationale des Arts, des Lettres et des Sciences) pe care o conduce cu sârguinţă poetul *Banville d'Hostel* — e plin de date interesante şi inedite asupra acţiunii intelectuale în domeniul social şi în acel cultural. Găsim relaţii asupra „Ligii pentru recunoaşterea objecţiunii de conştiinţă" din Franţa, asupra „Republicii Supranaţionale" fondată de H. L. Follin; asupra „Societăţii internaţionale de cercetări contra tuberculozii şi cancerului" fondată la Paris de un compatriot: dr. C. Simionescu; asupra lui „Western University" din India, care se străduește să apropie cultura orientală de acea occidentală, etc.

L. S. Judins, fondatorul unei grupări: „Les Compagnons de la Pensée", a deschis în „La Houle" (No. 3, 1926) un referendum asupra următoarelor revendicări:

1. Preponderenţa intelectualilor să fie recunoscută şi asigurată în aşa fel, în cât această preponderenţă să fie exercitată în mod normal asupra tuturor cetăţenilor în direcţia „afacerilor omeneşti" şi mai ales în ce priveşte administraţia publică şi interesul general;

2. Să fie recunoscută în mod constituţional (cu rezerva consimţirii unanime sau a majorităţii celor interesaţi) legitimitatea unei *„clause de preferinţă"* în ce priveşte adoptarea sugestiunilor şi soluţiilor indicate de proletariatul intelectual, care e singurul purtător de cuvânt, autorizat, al proletariatului manual.

Acţiunea intelectualilor se afirmă şi în domeniile sociale cu atâta vigoare (deşi ea nu este încă unificată într'o Internaţională a Intelectualilor) — încă revendicări ca acele de mai sus nu surprind pe acei cari recunosc rolul de iniţiator şi de îndrumător al intelectualului *liber.* Al celui liber, căci intelectualul angajat într'o anumită politică serveşte mai mult o dogmă, decât interesele reale, permanente, ale omenirii. Pentru a fi cu adevărat un slujitor al culturii şi a avea „preponderenţa socială", intelectualul trebue să fie deasupra oricăror bariere de clasă, de naţiune şi de rasă.

E. R.

Tolstoi împăciuitorul

Sub titlul general: *Tolstoi-le-Pacifique,* revista *„Le Semeur"* a consacrat întreg numărul din 22 Decembrie 1926, profetului dela Iasnaia-Poliana. Douăzeci de articole, cari înfăţişează pe Tolstoi în toate manifestările sale literare, sociale şi etice; extrase şi scrisori inedite complectează mărturiile aduse de scriitori ca Han Ryner, Georges Pioch, Pierre Larivière, Ossip-Lourié, Phillas Lebesgue, R. Rolland, Emile Masson, L. Barbedette, Jean Ryeul, L. H. Mariavé, E. Fornairon şi alţi scriitori din noua generaţie.

Banville d'Hostel publică sub potretul lui Tolstoi o admirabilă *„Effigie"* pe care o redăm în întregime:

„Din sacra cohortă a purtătorilor de torţe, care îndrumează pe om, dela caverna quaternară, spre cucerirea divinităţii sale, efigia lui Tolstoi se înalţă cu cea mai curată strălucire şi se impune necontestată pe cele mai mari înălţimi ale firmamentului contimporan. De unde îi vine această formidabilă putere de radiare cu care potopeşte sufletul omenesc: — din *Războiu şi Pace?* din *Invierea?* din *Ana Karenina?* — Dostoiewski, Gorki au mai multă *„hypotiposă"* şi sapă mai adânc, desgolind firea animalică a omului: ei sunt în acelaş timp teribili realişti şi teribili visionari; dar ei nu ne îndrumează spre o ţară a făgăduinţei. Tolstoi este Mesia unui veac care vrea să fie descătuşat de relele moşteniri. El e şi apostol şi profet: apostol care întinde o mână frăţească şi profet care deschide zări noui. In acest rol predestinat, opera scrisă ori rostită poate fi legată de Artă prin comorile şi puterea ei, — dar această operă e îndreptată spre umanitate, prin pilda pe care o luminează, prin pilda stăruitoare până la sacrificiu; şi, aci este secretul domniei şi permanenţii acestei opere. Tolstoi a cucerit întreg pământul, pentrucă jertfa lui era întâmpinată de rugăciunile mulţimilor nenumărate; pentrucă jertfa lui cuprindea tot ce înfricoşa forţele vremelnice ale tiranilor. Tolstoi a biruit pentrucă s'a jertfit cu sinceritate profundă şi întreagă."

e. r.

Viitorul teatrului rus

Ziarul „Isvestia", oficiosul guvernului bolşevic, publică un lung articol al lui Lunaciarski despre evoluţia teatrului în Rusia sovietică. Articolul poate fi socotit ca o expunere programatică şi merită să fie cunoscut, în părţile sale esenţiale, şi la noi.

Lunaciarski începe prin a cerceta, din punct de vedere sociologic şi estetic, relaţia dintre fondul social şi forma teatrală a operii dramatice. După ce trece apoi în revistă producţia dramatică din Rusia sovietică şi atacă problema realismului pe scenă, el analizează în amănunte activitatea actuală a celor mai de seamă curente ale teatrului rusesc.

Teatrul lui *Stanilavski,* aşa numitul „teatrul al artiştilor", nu mulţumeşte încă pe comisarul poporului. Deşi ultimele producţii par a marca un progres remarcabil, fondul social este încă departe de ideologia sovietică. Ultima piesă de repertoriu al acestui teatru — „Zilele familiei Turbin" de M. Bulgakow — constituie o încercare de a justifica psihologiceşte şi moraliceşte lupta contrarevoluţionară a intelectualilor ruşi. E vorba deci de un subiect burghez cu toate că autorul recunoaşte sincer greşelile şi fiascul definitiv al vechiului regim. In orice caz, spune Lunaciarski, opinia publică a Rusiei sovietice nu trebuie să treacă cu nepăsare pe lângă teatrul artiştilor care are frumoase perspective de viitor şi trebuie cucerit pentru a deveni un organ de manifestare al Rusiei contimporane, adică al celei bolşevice.

La Alexandru *Tairov,* Lunaciarski constată, însă, primejdia unei stagnaţii. Teatrul lui Tairov e, după comisarul poporului, un produs al atmosferii brutale creiate de războiul imperialist. Ca şi în arta plastică la Picasso, valoarea unei opere artistice rezidă pentru Tairov în aptitudinea ei formală pentru trucuri picante şi construcţiuni de decor şi mişcări cu caracter pur estetic şi deci inutil. Tairov e împotriva oricărui idealism, împotriva oricărui romantism. Lunaciarski afirmă că acest punct de vedere estetic e dăunător culturii şi cu totul străin de ideologia proletară. Existenţa unui romantism sănătos, tânăr, viguros nu se poate tăgădui. Ar fi o crimă să-l îndepărtăm — aşa cum voia Tairov — din arta dramatică pentru a cultiva numai aspectele optice ale înscenării. Se pare, însă că Tairov evoluiază şi el în această direcţie. Din montările lui începe să dispară dispreţul pentru fondul poetic şi social al operii de artă. El devine din ce în ce mai conştient de rolul social al teatrului. Stilul lui de azi se poate caracteriza ca o încercare de a comprima până la ultimile limite situaţiunile dramatice şi a creia efecte puternice prin o simplificare şi schematizare care merge uneori până la exces. Scenele din O'Neill, montate de Tairov sunt, după părerea lui Lunaciarski, cele mai reuşite realizări ale teatrului revoluţionar rus. Dar el trebuie să continue în direcţia aceasta dacă nu vrea să intre într'o fază de stagnaţie definitivă.

De *Meyerhold,* Lunaciarski nu se prea arată încântat, Meyerhold a ştiut să dea dela început, „formalismului profund burghez" al înscenărilor sale un fond revoluţionar de agitaţie. Astfel el a devenit purtătorul de cuvânt al mişcărilor sociale pe scenă. Astăzi Meyerhold caută şi el drumuri noui. El se străduieşte să aducă pe scenă tipuri reprezentative ale lumii sociale în forme sumare şi caricaturizate. Montarea ce a dat-o piesei. „Urlă, China!" poate fi un model pentru toate piesele cu cuprins revoluţionar.

Lunaciarski termină constatând că, în prezent, cele trei curente (Stanislavski, Tairov şi Meyerhold) se influenţează reciproc — ceeace este un semn îmbucurător, întrucât toate cuprind elemente parţiale ale unui adevăr general artistic.

Adevăratul Verhaeren

Leon Bazalgette, autorul unui excelent studiu asupra poetului „Oraşelor tentaculare", revine, cu prilejul împlinirii a zece ani dela moartea nefericită a lui Verhaeren, cu un articol publicat în *Europe* (No. 48) sub titlul: „Retour vers l'autre Verhaeren." Bazalgette arată cum a fost denaturată opera lui Verhaeren de către criticii şi apologiştii războinici, cari ţineau să-l rânduiască pe marele poet printre adversarii Germaniei barbare. Unele versuri ale lui ar putea îndreptăţi un atare patriotism agresiv. Ele se pierd însă în vasta operă poetică a acestui spirit universal.

Soarta celor mai bune poeme ale lui Verhaeren, scrie Bazalgette, n'are nici o legătură cu decadenţa sau falimentul cutărei sau cutărei doctrine. Ni s'a vorbit de „tezele", de „filosofia socială" a lui Verhaeren. Să lăsăm la dosar filosofia socială sau antisocială. Chiar când exprimă străduinţele mulţimilor contimporane, Verhaeren rămâne un animator, a cărui putere de exaltare şi de comuniune poate fi tot atât de eficace şi peste o mie de ani, căci poemele lui au acea energie lirică ce nu este legată de succesul unei „mişcări" sau al unei „teze". Opera lui Verhaeren se poate apăra singură. Trebue să apărăm însă pe Verhaeren-omul, pe acel dinainte de războiu, care n'a fost denaturat de omagiile academice şi patriotice. Adevăratul Verhaeren e simplu, sincer, frăţesc — cu elanuri nelimitate. Să nu-l mai etichetăm ca poet francez sau belgian — ci să scoatem în evidenţă visiunile sale europene sau universale. Om îndulgent şi atât de puţin caustic, încât el nu avea decât umbra unui surâs în faţa prostiei sau aroganţei, Verhaeren ar respinge acum epitetul de „poet naţional" pe care i-l dau criticii superficiali — după cum a respins şi titulatura de „bard" pe care i-a dat-o, în vremea debutului său un entusiast provincial.

Bazalgette a vrut să evoace pe omul a căror urme le căuta pe malurile Escautului la Saint-Amand, pe omul dela Caillon apărând printre trandafirii cari acopereau faţada, pe omul dela Saint-Cloud atât de veridic fixat în portretul lui Theo van Rysselberghe, — pe omul care doarme în micul cimitir din Wulveringhen, într'o pădurice, printre câteva flori sălbatice sădite în 1916, ca o mărturie pentru inima sălbatecă şi blândă care a încetat să bată — şi care a slăvit, ca prea puţini, viaţa în acţiunile ei superbe:

Lassé des mots, lassé des livres,
Je cherche en ma fierté
L'acte qui sauve et qui délivre...

în *l'Action,* sau în sculpturalul său *Passeur:*

Le passeur d'eau, les mains aux rames
A contre flot, depuis longtemps,
Luttait, un roseau vert entre les dents...

e. r.

RICHARD VOOS

Dramaturg de forţă, romancier şi nuvelist de primul rang, Richard Voss s'a născut în 1851 în Pomerania, ca fiu al unui moşier.

Studiase agronomia, dar nu se putu mulţumi cu această carieră, şi în timpul unor lungi călătorii în străinătate, dete ascultare chemării lui lăuntrice spre activitatea literară. In războiul din 1870, a căpătat un glonte în picior. După întoarcerea lui, a studiat filozofia la Iena şi München şi s'a aşezat apoi în vila lui din Berchtesgaden, întreprinzând repetate călătorii în Italia. In 1884 e numit bibliotecar la Wartburg. Mereu suferind, trece între anii 1888—94 printr'o lungă şi grea boală de nervi, pe care, însfârşit, o biruie. Poetul trăeşte, de atunci, când în Berchtesgaden, când în Frascati lângă Roma.

Voss ca dramaturg şi romancier e un artist plin de temperament, care te tărăşte prin avântul inspiraţiei, prin puterea pasiunilor şi prin poezia nobilă şi elocventă a graiului său. Din frământările pesimiste ale primelor lui scrieri s'a smuls, în creaţiunile lui mai mature, ridicându-se la un neoromantism iluminat de bucuria frumosului.

In numeroasele lui romane şi nuvele, şi-a luat subiectele, de preferinţă din pământul Italiei, ţara pe care o priveşte ca a doua lui patrie.

O nuvelă a lui Voss, pătrunsă de un simpatic spirit nou şi de un savuros homor, este *„Glasul Femeilor"*, apărută în ultimul număr — 102 — al „Lecturii".

PAUL BOURGET: O dramă 'n lumea mare

O tânără femeie, doamna de Malnyver, se află la căpătâiul unei mătuşi muribunde, în momentul cel mai penibil al vieţii sale. Bărbatul ei, — aproape ruinat, şi care în timpul războiului luptând vitejeşte a căpătat un proaspăt simţimânt al răspunderii sale de mare senior, de nobil pământean, — o înştiinţează că a luat hotărîrea să încuie casa şi să părăsească Parisul, pentru a se închide cu dânsa şi cu fiul lor, într'un castel din Auvergne. Dar Odette de Malhyver e de peste cinci ani amanta unui prieten al bărbatului ei, Xavier de Larzac, şi e nebună după dânsul. E atât de îndrăgostită încât nu poate suporta nici măcar gândul că trebue să plece din Paris, cu atât mai mult cu cât ştie că Larzac se învârteşte foarte stăruitor pe lângă prietena ei, Cecilia Machault. Plecarea ei din Paris l'ar arunca pentru totdeauna pe Larzac în braţele Ceciliei Machault...

In timpul acestui lung priveghi la căpătâiul mătuşii muribunde, contesa de Malhyver începe să se întrebe dacă bătrâna domnişoară de Sailhans şi-o fi făcut testamentul şi în favoarea cui. De-aci până la a deschide un scrin pentruca să-l cerceteze, nu mai e decât un pas. Il găseşte, şi vede că e desmoştenită; dar dacă acest testament dispare ea devine iar moştenitoarea, rămâne la Paris, şi şi-l păstrează pe Larzac. Incă o secundă şi testamentul e asvârlit în foc. E cea dintâi crimă cuprinsă întreagă chiar în această indiscreţie.

„Atunci, spune Paul Bourget, readusă prin săvârşirea faptei sale la sentimentul pericolului, ea se ridică din nou, cu precauţiuni de astă dată, — incetişor şi in vârful picioarelor, porni spre scrin şi îl puse iar în ordine. Ascultă. I se păru că nu mai aude dinspre pat respiraţia liniştitoare a celei care dormia. Luă lampa şi o puse la loc pe măsuţă, în umbră, ca să privească mai bine de lângă pat. O aşeză tremurând. Un nou geamăt veni dinspre boinavă. Inaintă şi văzu ochii muribundei ţintiţi asupra ei: unul holbat, celălalt întredeschis"...

Ii e cu neputinţă tinerei femei să ştie dacă mătuşa ei a surprins-o sau nu săvârşind crima. In orice caz, dacă se va face sănătoasă, va căuta testamentul.... şi nu-l va găsi... In clipa aceea privirea doamnei de Malhyver se opri asupra preparatului de digitalină, destinat să ajute inima bolnavei. Câteva picături mai mult în pahar, şi Odette e salvată...

Paul Bourget a scris o pagină puternică şi adevărată arătându-ne copleşirea fiinţei morale a Odettei de ideea asasinatului, caracterul funest al acestui gând, aproape amorţirea conştiinţei, aproape automatizmul faptei în sine. A fost criticată această parte care s'ar părea că scuză crima; dar aici nu încape nici o scuză; dacă crima n'ar fi făptuită în împrejurări psihologice deosebite, s'ar găsi prea puţini oameni cari să accepte spăimântătoarele primejdii la cari se expun săvârşind-o.

Acum stăpânim toată cartea, ea se va desfăşura nestăvilit, fatal ca un şir de teoreme. Zdrobită de taina ei, Odette de Malhyver, o desvăluie lui Larzac, în ziua în care are dovada că a înşelat-o cu Cécile Machault. Gonită de Larzac fuge în Auvergne la bărbatul ei şi ameţită de băutură, chinuită de plictiseală şi de-o amară tortură sufletească, i-o mărturiseşte şi lui Geraud de Malhyer. Larzac a putut s'o alunge fiindcă nu era decât amantul. Malhyver e în parte răspunzător de faptele acestei fiinţe, şi trebuie să se solidarizeze cu viaţa ei: o reţine lângă dânsul şi încearcă s'o mântuiască.

Incheierea cărţii este pur religioasă. Unde vor găsi Géraud şi Odette puterea de a trăi, dacă nu supunându-se dogmelor bisericii catolice, urmărind aplicarea lor, considerată de Bourget ca cea mai bună metodă experimentală de a scăpa de păcatele şi de sbuciumul acestei lumi? Edmond Jaloux se întreabă chiar dacă un dramaturg spaniol din secolul al XVI-lea, n'ar fi prezentat crima Odettei ca o încercare aleasă, impusă de Dumnezeu unui suflet rătăcit, pentru a-l mântui! Paul Bourget se mulţumeşte să ne arate tot folosul ce-l putem trage dintr'o situaţie nenorocită, dacă ne regăsim credinţa; şi aceasta e un adevăr pe care aproape numai biserica catolică si-l însuseste, adică puterea de a smulge pe oameni din haos şi a-i salva dela disperarea din urmă, dacă s'au încurcat prea tare pe drumuri cari de n'ar fi ea ar părea fără înapoiere.

Incheierea aceasta ni se pare prea simplă; se poate spune chiar că e periculos să ni se arate că e de-ajuns să te spovedeşti pentru ca să ţi se ierte o otrăvire.

Dar una din cugetările mai serioase ale acestei lucrări e că o femeie de lume, dintr'o anumită clasă, — cea care petrece — după ce multă vreme n'a căutat decât plăcerea, sfârşeşte prin a căpăta aceeaş mentalitate ca a unei femei mărginite, şi aceeaş lipsă de ruşine în faţa instinctului.

„A fost de-ajuns, spune Bourget ca un viţiu să pună stăpânire pe dânsa, pentruca aristocrata să reacţioneze ca o femeie din popor, ca o ţărancă, ca acea Miette Coubret, în care ea recunoscuse îndată o soră de suferinţă".

Nu trebuie să înţelegem ideia aceasta ca o mărturie banală a adevărului că toate femeile sunt la fel; ci să subînţelegem că în aceeaş împrejurare, o burgheză ar fi reacţionat altfel, fiindcă teama ei de opinia publică e mai mare, şi fiindcă viaţa pe care o duce i-a micşorat foarte mult avântul instinctului şi sentimentul libertăţii..

Fără a aduce o pătrundere psihologică prea adâncă, Paul Bourget încearcă şi în romanul acesta conflicte îndrăzneţe şi surprize senzaţionale, neizbutind să fie nici actual şi nici revelator.

„O dramă în lumea mare" foloseşte pentru o severă ilustrare ceeace s'a numit „imitaţiunea psihologică", fiind pentru unii, „admirabilul egal al lui Marcel Proust", — pentru cei mai mulţi un scriitor de modă veche...

INSEMNĂRI

Mărturisire

Intr'o revistă, împroprietărită de curând în Capitală, d. Radu Voinea îşi publică amintirile din poliţie.

Cu prilejul unei inspecţii, d. Voinea — bănuind o fraudă — se adresă astfel poliţaiului:

— Ţiganul acesta minte, domnule poliţai, să-l ei numai decât şi să-i tragi 25 trăgători pentruca să-l inveţi minte să mă mintă! (Şi-i făccui un semn să înţeleagă că o spun numai ca o ameninţare, să vedem ce are să spună ţiganul).

„Pe când poliţaiul se îndreptă către ţigan ca să-l scoată din front, atât s'a înspăimântat ţiganul de ordinul meu încât, deodată, o tuli de-a fuga strigând".

Iată mărturisirea literară a unui şef de instituţie poliţienească în privinţa zmulgerii mărturisirilor prin ameninţări cu bătaia.

In aceiaşi bucată, un subaltern al d-lui Radu Voinea — vorbind de birjari — spune: „Dacă nu mi-i dă mie pe mână, i-aş învăţa eu minte!"

D. Voinea a început bine. Aşteptăm, cu inima strânsă de groază, mărturisiri complecte.

D-sa a intrat în epoca pocăinţii. Căci iată ce cetim în acelaşi număr de revistă:

„Seara nu da ochii în gene înainte de a cerceta, de trei ori, faptele-ţi din ziua scursă.

„Cu ce am greşit? Ce am făcut? Ce datorie n'am îndeplinit?

„Incepe cu cea dintâi dintre faptele tale şi ia în şir pe toate celelalte. Mustră-te de răul ce l-ai făcut; bucură-te de binele ce l-ai făcut".

Tare ne temem că, ros de mustrări de conştiinţă, d. Radu Voinea „nu dă ochii în gene" până'n ziuă.

Probleme politice şi sociale?

Un ziar fascist, într'o recenzie a romanului „La Medeleni" de d. Ionel Teodoreanu, spune următoarele:

„Adolescenţa e mult mai complicată decât cum o zugrăveşte Teodoreanu. E departe de a fi numai senzuală şi sentimentală. Sunt stări sufleteşti specifice adolescenţei — pe cari eroii dela Medeleni le ignoră: cele dintâi nelinişti cerebrale, nimicirea valorilor morale păstrate din copilărie, curiozitatea ajunsă repede entuziasm pentru problemele sociale, etc. Cerebralismul personagiilor e superficial, se mărgineşte în discuţia câtorva probleme literare. E departe de a tortura — aşa cum tortureazâ pe orice adolescent autentic contemporan. Pentrucă — să ne înţelegem — nu se numeşte adolescent acela care practică sporturile, chiulul şi autoerotismul. Ci acela în vinele căruia pulsează ritmul vieţei contemporane; e frământat de ideile şi senzaţiile întregei elite ale adolescenţei contemporane."

Asta ar mai fi trebuit: ca Dănuţ să-şi fi pus cămaşa neagră şi să fi organizat o legiune din Olguţa, Monica, Sevastiţa, etc., pentru manifestaţii şi devastări.

Volumul

O revistă săptămânală, — comentând bilanţul literar al anului 1926 făcut de d. Octav Botez, care afirmă că „două spirite domină incontestabil genul critic: d-nii G. Ibrăileanu şi Paul Zarifopol", — subliniază maliţios:

„Destul şi clar. Critica anului a stat tocmai pe umerii celor care n'au scris nimic. Care n'au făcut să vibreze actualitatea cu nici o carte critică: căci una este esseul, alta articolul critic.

„Despre d. Dragomirescu nimic. Despre d. Lovinescu idem. Deşi ambii au făcut să apară, în acest an, cărţi capitale pentru sistemul şi activitatea lor critică."

Prin urmare: articolele, recenziile, etc. — chiar apărând săptămânal şi lunar în reviste răspândite şi chiar fiind iscălite de critici autentici — n'au nici o valoare. Acestea-s esseuri...

Totu-i deci cartea, volumul — 250-300 pagini... indiferent de iscălitură: Mihail Dragomirescu sau Eugen Lovinescu.

Literatura franceză în Germania

Philipe Soupault intervievând pe *Kazimir Edschmids*, unul din scriitorii germani privit ca un *as* al literaturii moderne în Europa, îl întreabă „Ce autori francezi cunoaşteţi?

D. Edschmids izbucni în râs:

— „La Garconne!"

Apoi, scuzându-se, urmă:

— Mie, ştiţi, îmi place mai mult sportul. Când citesc, e numai ca să mă recreez şi atunci citesc mai mult romane cu detectivi. Totuşi cunosc pe Duhamel, Romain Rolland, Arcos... cât despre Bourget... e un Hofmanstal exagerat. Inutil şi neînţeles!...

Iar *Ernst Robert Curtius*, critic autorizat al literilor franceze în Germania, zice:

„Tineretul intelectual german de după războiu nu mai poartă acelaş interes legăturilor psihologice cu Franţa... Tânăra Germanie priveşte către răsărit întorcând spatele Occidentului".

Iar în altă parte continuă:

„Germania nu mai priveşte în spre Franţa cu interesul celui ce aşteaptă ceva. Ca să-şi îndrepte din nou ochii spre ea, ar trebui să se arate acolo o personalitate strălucită care să dovedească că nesecata ei vitalitate şi tradiţiile ei vechi pot da o nouă hrană sufletească lumii, că e în stare să depăşească graniţile autodisecaţiei artistice şi ale contractării naţionaliste pentru a duce cuvântul vieţii sufleteşti în concertul european întrerupt..."

Cuvântul lui Curtius este cu atât mai greu cu cât Francezii înşişi recunosc în el un scriitor erudit, un spirit clar văzător şi în stare de a percepe nuanţele şi anume delicateţe ale literaturii franceze cum nu se obişnueşte de către străini. Astfel pe André Gide îl recunoaşte nu numai ca pe un precursor al vremilor noi, dar şi ca pe un moştenitor al unor lungi tradiţii. Iar despre Claudel zice: Claudel a dus Francezilor, care sunt un popor *ametafizician drama metafizică*".

Interesantă, afară de studiul său asupra lui Balzac, e analiza asupra lui Marcel Proust.

Artiştii români la Paris

„Le Gaulois artistique" închină un număr întreg pictorului român Simonidy. Admirabile reproduceri din opera artistului ilustrează paginile în cari Maurice Feuillet transcrie elogioase aprecieri.

In acelaş timp clasic şi modern, Simonidy afirmă două tendinţe principale: căutarea stilului şi viaţa.

Incercând să-şi tempereze avântul prin raţiune, el izbuteşte adesea. Forţa aceasta reţinută dă picturilor sale o putere extremă, constrângerea voluntară făcându-le mai viguroase.

Simonidy ascultă de legile care îi caracterizează pe cei ce vor să se exprime limpede: instinctul care cârmuieşte, raţiunea constructivă şi sensibilitatea care dă viaţă, — sensibilitatea aceea fără de care totul rămâne rece şi lipsit de suflet.

Privind picturile lui Simonidy ne dăm seama în ce măsură e îndrăgostit artistul de farmecul şi de poezia corpului femenin, şi cât de mult iubeşte el forma vie, scoţând în lumină graţia gestului şi frumuseţea atitudinilor.

Nudurile lui construite arhitectural, au desenul sclipitor, delimitând formele şi revelând caracterul modelului.

Trupul mlădios al unei curtizane care se încovoaie, mărturiseşte orgoliu; picioarele groase înseamnă sensualitate; iar pleoapele întredeschise, voluptate.

Toate figurile închid misterul unei guri cu buze uşor apropiate, fără să putem ghici dacă pecetluiesc suferinţa unei bucurii prea mari, sau dacă exprimă numai veselia.

Peisagiile lui sunt născute din facultatea de a percepe impresiile fizice ale naturii, fiind influenţat de ele, condensându-le şi transformându-le pentru a le face vizibile.

Străin de îngrădirile vre-unei şcoale, insensibil la teoriile ciudate şi pervertite ale vremii, Simonidy merge un drum al său, ştiind unde vrea să ajungă. Şi el a şi ajuns pe înălţimea de unde materia devine sclava cugetării luminoase. Opera lui strălucind de luminozitate lăuntrică, prin stilul său clasic nealterat, prin culoarea vibrantă, prin puterea şi poezia ei, va rămâne una din cele mai îndrăzneţe şi mai frumoase manifestări ale artei contimporane.

* * *

In „Le Figaro artistique", Raymond Bouyer semnează un interesant şi judicios articol despre pictorul E. Stoenescu.

Relevând cu deosebire însuşirile de portretist ale compatriotului nostru, criticul francez aminteşte acel elocvent şi minunat portret al lui Jean Paul Laurens care a reţinut atenţia tuturor cunoscătorilor în Salonul din 1925.

Câteva nuduri, spune Bouyer, studii, dar mai ales portrete; fineţa aristocratică a Ducelui de Lesparre, Baronul Le Vavasseur, pictorul Ştefan Popescu, filosoful octogenar Gustave Le Bon, psiholog al sufletului mulţimilor, numeroase portrete feminine înfăptuite în bogate armonii de negru şi de gri,, — serie de impresii fără impresionism, care îl îndrepteazâ pe Stoenescu de teoriile la modă, îl păstrează pe Stoenescu tradiţionalist în desenul pe care îl îmbracă însă fără efort cu modernitatea tonurilor călduroase ale unei atmosfere sugestive prin prospeţime şi emotivitate.

„Rochie nouă" sau glorie şi milioane?

Cercurile literare din Statele Unite au sărbătorit memoria scriitoarei Beecher-Stowe, autoarea celebrei povestiri „Casa unchiului Toma".

A fost de fapt o încercare de a reînvia interesul publlc pentru operele celebrei umanitariste, care merită şi în zilele noastre să fie citite. S'a constatat cu acest prilej, că numai „Casa unchiului Toma" rezistă împotriva vremii şi a uitării.

Acum s'au împlinit, de Crăciun, 75 ani de când romanul acesta a fost publicat în revista „Era" din Waschington. Revista era bilunară şi „Casa Unchiului Toma" a apărut în patru numere consecutive: 1 şi 15 Dec. 1851 şi 1—15 Ian. 1852. In două luni numai, „Era" şi-a mărit tirajul de zece ori, căpătând 28.000 abonaţi anuali în loc de 3.000. După aceea, romanul a apărut în volum şi s'a epuizat în două ediţii: a 30.000 şi 70.000 exemplare, în primele şase luni ale anului 1852. E imposibil acuma să reconstituim detaliile popularităţii obţinute atunci de Harriett Beecher Stowe. Cartea ei senzaţională apărea în fiecare an numai în Statele-Unite în 600.000—1.000.000 de exemplare. Autoarea era numită „Liberatoarea sclavilor"; preşedintele Lincoln îi spunea „Jeanna d'Arc Americană". Războiul din tre Statele de Nord şi cele de Sud, pentru dezrobirea Negrilor, era inspirat de Beecher-Stowe; luptătorii armatei de Nord jurau să se bată până la victorie deplină, punând mâna pe cruce şi pronunţând numele Harriettei Beecher-Stowe.

Autoarea însăşi afirma că ea îşi scrisese romanul după cum îi dictase Dumnezeu. Biografia ei povesteşte cum a fost conceput acest roman. In 1850 Harriett a primit o scrisoare dela o rudă, care îi scria:

— „Dacă aş fi stăpână pe condei aşa cum eşti tu, aş scrie o carte care să deschidă ochii Americanilor: să vadă grozăveniile robiei!" — Beecher-Stowe a rămas puţin pe gânduri, apoi a strigat:

— „Voi scrie această carte! Să-mi ajute bunul Dumnezeu!"

In două săptămâni ea a scris dintâi ultimul epizod: Moartea unchiului Toma", la care a adăogat apoi treptat timp de un an, celelalte capitole. Pe urmă a avut loc publicarea romanului în „Era". Se crede astăzi că în toată lumea s'au tipărit peste 200.000.000 de exemplare din „Casa unchiului Toma".

Bărbatul scriitoarei îi spusese în ziua apariţiei celui dintâi capitol:

— „Acuma am speranţa că scrierea ta îţi va aduce măcar o rochie nouă". El n'a prevăzut că acea zi aducea soţiei lui şi gloria mondială şi milioane de dolari.

Beecher-Stowe insista în tot cursul vieţii ei, că nici gloria nici banii nu-i sunt scumpi. — „Sunt fericită că am reuşit să frâng câteve inimi aspre omeneşti şi să le conving, că toţi oamenii sunt fraţi."

Portretul lui Rainer Maria Rilke de el însuşi:

„In orbite ochii cu privirea fixă a vechii nobilimi — dar şi cu privirea încă sfioasă şi albastră a copilăriei, cu privirea chiar umilă uneori, dar nu cu umilinţa sclavului— ci a acelui ce-şi închină sufletul în slujba altuia sau a devotamentului femeei... gura mare şi bine desemnată, nu cu expresie convingătoare, ci expunând dreptatea... fruntea fără răutate, plăcându-i să se peardă în umbra tăcută a contemplaţiei..."

Un scriitor manciurian: ACHMED ABDULLAH

Interesant şi prin viaţa şi prin scrierile sale, acest scriitor chinez, născut în Afganistan şi-a luat diplomele universitare la Oxford şi Paris. Apoi s'a făcut ofiţer boxer şi a luat parte la revolta boxerilor. După ce s'au liniştit lucrurile, s'a dus în India şi s'a făcut ofiţer englez în *Indian Army;* iar când a început războiul cel mare, a trecut în armata turcă unde a luptat în cavaleria din Anatolia, a trecut în statul major turcesc până ce, într'o bună zi după războiu, s'a stabilit în New-York, în inima civilizaţiei celei mai opuse Orientului, care l-a dăruit lumii.

Aci a scris în englezeşte vre-o zece volume dintre care „*Un parfait gentilhomme*" a fost tradus în franţuzeşte de d-na Clemenceau-Jacquemaire (ed. Perrin) şi se zice că s'ar fi tradus şi în chinezeşte şi s'ar fi reprezentat şi la cinema în New-York.

„*Un parfait gentilhomme*" e un şir de povestiri din *Chinatown,* cetatea Chinejilor în New-York. In toate personagiile trăeşte cu o intensitate halucinantă, stăpânită şi calmă, aşa cum numai aceşti oameni de rasă galbenă pot fi, viaţa milenară a micilor negustori din cetatea chinezească, aşa cum i-a fixat vremea ce a trecut peste sufletele aceste. De mii de ani, generaţii după generaţii, trăesc în aceleaşi tradiţii, în aceiaşi taină, cu aceleaşi gesturi şi aceiaşi impasibilitate: pare c'ar fi nişte idoli şi nu fiinţe vii şi asemănătoare nouă.

Felul autorului de a trata subiectul, are ceva din atitudinea sculpturală a eroilor săi: e de o sobrietate, de o simplitate uimitoare. In fraze simple şi scurte scoate în lumină cu precizie note caracteristice pe ici pe colea, care apar ca pete de lumină în mări de umbre şi permit să iasă în relief cu o putere extraordinară personagiile tratate: preotul Su Chlang, bogatul angrosist Yung Kong sau Wongti, omorîtorul.

Moartea lui Achad-Haam

Iar a plecat dintre noi pentru vecie unul dintre cei mari din imperiul spiritului, un cugetător care se ascundea sub numele modest de „Unul din popor" — Achad-Haam. S'a spus, cu drept cuvânt, că dacă Achad-Haam ar fi scris într'o limbă europeană, el şi-ar fi dobândit un rang pe planul întâiu în lumea publicisticei europene. El însă a scris în limba ebraică şi acest fapt se explică nu numai prin obârşia şi educaţia sa (Uşer Ginzberg s'a născut la 1856 la Skvira în guvernământul Kiew şi a trăit într'un mediu chassidist), ci pentru că ebraica avea pentru el o însemnătate culturală şi istorică. Marele istoric al anticităţii, Eduard Meyer şi-a exprimat de curând uimirea sa privitor la renaşterea limbii ebraice care fusese decretată moartă; această renaştere se datoreşte în bună parte lui Achad Haam. El poate fi privit ca părintele literaturei ebraice moderne. Acest scriitor a liberat publicistica din sfera îngustă şi întortochiată a limbei biblice, făcând trăsătura de unire cu limba clară şi precisă din Mişna, care corespundea mai mult firei sale logice şi gândirei sale lămurite. Opera lui cea mai de seamă, şi aproape unică, este o culegere de esseuri cu titlul caracteristic: *„La răspântie"*.

In această operă a lui se oglindesc cugetările sale de bază: Lupta pentru emanciparea naţională a evreimii. Situaţia evreilor asimilaţi din occidentul european i se pare, dimpotrivă, *„o sclavie în libertate."* Afirmarea naţională a evreilor se poate înfăptui, după părerea lui Achad-Haam, numai în vechea patrie. Pe acest punct se întretaie sfera de cugetare a publicistului evreu cu mişcarea zionistă. Au trecut 30 de ani de când Achad Haam a peregrinat în ţara sfântă şi în studiul său, publicat atunci, *„Adevărul despre Palestina"*, el a recunoscut că această ţară nu poate cuprinde decât o minoritate aproape neînsemnată de evrei şi a întrevăzut la orizont primejdia chestiunei arabe.

Astfel a devenit Achad Haam protagonistul lui Theodor Herzl şi a zionismului politic cu năzuinţele lui. El a devenit promotorul *„Zionismului Spiritual"*, care nu căuta în Palestina un cantitativ ci un calitativ, un centru de radiaţiune care să trezească spiritele adormite din Diaspora, să le întinerească intelectualiceşte. Şi aceasta, dacă s'ar putea înfiinţa în Palestina o comunitate model de moralitate şi înălţime spirituală, în care să se unească vechea tradiţie cu principiile moderne.

Războiul mondial şi chaosul ce i-a urmat în Rusia, l'au alungat pe Achad-Haam şi el şi-a găsit refugiu la Londra.

Cugetătorii englezi, în deosebi Herbert Spencer, au fost şcoala la care s'a disciplinat acest cugetător.

Războiul a provocat răni grave în sufletul acestui pacifist de ordin moral, care l'a combătut cu înverşunare pe Nietzsche, enunţătorul omului-bestie.

La 1920, scriitorul a plecat la Tel-Aviv, în Palestina. Acolo a fost slăvit ca un patriarch de întreaga populaţie. In orele de repaus ale după-amiezei, automobilele şi carele ocoleau strada, unde se afla locuinţa lui Achad-Haam, pentru a nu-l deranja pe bătrânul scriitor.

Achad-Haam, a murit în vârstă de 70 de ani, şi cu el dispare un om, poate chiar o epocă care oglindeşte o întreagă mişcare intelectuală în sânul evreimii.

MĂRUNTE

— „Apelul către intelectualii liberi şi muncitorii luminaţi", pe care d-l *Eugen Relgis,* l'a lansat pentru „Primul grup umanitarist", a fost publicat în numeroase traduceri. De curând a apărut şi în esperanto în revista *Libero* (No. 7—8). Sub titlul „Un glas umanitar din România" e reprodus şi în bulgăreşte, în *„Svoboda"* din 17 Decembrie 1926, urmat de o biografie a d-lui Eug. Relgis.

— *Femeia cu carnea albă* de *F. Aderca,* se află în acest moment la toate librăriile.

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75

In străinătate dublu

Din surprizele soneriei

— Domnule Director, vrea să vă vorbească o doamnă.

— Cum? Tu eşti, Mimi?

— Dragul meu!
— Draga mea!

Subdirectorul, şeful de birou, dactilografa, secretarul, uşierul şi pedelul (apărând în uşă):
— Aţi sunat?

Apaşul

— Ce-ai dat pe şapca asta?
—Una peste ceafă şi una peste măsele...

MODA

— Ce se uită acela aşa la noi? Parcă n'a văzut, în viaţa lui, o femeie!

Pentru tot ce priveşte „Adevărul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5 6.

ANUL VII. — No. 321

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 30 Ianuarie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Dela critică la pamflet

sau

Loviturile domnului Lovinescu

II

Conştiinţa profesională

— Râzi tu, râzi, îmi zise un prieten, care citise paginile din numărul trecut, dar nu-ţi dai seamă în ce vreme trăieşti: azi, o afirmare îndrăzneţ repetată plăteşte cât o dovadă. Crezi că cititorii mai au vreme să confrunte scrisul tău cu zisa domnului Lovinescu? Eşti dator publicului cititor un răspuns.

Fie....

Dar, mai întâiu, drept introducere, un exemplu concludent, ca să vedem cine decapitează întreaga critică română şi de ce autoritate dispune. Apoi, voiu arăta situaţia deosebit de grea a acestui critic faţă de modernismul nostru, pe care în poezie, în proză şi în concepţia critică l-a ignorat sau l-a tăgăduit o viaţă întreagă, pentru ca acum să se improvizeze, in extremis, advocatul unei cauze câştigate fără el şi împotriva lui.

Mai întâiu pulsul conştiinţei profesionale, ilustrat printr'un caz tipic.

In critică, nimic mai compromiţător decât să-ţi dai aerul că ai citit o bucată, să ai despre ea „intuiţii" literare, şi apoi să se facă dovada evidentă că n'ai citit-o. E de acord şi d. Lovinescu, de vreme ce azi se căzneşte să distrugă pe un tânăr asistent al d-lui Dragomirescu, sub cuvânt că „îşi dedea aerul" că a citit o nuvelă şi ar fi criticat-o, fără s'o fi citit. Indignat, criticul perorează după toate regulele retoricii impresioniste, vorbeşte de „necinste profesională", de „locul crimei", etc., etc.

S'ar zice că, dacă impresionistului nostru i s'ar fi întâmplat aşa ceva, n'ar mai fi dat ochii cu cititorii. Ceeace nu ştie însă publicul nostru post-belic este că, în critica română, strămoşul glorios al inovaţiei metodice de a critica fără să fi citit este însuşi impresionistul indignat de azi.

Am avut prilejul să mă ocup de acest critic într'o serie de articole *Un examen de conştiinţă literară,* un întreg volum înmormântat în *Drum drept* din 1915—1916. Neavând ce răspunde, locvacele critic a păstrat o prudentă tăcere.

In numărul 45 din anul 1915, este un capitol intitulat nu „necinstea profesională", cum, printr'o fatală asociaţie de idei, îl duce aţa pe critic să scrie azi la adresa confratelui său mai tânăr, ci mult mai blând: „conştiinţa profesională"...

Arătam acolo un fapt de netăgăduit. Intr'un articol din *Flacăra* d-sale, impresionistul nostru, pe atunci, dragă doamne, docent de literatură română, discutând cu obişnuita competenţă valoarea literaturii poporane şi vrând să arate că tot ce e pur poporan este slab, vorbea de cunoscuta baladă *Mihu Copilu* din colecţia Alecsandri, găsindu-i merite.

Şi iată acum punctul de greutate al întregii argumentări. „Dar Miu mai e şi eroul unei alte balade, pe care Alecsandri n'a cules-o. Şi e de ajuns s'o citim în variantele deosebitelor colecţii, pentru a ne da seama de lipsa colaboraţiei unui artist de însemnătatea lui Alecsandri. E vorba de balada lui Miu şi Ştefan Vodă".

Nu mai încape nici o îndoială asupra afirmării eroului nostru: Alecsandri a cules numai „Mihu Copilu", nu însă şi cealaltă baladă referitoare la Miu.

Rog acum pe cititor să deschidă colecţia lui Alecsandri la balada LI, care se află între cunoscutele „Oprişanul" şi „Constantin Brâncoveanul". Va vedea că, sub titlul pe care-l au şi alte variante, de pildă aceea a lui Gh. Dem. Theodorescu, de „Ştefăniţă Vodă", Alecsandri dă tocmai balada de care criticul afirmă că Alecsandri n'a cules-o.

Se făcea astfel dovada evidentă că d. Lovinescu nu se da înapoi dela cea mai îndrăzneaţă dintre inovaţiile metodice: aceea de a face ca „intuiţia" să premeargă lecturii şi să te dispenseze de ea... Când deci azi, triumfător, acelaş critic scrie în *Sburătorul* din Decembrie 1926 despre un tânăr, care ar fi săvârşit ceva asemănător, că e „simbol al necinstei profesionale" şi că „în orice ţară din lume demascarea unei astfel de evidenţe l-ar fi scos pe d. Struţeanu din publicistică", acesta ar putea răspunde:

— Maestre, Brăescu al meu este floare la ureche pe lângă Alecsandri al Dumitale! Şi apoi eu sunt numai asistent, dumneata erai docent....

Dovada este făcută că, de atunci, totul era permis în critica română. Pentru tineri, drumul este curăţit de prejudecăţi. Intuiţia fiind liberată de orice obligaţii, ora pamfletului sună, a sunat. A pamfletului care, ne mărturiseşte impresionistul nostru: „este marea ispită a celor ce nu reuşesc în literatură, pe drept sau pe nedrept". Şi, după cum ştie toată lumea, impresionistul nostru, după ce a vânat o viaţă întreagă o gloriolă rebelă, n'a răuşit decât să puie în lumină patenta sa superficialitate, vădită prin continuile autorevizuiri, schimbându-şi părerile, cu nepăsarea celui ce-şi schimbă cravatele, ca să fie la modă.

Astfel, din completul discredit faţă de cunoscători, s'a hrănit ispita pamfletului, sburăturile cu care loveşte pe toată lumea prin Sburătorul său.

Am citat exemplul acesta, pentrucă este concludent şi ne pregăteşte pentru toate isprăvile pe care vom fi nevoiţi să le punem în lumină. Cu deprinderile acestea, atunci impresionistul nostru vorbea numai de Alecsandri şi, din când în când, făcea excursii în opera cutărui sau cutărui mare filozof. Azi, el stă mai sus, a devenit un fin cunoscător, mă rog, al modernismului german şi, deşi antidoctoral, aminteşte într'un singur alineat, pe nerăsuflate, pe Frank Wedekind, Georg Kaiser, Franz Werfel, Hugo von Hofmannstahl, Tomas şi Henrich Mann, Alfred Kern, Hasenclever şi alţii, în tovărăşia cărora trăieşte, de sigur cu ajutorul gramaticii colegului său Coman...

D. CARACOSTEA

Mussolini contra lui Socrate

Mustafa Kemal Paşa, dictatorul Turciei, a interzis bărbaţilor de-a mai ieşi cu fes pe stradă şi femeilor de a mai dansa „la danse du ventre" în casele lor. Pangalos, pe când era dictator al Atenei, oprise pe descendentele lui Chrysis de a purta rochiile scurte şi emulelor Phryneei de a dansa goale pe scenele teatrelor.

Iată, la rândul lui, că Benito Mussolini interzice femeilor, în Roma lui Stendhal, în cetatea Claudiei, de a mai merge la dancing şi de a mai studia filozofia. Făcând aceasta, Mussolini, admirator pasionat al vechei Rome, se ambiţionează fără îndoială de a-şi împrumuta figura lui Caton. Deşi, între noi fie vorba, se spune mult şi de toate despre reputaţia uzurpată a acestui cenzor sever, el a fost un moralist ca toţi moraliştii, mai mult pentru alţii, decât pentru el şi a avut, uneori, în viaţa lui, complezenţe care ar părea desigur ciudate azi pentru un prezident al Senatului.

Dar să exemplificăm: Caton avea o femee frumoasă şi tânără. Avocatul Hortensius, emulul lui Ciceron în elocvenţă şi renume, se înamoră de ea cu pasiune. Caton era foarte interesat, Hortensius prea bătrân şi foarte bogat. Cei doi bărbaţi au căzut uşor de acord: Caton îşi dădu femeia şi Hortensius se căsători cu ea. Câţiva ani mai târziu, Hortensius moare, văduva îi moşteneşte imensa lui avere şi Caton o reia de soţie. Circuitul era astfel închis.

— Astfel filozofia şi bunele moravuri duc uneori pe om spre noroc — a trebuit să-şi spună Caton cenzorul, reprimindu-şi soţia.

Dar să ne întoarcem la Benito Mussolini şi la decretele sale asupra moravurilor. A interzice dancingurile — treacă, meargă; sunt atâtea locuri cari permit femeilor din Veneţia, Neapoli şi Roma să danseze, încât nu pot avea decât un „embarras du choix" — supunându-se astfel dorinţei ducelui. Povestea sultanilor Şariar şi Şazaman, a femeii sclave a unui Ghenius, şi a celor o sută de inele ale sale, care este preambulul la „O mie şi una de nopţi", ne învaţă destul de bine că niciodată nu poţi împiedica femeia de a-şi face de cap. Dar ca să interzici femeilor studiul filosofiei, aceasta ni se pare o măsură foarte puţin rezonabilă.

Sunt femei care, deşi tinere, ne uimesc prin justeţea lucidităţii judecăţilor lor. Altele, imensa majoritate a genului femenin, se lasă purtate de pasiune, ca frunzele de un uragan puternic. Dar, ce ne învaţă oare filosofia? Să dominăm, să domesticim pasiunile. Suntem dar de părere că femeile trebue să înveţe filozofia. Aceasta e şi părerea celor mai învăţaţi oameni din lume, precum şi a maestrului Socrate. Nu numai că el cerea femeilor să înveţe „înţelepciunea", dar şi cunoaşterea oamenilor, ceeace numim deatunci psihologie.

— Rolul femeii într'o cetate, spunea Socrate, este de a şti să captiveze pe oameni, de a-i reţine prin farmecele şi seducţiunile lor, făcându-şi astfel fericirea. Nici un studiu nu este mai util femeii decât învăţătura de a cunoaşte bine pe om.

Intr'o zi, Socrate se duse, înconjurat de discipolii săi, la casa unei oarecare Teodota, „o prea frumoasă femee din Atena — laquelle était en réputation de faire l'amour", scrie cu naivitate bunul Amyot în traducerea Memorabilelor. Admirând luxul care-l înconjura, Socrate o întrebă dacă are ceva ţinuturi fertile, sau case în oraş, sau sclave a căror muncă să poată întreţine o asemenea casă.

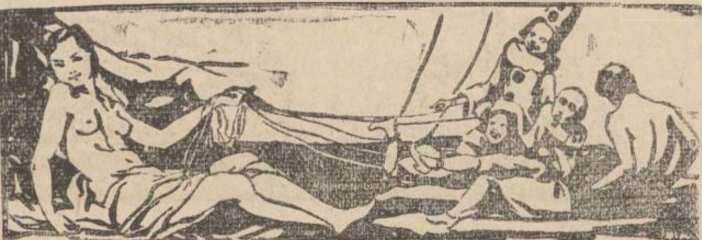
— N'am nimic, răspunse Teodota cu candoare; prietenii mei îmi procură venitul.

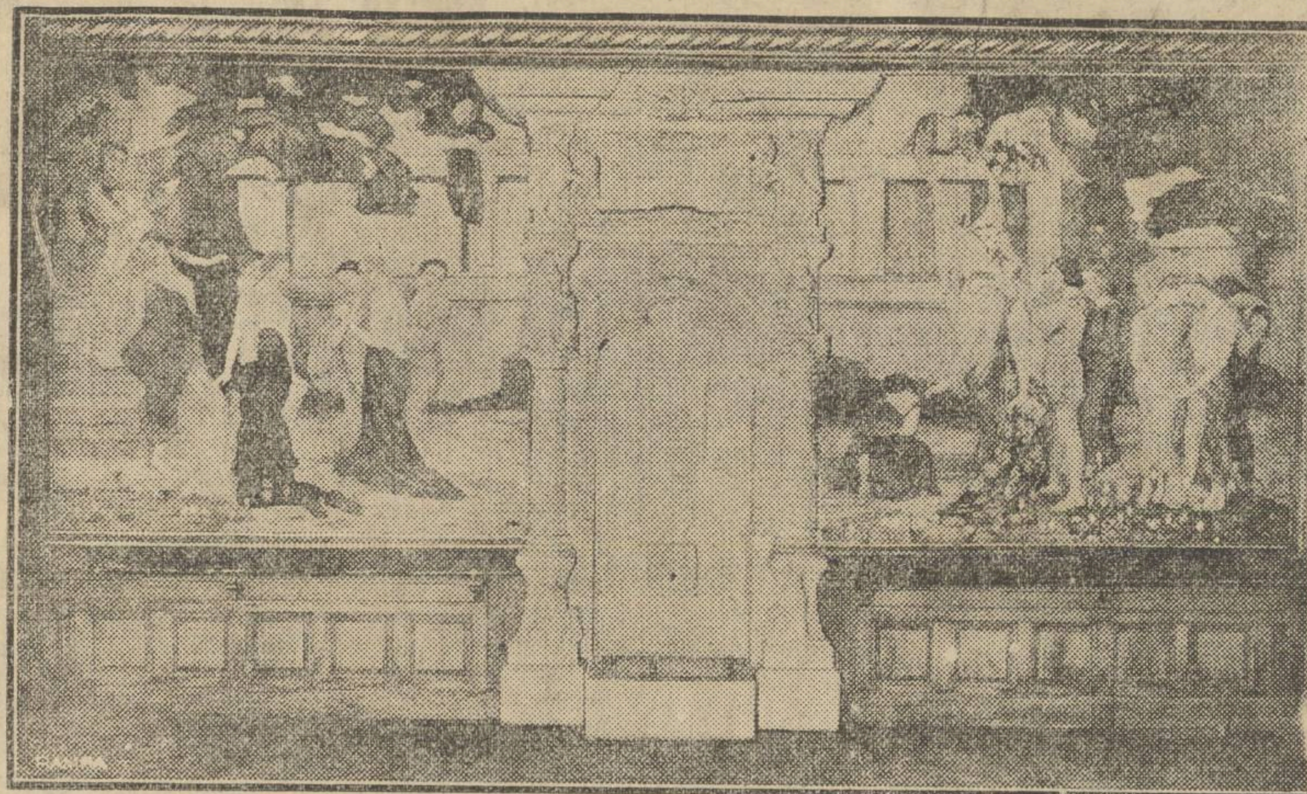
— Iată, răspunse Socrate, cea mai frumoasă bogăţie din lume! Aceasta valorează mai mult decât o turmă de oi, de capre, de boi. Dar adăogă el, laşi în voia soartei grija de a avea prieteni? Ii aştepţi să vină ca din întâmplare? Sau uzezi de oarecari artificii? Şi când i-ai prins, ce mijloace întrebuinţezi ca să-i ţii în laţ?

Atunci, în faţa frumoşilor ochi ai Teodotei, cari se deschideau mari de mirare, cel mai înţelept dintre filozofi expuse cea mai frumoasă lecţie de amor spre folosinţa curtezanelor.

Fără a ne gândi că displacem prietenilor noştri italieni, preferăm învăţătura surâzătoare a lui Socrate, decât severitatea bătrânului Cato.

A interzice femeilor învăţătura filozofiei, înseamnă a le îndemna mai mult să o caute. Dacă nu credeţi, recitiţi povestea sultanului Şariar şi a fratelui său Şazaman.

Dragostea pământească şi dragostea spirituală
(Pictură murală din atelierul doamnei CECILIA CUŢESCU-STORCK)

JEROME K. JEROME

SUFLETUL LUI NICOLAI SNYDERS SAU AVARUL DIN ZANDAM

Pe vremuri trăia în Zandam, lângă Zuiderzee, un om rău numit Nicolai Snyders. Era sgârcit, aspru, crud, şi nu iubea pe lume decât un lucru, iar acel lucru era aurul. Şi nu pentru sine. Iubea puterea pe care i-o da aurul — puterea să apese şi să asuprească, puterea să pricinuiască suferinţă după voia lui. Se spunea că n'are suflet, dar era o [illegible]. Toţi oamenii stăpânesc — sau, ca să vorbim mai potrivit, — sunt stăpâniţi de un suflet; şi sufletul lui Nicolai Snyders era un suflet rău. Locuia în vechea moară de vânt aşezată pe ţărm, numai cu mica Cristina care avea grijă de dânsul şi de casa lui. Cristina era o orfană ai cărei părinţi muriseră datori. Nicolai, spre recunoştinţa veşnică a Cristinei, le spălase memoria — îl costase numai câteva sute de florini — cu gândul că Cristina va munci la el fără simbrie. Cristina alcătuia toată familia, şi numai un oaspete îi trecea bucuros pragul, — văduva Toelast. Doamna Toelast era bogată şi tot aşa de avară caşi Nicolai. „Dece nu ne-am căsători?", croncăni într'o zi Nicolai către văduva Toelast. „Amândoi am putea fi stăpâni peste întregul Zandam". Doamna Toelast răspunse cu un râs cotcodăcit; dar Nicolai nu se grăbea niciodată.

Intr'o după amiază, Nicolai Snyders şedea singur la un fel de masă înaltă din mijlocul încăperii celei largi şi rotunde care alcătuia partea de jos a morii de vânt şi care îi slujea drept cancelarie, când se auzi bătând la uşa de afară.

— Intră! strigă Nicolai Snyders.

Vorbise cu glas blând, neobişnuit lui Nicolai Snyders. Simţea că neapărat trebue să fi ciocănit la uşă Jan — Jan Van der Voort, tânărul marinar, astăzi stăpân de corabie, care venea să-i ceară mâna micii Cristina. De pe acum, Nicolai Snyders gusta plăcerea ce va simţi să doboare la pământ nădejdile lui Jan; să-l asculte vorbind răspicat, apoi aiurind; să vadă cum se întinde gălbeneala pe faţa frumoasă a lui Jan pe când Nicolai îi va arăta, punct cu punct urmările nesocotinţei: cum, mai întâiu, bătrâna mamă a lui Jan va fi scoasă din casă, bătrânul lui tată pus la închisoare pentru datorii; cum, apoi, însuşi Jan va fi urmărit fără milă, corabia îi va fi vândută înainte ca el să poată împlinii banii. Intâlnirea i-ar fi dat prilej lui Nicolai Snyders să petreacă după aceia cu propriul lui suflet. O aşteptase din ziua când se întorsese Jan. De aceia, crezând cu siguranţă că-i Jan, strigă: „Intră" foarte vesel.

Dar nu era Jan. Era cineva asupra căruia Nicolai Snyders nu-şi mai oprise niciodată ochii. Şi nici după aceia, Nicolai Snyders nu şi-a mai oprit niciodată ochii asupra lui. Lumina pălea, dar Nicolai Snyders nu era omul care să aprindă lumânările înainte de vreme, aşa că nu putea să desluşească bine înfăţişarea străinului. Nicolai asemui a fi un bătrân, însă vioiu în mişcări; ochii — singurul lucru pe care Nicolai îl văzu cu puţină limpeziciune — erau ciudat de strălucitori şi pătrunzători.

— Cine eşti? întrebă Nicolai Snyders, nedându-şi osteneala să-şi ascundă dezamăgirea.

— Sunt neguţător de mărunţişuri, răspunse străinul. Glasul lui era limpede şi nu lipsit de muzicalitate, cu puţină viclenie ascunsă.

— N'am nevoe de nimic, răspunse rece Nicolai Snyders. Inchide uşa şi fii cu grijă la scară.

In loc să-l asculte, străinul apropie un scaun şi, din umbră, privi drept în faţă pe Nicolai Snyders, — şi râse.

— Eşti sigur, Nicolai Snyders? Eşti sigur că n'ai nevoe de nimic?

— Nimic, mormăi Nicolai Snyders — numai doară să-ţi văd spatele.

Străinul se plecă înainte şi atinse în glumă cu o mână lungă, uscată, genunchiul lui Nicolai Snyders. „N'ai vrea un suflet, Nicolai Snyders?" întrebă el.

— Gândeşte-te, urmă ciudatul neguţător, înainte ca Nicolai să-şi fi putut recăpăta puterea vorbirii. Patruzeci de ani te-ai adăpat din plăcerea de a fi sgârcit şi crud. Nu te-ai săturat de gustul ei, Nicolai Snyders? N'ai vrea o schimbare? Gândeşte-te Nicolai Snyders — plăcerea de a fi iubit, de a auzi cum te binecuvântează, în loc să te blesteme? N'ar fi lucru vesel, Nicolai Snyders o schimbare? Dacă nu-ţi place, poţi să te întorci şi să fii iarăşi tu însuţi.

N'a putut înţelege niciodată Nicolai Snyders, cum şi-a amintit totul după aceia, de ce sta acolo, ascultând în linişte vorba străinului; căci, tot timpul i s'a părut că asculta glumele unui nebun vagabond.

— Il am la mine, urmă ciudatul neguţător — şi cât despre preţ... Străinul făcu un gest care arăta dispreţul pentru toate amănuntele josnice. Socot drept răsplată că voi veghea la rezultatul experienţii. Sunt un fel de filozof. Mă interesează lucrurile acestea. Uite... Străinul se plecă şi scoase din boccea o sticlă de argint lucrată cu ales meşteşug, şi o puse pe masă.

— N'are buchet rău — lămuri străinul. Puţin cam amar, dar nu trebue băut cu pocalul: un pahar plin ca acela pentru Tokaiul vechi, pe când mintea amândorora este ţintuită de acelaş gând: „Sufletul meu să treacă în el, sufletul lui să treacă în mine". Operaţia e simplă: „taina stă în doctorie." Străinul bătu sticla cu palma, parcă ar fi fost un căţeluş.

— Vei spune: cine vrea să schimbe sufletul cu Nicolai Snyders?" Străinul părea că venise pregătit cu răspuns pentru toate întrebările. — „Prietene, eşti bogat; nu trebue să-ţi fie teamă. Este lucrul pe care oamenii îl preţuesc mai puţin din tot ce au. Alege-ţi sufletul şi fă tocmeala. Eu îţi dau asta cu un singur cuvânt drept sfat: vei găsi unul tânăr mai uşor decât unul bătrân, — unul tânăr, căruia lumea-i făgădueşte totul pentru bani. Alege un suflet curat, frumos, proaspăt, tânăr, Nicolai Snyders; şi alege-l degrabă. Părul îţi e cam sur, prietene. Gustă înainte de a muri, bucuria vieţii".

Ciudatul neguţător râse şi, ridicându-se, îşi făcu la loc legătura. Nicolai Snyders nu se mişcă, nici nu vorbi; îşi veni în fire odată cu scârţâitul slab al uşii greoae. Atunci, luând sticla pe care străinul o lăsase în urma lui, sări de pe scaun, cu gândul să o arunce după dânsul în stradă. Dar flacăra focului care juca lucind pe poleiul sticlei, îi opri în loc mâna.

„La urma urmelor, întâmplarea merită luare aminte", cloncăni Nicolai; puse sticla alături şi, aprinzând două lumânări groase, se afundă din nou în socotelile din registrul cel verde. Dar din când în când ochii lui Nicolai Snyders lunecau spre locul unde se afla sticla de argint, ascunsă pe jumătate printre hârtiile prăfuite. Târziu se auzi iarăşi bătând la uşă, şi de astădată intră cu adevărat tânărul Jan.

Jan îi întinse mâna lui mare peste masa răscolită.

— Ne-am despărţit supăraţi, Nicolai Snyders. A fost vina mea. Aveai dreptate. Te rog să mă erţi. Eram sărac. Din parte-mi ar fi fost oarbă iubire de sine să doresc ca fata să împartă sărăcia cu mine. Dar acum nu mai sunt sărac.

— Şezi, îl îndemnă Nicolai cu glas blând. — Am auzit despre asta. Aşa dar, eşti stăpânul şi proprietarul corabiei dumitale — chiar a dumitale...

— Chiar a mea, după nu mai mult decât o singură călătorie, râse Jan. Am făgăduiala Burgmaistrului Allart.

— O făgăduială nu-i un fapt împlinit, — îl sfătui Nicolai. „Burgmaistrul Allart nu-i bogat; un preţ mai mare poate să-l ispitească. Un altul poate să-ţi ia înainte şi să ajungă stăpân.

Jan se mulţumi să râdă. „Asta ar putea veni numai dela un duşman; şi, slavă domnului, cred că eu n'am duşmani."

— „Fericit băiat!" zeflemisi Nicolai; — puţini dintre noi n'au duşmani. Şi părinţii, Jan vor trăi împreună cu dumneata?

— Aşa vrem amândoi, — Cristina şi cu mine, — răs-

Continuare în pagina II-a

punse Jan. Dar mama-i slabă. Toată viaţa îi e legată de moara cea veche.

— „Inţeleg", încuviinţă Nicolai. Viţa bătrână rămâne prinsă de crăpăturile zidului vechiu. Şi tatăl dumitale, Jan? Oamenii vor llecării. Moara e plătită.

Jan clătină din cap. „Nu-i plătită încă; şi datoriile îl năpădesc. Dar toate acestea, cum i-am spus, sunt lucruri din trecut. Creditorii lui au primit să se bizue pe mine şi să aştepte.

— Toţi? întrebă cu îndoială Nicolai.

— Toţi câţi i-am descoperit, râse Jan.

Nicolai Snyders îşi împinse scaunul îndărăt şi privi la Jan cu un zâmbet pe faţa-i zbârcită. „Şi-aşa, dumneata şi Cristina aţi hotărît tot?

— Cu încuviinţarea dumitale, răspunse Jan.

— O aşteptaţi? întrebă Nicolai.

— Am vrea s'o avem.

Jan zâmbi, dar sunetul glasului său căzu plăcut în urechea lui Nicolai Snyders. Lui Nicolai Snyders îi plăcea să bată câinele care lătra şi-i arăta colţii.

— Mai bine să n'o aşteptaţi, zise el. Ar trebui s'o aşteptaţi prea mult.

Jan se ridică, roş de mânie. „Aşa dar nu vrei să te schimbi, Nicolai Snyders. Fă cum crezi, atunci."

— Te vei însura cu dânsa, în ciuda mea?

— In ciuda dumitale şi-a prietenilor dumitale, şi-a stăpânului dumitale Diavolul! izbucni Jan. Căci Jan avea un suflet generos, brav, iubitor, şi peste măsură de aprins. Chiar cele mai bune suflete au slăbiciunile lor.

— Imi pare rău, spuse bătrânul Nicolai.

— Imi pare bine, răspunse Jan.

— Imi pare rău de mama dumitale, lămuri Nicolai. Mi-i teamă că sărmana femeie va rămâne fără casă la bătrâneţe. Ipoteca va fi executată în ziua dumitale de nuntă, Jan. Imi pare rău de tatăl tău, Jan. Creditorii lui au trecut cu vederea unul dintr'înşii. Imi pare rău de ei, Jan. Inchisoarea l-a înspăimântat întotdeauna. Imi pare rău chiar pentru dumneata, tinere prieten. Pe Burgmaistrul Allart îl am în palmă. N'am decât să zic o vorbă şi corabia e a mea. Poate să-ţi fie oricât de dragă — vei plăti pentru ea un preţ mare.

Pe Jan îl înebunea rânjetul lui Nicolai Snyders. Căuta ceva care, zvârlit drept peste gura răutăcioasă, avea s'o amuţească, şi din întâmplare mâna lui dădu de sticla de argint a neguţătorului. In aceiaşi clipă o apucă şi mâna lui Nicolai Snyders. Rânjetul murise.

— Stai jos, porunci Nicolai Snyders. Vom vorbi altădată, şi glasul lui sili pe tânăr să se supună.

— Te miri, Jan, de ce caut mereu necazul şi ura. Mă mir şi eu câteodată. De ce nu-mi vin şi mie gânduri bune, ca şi celorlalţi oameni? Ascultă, Jan, am azi o toană ciudată. Asemenea lucruri nu pot să se împlinească, dar aşa-mi place mie să cred că se pot... Vinde-mi sufletul, Jan, vinde-mi sufletul, să pot să gust şi eu iubirea şi bucuria pe care o presimt în juru-mi. Pentru puţin, Jan, numai pentru puţin timp, şi-ţi voiu da tot ce doreşti."

Bătrânul luă condeiul şi scrise: „Uite, Jean, corabia e a ta; moara merge liberă; tatăl tău poate iarăşi ţine capul sus. Tot ce-ţi cer, Jan, e să bei pentru mine, dorindu-mi ca sufletul tău să te părăsească şi să se prefacă în sufletul bătrânului Nicolai Snyders — numai pentru puţin, Jan, numai pentru puţin."

Cu mâni înfrigurate, bătrânul scosese dopul dela sticla neguţătorului, turnase vinul în două pahare gemene. Lui Jean îi venea să râdă, dar râvna bătrânului era aproape o furie. De sigur că era nebun; dar aceasta nu va scădea tăria hârtiei pe care a semnat-o. Un om adevărat nu glumeşte cu sufletul lui, dar faţa Cristinei răsări din întuneric înaintea lui Jan.

— Vrei? şopti Nicolai Snyders.

— Fie ca sufletul meu să treacă dela mine şi să intre în Nicolai Snyders, răspunse Jan, punând pe masă paharul golit. Şi cei doi priviră un moment unul în ochii celuilalt.

Lumânările cele mari de pe masă tremurară şi se stinseră, caşi cum trecuse peste ele o suflare, întâiu una şi apoi cealaltă.

— „Trebue să mă duc acasă", veni glasul lui Jan din întuneric. „De ce-ai stâns lumânările?"

— Putem să le aprindem iarăşi dela foc, răspunse Nicolai. N'a mai adăugat că şi el voise să întrebe acelaşi lucru pe Jan. Plecă lumânările către flacăra butucilor, mai întâiu una, apoi cealaltă; şi umbrele se ascunseră iarăşi în unghere.

— Nu vrei să stai şi să vezi pe Cristina?? întrebă Nicolai.

— Nu în noaptea asta, răspunse Jan.

— Ai luat actul pe care l-am iscălit? îi aminti Nicolai.

— Il uitasem, zise Jan.

Bătrânul îl luă şi i-l puse în mână. Jan îl puse în buzunar şi plecă. Nicolai zăvori uşa în urma lui şi se întoarse la masă; şezu mult acolo, cu cotul sprijinit pe registrul deschis.

Nicolai dădu registrul deoparte şi râse. „Ce nebunie! Parcă se pot întâmpla asemenea lucruri! Trebue să mă fi vrăjit calicul acela hoinar."

Nicolai se plecă spre foc şi îşi încălzi mâinile la para palidă. „Totuşi îmi pare bine că are să ia pe biata fată de nevastă. Băiat bun, băiat bun."

Nicolai trebue să fi aţipit lângă foc. Când deschise ochii, se apropiau zorile cenuşii. Ii era frig, se simţea înţepenit, flămând, şi foarte nemulţumit. De ce nu l-a trezit Cristina şi nu i-a adus cina? Crezuse că a vrut să-şi petreacă noaptea pe un scaun de lemn? Era o proastă. Vru să se sue sus şi să-i spue prin uşă ce gândea despre dânsa.

Drumul până la scările pentru odăile de sus ducea prin bucătărie. Spre mirarea lui, Cristina era acolo, adormită în faţa grătarului cu cărbunii stinşi.

„Pe cuvântul meu" îşi şopti Nicolai „parcă oamenii din casa asta nu ştiu ce rost au paturile!"

Dar nu-i Cristina, bănui Nicolai. Cristina are o înfăţişare de iepure sperios, care îl înfurie totdeauna. Fata asta, chiar în somn, are o expresie obraznică, — o expresie obraznică încântătoare. Apoi, fata aceasta era drăgălaşă — nespus de drăgălaşă. O fată aşa de drăgălaşă n'a mai văzut Nicolai în viaţa lui. Ce aveau fetele, când era Nicolai tânăr, că păreau cu totul altfel! Pe Nicolai îl cuprinse deodată amărăciunea: parcă ar fi aflat chiar atunci că mai de mult, fără să ştie, fusese prădat.

Copilei trebue să-i fie frig. Nicolai aduse mantaua lui blănită şi o învăli cu ea.

Ar fi trebuit să mai facă şi altceva. Gândul îi venise pe când îi punea haina pe umeri, foarte blând, ca să n'o tulbure — ar fi dorit să facă ceva, numai să fi ştiut ce. Buzele fetei erau întredeschise. Ea părea că-i vorbeşte, rugându-l să facă acel lucru — sau spunându-i să nu-l facă. Nicolai nu putea fi sigur ce anume. De şase ori plecase, şi de şase ori se întorsese unde şedea adormită ea cu acea drăgălaşă expresie obraznică pe faţă, cu buzele întredeschise. Dar Nicolai nu putea ghici ce vrea ea, sau ce vrea el.

Poate ştie Cristina. Poate Cristina ştie cine este ea şi ce a adus-o aici. Nicolai urcă scările, blestemând în gând pentrucă scârţâiau.

Uşa Cristinei era deschisă. In odae nu se afla nimeni; patul nu fusese desfăcut. Nicolai coborî scările care scârţâiau. Fata dormea înainte. Putea fi oare Cristina? Nicolai cercetă trăsăturile delicioase una câte una. Niciodată până atunci, cât putea el ţine minte, nu văzuse pe fata aceasta; în jurul gâtului ei — Nicolai nu-l mai văzuse — era salba Cristinei, care se ridica şi se scobora odată cu suflarea. Nicolai o cunoştea; singurul lucru pe care Cristina a ţinut să-l păstreze dela mamă-sa. Singurul lucru pentru care ea l-a înfruntat întotdeauna. Niciodată n'a vrut să se despartă de salba aceia. Trebue să fi fost însăşi Cristina. Dar ce i s'a întâmplat?

Sau lui. Amintirea îi eşi înainte. Negustorul ciudat! Intâmplarea cu Jan! Fără îndoială, totul a fost un vis. Dar colo pe masa răscolită sta sticla de argint a negustorului, alături de cele două pahare deşerte.

Nicolai încercă să se gândească, dar în creerul lui era un vârtej. O rază de soare străbătu prin fereastră de-a curmezişul odăii prăfuite. Nicolai nu văzuse niciodată soarele, de când ţinea el minte. Fără să vrea întinse mâinile către el, se mâhni când dispăru, lăsând numai lumina cenuşie. Trase zăvoarele ruginite, deschise uşa cea mare. O lume ciudată sta în faţa lui, o lume nouă de lumini şi umbre, care-l ademenea cu frumuseţea ei, — o lume de glasuri adânci, dulci, care-l chemau. Atunci îi veni iarăşi gândul amar că a fost furat.

„Aşi fi putut să fiu demult aşa de fericit, murmură în sine bătrânul Nicolai. „Putea să-mi fie drag oraşul — aşa de original, aşa de liniştit, aşa de primitor. Aşi fi putut avea prieteni, tovarăşi vechi, poate copiii mei..."

Icoana Cristinei care dormea îi străluci înaintea ochilor. Venise la el, plină de recunoştinţă, când era o copiliţă. Dacă ar fi avut ochi s'o vadă, toate s'ar fi schimbat.

Era oare prea târziu? Nu-i bătrân, — chiar aşa de bătrân. Are în vine o viaţă nouă. Ea îl iubeşte pe Jan, dar pe Jan de ieri. De acum înainte, orice cuvânt al lui Jan va fi şoptit de acel suflet rău care-a fost odată sufletul lui Nicolai Snyders — de asta-şi aduce bine aminte Nicolai Snyders. Poate o femee să-l iubească, fie el oricât de frumos?

Putea el, om cinstit, să păstreze sufletul pe care-l dobândise dela Jan prin ceiace s'ar putea chema o înşelăciune? Da, a fost învoială în toată regula, şi Jan şi-a luat plata. Apoi, Jan nu-şi făcuse singur sufletul; la lucrurile acestea e vorba de noroc. El are tot atâta drept la sufletul lui Jan, cât a avut şi acesta. E mai înţelept, poate face mai mult bine cu dânsul. Cristina iubea sufletul lui Jan; să încerce sufletul lui Jan s'o cucerească. Şi sufletul lui Jan, ascultând aceste argumente, n'avu nici un cuvânt de împotrivire.

Cristina dormea înainte când Nicolai intră din nou în bucătărie. Aprinse focul, pregăti gustarea şi apoi o trezi încetişor. Fără îndoială, era Cristina. In momentul în care ochii ei se opriră asupra bătrânului Nicolai, îi apăru din nou privirea de iepure speriat, care îl înfuria totdeauna. L-a înfuriat şi acum, dar împotriva lui însuşi.

— Dormeai aşa de adânc când am venit astă noapte... începu Cristina.

— Şi ţi-era teamă să mă trezeşti, o întrerupse Nicolai. — Credeai că bătrânul sgârcit se va supăra. Ascultă, Cristina. Am plătit ieri cel din urmă rest din datoria tatălui tău. Era o datorie către un bătrân marinar — pe care nu l-am putut găsi până acum. Nu mai datoreşti nici o para, şi-ţi rămân, din simbriile tale, o sută de florini. Poţi să-i iei dela mine când vrei."

Cristina nu putu să înţeleagă nici atunci, nici zilele următoare; iar Nicolai n'o lămuri. Căci sufletul lui Jan intrase într'un bătrân foarte înţelept, care ştia că cea mai bună cale pentru a şterge trecutul este să trăeşti cu îndrăzneală prezentul. Tot ce putea şti Cristina cu siguranţă, era că bătrânul Nicolai Snyders se făcuse nevăzut, şi în locul lui rămăsese un alt Nicolai, care-o privea cu ochi blânzi, sinceri şi cinstiţi, silind-o să aibă încredere. Deşi Nicolai nu i-a spus niciodată, Cristina îşi închipui că ea, prin pilda blândeţii sale, prin influenţa ei nobilă a făurit această minunată schimbare. Şi Cristinei explicaţia aceasta nu-i părea cu neputinţă — îi părea mai degrabă foarte plăcută.

Vederea mesei lui răscolite îi deveni nesuferită. Nicolai se scula dis-de-dimineaţă, se făcea nevăzut ziua întreagă, se întorcea seara obosit dar plin de veselie, aducând cu dânsul flori de care Cristina râdea, spunându-i că-s buruene. Dar ce însemnătate avea numele lor? Pentru Nicolai erau foarte frumoase. In Zandam copiii fugeau de el, câinii îl lătrau. Copiii din satele dimprejur cunoscură un moşneag bun căruia îi plăcea să se oprească sprijinit în baston, ca să-i vadă jucându-se, să-i asculte râzând, şi ale cărui buzunare erau cămări cu bunătăţi. Părinţii lor, în treacăt, îşi şopteau unul altuia cât de mult seamănă în trăsături cu bătrânul Nick cel rău, avarul din Zandam, şi se mirau dincotro a venit. Dar nu numai feţele copiilor îl făceau să zâmbească. S'a tulburat la început când a văzut că lumea-i plină de fete minunat de drăgălaşe — sau de femei tot aşa de drăgălaşe, — toate mai mult sau mai puţin bune de iubit. Aceasta l-a înfricoşat. Până ce descoperi că, totuşi, Cristina rămânea mereu în sufletul lui cea mai drăgălaşă, cea mai demnă de iubit din toate. De-atunci orice fată drăguţă îl înveselea: îi amintea pe Cristina.

La întoarcere, a doua zi, Cristina îi eşi în cale cu ochii plini de tristeţe. Fermierul Beerstraater un prieten vechi al tatălui său, l-a căutat pe Nicolai; ne-găsindu-l a stat puţin de vorbă cu Cristina. Un creditor cu inima împietrită l-a dat afară din fermă. Cristina se prefăcu că nu ştie că acel creditor era chiar Nicolai, dar se miră cum pot fi oameni aşa de răi. Nicolai nu spuse nimic, dar a doua zi fermierul Beerstraater zâmbea iarăşi şi plin de mirare, binecuvânta.

„Da ce i s'a întâmplat?" repeta mereu fermierul Beerstraater.

Cristina râse şi răspunse că poate bunul Dumnezeu i-a atins inima; dar gândi în sine că mai degrabă a fost buna influenţă a altcuiva. Vestea se întinse. Cristina se văzu rugată din toate părţile, şi văzând că intervenţiile ei aveau mereu succes, fu tot mai mulţumită de sine, şi prin urmare tot mai mulţumită de Nicolai Snyders. Căci Nicolai era un bătrân şiret. Sufletul lui Jan din'rânsul se bucura că nu face răul pe care sufletul lui Nicolai l-a plănuit. Dar creerul lui Nicolai Snyders, care rămăsese în el, şoptea: „Lasă pe fetiţă să creadă că ea le face toate."

Noutăţile acestea ajunseră la urechile doamnei Toelast. Seara, ea se şi instală în colţul sobei, faţă'n faţă cu Nicolai Snyders, care fuma şi părea plictisit.

— „Ai înebunit, Nicolai Snyders, îi zise Doamna. Toţi râd de tine."

— Imi place mai mult să râdă decât să mă blesteme, mormăi Nicolai.

— Ai uitat tot ce s'a petrecut între noi? întrebă Doamna.

— Nădăjduesc că da, oftă Nicolai.

— La vrâsta dumitale... începu Doamna.

— Mă simt tânăr, cum nu m'am simţit niciodată în viaţă", o întrerupse Nicolai.

— Nu prea arăţi.

— Ce-mi pasă? Sufletul omului este omul adevărat.

— Se spun nişte lucruri, parcă lumea s'a întors pe dos, lămuri Doamna. Uite, dac'aşi vrea să-ţi urmez pilda şi să înebunesc, sunt tineri, tineri frumoşi, subţiri...

— Nu te împiedica de mine, — zise cu grabă Nicolai. Precum spui, sunt bătrân şi am o fire păcătoasă. Trebue să fie mulţi oameni mai buni ca mine, mai demni pentru dumneata.

— Nu zic că nu sunt, răspunse Doamna — dar nu-i nici unul mai potrivit. Fetele cu băeţii, şi femeile bătrâne cu oamenii bătrâni, cum ţi-am mai spus. Nu mi-am pierdut minţile, ca dumneata, Nicolai Snyders. Când îţi vii în fire...

Nicolai Snyders sări în picioare:

— Sunt în toată firea, strigă el, — şi vreau să rămân aşa. Cine îndrăzneşte să spună că nu-s în toată firea?

— Eu, vorbi Doamna cu răceală. Nicolai Snyders nu-i în toată firea când îşi aruncă banii pe fereastră cu amândouă mânile pentrucă-l roagă o păpuşă cu faţă drăgălaşă. El e vrăjit, şi mi-i milă de dânsul. Te va înebuni cu grija pentru prietenii ei până nu vei mai avea un ban, şi pe urmă va râde de dumneata. Când îţi vei veni în fire, Nicolai Snyders, te vei speria de tine — să ţii minte asta. Şi Doamna Toelast eşi, trântind uşa după ea.

...„Fetele cu băeţii, şi femeile bătrâne cu oamenii bătrâni." Fraza îi răsuna în urechi. Până acum fericirea lui cea nouă îi umpluse viaţa, şi nu lăsase loc pentru gândire. Dar cuvintele bătrânei Doamne aruncaseră sămânţa îndoelilor.

Il înebunise Cristina? Era cu neputinţă. Niciodată nu ceruse ceva pentru ea, nici pentru Jan. Gândul cel rău fusese creat de mintea cea rea a Doamnei Toelast. Cristina îl iubea. La vederea lui, faţa i se lumina. Frica de el o părăsise; îi luase locul o dulce tiranie. Dar el căuta iubirea Cristinei? Sufletul lui Jan în trupul bătrân al lui Nick era tânăr şi aprins. O dorea pe Cristina nu ca pe o soră, ci ca pe o soţie. O va putea el cuceri cu tot trupul bătrân al lui Nick? Sufletul lui Jan era nerăbdător. Mai bine să ştie decât să se îndoiască.

— Nu aprinde lumânările; hai să vorbim puţin la lumina focului, zise Nicolai. Şi Cristina, zâmbind, îşi trase scaunul lângă flacările din vatră. Dar Nicolai rămase în întuneric.

— Te faci în fiecare zi tot mai frumoasă, Cristino, tot mai dulce şi mai ispititoare, zise Nicolai. — Cine va putea să te ia de soţie va fi un om fericit.

Zâmbetul fugi de pe faţa Cristinei.

— Nu mă voiu mărita niciodată, răspunse ea.

— Niciodată e un cuvânt lung...

— O femee adevărată nu trebue să se mărite cu un om pe care nu-l iubeşte.

— Dar nu trebue să se mărite cu cel pe care-l iubeşte? zâmbi Nicolai.

— Câteodată nu poate, desluşi Cristina.

— Când?

Cristina îşi ascunse faţa:

— Când el n'o mai iubeşte.

Sufletul în trupul bătrân al lui Nick tresări de bucurie.

— Nu-i demn de tine, Cristino. Averea căpătată de curând l-a schimbat. Nu-i aşa? Se gândeşte numai la bani. Parcă a intrat într'însul sufletul unui avar. Ar vrea să se însoare cu Doamna Toelast de dragul sacilor ei cu bani, a moşiilor şi morilor ei, numai să-l vrea dânsa. Nu poţi să-l uiţi?

— Nu-l voi uita niciodată. Nu voi iubi niciodată pe altcineva. Incerc câteodată să ascund aceasta; şi adesea sunt mulţumită că găsesc atâtea de făcut pe lume. Dar inima mea îi sfărâmată. Se ridică şi, îngenunchiând lângă el, îl cuprinse cu braţele. Imi pare bine că m'ai ascultat, zise ea. De dumneata nu puteam să mă ascund. Eşti aşa de bun cu mine.

Drept răspuns, el mângâe cu mâna-i uscată părul de aur care, despletindu-se, îi înfăşura genunchii uscaţi. Ea îşi ridică ochii spre el; erau plini cu lacrimi, dar zâmbitori.

— Nu pot pricepe, zise ea. — Câteodată îmi vine să cred că dumneata şi el aţi schimbat sufletele unul cu altul. El e aspru, sgârcit şi crud, cum erai dumneata de obiceiu. Râse, şi braţele i se strânseră o clipă în jurul lui. — Acum dumneata eşti bun, simţitor şi mărinimos, cum era el odată. Parcă bunul Dumnezeu mi-a luat iubitul pentru a-mi dărui un tată."

— Ascultă-mă, Cristino, vorbi el. — Sufletul e omul, nu trupul. Nu mă poţi iubi pentru sufletul meu cel nou?

— Bine, dar eu te iubesc, răspunse Cristina, zâmbind printre lacrimi.

— Mă poţi iubi ca pe un soţ?

Lumina focului căzu pe faţa ei. Nicolai, ţinând-o între mânile lui uscate, privi întrânsa îndelung şi trist; şi cetind ceiace ceti acolo, o lipi iarăşi la pieptul lui şi o mângâiă cu mâna-i uscată.

— Am glumit, drăguţă; zise el. — Fetele cu băeţii, şi femeile bătrâne cu oamenii bătrâni. Şi aşa, cu toate acestea îl iubeşti mereu pe Jan?

— Il iubesc, răspunse Cristina. — Nu pot altfel.

— Şi dacă el ar fi vrut, te-ai fi căsătorit cu dânsul, chiar cu sufletul de-acum?

— Il iubesc, răspunse Cristina. — Nu pot altfel...

Bătrânul Nicolai rămase singur în faţa focului care murea. Sufletul sau corpul e adevăratul om? Răspunsul nu era aşa de simplu cum crezuse el.

— Cristina îl iubea pe Jan când avea sufletul lui Jan, îngâna Nicolai către focul care murea. — Ea îl iubeşte mereu, deşi acum are sufletul lui Nicolai Snyders. Când am întrebat-o dacă m'ar putea iubi, am cetit spaima în ochii ei, deşi sufletul lui Jan este în mine; ea îl diviniza. Corpul trebue să fie adevăratul Jan, adevăratul Nicolai. Dacă sufletul Cristinei ar intra în trupul Doamnei Toelast, m'aşi întoarce eu dela Cristina, dela părul ei de aur, dela ochii ei fără fund, dela buzele ei întrebătoare, pentru a suspina după pielea sbârcită a Doamnei Toelast? Nu; mă înfior când mă gândesc. Dar dacă aşi avea sufletul lui Nicolai Snyders, nu mi-ar fi silă de dânsa, iar Cristina n'ar mai fi nimic pentru mine. Trebue să iubim cu sufletul, altfel Jan ar iubi mereu pe Cristina şi eu aşi fi avarul Nick. Eu iubesc pe Cristina, risipind mintea şi aurul lui Nicolai Snyders pentru a şterge orice urmă a vechiului Nicolai Snyders, făcând lucruri care l-ar înebuni dacă s'ar întoarce în trupul lui; pe când lui Jan nu-i mai pasă de Cristina, şi vrea să se însoare cu Doamna Toelast, pentru moşiile şi morile ei. Hotărât, sufletul e omul adevărat. Atunci n'ar trebui să fiu eu vesel, la gândul că întorcându-mă în trupul meu, mă voiu căsători cu Cristina? Dar nu-s vesel; sunt foarte ticălos. Simt că n'ar trebui să port sufletul lui Jan; sufletul trebue să se întoarcă la mine. Voi fi iarăşi asprul, crudul, sgârcitul bătrân de altădată, însă voi fi sărac şi fără sprijin. Oamenii vor râde de mine şi eu îi voiu blestema, fără putinţa de a le face rău. Chiar Doamna Toelast nu mă va mai vrea când va vedea ce-am ajuns. Şi totuşi trebue să fac aceasta. Câtă vreme păstrez sufletul lui Jan, o iubesc pe Cristina mai mult decât pe mine. Trebue să fac aceasta pentru ea. O iubesc — nu pot altfel."

Bătrânul Nicolai se ridică, luă din locul unde o ascunsese cu o lună mai înainte, sticla de argint cu băutură vicleană.

— Au rămas tocmai două pahare, murmură Nicolai, scuturând încetişor sticla lângă ureche. O puse pe masă înaintea lui, apoi deschise iarăşi registrul verde şi învechit, căci mai era ceva de lucru...

Trezi pe Cristina dis de dimineaţă. „Ia scrisorile acestea, Cristino, porunci el. — Când le vei împărţi pe toate, nu mai înainte, du-te la Jan; spune-i că-l aştept aici pentru o afacere." O sărută şi păru mulţumit că o vede plecând.

— Voi lipsi numai câteva momente, zâmbi Cristina.

— Toate despărţirile se fac în câteva momente, răspunse el.

Bătrânul Nicolai prevăzuse că nu va fi lucru uşor. Jan era mulţumit, nu dorea să fie iarăşi un tânăr sentimental şi nebun, nerăbdător să se însoţească cu o femee săracă. Jan avea alte visuri.

— Bea, omule, bea! strigă Nicolai nerăbdător, — să nu-mi schimb gândul. Cristina, dacă o ei în căsătorie, e cea mai bogată mireasă din Zandam. Iată înscrisul; citeşte-l; citeşte-l repede."

Atunci Jan primi, şi amândoi goliră paharele. O suflare trecu între ei, ca altădată; şi Jan îşi acoperi o clipă ochii cu mânile.

A fost rău, poate, că a făcut aşa, căci în aceiaşi clipă Nicolai smulse înscrisul care sta pe masă lângă Jan. In clipa următoare, hârtia ardea în foc.

— N'am rămas aşa de sărac cum crezi! „se auzi glasul croncănit al lui Nicolai. — N'am rămas aşa de sărac cum crezi! Pot iar să clădesc, pot iar să clădesc. Şi făptura, rânjind, dănţuia cu mânile uscate întinse către flacără, de teamă că Jan ar încerca să scape din foc zestrea Cristinei...

Jan nu i-a spus Cristinei. Orice i-ar fi spus Jan, ar fi venit înapoi. Nicolai Snyders o dădu pe uşă afară, blestemând-o. Ea nu putea pricepe nimic. Singurul lucru limpede era că Jan se întorsese la dânsa.

— Mă cuprinsese o nebunie ciudată, lămuri Jan. — Vânturile mării ne vor însănătoşi...

Deci priviră de pe puntea corăbiei lui Jan către bătrânul Zandam, până se făcu nevăzut în neguri.

Cristina plânse puţin la gândul că nu-l va mai vedea niciodată; dar Jan o îmbărbătă şi mai târziu, chipuri nouă acoperiră pe cele vechi.

Iar bătrânul Nicolai se însură cu Doamna Toelast dar, din fericire, trăi spre a face rău numai câţiva ani

Târziu după aceia, Jan spuse Cristinei întreaga poveste, dar părea prea cu neputinţă, şi Cristina — deşi fireşte, nu i-a spus — n'a crezut-o, ci şi-a închipuit că Jan încercase să desluşească acea lună din viaţa lui în care o peţise pe Doamna Toelast. Totuşi părea ciudat că în aceiaşi lună, Nicolai fusese aşa de deosebit de firea lui obişnuită.

„Poate dacă nu i-aşi fi spus că-l iubeam pe Jan, se gândi Cristina, — nu s'ar fi întors la vechile lui năravuri Sărmanul bătrân! Fără îndoială că a fost desnădăjduit.

Din englezeşte de STEJAR IONESCU

CECILIA CUŢESCU-STORCK

Adevăratele căutări cari sporesc şi înalţă opera de artă, nu se pot afirma cu temei decât prin manifestările de stăruinţă ale rarilor artişti intelectuali cari urmăresc cu tenacitate însufleţirea unui crez.

Năzuind cu tărie către un ideal şi o concepţie superioară de artă, pictorii şi sculptorii conştienţi şi voluntari duc mai departe căile clasicismului, le covârşesc adesea, şi zăgăzuiesc expansiunea, nejustificată esteticeşte, a abilităţilor de tehnică.

Ignoranţa este temniţa talentului. Mediocritatea spirituală face din cei mai înzestraţi tehnicieni, meşteşugari cu discutabile succese de public, dar nu artişti. Ceeace nu împiedecă cu nimic ca aroganţa semidoctismului plastic, care constituie una din laturile caracteristice ale specificului naţional, să se impună sgomotos oficialităţii şi amatorilor naivi.

In plastica noastră, femeile şi-au câştigat un loc precumpănitor. Dela sculptura cu puternice accente constructive a d-nei Miliţa Pătraşcu la decorativul intelectualizat al d-nei Olga Greceanu, dela grafica adânc elocventă a d-nelor Pană-Buescu şi Manolescu Bruteanu la desenul expresiv al d-nei Nina Arbore, dela ceramică la metaloplastie, dela miniatură la compoziţia de mare anvergură, artistele noastre au desfăşurat o activitate rodnică şi de înalt nivel estetic. Cele mai multe şi-au trasat un drum de îmbucurătoare făgăduinţe, desprinzându-se de logica academică a vechilor construcţii. Destule, au trecut alături, şi prin stridenţe de formă şi de conţinut şi-au mercantilizat arta în excentricităţi pretenţioase, dar vide de sentiment.

Intre artistele cari au depăşit cu izbândă cadrul strimtelor preocupări de comercializare a paletei, Cecilia Cuţescu-Storck s'a vădit întotdeauna lăuntric inspirată, trăind într'un concentrat conflict sufletesc şi intelectual cu înfăţişările exterioare ale vieţii şi făurindu-şi o lume a sa. Cu seninătate şi cu entuziasm ni s'au transcris astfel în forme simbolice sentimente profund omeneşti, străbătute de idealismul unei sensibilităţi originale.

Panou decorativ

Temperament neliniştit, mereu preocupat de găsirea expresivităţii definitive, Cecilia Cuţescu-Storck ni s'a înfăţişat întotdeauna ca o vizionară în continuă şi agitată căutare de sine.

Pictură murală (Casa Storck)

Dela pictura de şevalet, în care frământarea sufletească dădea vigoare şi strălucire pastei, artista şi-a căutat o desfăşurare pe suprafeţe tot mai mari a minunatei sale viziuni plastice, armonizând în pete largi, senine şi liniştitoare, o serie de compoziţii de generos avânt artistic.

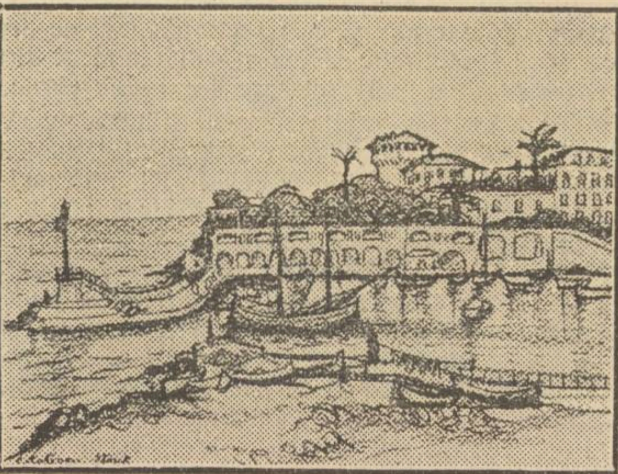

Panou (Casa Stăuceanu)

Din cele mai multe pânze de început, ni s'au împărtăşit emoţiile şi preocupările intelectuale provocate de sbuciumul faţă de anumite stări sociale în contrazicere cu puritatea sufletească primitivă.

„Portretele", „Pieta", „Salomeea", „Capetele de expresie", „Nelinişte", „Nudul" care aparţine pinacotecii statului, — fac parte din această etapă caracteristică a picturii d-nei Storck în care spiritul analitic predomină, iar realismul facturii corespunde expresiei dureroase a figurilor, încordării nervoase şi copleşitoare a atitudinii.

Subordonând mijloacele de realizare gândului urmărit, folosind forma pentru a fixa într'însa sentimentele încercate în faţa tragicului vieţii, artista aceasta a realizat o pictură viguroasă şi înfrigurat de realistă. Năpădită însă brusc de hotăritoare impresii, ea simţi curând nevoia înfăptuirii unor lucrări cari să exprime viziuni eterate, simţiminte pure, seninătate şi linişte sufletească. Şi atunci dădu la iveală pânze de o deosebită semnificaţie lirică şi picturală, ca: „Extaz" şi „Seninătate", în cari echilibrul suprem şi ponderarea volumelor corespund într'o aşezare definitivă lucrărilor mai recente: „Maternitate", „Pars orbis", ş. a.

Desen

O latură tot atât de interesantă a activităţii sale o alcătuieşte acea parte a operei în care, impresionată fiind de expresivitatea formelor simple, a căutat să redea natura prin utilizarea unui colorit care în loc să distreze spectatorul, tindea — alături cu simplicitatea arabescului liniilor până la naivitate — să creeze o armonie stranie şi originală în linii şi culori. Această pictură se depărta de realism, se stiliza şi îşi trăia o existenţă proprie în afară de subiect.

Cea mai mare parte a lucrărilor cu acest caracter se află în colecţia Bogdan-Piteşti.

A urmat apoi drumul care a îndreptat paşii artistei către pictura murală menită să ocupe largi suprafeţe şi să închidă o emotivitate de sinteză pură şi de monumental simţ plastic.

Peisaj

Stadiul din urmă al picturii d-nei Storck este şi cel mai greu, şi cel mai interesant, şi cel mai preţios din câte poate oferi arta: trecută prin fermentul reflecţiunii, condusă de o desăvârşită înţelegere a valorilor, a simetriei şi a grupărilor, înlăturând declamatoriul şi calculul pedant, — compoziţiile murale ale artistei noastre au întrunit toate marile însuşiri ale unui talent matur.

Păreţii şi plafonul casei Storck, panourile din atelierul artistei („Dragostea pământească şi dragostea spirituală"), — tripticul („Industria, Agricultura şi Comerţul") scării de onoare a Băncii Marmorosch-Blank, precum şi păreţii coridorului Direcţiunii aceleaşi bănci — sala cea mare şi vestibulul inginerului Stăuceanu, (toate lucrate direct pe părete) — sunt compoziţii gândite, cari lărgesc perspective noui picturalului şi alcătuiesc cu activitatea d-nei Storck un elan ce nu s'a mai realizat până astăzi în plastica noastră.

Din punct de vedere tehnic, realizările acestea decorative se canalizează în jurul unor motive văzute simplu şi descătuşate de spaţiu prin însăş prezenţa lor în planuri apropiate. Totul tinde la claritatea expresiei.

Continuitatea direcţiilor mari, dinamice sau statice, se înfăptuieşte printr'o ritmică alternanţă (spontaneitatea mişcării şi staticul contemplaţiei sunt astfel concepute în două panouri cu ţigănci semi-nude, — iar în vestibulul casei Storck, dinamismul unor personagii în mers alternează cu două nuduri ce se odihnesc apropiate la umbra pomilor), pornirile lăuntrice contradictorii se lămuresc, pecetluind atitudinea, gestul şi expresia întregului plastic.

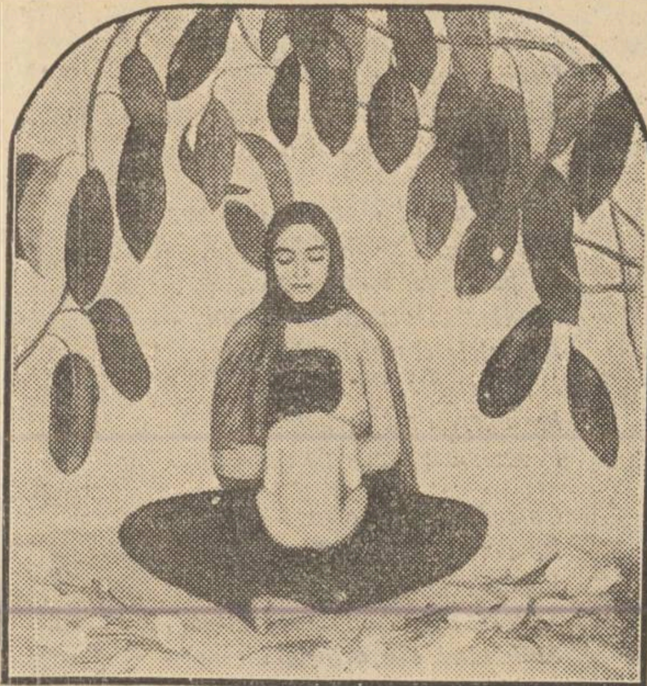
Improspătându-şi necontenit paleta, Cecilia Cuţescu-Storck a dat elocvenţă de simbol multora din compoziţiile sale. O bună parte din operele pe cari le-a înfăptuit au îmbrăcat aspectele unui neoprimitivism care găseşte corespendenţe nu numai de suprafaţă, dar şi puternice înrudiri sufleteşti cu arta unor: Puvis de Chavannes, Paul Gauguin, Odilon Redon, Ferdinand Hodler (Ţigăncile, compoziţiile şi stilizările).

Pars orbis

Dând, ca şi artiştii aceştia, prioritate elementului primar, proaspăt şi sugestiv, d-na Storck încearcă o atitudine de simplificare şi de reconstruire abstractă a motivului, reliefând şi aprofundând simţământul lăuntric, atât prin drumul săpat de linii, cât şi prin întretăierea lor în câmpul cromatic.

Tehnica generală a lucrărilor e disciplinată de o severă înţelegere a clasicismului. Artistul fiind însă omul secolului său, d-ra Storck nu se poate izola de trăsătura colectivă, şi astfel, culoarea nu mai trăieşte atâta pentru ea însăş, cât pentru rolul ei decorativ, alcătuind o orchestraţie vizuală, şi armonizând ansamblul compoziţiei.

Maternitate

Culcarea aci, ca şi linia, caută expresia şi dobândeşte o reală putere psihologică, închizând gândul şi sentimentele artistei.

O importanţă deosebită capătă în panourile d-nei Storck valorile, — căci împărţirea suprafeţelor după intensitatea tonurilor corespunde întotdeauna unei intenţii expresive dominante.

O culoare închisă pusă în planul al doilea, de pildă, şi susţinută de o alta tot intensivă în planuri mai depărtate sau în primul plan, (aceiaş condiţionare şi pentru planurile luminoase), — evidenţiază un procedeu necesitat de adâncimea tabloului, de echilibrul ce trebuie stabilit, de muzicalitatea subiectului.

Astfel, ţiganca este văzută ca o massă uniformă în tonalitatea ei, detaşându-se închis pe fond deschis (alb sau colorat), fără multă perspectivă. Arabescul petelor şi contrastul tonurilor îi întregesc tabloului o atmosferă de puternic efect decorativ.

Pictură murală (Casa Storck)

Contrastele — des utilizate în pictura murală — devin un element de ritmicare şi de abstractizare a nuanţelor, iar nu de degradare a lor în funcţie de materie, contribuind alături de simfonia liniară, la închegarea ritmului conducător al tabloului, — ritm senin şi ponderat.

Prin felul acesta de interpretare coloritul serveşte de mozaic şi de echilibrare, subjugându-se subiectului, şi tinde către înfiriparea unor creaţiuni sugestive de artă, prin evitarea pitorescului şi a copiei de pe natură.

Cecilia Cuţescu Storck a lămurit în chipul acesta o concepţie cu totul personală a decorativului. In opera sa există un închegat raport de adecvare între organismul schematic şi colorat, şi emotivitatea puternică ce se desprinde din poezia atitudinilor.

Peisaj

Cu o vibrantă sensibilitate femenină artista aceasta a realizat admirabile fragmente de frescă, — iar prin viaţa cromaticei sale, prin stilul viguros pe care-l afirmă, prin eforturile şi frumoasele biruinţi obţinute — fiind şi cea dintâi femeie-profesor la o Şcoală de Belle-Arte — Cecilia Cuţescu-Storck a deschis drumuri noui artei româneşti, lărgindu-i orizonturile şi ridicându-i prestigiul.

H. BLAZIAN

Ţigancă cu fructe

O trecere de la catolicizm la judaizm

„LE SANCTUAIRE INCONNU" de Aimé Pallière

Astăzi nu mai cunoaştem conversiunile în massă de la o religie la alta. De abia rare şi puţine convertiri personale, şi încă numai dela o confesiune la alta. In orice caz creştinii cari să treacă la judaizm, la budizm, la mahomedanizm, se pot număra pe degete pe-un veac întreg, judaizmul fiind ultimul care să profite. Cei ce cred că trebue să iasă din religii trec în zilele noastre la ateizm, la libera cugetare, la raţionalizm, şi cazurile acestea sunt, în vremea de faţă, foarte numeroase. In trecut lucrul acesta era aproape cu neputinţă din pricina lipsei de libertate a cugetării.

In timpul din urmă am avut însă de înregistrat un caz senzaţional de convertire religioasă: un catolic care adoptă judaizmul· Interesant e că neofitul acesta curios simte nevoia de a se explica într'un volum, sub titlul de mai sus, care a provocat mare vâlvă. Dar şi mai curios încă e faptul că n'avem de-a face cu un acces subit, cu o iluminare fulgerătoare, cu ceva patologic sau interesat, ci e vorba de-o lungă şi chinuitoare frământare în vreme de ani de reflecţii, de studii, de lupte şi încercări diverse, din partea unui om cult, dintr'o familie foarte credincioasă, crescut în cel mai strict catolicizm, cu duhovnici de mâna întâia, în atmosfera bisericilor şi a mânăstirilor, destinat a fi preot, şi care sfârşeşte totuşi prin a adopta judaizmul.

* * *

Era fatal ca aşa ceva să se întâmple în oraşul Lyon, centrul unei regiuni care a fost frământată de preocupări vii religioase încă de pe la începutul veacului XVI. Puţini ştiu că „Reforma", „Protestantismul" îşi are obârşia aci, în ţinutul Lyonului, cu vre-un sfert de veac înaintea lui Luther. Această frământare s'a întrupat în cel mai fervent şi mai fanatic dintre reformatorii catolicizmului, în Jean Calvin. Tot în patria lui Calvin s'a născut şi a trait —trăeşte încă— Aimé Pallière.

E picant de notat că ce l-a îndepărtat pe Pallière dela catolicizmul oficial a fost acelaş fapt care l'a scos şi pe Renan, alt candidat la preoţie, din credinţa strămoşească, studiul limbei ebraice. Cu deosebirea că pe când Renan a devenit raţionalist, liber cugetător, Pallière s'a convertit la judaizm. Controverse filologice, chestii de exegeză, lucruri de nimic în aparenţă; iată ce au determinat extraordinare crize sufleteşti la doi oameni crescuţi şi educaţi anume pentru creştinizm.

La vârsta de 17 ani, turmentat deja de unele chestii şi îndoeli, Pallière, care începuse să studieze ebraica, pune mâna, din întâmplare, la un anticvar, pe o carte din 1682 imprimată la Haga, intitulată: **„Ceremonii şi obiceiuri ce se observă astăzi printre Evrei, traduse din italieneşte de Leon de Modène, rabin din Veneţia"**, de un oarecare Simonville. Nostim e că lucrarea e dedicată faimosului Bossuet. De-aci, de la citirea acestei cărţi, se trage convertirea.

Dar nu dintr'odată, ci cu lupte şi frământări îndelungate. Zdruncinat în credinţa lui catolică, Pallière încearcă să se înroleze în „L'armée du Salut", în protestantizm, şi nefiind satisfăcut sufleteşte face o ultimă şi supremă încercare de a reveni la religia în care se născuse, ducându-se să se închidă şi să se roage într'o celebră mânăstire. Dar duhovnicul de-acolo, căruia i s'a spovedit mărturisindu-i chinurile cugetului său, nu l'a înţeles. Mai rău, a tratat cazul ca pe ceva banal. Atunci Pallière a simţit că se rupe definitiv din tulpina catolicizmului.

* * *

Extraordinar de interesante sunt capitolele în care Pallière relatează consultările în scris şi verbal adresate de dânsul bătrânului, învăţatului, bine credinciosului şi adânc inteligentului rabin Ilie Benamozegh, din Livorno. Scrisorile rabinului sunt o capo-d'operă de cazuistică religioasă, dar ele trădează în acelaş timp o bunătate fără margini, un umanitarizm larg, un suflet foarte superior. Demn de remarcă e faptul că rabinul care până atunci nici nu auzise de Pallière, şi putea deci bănui o farsă sau o cursă, din clipa dintâi n'a avut nici o îndoială, a priceput perfect pe omul ce i se adresa şi destăinuia, deschizându-şi şi el imediat şi desăvârşit sufletul şi inima. Căci erau amândoi din aceiaşi familie spirituală, tânărul catolic dela Lyon şi bătrânul rabin dela Livorno.

In cele din urmă, deşi se convinsese pe deplin că avea de-a face cu cel mai sincer neofit judaizant, că în tot neamul şi religia lui nu se găsea o duzină de inşi atât de savanţi şi de credincioşi în mozaizm, atât de fervenţi şi de convinşi, rabinul Benamozegh nu sfătueşte pe Pallière să treacă formal la religia sa, dar nici să rămâe catolic dacă credinţa îi este definitiv sdruncinată. Iar în toată această corespondenţă şi discuţie, e de remarcat că Pallière se preocupă în special de judaizm fără a pomeni o singură dată de Isus, pe câtă vreme rabinul pune mereu în chestie pe Isus, pentru care are o foarte mare admiraţie.

După scurt timp rabinul moare, de bătrâneţe, iar Pallière se duce să se roage la mormântul lui ca la mormântul unui sfânt.

Regret că spaţiul nu-mi permite să redau, fie şi în rezumat, teoria religioasă pe temeiul căreia rabinul Benamozegh consiliază pe Pallière să fie un bun evreu, dar să rămâe totuşi în afară de judaizm, prieten fără a deveni oficial mozaic. E o teorie foarte origială zisă a „noochizmului", adică ceva presupus stabilit de Iehova pe timpul lui Noe, despre care Benamozegh spune că puţini au idee, chiar rabinii cei mai învăţaţi, până şi dintre talmudiştii cei mai experţi. Dar cititorii curioşi şi de aceasta, şi de întreaga problemă ridicată prin conversiunea lui Pallière, pot lua cunoştinţă din cartea însăşi ce face obiectul rândurilor de faţă.

* * *

Căci Pallière pune la ordinea zilei o adevărată şi mare problemă. Dovada o avem în aceea că autorul acestei cărţi n'a fost excomunicat de catolicizm nici opera lui n'a fost pusă la „Index", că mulţi preoţi catolici îl onorează cu prietenia lor, că unele reviste catolice, dirijate de episcopi, i-au publicat predicile ţinute în sinagogi. Prin urmare conversiunea e ţinută chiar în lumea catolică drept sinceră şi chestiile ridicate de Pallière ca demne de reflecţii şi studii, nu tratate cu violenţă şi măsuri excepţionale. Nu e deci la mijloc o simplă abjuraţie sau o erezie banală. De altminteri Pallière, judaizant fără a se fi tăiat împrejur nici făcut acte oficiale de conversiune nu s'a rupt desăvârşit nici de catolicizm, adică nu l'a abjurat formal, ci-l doreşte numai reformat într'un anumit senz, şi aci e problema de care am pomenit.

Rabinul Benamozegh spune că evreii ar putea foarte bine admite pe Isus ca pe un prooroc mai mult în Israel, nu însă ca fiind Dumnezeu, ci în rândul lui Moise, Ilie, Isaiia, Ieremia, Ezechiel, etc. Un trimis al lui Dumnezeu pe pământ, un om divin, cum e şi Mohamet de pildă la musulmani, pe cari rabinul îi socoteşte tot ca pe o ramură din trunchiul judaic. Atunci apropierea dintre judaism şi creştinizm n'ar fi prea grea.

Or, cum în protestantizm, care reprezintă azi a treia parte din întreaga lume creştină, lucrul acesta, felul acesta de-a privi pe Isus este aproape înfăptuit mai cu seamă în sectele mai noui, care sunt şi cele mai vii, se vede lesne de ce importanţă e felul de-a privi chestia al rabinului din Livorno şi Pallière de altmintreli—ceeace explică între altele dece el n'a rupt-o definitiv cu catolicizmul — are aceeaşi părere: Isus a fost un mare prooroc în Israel, nu altceva, aşa cum reiese clar şi hotărît din evanghelistul Matei, V. 17-20. Intr'un important pasaj din cartea lui, Pallière spune chiar că revenind la judaizm nu face alta decât să revie la religia lui Isus, care a fost un perfect iudeu, îndeplinind toate riturile.

Evident că nu poate fi vorba — atât cât putem prevedea astăzi lucrurile — ca creştinizmul să se reîntoarcă la judaizm. E posibil însă de prevăzut altceva, anume ca judaismul să ajungă într'o zi dacă nu a se confunda desăvârşit în creştinizm, să fie socotit ca un fel de confesiune protestantă, de extrema stângă ca să zic aşa, dar totuş intrat în categoria protestantă. Sunt multe secte protestante pe care mai nimic nu le mai desparte de judaizm, sau viceversa dacă voiţi mai bine. In afară de circumciziune nu văd ce deosebire e între evrei, ca credinţă, şi cel puţin 450 din cele 500 de secte protestante existente azi.

Pe-aci, prin punctul acesta, s'ar putea într'o zi opera împăcăciunea, face ca între trunchiul credinţei monoteiste şi ramurile ce-au dat dintr'însul să domnească iarăşi pacea, dacă nu chiar buna înţelegere şi armonia.

Catolicizmul însuşi — de ortodoxizm nu pot spune ceva [illegible]rît — n'ar privi poate cu ochi răi această reîntregire cu judaizmul a creştinizmului pe la coada protestantizmului. Părerea aceasta mi-o întemeiez pe următoarele două fapte — şi de aceia am şi exclus ortodoxizmul din chestie — că Biserica Romei n'a pierdut încă complect nădejdea unei împăcăciuni cu protestantizmul, şi că fapta extraordinară a lui Pallière precum şi cartea lui, n'au fost încă tratate de Vatican cu fulgerele obicinuite ale excomunicării.

In plus e de observat că opera lui Pallière a fost editată de Edmond Fleg în biblioteca faimoasă „Judaizm". Deci şi evreii stau, de partea cealaltă, ca şi catolicii de dincoace, în expectativă, cu simpatie, în cazul cel mai rău cu o nedumerire care poate duce mai curând la simpatie pentru soluţionarea acestei mari probleme. Grupul Fleg, compus din tot ce are azi Israel mai de seamă ca intelectualitate, nu pare a împărtăşi părerea rabinului din Dortmund, din seria de rabini consultaţi de Pallière şi care i-a scris : — *Vrei să te faci evreu şi poate rabin ? Mare lucru, un evreu şi un rabin mai mult !*

Cartea lui Pallière e şi o operă de artă, care merită a fi citită în afară de orice alte preocupări de ordin mistic şi religios. E o confesiune foarte mişcătoare a unui suflet adânc şi dureros chinuit de problemele religioase.

I. TEODORESCU

„ZOOLOGICE"

FILM

Pe ecranul neted de olandă,
Instalat pe-a cerului verandă,
Filmul nopţii, clar, se proectează :
Luna cu aspectul de vedetă,
In vestmânt de tulle, interpretează
Virtuoz, astrala ei scenetă...
Stelele sunt simple figurante
Cu mişcări de gene elegante...

Luna fotogenică-şi deschide
Ochii dilataţi de beladonă,
Admirându-şi faţa de madonă
'n oglinzi lucioase şi lichide....

Când cu puf albastru de azur
Şi cu pudra norilor de cretă,
Işi pudrează leneşă, cochetă,
Fruntea şi artisticu-i contur, —
Broaştele (taraf irezistibil)
Dau, acustic, un autograf,
Iar operatorul invizibil
Proectează scena pe cearceaf...

Comedia nopţii e ţesută
Pe ecran de pânză străvezie ;
Pasările dela galerie
Savurează lacom „arta mută",
Şi bătând din aripele lor
— Mâni pufoase şi înmănuşate —
Ele-acum, aplaudă sonor
Pe vedeta zărilor bronzate...

Luna şi-a 'nceput călătoria
Pe cărarea largă de granit.
Iar un greer sună soneria,
Anunţând că filmul s'a sfârşit !

ALEXANDRU BILCIURESCU

AMINTIRI DIN CHIŞINĂU

IN LUPTĂ CU UN LICEU

Vagabondajul meu prin liceele Rusiei s'a oprit, în vara acelui an, din pricină că mă prăbuşisem la examenele de bacalaureat date în Mai şi Iunie la liceul clasic din Vladicaucaz, aşa că fusesem înscris, prin stăruinţi şi intervenţii, în clasa a opta a aceluiaş liceu.

Apoi m'am întors la Chişinău, acasă, de vacanţă ; însă, fiind cam certat cu sora mea, stăteam în gazdă la un camarad şi amic mai norocos decât mine: Victor G. reuşise la examenele de bacalaureat din Vladicaucaz, unde noi venisem împreună, din Chişinău, din vreme, încă în Aprilie. Iar în primele zile ale lunii August, Victor şi începuse să se pregătească de plecare la Universitatea din Kiev, şi-şi purta cu mândrie uniforma nouă de student, pe când eu urmam să stau în ochii liceenilor din Chişinău : purtam un costum civil, negru; şi numai chipul cu insignele albe „V. G." între două frunze de laur („Vladicavcazscaia Ghimnazia)", mai trăda legătura cu şcoala secundară.

In cursul lunii Iulie, toţi pedagogii dela liceele din Chişinău au avut destul timp să se convingă că sunt într'adevăr liceian din Vladicaucaz, şi că port hainele civile fiindcă în liceele din Caucaz asemenea costume nu erau încă prohibite, în afară de şcoală.

Se mira lumea care mă cunoştea — cum ajunsesem să mă înscriu în liceul din Vladicaucaz, când se ştia, vag, în oraşul meu natal, că anul trecut dădusem examen în particular la Kiev, iar acum doi ani — la Odesa. Dar pentru mine nici un farmec. Entuziasmul cu care făcusem ase să devie, în luna August, tot mai îngrijitoare; trebuia să mă pregătesc să plec şi eu la Vladicaucaz ca să urmez acolo clasa a opta, ceeace mă ducea în mod automat la bacalaureat. Ori, plecarea la Vladicaucaz nu mai avea pentru mine nici un framec. Entuziasmul cu care făcusem acest drum de trei zile şi trei nopţi cu trenul, împreună cu amicul meu Victor, în Aprilie, de Paşti — fusese trăit pentru totdeauna o singură dată.

Acuma era vorba să plec, cu prea puţini bani, într'un oraş străin, singur, şi departe. N'ar fi oare mai bine să rămân cumva în Chişinău? Eram născut în acest oraş; făcusem aci trei clase gimnaziale în liceul al doilea clasic — ce-i drept, demult: acum şeapte ani, după care m'am rătăcit când liber, când dând examene în particular la Tiraspol, Odesa, Kiev... Odată ce sunt elev de clasa a opta — înseamnă că am tot dreptul s'o urmez în orice alt liceu din Rusia: de ce atunci nu în Chişinău ?

Intr'o zi, luându-mi inima în dinţi, mă dusei la liceul II clasic, să mă informez întâi, dacă direcţia şi inspectoratul lui ar fi dispuse să mă primească şi să ceară liceului din Vladicaucaz să le trimită actele mele.

M'au primit în audienţă amândoi: directorul şi inspectorul — cu atâta răceală şi duşmănie, încât mi-am şi părăsit gândul de a mai bate la uşa acestui liceu. Probabil că au avut destule informaţiuni dela pedagogi nu numai din cursul verei acesteia ci şi din cei câţiva ani din urmă, când hoinăream liber în Chişinău — deci păream un element indezirabil şi primejdios, pentru liceienii strânşi în corsetul disciplinei. Faptul, că cu şeapte ani în urmă fusesem în acest liceu şi-l părăsisem, contribuia şi mai mult la duşmănia directorului şi a inspectorulu faţă de pretenţia mea de a fi reprimit. Atunci mi-am schimbat direcţia încercărilor şi m'am îndreptat spre liceul întâi clasic.

Aci eram mult mai puţin cunoscut, fiindcă nu avusesem decât foarte puţini prieteni dintre elevii acestui liceu. Direcţia lui păstra amintiri bune dela fratele meu mai mare, care fusese aci odinioară în internat. Iar cumnatul meu, care-mi era şi epitrop (până la vârsta de 25 ani) întreţinea chiar raporturi foarte prietenoase cu preşedintele onorific al liceului, cu directorul, cu preotul şi cu câţiva profesori. Deşi cam certat cu sora mea, eram în termeni buni cu cumnatul; şi m'am adresat lui, rugându-l să întreprindă formal o campanie în favoarea mea printre profesorii liceului. La început i s'a făgăduit o satisfacţie, dar la consiliu am fost respins pe motivul că liceul nu-mi cunoaşte aptitudinile şi purtarea, despre care nici liceul din Vladicauzac n'ar fi putut să dea, eventual, informaţii suficiente, deoarece nu frecventasem nici clasa a şeaptea de acolo.

Atunci, supărat foc de această motivare, am compus o nouă petiţie şi l'am covins pe epitropul meu s'o înainteze încă odată aceluiaşi consiliu. Argumentam, în petiţie, cam astfel: sunt născut în Chişinău, aparţin nobilimii din Basarabia; liceele din localitate sunt făcute pentru basarabeni; sunt basarabean sadea: tatăl bunicului meu a fost cel dintâi primar al Chişinăului (1814—1818) şi a fost Postelnic din Moldova; bunicul meu era cutare, tatăl meu — cutare, fratele — cutare: şi toţi trei au fost elevi ai acestui liceu; am avut până de curând o proprietate moştenită în apropierea Chişinăului, astăzi am aci rude: cutare şi cutare, plus un mic capital dat cu ipotecă; sunt deci legat puternic de Basarabia şi de Chişinău; dacă printr'o sumă de împrejurări m'am pomenit elev al liceului din Vladicaucaz, aceasta înseamnă că prin cunoştinţele mele mi-am dovedit şi aptitudinile, iar în ce priveşte purtarea mea politică-morală — se pot lua informaţii dela liceul din Vladicaucaz că fusesem admis la examene din luna Mai a. c. în urma certificatului eliberat de guvernatorul Basarabiei, prin care mi se recunoştea o reputaţie ireproşabilă în societate.

Deci, pe baza tuturor acestor considerente, cer, prin epitropul meu, care garantează şi el pentru mine, fiind perfect cunoscut liceului întreg, ca să mi se aplice o singură măsură: să mi se recunoască, ca unui basarabean baştinaş, dreptul de a-mi isprăvi cursurile secundare acolo unde m'am născut şi am rădăcini adânci, până şi un epitrop.

Petiţiunea fiind scrisă de mine, am reuşit să-l conving pe cumnatul meu s'o vizeze cu un scurt „de acord", şi s'o înainteze din nou, liceului. Furtuna, pe care am stârnit-o cu această procedare, a întrecut toate aşteptările mele. Consiliul liceului s'a indignat, scos din sărite, şi a doua zi după formularea refuzului categoric, profesorii au exprimat cumnatului meu mirarea lor: cum putuse acesta să se supună sugestiunilor unui băiat atât de şiret şi violent? Deşi argumentarea mea din petiţie produsese un mare efect prin temeinicia dreptului meu de localnic, totuşi, îndrăzneala şi insistenţa mea, după părerea consiliului, au dovedit şi mai mult că sunt un om primejdios, care trebue respins în aşa fel, ca să nu mai aibă curajul să insiste.

Cumnatului meu i s'a spus la liceu, să mă trimită acolo la ora cutare pentru ca directorul să-mi explice personal de ce nu pot fi acceptat de liceu.

Am venit. Eram atunci în vârstă de 20 ani trecuţi, păream însă a fi de vreo 16 ani: mic, şaten deschis, aproape blond, îmbrăcat în costum reglementar — cenuşiu — de şcoală, calm... Directorul şi profesorii mi-au părut deziluzionaţi: în faţa lor n'a venit un „enfant terrible" al generaţiei de liceeni încredinţată artei lor de educaţie, nici un nihilist sau apaş — ci o creatură foarte modestă, cu guler curat şi cu cravată neagră absolut reglementară. Tunetele pregătite de director s'au înlocuit pe dată cu explicaţii categorice, dar blânde. Numai spre sfârşit, referindu-se la unele expresiuni din petiţia mea, directorul şi-a sporit volumul vocei şi „înţepător" isprăvise:

— Dumneavoastră ne-aţi dictat o rezoluţie, pe care s'o adoptăm necondiţionat, în loc să vă mulţumiţi cu primul nostru refuz: aţi făcut un act de obrăznicie, compunând o astfel de petiţie. Tocmai din această cauză nu vă putem admite în sânul elevilor noştri, bine educaţi şi plini de stimă faţă de autoritatea noastră, fiindcă atunci am introduce în sânul lor pe un om eşit demult din disciplina şcolii. Plecaţi mai bine la liceul din Vladicaucaz şi vă doresc să treceţi acolo bacalaureatul, după care, desigur, veţi face o frumoasă carieră de jurist, având atâta talent în argumentaţie", — conchise apoi directorul cu o voce atentuată şi-şi plecase puţin capul în semn, că explicaţiile pentru care fusesem chemat, au ajuns la bun sfârşit. Mi-am aplecat şi eu puţin capul, şi am eşit tăcut.

N'am putut totuşi să mă împac cu situaţia mea. M'am mai dus să-l rog pe un văr al meu care era în fruntea Direcţiei Generale a Zemstvelor şi Oraşelor — să intervie şi acesta. Mă gândeam că tonul scăzut al directorului ar putea însemna, poate, o şansă oarecare. De la această rudă m'am îndreptat la un alt văr al meu, mareşalul nobilimii, Teodor Semigradov, şi i-am înmânat chiar o cerere rugându-l ca el, în calitate de mareşal, să ceară primirea mea în liceu, în mod oficial, fiind obligat să-mi apere interesul de elev şi basarabean, care aparţine chiar judeţului şi guberniei puse sub autoritatea lui de mareşal.

A doua şi a treia zi amândoi verii mi-au răspuns, că direcţia liceului a sărit în sus ca muşcată de un şarpe, când i s'a vorbit din nou de mine. Vărul meu mareşalul mi-a spus că, cu toată poziţia lui socială, atât de însemnată, directorul liceului şi-a permis să-i dezaprobe faptul că are o asemenea rudă ca mine şi aşa mai departe. Eu ştiam, că în realitate, din contra, rudele mele tocmai în anul acela mi-au aprobat pentru întâia oară gestul: obţinerea în Caucaz (tocmai !) a clasei a opta de liceu ! Aşa că m'am despărţit de domnul mareşal al nobilimii fără să-l fi indispus împotriva mea. Dar nici nu mai era locul aci să contez pe vre-un sprijin în urma celor petrecute cu dânsul la direcţia liceului.

Ajungând, între timp, la sfârşitul lui August, resemnându-mă în faţa inevitabilului şi imposibilului, şi nefiind decât puţin abătut din cauza insuficienţei băneşti din cassieria mea, — am abordat o pregătire destul de activă, pentru voiajul până la Vladicaucaz. Creerul meu, însă, continua să lucreze.

Intr'o dimineaţă — mi se pare pe la 2 Septembrie (cursurile liceelor din Chişinău se deschideau la 1 Septembrie, iar cele din Caucaz la 10), am urzit o nouă combinaţie, în stare, eventual, să frângă intransigenţa liceului întâi clasic din Chişinău faţă de un elev cu atâtea drepturi, însuşiri, cusururi sociale şi apucături combative, pornite contra birocratismului şcolar.

Mi-a venit o idee: ceeace nu poate face mareşalul nobilimii, stă cu siguranţă în competenţa guvernatorului Basarabiei. Astfel s'a întâmplat tocmai cu mine că în viaţa mea a intervenit mâna puternică a guvernatorului Basarabiei, generalul von-Raaben, care, ca un *deus ex machina*, mi-a înlăturat dificultatea în chestiunea liceului. Cum anume — se va vedea în al doilea fragment al acestor amintiri.

ALEXIS NOUR.

Cărţi cari trebuesc citite:

Recomandate de „Bibliofila" str. Wilson No. 1 (Fundaţiunea Carol I)

CARŢI ROMANEŞTI:

Parlamentul în Caricatură. Un album cu 52 figuri din actualul parlament de *A. Mărculescu.* — *Elena Farago:* Nu mi-am plecat genunchii. — *Nemo,* Grafologie. Scrisul şi omul. — *Ion Călugăru,* Paradisul statistic. — *Jean Baras,* Porcelanul. — *Scarlat Callimachi,* Alb şi negru. — *O. Tafrali,* Indrumări culturale.

CARŢI FRANCEZE:

R. Rolland, Paques fleuries. — *Rosemonde* Gérard, La vie amoureuse de Madame de Genlis. — *Jolinon J.,* La paroissienne. — *Gillet L.,* Sur les pas de Saint François D'Assise. — *Bordeaux Henry,* Dans la montagne des Druses. — *A. Babel,* La Bessarabie. Étude historique, etnographique et economique (cu 6 hărţi). — *Herriot Edouard,* La Russie nouvelle. (Aceste note dau la o parte vălul care ascundea cea mai grozavă realitate). — *Iorga N.,* Histoire des Etats Balcaniques. *M-me Devonshire,* L'Egypte Musulmane et les fondateurs de ses monuments.

CARŢI BIBLIOFILE:

Oeuvres complètes de *Honoré de Balzac* (20 volume) reeditate după renumita ediţie „Houssiaux" cu ilustraţiuni tipărite depe clişeele originale din timp de: T. Johannot, Meissonier, Gavarni, Daumier, Monnier, etc. — Legendes, croyances et talismans des Indiens de l'Amazone. Adaptations de *Duchartre,* ilustr. de Rego Monteiro. *G. Soulié de Morant,* Le singe et le pourceau. Aventures magiques Chinoises du XIII-e siècle, ilustr. de Wilder. — *Groslier G.,* Danseuses Cambodgiennes anciennes et moderne. Dessins de l'auteur.

CARŢI GERMANE:

Begemann W. Vorgeschichte und Anfänge der Freimaurerei in England, Irland und Schottland, 4 vol.

DIE BIBELN DER VOLKER. *Der Koran* übers. von L. Goldschmidt; *Budha* übers. v. Dahlke; *Der Talmud* übers. v. Fromer. *Die Bibel.* Altes u. neues Testament.

Keyserling, H. v., (Filosof, fondatorul şcoalei de înţelepciune din Darmstadt va ţine în cursul lunei Februarie, ca oaspetele Fundaţiei Carol, câteva conferinţe) Schöpferische Erkenntnis (Introducere în şcoala Inţelepciunii); Das Gefüge der Welt; Menschen als Sinnbilder; Philosophie als Kunst; Politik, Wirtschaft, Weisheit; Das Reisetagebuch eines Philosophen; (Opera cea mai cunoscută a lui Keiserling); Der Weg zur Vollendung; Die neuentste hende Welt; Der Leuchter.

(Anuarul şcolii de Inţelepciune). — Un monde qui nait. —

Rommenhoeller C. G., Grossrumänie (Structura economică, socială, financiară şi politică, în special bogăţiile ei).

Verwey J. M., Meisterung des Lebens. Der ungeheure Wert dieses Buches liegt darin, dass in ihm neue Wege zur Meisterung des Lebens gewiesen werden.

Afară de cărţile de lux şi curente sus anunţate cât şi o bogată colecţie de stampe vechi şi moderne se găseşte sau se poate procura orice carte de literatură şi ştiinţă în toate limbile, în condiţiunile cele mai avantajoase.

In curând va apare în editura Bibliofilei o mapă: Grigorescu 12 aquaforte de R. Iosif cu o prefaţă de Şt. I. Nenitescu. Se primesc subscripţiuni.

HERŞCU PARIZER

— AMINTIRI —

De câte ori vine Crăciunul şi se strâng copiii la basme în jurul sobei mi-aduc aminte de un biet croitor, evreu muncitor, cu barbă de patriarh.

Herşcu Parizer şedea la Iaşi în strada ce se numea pe atunci, nu ştiu pentru ce, Uliţa rusească, căci nu era picior de rus. Par'că-l văd stând în picioare, acoperit, iarnă, vară, cu scufiţă de catifea neagră, mânuind foarfeci grele, cari muşcau scârţâind postavuri felurite, plimbate de mâna maestrului pe linii ce se întretăiau misterios, trase cu cretă albastră, grasă, subţire ca o coajă de săpun. Stăteam ipocrit şi cuminte lângă el, pândind foarfecile, pe cari le apucam îndată ce le lăsa din mâini fărâmiţind resturi de postav umplând casa de gunoiu şi de ţipetele evreului, care'n jiletcă şi'n papuci ridicând braţele şi sprâncenile, mă anatemiza când se întâmpla să taiu vreo betelie, chemând zadarnic asupra mea toată mânia cerului. In locul ei apărea madam Sura, cercuită strâns cu bariş de mătasă neagră şi-l potolia blajină, într'o limbă ce mi-se părea de miere. Uitând ulcelele ce fierbeau mocnit la vatră se repezia arsă, ciocnindu-mă cu lingura de lemn, pentrucă nu mai aveam astâmpăr. Zelos să repar o pagubă, pricinuiam alta, răsturnând ulcica pornită să dea în foc, umplând casa de poftă de mâncare, de alte chirăeli, scoţând din odaia de alături, lucrătoarele, fetele lui Herşcu, două domnişoare mari, curtate de ofiţeri — croitoria era civilă şi militară — şi una mai mică, cu părul de aur vechi, pistruită atât cât să-i şadă bine. Ghizela, astăzi îmi dau seamă, îmi era dragă în taină deşi mă certam cu ea într'una, pentrucă se strâmba la mine ori de câteori făceam vreo poznă.

— „Ai nebunit, ori ce-ţi este?... Hai, du-te acasă, mă rog."

Plecam cu lacrămile în ochi, urmărit de râsul fetelor, pe cari le lăsam frumuşele în urma mea, regretând că nu pot s'apuc de coadă pe Ghizela, ce profita de împrejurare să-mi trântească un ghiont în spate, chitindu-se pe fugă.

Herşcu Parizer mă cunoştea din faşă. El mi-a făcut prima pereche de pantaloni lungi. In casa lui mâncam toate bunătăţile: tăeţei de casă cu magiun, turtă dulce înflorită cu miez de nucă, pandişpan de Purim, sau prăjeam, stând cu Ghizela la gura sobei, boabe de porumb, ce ne înegriau dinţii. Căci Herşcu Parizer locuia lângă moşu Nicu, epitropul şi duşmanul copilăriei mele. M'a desmoştenit, când n'aveam încă zece ani, prevăzând c'am să m'aleg un rău, pentrucă rupeam ghete şi haine, nevoie mare. Moşu Nicu rămăsese neînsurat şi trăia, aşa se şoptea în casă, cu Catinca, jupâneasă oţărâtă, cu cercei de mărgean şi tulpan alb, care-i cunoaştea toate slăbiciunile: îl doftoricea, îi căuta în cap când se pregătia s'adoarmă şi îi făcea pască, una singură, de orez, înaltă cu cunună mare, groasă de două degete, ca să ţină loc şi de cozonac la sărbătorile paştelui. Iarna, către asfinţitul soarelui îi întindea masa de cărţi, în jurul căreia se adunau patru holtei îmbătrâniţi, ţăpoşi ca nişte arici: conu Costache, conu Alecu, conu Vasilică şi moşu Nicu. Sorbind cafeaua tacticos, fumau pe întrecute şi jucau *preferanţ* la o para fisa. Mai târziu, jocul s'a spart: unul a murit, altul s'a îmbolnăvit, iar pe conu Costache nu l-am mai văzut multă vreme.

Intr'o zi geroasă de Crăciun, pe când mergeam pocăit alături de moş Nicu, l'am întâlnit pe stradă, îmbătrânit, sărăcăcios, căci după cum spuneau cucoanele bătuse la tălpi toată averea.

— Sluga d-tale.

— Plecăciune.

— Ce mai faci, coane Nicule?... Tare demult nu te-am văzut.

— Nici eu nu te-am văzut pe mata. Şi isprăvind conversaţia se priveau cântărind din ochi isprava timpului.

— „Irra!..." zise dela o vreme, moşu Nicu, bucuros că şi-a adus aminte. „Bine că te-am întâlnit. Mi-ai rămas dator, jumătate de galben, ţii minte?"

— Eu?

— Dela preferanţ.

— Ţi-ciu fi rămas nu zic.

— Dă-mi-i, nu ştii mata, cine-şi plăteşte datoriile se îmbogăţeşte.

— N'am, cucoane.

— Nu se poate.

— Crede-mă, uite ce am... Asta-i toată averea." Şi scoase din jiletca veche, pătată de bale, să-i arate câţiva gologani de aramă.

— Dă cât ai, nu-i ruşine... Azi oleacă, mâine oleacă scapi de bucluc. Şi băgând gologanii în buzunar, se depărtă cu mine, lăsând pe conu Costache buimăcit, fără plecăciune, îngheţat la marginea trotuarului.

Mă luasem, îngheţat şi eu, pe urma lui moş Nicu, hotărât să-i spun pe drum, ca'n orice vacanţă de Crăciun, că-mi trebue pantaloni. Dar amânam mereu spovedania dându-mi răgaz dela un felinar la altul, aşteptând să treacă oamenii, fixându-mi un termen ultim la casa cu poarta verde, pe care o depăşiam fără curaj de a mărturisi păcatul. Imi făcuse doar o pereche de Sân-Dumitru. E drept, că jocurile de pe atunci erau din cale afară nebuneşti: *Şodronul* cu şapte clase, care-ţi luau talpa ghetelor, capra, poşta şi încărcarea măgarilor, prinşi unul de altul cu capu'n perete, peste cari săreai spintecând de regulă pantalonii.

Bătrâna, coana Raluca, care se oblojise în casa noastră pe mâncare, povestea megieşilor c'a pierdut în viaţa ei două lucruri scumpe: bărbatul, împuşcat din greşală la vânătoare, după ce abia se luaseră şi ochii, cârpind pantalonii mei în fiecare seară.

Ajuns aproape de casa lui moş Nicu, am intrat, dornic de joacă, amânând pe altădată ce aveam de gând să-i spun, la Herşcu Parizer. Era Sâmbătă. Se înserase. Pe masă ardeau două lumânări ce se răsfrângeau prin geamurile odăii până în fundul curţii, ţintuind cu stropi de lumină piuliţa şi chilugul, râşniţa de cafea şi tablaua culcată în dosul ibricului ce răsăria uriaş în mijlocul lighianului, larg deschis, de alamă. In casă erau musafiri: femei în haine bătrâneşti de mătase, gospodine frământate de griji şi de rod, ce povesteau cuminţi întâmplări din viaţa lor umilă, vorbind pe rând sau toate odată sorbind din ceaiul, la care-şi încălziau mâinile înăsprite de treburile gospodăriei. Rămăsesem încurcat în mijlocul odăii, deretecată ca pentru sărbătoare.

— Ai venit?

— Mă duc.

— Ei stai, ce te grăbeşti... Ghizela! Iacă ţi-o venit tovarăşul... Vrei un ceai?

— M'aşteaptă acasă, zic eu dând să ies pe uşă.

Dar m'am întors ruşinat, înfuriat ca un berbec zădărit, pe Ghizela, care-mi trăsese pe la spate, colţul de cămaşă ce eşia prin ochelarii pantalonilor. Neştiind ce să fac, am început să plâng şi nu pot spune dacă plângeam de ruşine sau pentrucă Ghizela, care plătise scump perfidia, suspina odată cu mine.

Madam Sura indignată a vorbit în urmă nu ştiu ce cu bărbatu-său, luând de martori musafirii, sfârşind româneşte:

— E copchil...

— Dacă-i copchil, trebue să rupă hainele?

— Să fie sănătos. Are avere dela babacu-său. Fă-i o pereche de pantaloni.

— De'i-am făcut deja o pereche.

— Ei, ai să-i mai faci una, să vedem ce are să fie.

— Când o auzi conu Nicu...

— Du-te de vorbeşte, ce eşti aşa fricos. Par'că o să te omoare.

Bătrânul a dat din umeri, şi-a pus pălăria peste chiluţa de catifea şi a eşit pe uşa ce da în stradă.

La Herşcu Parizer lucrau boerănaşi, negustori şi răzeşi haine groase de şiac cărămiziu bătut în piuă pe la mănăstiri. Lucru fără moarte, un singur model, cu un singur fel de nasturi, căptuşit cu chimbrică neagră. Pe atunci în Moldova fiecare boer îşi avea Evreul lui, om de casă cu care se sfătuia la afaceri, îi căuta ipoteci, arendaş pentru moşie, îi aducea doctori dela Cernăuţi sau cai ruseşti din Basarabia şi era consultat, când veneau peţitori. Pe Herşcu Parizer l'am pomenit în casa lui moş Nicu de când am venit pe lume. Ii lucra lui şi nouă — eram doar şapte fraţi — haine largi, tocmite până la gologan, îi asculta jălaniile, nebuniile noastre, peripeţiile proceselor şi povestea repetată cu drumul care l'a făcut la Huşi singura dată, când a mers călare şi era cât pe aci să-l omoare hoţii. Moş Nicu nu eşia din cuvântul lui Herşcu Parizer, care nu intervenea ce-i dreptul decât în ceasuri grele. El l'a înduplecat să cumpere surorilor pian şi să le facă rochii cu coadă lungă, după ce au eşit din şcoală. Dar ce mai tura-vura, trebuiau să fie prieteni, aveau aceleaşi patimi, le plăcea cafeaua şi trăgeau tabac urându-şi sănătate după ce strănutau de săreau pisicile zbârlite cu coada'n sus pe fereastră.

Când l'am văzut că pleacă, nu mai aveam habar, câştigasem pantalonii. M'am întors spre Ghizela. Isprăvise şi ea de plâns. Ne-am apropiat privindu-ne mânioşi şi am eşit tiptil în stradă, alergând să ne dăm pe ghiaţă la marginea trotuarului. Eram neîntrecuţi, vestiţi printre copii în toată mahalaua: sgâriam ghiaţa întorcând călcâiul cu meşteşug, lunecam cu picioarele strânse, ne lăsam puică sau sugând cu deliciu ţurţuri de ghiaţă desprinşi dela straşine, ne lăsam târâţi de sacagiii ce ne cunoşteau, atârnându-ne de sania ferecată în legături de ghiaţă sau ne turteam nasul în ajunul Anului Nou de geamurile băcăniilor cu uşile îngheţate brodate de ger, mânând pluguşorul pentru două smochine ziua nămiaza mare. Ne-am întors în casă umflaţi de ger, cu fălcile încleştate, cu ghetele rupte, ude de zăpadă.

— Ia priviţi, oameni buni, aiştia-s draci nu altceva... Ci trebue să te ici după dânsul. El e un nebun, da tu eşti domnişoară... Ia uite-te în oglindă, şade frumos?...

Mărturisesc, după atâţia ani, că-i şedea nespus de bine. O priviam cu drag, opărindu-se roşie ca para focului, cu ceaiul pe care ni-l pusese dinainte madam Sura, îmblânzită, după ce se săturase de ocară. Când veni Herşcu Parizer văzând halul în care eram, mă luă de odihnit.

— Eu nu ştiu, zău, ce ai de gând?... Fecior de boer eşti? Dar privindu-ne pe amândoi, dete din umeri după obiceiul lui şi începu să râdă odată cu noi şi cu toată casa.

— Vino'ncoace.

Aşezându-mă drept, crăcănat în mijlocul odăii, mă puse să ridic pantalonii şi potrivindu-şi ochelarii, porni să strige: patruzeci, şaizeci, douăzeci... numere ce-mi răsunau divin în urechi şi pe cari le trecea docil într'un carneţel de măsuri, una dintre domnişoare, cea mai mare, plecată pe masă cu şalu'n spinare, cu pieliţa albă, frumoasă, de aristocrată.

Au trecut câţiva ani. Herşcu Parizer îmbătrânit cu timpul se lupta din greu cu concurenţa. Decâteori veniam în Iaşi, mă lăsam târît de amintiri, în Uliţa rusească. Priveam cu inima strânsă prăvălia scundă, ocrotită de aceeaş firmă îngustă, neagră, scrisă cu litere albe:

HERŞCU PARIZER
Croitor
CIVIL ŞI MILITAR

încadrată într'un metru desfăşurat şi o pereche de foarfeci, deschise, spălate de ploi şi vreme. Lângă el se ridicase o prăvălie nouă, cu ferestrele dintr'un geam, cu rafturi pline de stofe, intitulată cuceritor, cu litere de aur:

CROITORIE MODERNA

Dar Herşcu Parizer, după cum îmi mărturisia madam Sura în vorbă să-şi mărite fetele, trăia încă binişor, slavă Domnului, mai păstra ceva din vechea lui clientelă, pensionari cari nu-l lăsau să moară. Progresul şi natura au însă legi fatale. N'a trecut mult şi peste drum de Herşcu Parizer s'a mai deschis un atelier:

CROITORIE AMERICANA

M'am întors îngrijorat spre locuinţa binefăcătorului meu. Căsuţa se pitise de tot. Firma dispăruse. La un ochiu de geam, strâns între croitoria modernă şi cea americană, un anunţ scris cu ornamente mai indica singur trecătorilor pe Herşcu Parizer, cel mai vechiu croitor din *Uliţa rusească* adăogat de mâna lui stângace ca de copil. Era tot ce găsise bătrânul ca să lupte împotriva tineretului cuceritor.

Am intrat să'l văd. Madam Sura murise cam odată cu moş Nicu. Fetele erau la casele lor. Ghizela se expatriase în America. Herşcu Parizer se închina mişcând buzele serafic şi palid ca un muribund. Nu ne-am mai cunoscut. Singuri cavalerii răzimaţi de muşcatele ce se ofileau în dosul ferestruicelor m'au petrecut când am eşit din casă — galanţi, satisfăcuţi, cu ochii lor de altădată.

GH. BRAESCU

Bibliografie

E. Lovinescu: „Viaţa dublă", roman. Edit. Benvenisti, lei 60.

Freamătul, anul II, No. 1-2.

Cărbunarii, — revistă politică, socială, literară, Anul I, No. 1.

Viaţa şcolară, anul III, No. 8—9.

Viaţa literară, anul I, No. 34.

Pe drum, anul II, No. 3-4.

Societatea de mâine, anul IV, No. 3.

Flamura, anul IV, No. 11-12.

Banatul, anul I, No. 10-12.

Cultura poporului, anul VII, No. 182.

Cuvântul poporului anul IX, No. 4.

Căutarea adevărului

de EMILE GENS
Doctor în Ştinţi

Cea mai înaltă, cea mai nobilă din îndeletnicirile omeneşti este căutarea adevărului,

Adevărul ! Dintru'ntâi acest cuvînt pare a se defini de sine ; totuşi cea mai mare parte din oameni asemuiesc adevărul material, cu adevărul nematerial ; adevărul **concret**, cu adevărul **abstract.**

Adevărul concret e tot una cu realitatea. In universul material noi privim ca adevărat tot ceeace simţurile noastre, controlate prin simţurile altora, ne adeveresc că are o existenţă reală : şi totuşi, în privinţa aceasta ne putem înşela. Astfel, în timpul copilăriei umanităţii, oamenii n'au crezut oare că soarele dimpreună cu întreaga boltă cerească se învârteşte în jurul pământului ? Pilda aceasta dovedeşte îndeajuns că părerea obştească **(consensus omnium)** nu-i o dovadă îndestulătoare a adevărului pipăibil, ci ea mai trebuie controlată prin toate mijloacele ştiinţifice, spre a ne asigura că simţurile noastre n'au fost jocul unei iluzii.

Adevărul abstract, pe care căutăm să-l descoperim prin judecată, este într'atât de greu a-l defini şi stabili în chip sigur încât putem să-l socotim de nepătruns şi să privim căutarea lui ca zadarnică. Cu chipul acesta riscăm să ajungem la scepticism sau mai curând la **nihilismul** desăvârşit.

Intru căutarea adevărului s'au ostenit cele mai înalte spirite din toate vremurile, acei pe cari îi numim **filosofi ;** şi toate strădaniile lor n'au ajuns decât la un haos. Cu toate religiile, cu toată filosofia, n'avem nici o siguranţă, şi nu ştiu dacă vom putea-o vre-odată avea. Aceasta, datorită neîndestulării, nedesăvârşirii mijloacelor noastre de cercetare.

Cari sunt aceste mijloace de cercetare? Mai întâi **judecata** apoi **datele ştiinţifice** de cari raţiunea dispune, adică mărturiile simţurilor noastre ajunse mai mult sau mai puţin sigure prin controlul celorlalţi oameni, şi în deobşte al acelora închinaţi acestui control şi pe cari îi numim **învăţaţi.** Fără ajutorul ştiinţelor, raţiunea nu poate înainta prea departe fără a se rătăci, şi aceasta e pricina de căpetenie a neizbânzii atâtor filosofi vechi şi chiar moderni, cari n'au fost înzestraţi cu destulă ştiinţă şi cari au socotit că n'au cine ştie ce nevoie de ea.

Pentru a ne da seama cât de mult ne putem apropia de adevăr, trebuie să cercetăm valoarea şi puterea singurelor două călăuze cari ne pot conduce spre adevăr : **raţiunea şi ştiinţa.**

RAŢIUNEA — ŞTIINŢA

RAŢIUNEA. — Kant a făcut **critica raţiunii pure.** El a arătat cât e de supusă aceasta greşelii şi, după el, cât e de nestrămutată în hotărârile ei. Nu putem urmări aici pe nebulosul cugetător german. O mulţime de filosofi au scris tratate de **logică** ce nu's, drept vorbind, decât regulele de urmat pentru a pune raţiunea în lucrare.

Mai întâi de toate trebuie ştiut că raţiunea, fiind o funcţiune a creerului omenesc, este înrâurită de însăşi natura creerului, mai mult sau mai puţin desăvârşit, mai mult sau mai puţin viguros. **Logica** susţine că, cu toate deosebirile dela om la om, există o regulă, un mers netăgăduit, comun tuturor creerilor omeneşti, bine alcătuiţi. Cu chipul acesta orice judecată bună ar trebui să se impună lumii întregi. Cât de departe suntem de a fi ajuns aici. Care advocat e în stare să rostească o pledoarie fără o replică cu putinţă ? Singură geometria poate face demonstraţii neatacabile.

Raţiunea este o funcţie a creerului care gândeşte şi acestui fapt se datoresc deosebirile de moravuri, de morală, de aşezăminte politice, ce întâlnim la principalele rase umane. Ceeace numim **mentalitatea** lor. Intâmplările politice din timpul din urmă (1914—1924) ne lămuresc şi mai bine deosebirile de mentalitate ale principalelor popoare europene.

Raţiunea însă e înrâurită, combătută, redusă adesea la neputinţă de către o altă funcţie a creerului omenesc şi anume **senzibilitatea** sau **emotivitatea,** care sălăşluieşte în inconştient. Această funcţie pe care o denumim de obiceiu **sentiment-ul, inima,** este o reacţiune involuntară a simţurilor. Din ea purced iubirea, ura, mila, altruizmul. Din ea izvorăşte cea mai preţioasă din însuşirile omeneşti pe care o numim de obiceiu **bunătate.** Să luăm aminte cu toate astea căci ea precumpăneşte în munca misterioasă a spiritului căreia îi zicem **intuiţie** şi care ne poate uneori rătăci.

Cugetarea omenească e călăuzită aşa dar de un dublu factor : **raţiune şi sentiment.**

Când aceşti doi factori sunt de acord, rezultatele dobândite în cercetarea adevărului, au toţi sorţii să fie exacte. De multe ori însă, mersul rigid al raţiunei stinghereşte sau jigneşte sentimentul. De unde la cei mai mulţi oameni rezultă un compromis inconştient din care decurg concluzii ce par adevărate şi pe cari spiritul le primeşte cu înlesnire şi **cu sinceritate** ca drepte.

Pilda cea mai izbitoare de deformarea ce poate atinge creerii cei mai viguroşi, cei mai disciplinaţi prin **metodele** matematice, când sentimentalitatea se opune raţiunii pure, este aceea ce ne-o dă ilustrul Pascal.

Din pricina aceasta, cei mai mari filosofi, n'au putut ajunge să ni însemne adevărata cale ce trebuie să ducă la adevăr. La unii, sentimentul religios, la alţii respectul unor prejudecăţi de popor sau de rasă, le-au rătăcit judecata.

Intre deformările sentimentale rânduim pe acele datorite **atavizmului.** In fiecare rasă, felul milenar de gândire al strămoşilor are asupra fiecărui creer în parte o înrîurire inconştientă de care nu se poate scăpa decât arare şi foarte greu. Mai sunt înrîuririle mediului înconjurător, ale părerii obşteşti, ale vorbirii meşteşugite şi ale presei; în deobşte: **sugestia.**

Aşa dar cea mai puternică raţiune poate greşi.

ŞTIINŢA. — Ştiinţa e tânără şi omenirea, bătrână. Mii de ani omul a raţionat fără să-şi dea seama. Cugetătorii vechi au pornit spre descoperiri fără torţe, fără busolă. Credeau că pot raţiona fără bază, făcând abstracţie de întreaga natură. Plecau dela câteva principii pe cari le socoteau nestrămutate şi construiau tot felul de sisteme ingenioase şi complicate. Ei susţineau a pătrunde dincolo de natură **(Meta-physis). Metafizica** lor clădită fără materiale solide, n'a întruchipat decât clădiri bune să orbească o clipă ochii, dar neputincioase să reziste progreselor cugetării omeneşti. Cată să admirăm cu toate astea înaltele şi frumoasele descoperiri pe cari unii filosofi greci, bună-oară, le-au făcut din simplă intuiţie sau cu date ştiinţifice foarte restrânse.

Kant zice textual: „Orice cunoştinţă a lucrurilor, isvorâtă numai din simplă judecată sau din pură raţiune, nu-i decât o aparenţă: adevărul nu se află decât în experienţă".

Kant denumeşte aşa dar simplă aparenţă tot ceea ce noi susţinem că scoatem din minte, fără a ne sprijini pe experienţă. Aceasta e osândirea oricărei filosofii întemeiate pe credinţe religioase ca şi a oricărei judecăţi speculative în afară şi mai presus de ştiinţă.

Judecăţile, raţionamentele trebuie **a posteriori** şi nici odată **a priori,** ceeace le deosebeşte de sistemele şi de concluziile metafizicei, ştiinţă vană şi iluzorie.

Cât despre însăşi valoarea ştiinţelor, trebue să punem înainte de toate **faptele** dobândite prin observaţie sau experienţă, apoi **legile** ce rezultă din aceste fapte. După care, **teoriile ştiinţifice** cari pretind să explice faptele sau înlănţuirea lor naturală.

Teoriile nu sunt niciodată nediscutabile. Ele merită cu atât mai mult crezământ, cu cât se bazează pe un număr mai mare de fapte şi cu cât izbutesc mai bine să prevadă rezultatul experienţelor. Despre orice teorie admisă se poate spune că nu-i decât cel mai bun **chip actual de-a** explica şi înlănţui faptele.

ETERNUL „NECUNOSCUT"

La baza oricărei ştiinţe exacte, se află **un fond necunoscut** şi nepătruns de mintea omenească.

Fizica, de pildă, ştiinţă primordială **şi care a ajuns în** zilele noastre la rezultate uimitoare, ştiinţă care se reazămă în întregime pe matematici, nu-i decât **o clădire fără** baze temeinice. Cunoaştem, punem în legi **proprietăţile** materiei, fără să ştim ce **este materia. Aplicăm cu cel mai** minunat succes **legile gravitaţiei,** fără a cunoaşte cauzele acesteia, nici întinderea ei în spaţiul **nemărginit. In judecăţile**, în calculele noastre, noi introducem **eterul,** care e o simplă presupunere. Am subjugat, am supus electricitatea ca pe un monstru de o putere nemărginită, o silim să ne lumineze, să ne încălzească, **să lucreze pentru noi în** atâtea şi atâtea chipuri: însă pe acest **monstru noi nu-l** cunoaştem, asupra naturei sale n'avem **nici cea mai mică** noţiune sigură.

Acelaş lucru se poate spune **despre Chimie şi despre** celelalte ştiinţi naturale.

Acest **Adânc** nepătruns de cunoştinţele omeneşti, constitue ceeace Spencer şi alţi filosofi au numit cu drept cuvânt : **„Necunoscutul"**, la figurat: **Zidul cel de aramă.**

Simţurile noastre sunt nişte **receptoare de vibraţii,** nimic altceva. Cum am putea ajunge să concepem, numai prin modalitatea acestor vibraţii, esenţa însăşi **a ceeace vibrează.**

Spre a face mai puţin **abstractă şi mai lesne de înţeles** această judecată ce capătă aproape valoarea unei dovezi matematice, fie-ne îngăduită o comparaţie:

Dacă am presupune că ar exista o lume cu totul deosebită de a noastră, pe care **deci** n'am putea-o ajunge, dar dela care ar putea să ni vie zgomote, murmure, strigăte,— adică fenomene vibratorii, — am putea oare nădăjdui să cunoaştem vreodată structura, natura intimă a presupuselor fiinţa sau lucruri, cari emit asemenea zgomote ? In aceeaşi situaţie ne aflăm faţă de structura intimă a materiei şi a cauzei fenomenelor cari atârnă de această structură: viaţă, electricitate, gravitaţie şi aşa mai departe.

Fără 'ndoială adevăratele hotare ale necunoscutului nu-s fixate şi putem ori-cum nădăjdui să ne afundăm privirile în orizonturi noui, dar misterul nu va fi făcut decât să se dea mai înapoi dinaintea noastră şi totdeauna vor fi, pentru cunoştinţele noastre, margini ce nu le vom putea străbate deplin.

Dacă cele două instrumente de cercetare, Raţiunea şi Ştiinţa, pe cari le avem întru descoperirea adevărului, sunt pline de aşa neajunsuri încât nu putem de loc nădăjdui să atingem siguranţa matematică, urmează oare că trebuie să părăsim cercetarea adevărului şi să ne restrângem într'un scepticism bolnăvicios care s'ar asemui cu o moarte morală ? Trebuie să ne aruncăm oare, de necaz, în braţele vre-unei religii sau să urmăm vreuna din acele secte iluminate cari vor furnica atât cât creerul omenesc nu va fi dezrobit de un îndelungat atavizm de religiozitate şi de credulitate ?

„Ştiinţa a dat faliment"—a zis un vestit erudit. Ştiinţa ar fi dat faliment, pentru că ea nu ne dă în locul visurilor spiritualiste pe cari le-a înlăturat, certitudinea care să înlocuiască credinţele pierdute şi speranţele pe cari ni le putem pune în altă lume ! Acest erudit, cu numele de Brunetière,— care de altfel nici nu era indicat să judece ştiinţele naturii—nu le pricepea nici calea, nici ţinta. Fără 'ndoială, ştiinţa înaintează spre adevăr, fără să aibă pretenţia de a-l fi găsit, nici de a-l defini cumva într'un chip **absolut.**

Ne slujim de cuvântul absolut în senzul metafizic, fără să vrem ! Noţiunea metafizică a adevărului e o concepţie pur ideală, care nu corespunde şi nu poate corespunde cu nimic real, nimic adevărat. Totul e relativ: nimic nu e cu totul neatârnat de tot. Nu putem concepe lucrurile decât relativ cu noi şi cu celelalte lucruri. Noţiunea absolutului e dar o noţiune ce trebue s'o înlăturăm din minte. Totul e relativ: binele, răul, morala, dreptatea şi însuşi adevărul, întru cât îl poate cuprinde omul.

Această relativitate care întunecă sau mai corect: care caracterizează cunoştinţele noastre, nu trebuie totuşi, pentru noi, să le micşoreze valoarea.

INCHEERE

Dacă ştiinţa nu e în stare să statornicească adevărul în totalul său, dacă nu ni poate îndestula pe deplin setea de certitudine, ni face totuşi, cele mai nepreţuite servicii, călăuzindu-ne, îndrumându-ne mereu pe calea cea dreaptă şi închizând una câte una, pe totdeauna, căile pline de atracţii şi ispite, ce duc la rătăciri, aiurări. Ştiinţa culege de pretutindeni fărâmele de adevăr şi nu ne lasă să pierdem nici una. Clădirea ce-o ridică Ştiinţa nu va fi nici odată gata, dar distrusă nu poate fi: ea-i avuţia spiritului uman, care nu se poate înstrăina.

Poate fi învinuită oare cu dreptate, că-i seacă şi rece orice filosofie care nu admite alte baze decât realul şi adevărul ? O atare filosofie poate schimba oare direcţiile profunde ale spiritului uman ? Căile ce duc la plăzmuirea frumosului fi-vor oare astfel închise ? Motivele noastre de entuziasm, năzuinţele către dreptate, către progres, vor fi, din potrivă, cu atât mai puternice şi mai îndrituite cu cât se vor sprijini pe temelii sănătoase. Poezia nu se poate oare decât din neguri ideale nutri? Lumea adevă-

(Continuare în pagina a 6-a)

rului e lipsită oare de culori, de măreție, de frumusețe?

Noi nu vedem decât o singură negare ce ar putea întrista omul, după ce l'a cuprins. Este negarea unui suflet nemuritor și pierderea speranței în altă viață. In aceasta întâlnim cea mai mare stavilă pe care sentimentalitatea o opune mersului rațiunii. Speranța într'o altă viață a susținut omenirea întreagă atâtea veacuri, încât spiritul se agață cu îndărătnicie de această idee ce-i pare condiția de căpetenie a fericirii în viață. Interesul nostru vital, egoismul, mândria noastră, toate împătimirile noastre își dau mâna pentru a ridica în misterul inconștientului nostru o protestare împotriva rațiunii care privește ca vis prelungirea în veșnicie a vieților noastre individuale. Și de aici purced nehotărârile și șovăirile multor spirite mari, cari nu pot (prin intuiție, zic) să părăsească căile unui spiritualism vag și fără dovezi, pentru a înainta cu hotărâre pe căile adevărului rațional, științific.

* * *

Cât de neprețuite vor fi concluziile nemăsurat mai probabile, ce știința le va sugera rațiunii!

Nici știința, nici rațiunea, nu vor da faliment, căci ele vor da tot ceeace se așteaptă dela ele.

Se impută științei de a nu da loc în filosofie decât la negări. Fără 'ndoială rolul cel mai de căpetenie al științei este de a spulbera rătăcirile; dar știința ni deschide în schimb orizonturi atât de mărețe încât trebue să ne mângâie de tot ce ne face să pierdem în domeniul închipuirii. Fără filosofie, știința se reduce la o aridă catalogare de fapte și formule, sau nu-i decât un câmp de cercetări exploatat de industrie, pentru a face să fructifice capitalurile. Pe de o parte știința pură n'are interes decât atunci când e luminată de filosofie; iar pe de alta, orice filosofie e zadarnică, de nu se sprijină pe date științifice.

Cercetarea adevărului se impune oricărei minți alese. Nici un om care cugetă nu poate rămânea nepăsător față de marile probleme ale vieții și ale morții, față de structura universului, de evoluția lui. Nimeni nu poate primi orbește soluții de-a gata; când va putea, oricine va căuta să judece prin sine. Și, când va ținea cu deamănuntul seamă de rezultatele dobândite de știința epocei sale, când se va sili să înlăture orice cauză de greșală personală, va fi ajuns la cea mai mare sumă de adevăruri—sau mai bine zis—la cea mai mare aproximație de adevăr de care va fi destoinic. Cu toate că știindu-l relativ și nesigur, ca tot ce e omenesc, se va mulțumi cu adevărul acesta care **îi va fi**, de altminteri, filosofia.

In românește de **Sașa Pană** și **P. Mușoiu**

Colțul librăriei „Hasefer"

Librăria „Hasefer" din strada Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici) recomandă tuturor acelora cari doresc să fie în curent cu mișcarea literară, artistică și socială, citirea următoarelor reviste străine:

Pentru ținerea la curent cu noutățile editurii franceze, clienții noștri primesc gratuit revista „Vient de paraître".

REVISTE FRANCEZE

In afară de revistele de specialitate, — medicale, technice, juridice, etc., — cari se pot abona prin librăria „Hasefer" în condițiunile originale ale editurilor, fără nici un comision, avem în depozit permanent și recomandăm:

Nouvelle Revue Française de sub direcțiunea lui Jean Paulhan apare lunar și costă 50—60 lei numărul.

„*Europe*" revistă lunară sub direcția lui Albert Crémieux, René Arcos și Léon Bazalgette, are drept colaboratori pe cei mai de seamă scriitori tineri francezi și străini. Amintim colaborarea regulată și oarecum direcția spirituală a lui Romain Rolland, Maxim Gorki, Ștefan Zweig, Léonard Frank, Panait Istrati etc.

Prețul unui număr 50—60 lei.

„*Amour de l'art*" revista cercurilor diriguitoare ale criticei de artă din Franța. Apare lunar cu numeroase reproduceri de o technică neîntrecută, cu planșe în culori. Prețul unui număr 80—100 lei.

„*Cahiers d'art*" revista lui Zervos cu colaborarea fruntașilor literați, pictori, sculptori, făuritori ai artei moderne.

Ține la curent cu mișcarea artistică modernă din toată lumea. Apare lunar, costă 45—60 lei numărul.

„*Art vivant*" revistă apărând de două ori pe lună, cu numeroase gravuri și reproduceri de actualitate, în curent cu mișcarea artistică franceză (saloanele, expozițiile, etc.) Prețul unui număr lei 35—40.

Prin librăria „Hasefer" se fac abonamente și la: „Mercure de France, Revue des deux mondes, Monde nouveau, Cyrano, Candide, Nouvelles littéraires, Crapouillot și orice alte reviste literare, artistice sau de specialitate.

CATEVA REVISTE GERMANE

Prin oficiul nostru de cumpărare din Leipzig, abonăm, fără nici un adaos la prețul oficial de abonament, la orice reviste de specialitate: medicale (Klinische, Deutsche medizinische, Urologie, Nerven, Hautkrankheiten (Dermatologie) technice (Bauingenieur) Bergarbeiter, Chemische, Elektrotechnische etc. avem în depozit:

Die Neue Rundschau, die führende literarische Zeitschrift. Apare lunar cu colaborarea fruntașilor literelor germane (Wassermann, Hauptmann, Thomas Mann, Stefan Zweig, Arthur Hollitscher etc.) Numărul costă 100 lei.

Die Literatur, Europäische Gespräche, Die Weltbühne, Velhagen, und Klasings Monatshefte, *Der Querschnitt* (revistă de actualitate, în curent cu mișcarea literară și artistică modernă din toată lumea, cu articole în germană, franceză și engleză și cu ilustrațiuni admirabile din viața literară și artistică, prețul unui număr — apare lunar — e de 70—75 lei). — *Deutsche Kunst und Dekoration* (cea mai bună revistă de artă decorativă din Darmstadt) *Die Innen Dekoration* (singura revistă de arta decorației interioare) — aceste două reviste sunt indispensabile tuturor acelora, profesioniști sau amatori, pe cari îi interesează curentele în arta decorativă și în genere tot ce privește Kunstgewerbe (mobilă, sticlă, ceramică etc.)

REVISTE SOCIALE

Die Fackel a lui Karl Kraus; Der Kampf, Die Gesellschaft a lui Hilferding etc., etc.

In provincie facem abonamente numai contra unui acont remis odată cu cererea revistei.

A apărut
„Lectura" No. 103
— Floarea literaturilor străine —
Joseph Conrad
— Ilustrul romancier englez —
HANUL vrăjitoarelor
trad. de **CĂLIN E. BOTEZ**
Lei 5.— Scrierea completă
La chioșcari și librari

Cronica cinematografică

Filme fără subiect

„Pictură decorativă în mișcare": astfel s'ar putea numi filmul compus de contele Etienne de Beaumond. S'a rulat la Paris în strada Ursulinelor, apoi în Anglia, în America... Autorul acestei născociri „amuzante" îndrăgește orice apare nou în artă. Muzica, pictura, teatrul, Auricque Poulainque, Cocteau, Picasso, Deaghilev — suportă puterea atractivă a ospitalierului conte, înrudit cu toate și cu toți, prin artă.

Intr'o zi, de Beaumond alcătuise un film fără subiect, numai din materiale și elemente primitive cinematografice: mișcarea, sub toate aspectele ei, apariții și dispariții, lumini și umbre, jos și sus, căderea și zborul, pornirea dintr'un punct și reîntoarcerea la el, mișcare spre spectator și dinspre dânsul, figuri fugitive sau obsedante și mărite, crescând după principiul mișcării concentrice, centrifuge, etc. Acestea toate în combinații cu științe și lucruri naturale sau produse: apă, spumă, făină, cocă, sticlă... Mai sunt atrase „să joace" și unele facultăți fizice: transparența, impenetrabilitatea, proecțiile șuruburilor uriașe ale lentilelor concave și convexe...

Clipe pline de efect se realizează cu siluete de pomi (plopi piramidali și sălcii pletoase), cari apar când negre pe un fond alb, când albe pe un fond negru. Transformarea culorii albe în culoare neagră și viceversa se face văzând cu ochii: e cel mai palpitant, mai frumos și mai **romantic** moment, în filmul care se poate astfel numi **spectacol geometric.** Dublarea și multiplicarea imaginilor prezintă o mare atracție pentru spectatori, și se obține printr'un sistem de oglinzi. Cele mai extraordinare surprize vin dela funcționarea sau frângerea la infinit a tablourilor; ca și cum liniile și unghiurile ar fugi spre lumi nouă, necunoscute. In domeniul reflexelor, legile proporționalității directe și inverse, urmează pătratelor distanței ceeace se obține printr'o continuă deplasare a oglinzilor sub unghiuri mereu schimbate. Pentru ca să nu se vadă mânile operatorilor, se întrebuințează mănuși negre, lungi.

Efecte cu totul fantastice au fost realizate cu ajutorul unor lanterne mișcate cu mare viteză, concentric sau excentric: cascade și cataracte de lumină, cum n'au mai fost încă văzute la nici un fenomen natural sau de laborator. In genere, filmele fără subiect se disting prin absoluta noutate a impresiilor pe care le produc, ca și cum impresionabilitatea noastră ar avea mai multe organe și capacități de care n'am profitat, care nici n'au fost încă atinse de minunile lumii exterioare. Căpătăm din nou ochi de copil și rămânem uimiți în fața unor lucruri pe cari nu le-am mai văzut.

Ghicim totuși că în dosul acestor minuni se află însăși simplitatea mijloacelor prin care minunile se realizează. Fiindcă orice lucru natural se obține prin utilizarea forțelor Firii, ale cărei legi elementare combină atâta varietate de fenomene! Știm că omul a ajuns să se joace cu aceste legi inexorabile; uneori numai se amuză cu ele: scânteia electrică e doar aceiași în sonerie și în cinematograf, în tunete, în fulgere și în catastrofele care distrug orașe întregi...

Dar numai în filme fără subiect îți dai oarecum seama de cum se joacă omul cu aceste legi și forțe naturale. **Viteza** e elementul principal al acestor filme. Am văzut pe un fond negru, o ploaie torențială excentrică de focuri de lanternă. Ele zburau spre noi cu o iuțeală, pe care nici odată n'am cunoscut-o. Aci inventatorul a introdus oarecum un subiect, în film. Tocmai când punctele luminoase ajungeau la limita densității și vitezei, când aveam impresia unui tunel, — atunci parcă ne ducea deasupra terasamentului de cale ferată, și viteza ne tăia respirația. Cotituri, încrucișări de linii și trenuri care treceau deacurmezișul direcției în care zburam, ne făceau să simțim aevea inevitabilul ciocnirii. Spaima ni se furișa în suflet pe măsură ce viteza tabloului creștea. Spectatorii începură să strige și să țipe ca la „Montagnes russes."

Simultan, cu geometrismul mișcării care ajunge la inevitabilul ciocnirii pentru ca apoi să ne treacă prin surpriza despărțirii, se năștea și geometrismul simțirilor: din groaza inevitabilului — la mulțumirea profundă că totuși ciocnirea s'a evitat.

Rezulta de aci un dinamism paralel, dublu, fizic și psihic. In acelaș timp, încercam spaima din cauza sentimentului de autoconservare, dar și râsul care venea din conștiența ne-realului la care asistam. Această impresie a fost obținută astfel: operatorii-fotografi erau duși de un tren, plasați sub vagoane, între arcuri și roți.

Filmele acestea ne fac să simțim fantasticul, găsindu-ne în cele mai reale condițiuni. Fantasticul sporește când trenul vă aruncă pe apă, și mai departe zburați pe suprafața Senei, cu aceiași iuțeală. Recunoașteți Parisul, podurile, amândouă malurile. Insă iuțeala mișcării e atât de mare, încât în fața fiecărui arc de pod, sala cinematografului răsună de strigătele de spaimă ale femeilor, spaima crește din cauza vapoarelor care mișună și cât p'aci se întind fulgerător în sala de spectacol, parcă peste capetele și cadavrele publicului. Simțul vitezei și sentimentul spaimei cresc dincolo de realitate și tocmai în această clipă — turnul Eiffel vine „cu picioarele în sus" ca să se prăbușească în sala teatrului. Incă o clipă — și turnul dispare, iar albul ecranului vă acoperă cu vidul său...

Invențiunea contelui Beaumond deschide, fără îndoială, posibilități nouă. Inscenatorii de filme se și inspiră dela ea, împrumutând procedee și, poate, subiecte nouă.

Ceiace place mult — e lipsa de inscripții explicative și de titluri: chiar și un analfabet poate urmări cu interes asemenea filme.

Ultimul nume dat filmului de Beaumond, sună astfel: „Surprizele luminii și ale mișcării"

Cronica științifică

De dincolo de moarte...

Sunt în lumea întreagă, mulți foarte mulți spiritiști organizați în societăți și numărând printre membrii lor savanți de mâna 'ntâi, oameni respectați și de perfectă bună credință, scoțând la lumină publicații etc., de multe ori foarte interesante și bine întocmite.

Spiritismul este un fel de religie sau credință ai cărei adepți cred și propovăduesc că sufletele dezincarnate ale morților pot fi rechemate printre cei vii și se poate intra în comunicare cu ele prin anumite mijloace. Doctrina lor, pretind ei, se întemeiază pe fapte zilnice care se pot observa și provoca, deci, pot fi studiate, criticate și experimentate pe cale științifică.

Dar aci se începe discuția între spiritiști și camenii de știință, căci cei dintâi amestecă două fapte cu totul deosebite unul de altul: fenomenul și interpretarea lui.

Profesorul Richet, unul din capetele cele mai luminate ale lumii științifice de azi, în tratatul său de *Metapsichică*, nu neagă câtuși de puțin existența fenomenelor pe care se bazează doctrina spiritistă și pe care le numește metapsichice, dar pretinde că ele se pot studia fără a fi nevoe de interpretarea spiritistă, sau de ori care alt fel de interpretare.

Dintre toate manifestările mediumnice materializarea sau *ectoplasma*, cum o numește într'un mod fericit profesorul Richet, este aceia care a dat loc la mai multe discuții și vom vedea că este și de ce, în adevăr.

Ectoplasma sau materializarea se manifestă prin niște filamente fluide, mici nourași sau văluri, alteori tulpine cu ramuri ce se degajă din corpul mediumului în în transă și se organizează în membre sau chiar în corpuri omenești.

In prima fază a evoluției lor aceste ectoplasme sunt invizibile dar sunt totuși capabile de a pune în mișcare obiecte și a da lovituri în mobile, în masă de pildă. Ele ar fi, după părerea profesorului Richet, niște expansiuni *sarcodice* absolut de acelaș natură cu expansiunea pseudopodică ce ese din celula amibiană și au proprietatea de a-și schimba forma și consistența sub ochii observatorului însuși. In câteva secunde embrionul nebulos ce ese din corpul medium-ului devine o adevărată „ființă", pe când oului embrionar îi trebuie 30 de ani spre a deveni adult. Uneori fantoma nu mai trece prin nici o fază preliminară, ci apare deodată în forma ei completă.

De sigur, conchide marele savant, asta dovedește că sunt în om forțe capabile de a se exterioriza. Explicația pare simplă, dar această simplicitate implică o fiziologie, o fizică și chimie nouă. Și apoi, închee el, o ființă de formă omenească dar care se naște și moare în aceste văluri albe nu poate fi o ființă cu adevărat omenească.

Doctorul Gelei, directorul biuroului internațional de metapsichică face următoarea descripție a ectoplasmei:

„Ectoplasma este o dedublare fizică a *medium-ului*. In timpul transei o parte din organismul său se exteriorizează. Porțiunea aceasta este câte-odată foarte mică, altă dată considerabilă (jumătate din greutatea corpului după unele experiențe ale lui Crawford).

Ectoplasma se prezintă observației sub aparența unei substanțe amorfe, fie solidă fie vaporoasă. Apoi foarte repede se organizează din propria ei substanță și vedem apărând forme noi, care când fenomenul e complect, pot avea toate capacitățile anatomice și fiziologice ale unor organe biologicește vii.

„Ast-fel continuă el, ectoplasma devine o ființă sau o fracțiune de ființă, dar în strânsă dependență de corpul medium-ului din care e o prelungire și în care se rezcarbe la finele experienței. — Substanța prezintă două aspecte principale: solid și gazos. Substanța solidă e constituită printr'o massă protoplasmică amorfă de obiceiu albă, uneori cenușie sau chiar roșie, culoarea cărnii, (ultima comunicare a D-nei Bisson la congresul din Copenhaga). Ea ese din *medium* prin toată suprafața corpului, dar mai ales prin orificiile naturale sau prin coapse.

„Fie în stare gazoasă, fie în stare solidă, organizarea ei este foarte repede. Ș'atunci dă fie materializări schițate, fie complecte și perfecte. Și unele și altele sunt foarte fotogenice."

Dar în ce privește interpretarea acestui fenomen, asupra existenței căruia nu pare a fi vre-o îndoială, alți savanți de un renume tot atât de mare ca a lui Richet, sunt de părere opusă. Intre aceștia cel mai însemnat este fără îndoială Oliver Lodge, colaboratorul și prietenul lui Myers, fizicianul care prin descoperirea lui a făcut posibilă telegrafia fără fir, care în discuție cu Richet, discuție plină de curtoazie și deferență reciprocă, răspunde interpretării fiziologice și pozitive a acestui savant:

„Amândoi căutăm în fapte adeverirea celor susținute. Dar noi privim, cum zice Myers, nu îndărăt, la tradiția care se șterge, ci înainte la experiența care răsare. Nădăjduim că intercomunicarea, acum începută cu știință, — cu toate că prin gura unor copii și vorbire încâlcită și confuză și bâlbâită, — între sufletele dezincarnate și încarnate, se va preschimba în curând într'o comunicare clară și directă, mulțumită căreia dezincarnații ne vor descoperi tot ce vrem să știm!" Dar Richet răspunde:

„Lodge crede că teoria spiritistă e adevărată, eu cred că nu e nici demonstrată, nici probabilă. Aceasta însă nu ne va impiedica nici pe mine nici pe Lodge, de a face aceleași experiențe, căci nici Lodge nici eu nu facem experiențe spre a justifica sau condamna o teorie. Noi observăm și experimentăm *numai spre a cunoaște*, spre a *ști*."

Ceiace rămâne clar și lămurit din această discuție este că *supraviețuirea* și *metapsichismul* sunt, cum zice *Charles Nordman*, variabile independente în termeni matematici.

I. S.

Curiozități

Lăcusta în India

Din Bombay se comunică că lăcusta a acoperit regiunile Hudjarath și Katyavar. Un roi de lăcuste avea 8 klm. lungime, un klm. și jumătate lățime și peste 4 metri grosime. Altul prezinta o panglică de 30 de metri lățime și lungă de 30 de kilometri!

Insurătoarea unui american

Frank Savine, cunoscutul arhi-milionar din New-York s'a însurat cu o servitoare, Ana Schuss, care timp de 14 ani ștergea numai praful în casa luxoasă a septuagenarului milionar. Era o femeie modestă, de 40 de ani, și nimeni nu bănuia vreodată că Frank Savine îi urmăria cu interes activitatea atât de simplă și monotonă. Acum o lună, înainte de Crăciun, când Ana Schuss isprăvise de șters praful, Savine sună și o chemă în cabinetul său, unde lucra încet, așezat într'un fotoliu rulant.

— Sunt bătrân, — zise el — și am nevoe de o prietenă a vieții. Te-am observat timp de paisprezece ani și am ajuns la convingerea că ești foarte muncitoare, împăcată cu soarta, calmă și exactă. Vrei să ne căsătorim? Numai că atunci nu vei mai șterge praful, dar ai să mă îngrijești pe mine."

Ana Schuss, cum era și natural, a consimțit...

Un vultur călător

In Chizil-Iurd (Asia Mică, Anatolia), a fost prins un vultur, care avea pe piciorul stâng un inel de argint cu o inscripție: — Lăsat să zboare liber dela Congresul Zoologic din Riga, anul 1920. Dacă va fi prins, rugăm să fie retrimis Grădinei Zoologice din Riga." Vulturul a și fost expediat la Riga.

Recordul paternității

Președintele Coolidge a trimis o felicitare unui fermier din Carolina de Nord, Reuben Bland, tatăl a 34 de copii. Bland a împlinit 72 de ani. Când în familia lui s'a născut al 20-lea copil, deputatul Small, un om nu tocmai bogat, s'a obligat față de Bland să-i îmbrace pe fiecare copil care se va mai naște. Astfel, Small a fost nevoit să îmbrace gratis 14 copii!

Schimbarea nasului

Mae Muray a ajuns o celebritate, ca artistă de cinematograf și toți admiratorii ei sunt încântați de părul ei auriu și de nasul ei mic. Insă, artista s'a hotărât într'o zi să-și înlocuiască nasul cu unul mai mare și de formă „greacă". Astăzi ea se află în spitalul din Cincinatti, unde doctorul Samuel Iglauer i-a și făcut o operație cu cel mai desăvârșit succes.

Un duel cu un rechin

Pe plaja Kronal din apropierea orașului Sidney (Australia), doi tineri au înotat la o depărtare mare de țărm. Un rechin, apărut la suprafața apei a apucat de picior pe tânărul Alum, de 15 ani, și l-a târât în adâncul mării. Atunci cellalt tânăr, Jips, se aruncă după rechin, îl apucă de o „aripă" și îl lovi cu toată puterea în cap. Rechinul, amețit, își abandonă prada și Jips reuși să-l aducă pe Alum la țărm. Pe drumul spre spital Alum a murit din cauza unei mari pierderi de sânge.

Cuceririle femeii

Camera de Comerț din Londra a publicat datele privitoare la câștigurile femeilor din Capitala Angliei. Acum cinci ani n'au fost în Londra decât cinci femei care câștigau fiecare peste 50 de mii de lire sterline pe an. Astăzi numărul femeilor care câștigă peste 50 de mii anual, a crescut: sunt în total 110.

Veselie berlineză

Ziarele germane ne-au adus relațiuni complecte în ce privește noaptea Revelionului petrecut la Berlin. Era o noapte de mare veselie! Toate restaurantele și berăriile erau pline până la ultimul loc. Poliția a fost chemată în 526 de cazuri, pompierii — în 166, Salvarea — în 493. Din cauza salvelor de arme la ora 12 noaptea au fost răniți 6 oameni. O doamnă, strigând: — „asta ne aduce noroc!" a spart un geam din automobilul luat de dânsa. Fiind urmărită de poliție, a sărit în cupeul „Salvării, a spart și aci geamurile și a rănit pe bolnavul dus cu acest cupeu la spital. A fost așadar, o foarte mare veselie!...

Muzică dublă

Cea mai senzațională experiență în ale radiofoniei a avut loc de curând la Londra: un proprietar de restaurant stând în salonul al treilea, își asculta orchestra care cânta în salonul cu numărul unu. Dar o auzia nu numai prin cele două uși deschise, ci și printr'un receptor radiofonic fără fir, care îi aducea aceiași muzică pe următoarea cale: orchestra cânta în fața unui aparat care trimitea sunetele peste Oceanul Atlantic, în America, la Pittsburg, de unde un alt aparat le transmitea înapoi peste Oceanul Atlantic în Anglia spre aparatul aflat în salonul al treilea, în fața proprietarului. Astfel, acesta auzia și originalul muzicii și copia ei, care străbătea vre-o 9.000 klm. și se întorcea sunând tare, odată cu orchestra din salonul cu numărul unu. „Copia" nu întârzia față de original decât cu... *un sfert de secundă!*...

TESTA
Vindecă
DURERI DE DINȚI
Raceli — Migrene
Guturai — Nevralgii
Gripă — Giunghiuri
Cereți în farmacii și droguerii

CĂRȚI ȘI REVISTE

E. ARMAND: Fleurs de solitude et Points de repère edit. „Mecure de Flandre"

Autor a numeroase cărți și broșuri de sociologie individualistă, de îndrăsnețe cercetări a problemelor etice, religioase, economice și mai ales, un aprig dărâmător al prejudecăților sexuale — E. Armand dirijează și o publicație al cărui titlu: **L'en dehors**, indică suficient atitudinea anti-socială.

In „Fleurs de solitude et Points de repère", urmate de o serie de poeme cari ar putea fi numite pan-sexuale, autorul și-a adunat multe din fragmentele, articolele și notele împrăștiate prin reviste de avant-gardă. Sub forma în care sunt ordonate, autorul ne-a prezentat o bogată colecție de aforisme și scurte notațiuni asupra științei și filosofiei, educației și sentimentului, iubirii și sexualismului, artei, literaturii și religiei... In prefața scrisă de Gérard de Lacaze-Duthiers, apologistul artistocrației și biciuitorul mediocrației, E. Armand e înfățișat ca o inteligență largă, sprintenă, enciclopedică. Aforismul a fost cultivat de puțini gânditori. Cu fraza precisă, aforismul exprimă în puține cuvinte mai multe idei decât unele volume întregi. El rezumă o bibliotecă, el concentrează efortul unei vieți de om. Literatura combativă preferă aforismul, pentrucă el merge drept la țintă, voind să atingă conștiința, să înobileze gândirea. Aforismele acelora cari „vreau să facă spirite" sunt jalnice. Aforismul bun e acel care te face să râzi și să cugeți, lăsând „o urmă luminoasă, pe care memoria n'o poate uita niciodată".

Atingând aproape toate subiectele, E. Armand a dat o bună culegere de aforisme. „Scriitorul care meditează asupra vieții, scrie Lacaze-Duthiers, și a cărui gândire e prelungită de acțiune, reduce toate observațiile sale la două sau trei idei generale. Ii este cu neputință să nu constate domnia nedreptății și triumful prostiei... E. Armand s'a plimbat printre oameni și i-a judecat.

Aforismul său atinge delicata problemă sexuală, atât de simplă totuși, și pe care proștii o complică neîncetat; sau, se referă la o chestiune științifică, de pildă originea omului, a vieții. Nimic omenesc nu-i este indiferent autorului... Critică a vieții sociale și religioase din vremea noastră, privire generală asupra literaturii, și artei, etc. Reflecțiile lui E. Armand nu obosesc. Ele alcătuesc o plimbare făcută la întâmplare. Acel care nu urmează drumurile străbătute de toată lumea, riscă să facă descoperiri... Meandrele gândirii lui Armand sunt totdeauna interesante de urmărit. Stilul nu e chinuit: tăria lui consistă în simplitate. Nu lipsesc nici imaginile. E mișcare, viață, culoare, căldură.... Să ne amintim, închee Lacaze-Duthiers, că aceste pagini au fost scrise de un om care a plătit scump îndrăzneala lui, fiind îndelung întemnițat de nerozia burgheză. Ele au fost scrise în cele mai desastruoase împrejurări: un motiv mai mult, ca să le iubim".

Lectura cărții ne-a încredințat că prefața nu e exagerată. „E cartea unui om sincer". Nu putem rezuma ideile: fiecare aforism e el însuși un rezumat. Se cuvine însă s'o cetim — după atâtea cărți fără miez, fără structură, revărsate din belșug de editurile franceze.

E. R.

GEORGES DEMARTIAL: l'Evangile du quai d'Orsay edit. André Delpeuch, Paris 51 rue du Babylone

Printre acei cari au contribuit în mare măsură la desvăluirea secretelor diplomatice ce au precedat războiul european din 1914, Georges Demartial se remarcă prin curajul său ferm și prin documentarea limpede, decisivă. O carte a lui apărută în 1919 sub titlul: **Les responsabilités de la guerre, le patriotisme et la verité,** a avut un mare răsunet și a provocat o serie întreagă de polemici și de studii în aceiași direcție. Cercetarea răspunderii războiului european, duce la demascarea diplomației care se joacă cu destinul popoarelor neștiutoare. Sancțiunile istoriei desinteresate sunt adesea tardive — dar ele pot preveni viitoare desastre războinice, dacă sunt ajutate de documente revelate la timp.

L'évangile du quai d'Orsay e un fragment dintr'o lucrare monumentală a lui G. Demartial, care vrea să dea la lumină adevărul, să arate rolul jucat de marii actori ai dramei din 1914—1918. El s'a folosit de dosarele autentice publicate de republicele germană, austriacă și rusă. Și guvernul englez începe să publice documente asupra originei războiului. Numai guvernul francez rămâne la **Cartea galbenă,** necomplectă, trunchiată, falsă. Demartial vrea să dovedească că guvernul francez din 1914, prin acțiunea combinată a mobilizărilor ruse și franceze, a provocat în mod conștient agresiunea Germaniei contra Franței, pornind războiul fără asentimentul Parlamentului. Vina războiului nu e unilaterală; ea trebuie găsită la fiecare beligerant.

Astfel de cărți documentare au un interes care trece de domeniul politic. Interesele întregii economii și culturi omenești sunt legate deseori de **„intrigile"** unor politiciani cari nu îndrăznesc să-și ia răspunderea actelor lor. Opere ca **l'Evangile du quai d'Orsay** sau **Carnetele** lui Georges Louis pot contribui la limitarea puterii nefaste a „conducătorilor politici".

E. R.

ANDREE FONTAINAS: Constable, cu 40 planșe în heliogravură, edit. F. Rieder & Co, Paris

Un nou volum din colecția „Maitres de l'art moderne" dirijată de Tristan L. Klingsor. Această colecție se distinge prin textul datorit unor scriitori și critici pricepuți, ca Gustave Kahn, Camille Mauclair, Paul Colin, A. Tarabant, Fr. Fosca, Marc Lafargue ș. a. cari au dat studii despre maeștrii artei franceze: Renoir, Ganguin, Cenzanne, Corot, Manet, Pissarro, Gericault, Gevarni, Rodin, van Gogh, etc. Reproducerile în heliogravură, executate cu multă îngrijire, păstrează tonurile și expresia originalului — cu toată lipsa culorilor.

Ultimul volum, consacrat marelui peisagist englez, Constable, e primul studiu despre un artist străin, publicat în această colecție. Constable e considerat ca unul dintre inițiatorii picturii moderne și chiar al celei franceze. Când a expus în salonul din Paris, Delacroix și Huet au arătat un interes deosebit. Huet s'a dus chiar la Londra, pentru a cunoaște mai bine opera lui Constable. — Delacroix a fost și el influențat, studiând pe pictorul englez; el a refăcut fondul tabloului său „Masacrul din Scio", de care era nemulțumit fără să știe de ce; când l-a descoperit pe Constable, a aflat cauza. Influența lui Constable este vădită mai ales asupra evoluției peisagiului în Franța și în Anglia. Pictorul n'a părăsit niciodată Anglia, — și foarte puțin provincia unde s'a născut. Mai târziu, el s'a stabilit la Londra. Arta lui Constable e determinată de observație sârguitoare și sinceră, de legături profunde cu natura, pe care o cunoștea în toate priveliștele ei familiare și în toate nuanțele ei schimbătoare după ore și anotimpuri.

André Fontainas cercetează cu multă atenție caracterul acestui pictor, lămurind astfel caracteristica talentului și operei sale. Mai puțin liric, mai puțin avântat ca marele său emul, Turner, el a pictat cu predilecție câmpiile engleze, în aspectele lor cele mai obișnuite dar și cele mai încântătoare. Cu aceste peisagii însuflețite se contopea și sufletul lui Constable.

„Viața Romînească" No. 12

In ultimul număr al „Vieții Românești" d. G. Ibrăileanu publică un admirabil articol asupra „Numelor proprii în opera comică a lui Caragiale".

„In opera lui Caragiale, — spune d-sa, — problema numelor proprii e mai importantă decât în opera altor scriitori, pentrucă opera lui e comică, și într'o astfel de operă, numele e o **însușire** mai esențială a personagiului, decât în alte genuri literare.

Dar problema aceasta la Caragiale a fost mult mai complicată. Numele nu aveau să caracterizeze tipurile numai din punct de vedere al caracterului. Ele trebuiau să caracterizeze și clasa socială, veche sau nouă, a personagiilor, originea lor etnică, proveniența lor muntenească ori moldovenească, și rolul lor social, pentrucă opera lui are ca obiect moravurile dintr'o vreme de tranziții, adică de amestec de vechiu și nou, indigen și străin, etc.

Numele din opera lui Caragiale analizează toate aceste stări și toate aceste deosebiri. Luminează, în felul lor, istoria și sociologia României din a doua jumătate a veacului trecut. Și sunt formule rezumative".

D. Ibrăileanu atinge incidental, în acest articol, și altă chestie: redevenirea de actualitate a operei lui Caragiale, fiindcă și acum, după războiu, asistăm la un proces de „cădere a neamurilor" și de „ridicare a noroadelor"— un proces asemănător cu cel din timpul lui Caragiale.

In acelaș număr: Otilia Cazimir: Insemnări feminine; Ioan D. Gherea: Paradoxul abstracției; Gib. I. Mihăescu: Examentul; G. Bărgăuanu: Intâlniri (versuri); T. A. Bădărău: Din lumea plantelor; Octav Botez: Cronica ideilor (In jurul poeziei pure); M. D. Ralea: Asupra situației femeii moderne; M. Sevastos: Cronica teatrală („Mioara". — „Moartea civilă". — „Șarlatanul". — Turneul Elvira Popescu. — „Glafira"), etc.

Sinucideri eroice

Citim în „Almanach des ettres française et étrangères".

In numeroase rânduri a fost semnalat locul însemnat pe care-l ocupă sinuciderea în literatura romanțioasă.

Sinuciderile cu cuțitul, cu revolverul, prin înec, prin otrăvire, prin spânzurare, — au fost utilizate de romancieri, până la cele mai ciudate mijloace imaginate. (Astfel, eroul lui Jean d'Esme din „Ame dela brousse" se asvârle fiarelor sălbatice).

In timpul războiului însă, tinerii romancieri s'au debarasat cu ușurință de eroii lor, punându-i în fața focului inamic.

Când află că e înșelat de femeia iubită, eroul încearcă să-și găsească moartea consolatoare. (André Lamandé: „Les lions en croix").

Când nu mai poate avea încredere în nevastă, Daniel Fougères cere mitralierelor germane să-i curme suferința (Edmond Jaloux: „L'amour de Cécile Fougères").

Când Renneval vrea să sfârșească o legătură imorală ce-o întreține cu Carol, se înrolează ca voluntar și se lasă sfărâmat în zeci de bucăți sângerânde în fața tranșeelor dușmane. (Willy et Manalkas: „L'ersatz d'amour").

Când frumoasa Hélène Froment îi mărturisește lui Jean Boudet că, cu toată dragostea ce-i poartă, nu mai vrea să-și înșele bărbatul care luptă pe front, Jean pleacă și el la moarte. (Charles Tardieu: „Cinq à sept").

Când, în sfârșit, desperat de iubirea lui criminală pentru nevasta tatălui său, tânărul Hippolyte al lui Jacques de Lacretelle, André Vignet, renunță la viață, — el vrea să dispară ca erou, și se lasă ucis de proprii săi camarazi, „uimindu-i pe ofițeri prin nepăsarea lui în fața pericolului".

Dar ce moarte mai frumoasă și-ar fi putut dori acum nouă sau zece ani, un bărbat care nu mai vola să iubească ?....

Masca

In „Amintirile" pe cari le publică „La Revue de Paris", pictorul Henri Gervex povestește cum a descoperit în vremea hoinărelilor sale, sala de autopsie a vechiului Hotel-Dieu, descoperire care l-a turburat adânc și i-a lăsat o impresie de vis urât.

Erau acolo doi medici, unul cu scalpelul în mână în fața unui cadavru întins pe masa de disecție, celălalt învârtindu-și liniștit o țigaretă. Camera aceasta i-a dat artistului ideea celebrului său tablou „Autopsia".

Cât despre faimoasa sa pânză, „Femeia cu mască", din pricina căreia a avut și un duel, Gervex ne descrie interesantele împrejurări în cari a înfăptuit-o.

Când tabloul acesta, care reprezintă o femeie goală având numai o mască pe față, a fost expus, mulți au susținut că recunosc persoana care a pozat. Unii pretindeau că era o actriță, alții că era o demimondenă, alții, în sfârșit, că era o femeie de lume.

Cineva a cutezat și a afirmat chiar că era portretul viu al nevestei sale, și Gervex a trebuit să se bată în duel — un duel serios, fiindcă soțul gelos a fost rănit în pântece, iar pictorul pierdu un ochi.

Astăzi, artistul declară că toată lumea se înșelase, căci persoana care îi pozase era pur și simplu un model profesional, Marie Renard, o fetișcană foarte frumoasă, însă fiindcă tabloul era tratat în întregime în tonuri deschise, îi lipsea un accent, și accentul acesta l-a găsit într'o zi pictorul, așezând pe fața femeii goale o mască neagră care făcea să reiasă mai vii tonurile albe...

„Le temps retrouvé"

In numărul din Ianuarie al cunoscutei publicații „Nouvelle Revue Française" găsim începutul ultimului volum al lui Marcel Proust, care închee, armonic, ciclul „A la recherche du temps perdu".

Procedeul lui Proust, atât de original și de fecund în surprize de tot soiul, ne aduce și de data aceasta ceva nou.

Citim un pasagiu din „jurnalul fraților Goncourt", Proust nu face decât o simplă pastișă ca să introducă în scenă personagiile sale favorite: Charlus, Morel, Verdurin.

In „Le temps retrouvé" a cărui semnificație simbolică n'am putut-o încă afla, planează plină de regrete înăbușite figura ciudată a Albertinei care se estompează romantic în depărtările amintirii.

Menajul Robert-Gilberte începe să se clatine. „Sodoma și Gomora" reapare la orizont.

Strâns în cleștele pasiunii, Robert ca și unchiul său Charlus, continuă legăturile sale ilicite cu muzicantul Charlie Morel.

A. B.

Paul Morand și Românii

Ne-am obișnuit ca, ori decâte ori deschidem un roman francez și găsim într'însul un personagiu român, să-l vedem pe acesta sub forma de escroc, asasin sau aventurier.

Dela o vreme încoace, acest procedeu generalizându-se, „Românul în literatura franceză" a devenit subiectul inepuizabil al criticilor noștri.

Alături de Marcel Proust care, în „A la recherche du temps perdu", aduce cel mai frumos elogiu României și talentelor ei, vorbind de marele magician al sunetului, Georges Enescu, — Paul Morand într'o nuvelă intitulată „Nicou Petresco, candidat à la licence", ne descrie, simpatic, peripețiile prin care trece un tânăr student român, recent debarcat în capitala lumii de pe trotuarele orientale ale Căii Victoriei.

In ultimul său volum „Rien que la terre" care vrea să schimbe vechiul sistem al cărților de călătorii, Paul Morand are un pasagiu caracteristic.

„Portughezii, cași Românii, sunt singurul popor care iubește Franța pentru ea însăși și împotriva tuturor, ca pe o femee".

Aceste rânduri dovedesc eloquent simpatia pe care ne-o poartă autorul lui „Lewis și Irène".

Zilele acestea, a avut loc la Paris, căsătoria lui Paul Morand cu d-ra Elena C. Sutzu, având ca martori pe d. Berthelot, secretar general la ministerul afacerilor străine și pe d. Diamandy, ministrul nostru la Paris.

AL. B.

In U. R. S. S.

Implinind un an de existență, revista pacifistă și de documentare a războiului european: „Evolution" a apărut (No. 12, Dec.), în aproape două sute de pagini, într'un număr special consacrat manifestărilor literare, artistice, științifice și operelor sociale din Rusia sovietică. Directorul revistei, **Victor Margueritte,** publică o prefață la această colecție de studii și expuneri datorite exclusiv reprezentanților autorizați ai „culturii sovietice". A Lunatșarki, P. S. Kogan, O. D. Kameneva, L. Sabafiev scriu despre literatură, muzică și teatru. J. Tugenhold, B. Ternovetz, Victor Perelman, despre sculptură. Despre instrucția publică și științe semnează articole documentate N. Tșeliapov, M. Taghirov, Lapirov-Skoblo, Presa și operele sociale sunt înfățișate de S. Bielski, V. Lebedeva, N. Șemașko ș. a.

Precizând atitudinea sa politică față de U. R. S. S., Victor Margueritte, scrie că „sufletele delicate" preferă evoluția prin iubire decât să îndure revoluția prin ură — și că sângele vărsat de Ceka apare ca un oribil episod al vieții și al istoriei în plină desfășurare. Europa s'a arătat tot așa de barbară, în alte împrejurări, ca și Rusia cea nouă. Oricât am combate regimul politic al Sovietelor, trebue să cercetăm însă manifestările suprapuse — din domeniul educației, artelor, științelor — cari interesează pe orice om de cultură.

Stăruind asupra artei și științei în Rusia, V. Margueritte arată că ele sunt primii servitori ai „omului cu cuțitul între dinți". Sunt de remarcat două tendințe: înlocuirea individualismului prin psichologia și acțiunea masselor — și atracția masselor spre cultură. E influența profundă a științei și artei asupra moravurilor populare. Mulți artiști și chiar inventatori se ivesc din clasa muncitorească și țărănească. Cei mai mulți sunt autodidacți; alții sunt formați de școala nouă. O pătură socială nouă se ivește cu mari făgăduințì.

In literatură, de pildă, se remarcă un fel de neo-realism național, care întrebuințează limba străzilor și a țăranilor, nu limba literară a vechilor academiciani. Scriitori mai vechi, chiar Kuprin, Bunin, Merejkovski, par că vegetează. Cei noui au găsit o sevă îmbelșugată: nu sunt analitici, ci activi — redând exact sentimentele și faptele vieții imediate. Literatura nouă rusească e chiar regională, și aceasta îi dă vitalitate și pitoresc. Siberia se vădește prin Ledin, Leonoff, Nikitine.

Această literatură este, evident, de tranziție — deosebită cu totul de cea veche; e oarecum confusă, dar are o putere și un farmec deosebit. Tekhonoff, Esenin, Ehrenburg, au dat opere „virginale și puternice", greu de clasat în anumite genuri literare. Pe lângă neo-simbolismul lui Block, e de remarcat constructivismul grupului lui Lef. Chiar incoherența e uneori superbă, pentrucă prevestește etapa decisivă spre refacerea limbii și gândirii rusești. In Rusia nu s'a dărâmat totul; se construește — dar și se conservă și se sporesc vechile muzee. Un Tolstoi, un Ceckov au la Moscova sanctuarele lor. Tradiția nu e o piedică a progresului, dacă știm să alegem din comorile trecutului.

Victor Margueritte termină cu profeticele cuvinte ale lui Dostoievski: „Soarta Rusiei este pan-europeană și universală. A fi un rus adevărat, înseamnă, poate, să fii frate cu toți oamenii,... să cauți un teren de împăcare a tuturor contrazicerilor europene,... să rostești cuvinte cari să unească pe toți oamenii, după evanghelia lui Crist"...

CITIȚI

„Sub Flamura Roșie"
ROMAN de DEM. THEODORESCU
Autorul romanului „IN CETATEA IDEALULUI"
COSTUL UNUI VOLUM LEI 100

„CUCOANA OLIMPIA"
ROMAN de LUCIA MANTU
Acestei lucrări i s'a acordat premiul de 50·000 Lei la concursul literar al ziarului „DIMINEAȚA", de către comisiunea compusă din d-nii: M. Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Jean Bart și Iosif Nădejde
VOLUMUL LEI 30

„RĂTĂCIRE"
ROMAN SOCIAL de AIDA VRIONI
VOLUMUL LEI 30

„DIN VIAȚA UNIVERSITARĂ..."
Amintiri, critici și propuneri
de dr. GR. T. POPA
VOLUMUL LEI 15

Pentru a iubi mai bine Istoria Românilor

Nu cunosc nimic mai jignitor pentru sentimentul național decât felul grotesc în care se predă Istoria Românilor în școală. Mă întreb adesea: cu ce drept alcătuitorii de programe își permit să ridiculizeze prin toate mijloacele Istoria Neamului?

Mai întâi, ea se predă detașată de Istoria Universală, într'o izolare grandomană și neverosimilă. Rar, foarte rar, apare câte vre-un personaj al Europei. Astfel, ni se prezintă, la un moment dat, figura lui Ștefan cel Mare alături de aceea a Papei, bun înțeles, nu pe picior de egalitate, căci ce egalitate poate fi între un papă și însuși Voevodul Moldovei!

Rezultatul unei asemenea mistificări este o eroare inversă: atunci când descoperim scamatoria, suntem înclinați a deprecia în chip exagerat pe Ștefan. Și e nedrept, căci Domnul Moldovean a fost realmente o persoanalitate remarcabilă.

Alteori vedem idealizându-se brute asiatice ca Țepeș. Când, mai târziu, descoperim adevărul, ne aflăm în următoarea dilemă: ori fabricanții de Istorie sunt sinceri, — și atunci judecata li este probabil întunecată; ori nu-s cinstiți și atunci orice afirmație a lor trebue suspectată; în ambele cazuri, suntem nevoiți a nu da crezare nici-uneia din aprecierile lor, iar sentimentul nostru politic rămâne ca o pârghie fără punct de reazim...

Și totuși, există în Istoria Românilor multe lucruri de cari avem dreptul să fim cu adevărat mândri. Există, în Istoria Universală, *merite specific Românești* pe care ar trebui să le arătăm școlarilor... Dar să revenim.

Era la Liceul Internat din Iași un profesor foarte tricolor care într'o zi ne-a pus următoarea destul de deconcertantă întrebare:

— Am avut și noi o Ioană d'Arc. Care din voi știe cine a fost Ioana d'Arc românească?

Bunînțeles, nici-un răspuns.

— Tudor Vladimirescu, se răsti atunci profesorul. Tudor Vladimirescu a fost Ioana d'Arc a României.

Repet: cu ce drept se îndrăznește, în și prin școală, să se ridiculizeze Istoria noastră Națională? O cercetare mai amănunțită a dovedit că Tudor a fost un simplu aventurier interesat și neinteresant. Cine nu vede atunci că a-l compara cu fecioara din Orleans este a sădi un discredit a priori asupra tuturor evenimentelor istorice din Principate.

A fost marele merit al d-lui Iorga de a pune la punct câteva legende. Pe de oparte, d-sa a arătat ce oameni subțiri și merituoși au fost fanarioții; pe de alta că Mihai Viteazul a fost un strălucit cavaler, șef de bandă, oportunist și brav, cetățean al Universului, fidel numai spadei sale, și nici decum un precursor al principiului naționalităților.

In ce privește fanarioții știm cu toții că dascălii de licee și de școli primare ni-i înfățișază ca pe niște bestii, ca pe niște lipitori nefaste. In realitate, domnia grecească a fost o epocă de lumină în Istoria principatelor, epocă de cultură, de reforme sociale, și prima încercare de a înlocui arbitrarul dregătoresc prin suveranitatea legei [1]).

Cu ce drept se pângărește astfel unul din cele mai luminoase episoade din Istoria neamului?

* * *

Remediul:

Nu-i decât unul singur: adevărul. Numai mărturisind părțile urâte putem să ne rezimăm durabil gândul pe cele frumoase.

Să se citească manualele de școală franceze. Găsim, depildă în clasicul Maler despre cel mai mare rege al Franței observația că din cauza politicei sale nefaste, din cauza sărăciei pe care a adus-o țării sale, Ludovic al XIV a trebuit să fie înmormântat pe furiș, pentru a nu fi sfâșiat de mulțime. Să se citească, deasemeni, deferite aprecieri care se fac asupra celuilalt mare monarh francez: Napoleon Bonaparte.

Decât, o primă condiție pentru a spune adevărul este că Istoria Românilor să fie integrată în Istoria Universală. Nu i-ar trece nimănui prin gând în Franța să studieze, în Licee Istoria Franței separat.

Dealtfel, departe de a fi înecată în oceanul evenimentelor europene, o Istorie națională nu are decât de câștigat din această operație; și este, în special, cazul cu România. România prezintă o Istorie de o adâncă originalitate, dacă o comparăm cu aceea a celorlalte state contemporane ei. Am arătat aiurea care a fost aportul nostru la civilizația universală, și că el n'a fost neînsemnat.

* * *

Pentru a putea face toate acestea, mai multe condițiuni sunt indispensabile.

a) Mai întâi, aceea pe care o indicăm dela început: predarea Istoriei Românilor în cadrul celei Universale, bineînțeles umflând puțin dimensinea capitolelor.

b) Cunoașterea noțiunilor de sociologie, fără de cari nu putem pricepe însemnătatea feluritelor evenimente istorice, și nu putem „evalua" diversele civilizații.

c) Se poate la rigoare sfârși prin a se studia în deosebi Istoria Românilor. Dar aceasta, cum spuneam, la *sfârșit*, în ultimele clase ale liceului, când ne vom fi armat cu tot ce trebue pentru perceperea adevărului.

Aceste trei puncte se întâmplă că alcătuesc tocmai o parte din programul de reformă al d-lui ministru Petrovici. Reușita lui, aliată ca introducerea unei Istorii românești „critice" și nu apologetice, — alcătuesc singurele mijloace eficace de a scăpa însfârșit de acele caricaturi ofensatoare ale eroilor neamului și evenimentelor naționale care compun astăzi învățământul oficial al Istoriei.

D. I. SUCHIANU

1) Am arătat aceasta într'o lucrare, scrisă în colaborare cu d. I. C. Filitti: *Contribuțiuni la istoria dreptului penal românesc* și în o altă lucrare, sub presă: *Contribuțiuni la istoria justiției penale în vechile principate.*

INSEMNĂRI

Un portret

Portretul lui Heredia de André Gide:

„Ceace mă înlemni mai întâi, fu faptul ca Heredia nu sămăna câtuşi de puţin cu ideia ce mi-o făceam eu despre poeţi. Nici o tăcere şi nici o taină în el, nici o nuanţă în glasul lui de trompetă, cam bâlbâit. Era un om mărunt bine legat, deşi cam scund şi îndesat; dar poate tocmai de asta se ţinea destul de ţanţoş când mergea şi bătea din pinteni. Purta o barbă tăiată drept, părul dat în sus ca o perie deasă şi nişte ochelari pe deasupra cărora şi mai ales pe alături de care strecura câte o privire turbure şi învăluită, fără nici un pic de răutate.

Cum nu prea gândea mult dăţlea drumul la tot ce-i trecea prin cap ceiace da conversaţiei lui o frescheţă extrem de plăcută. Se interesa aproape numai de lumea din afară şi de artă: vreau să spun că se simţea cât se poate de încurcat în domeniul speculaţiei şi nu cunoştea decât gesturile celor ce-l înconjurau. Dar, citise foarte mult şi cum nu-şi cunoştea lipsurile, nu simţea nevoie de nimic. Era mai de grabă un artist decât un poet sau mai bine zis un meşteşugar."

Anatole France plagiator

Nu mai e pentru nimeni un lucru nou că cutare pagină ori cutare capitol din Anatole France sunt numai un mozaic de amănunte sau de expresii împrumutate din vreo douăzeci de volume cunoscute sau rare şi artistic închegate între ele.

France nu avea naivitatea să tăgăduiască acest procedeu. Câteodată el însuş semnala metoda aceasta de lucru.

La începutul „Memoriilor unui Voluntar", într'una din povestirile culegerii intitulată „L'Etui de nacre", se află o notă astfel formulată:

„Toate împrejurările acestor „Memorii" sunt adevărate şi împrumutate din diferite scrieri ale secolului al XVIII-lea."

In „Revue de littérature comparés" S. Roth afirmă că o notaţiune de ord'n moral, pentru care o autoritate anterioară era cu totul inutilă, a fost şi ea „împrumutată dintr'o lucrare din secolul al XVIII-lea", — lucrare celebră, de-altminteri, şi care nu e de mirare c'a fost cunoscută de France.

In primele pagini ale „Memoriilor", tatăl eroului spune câteva fraze pe cari Roth le găseşte aidoma în „Vicarul din Wakefield" al lui Olivier Goldsmith.

Cu texte paralele se dovedeşte astfel că este aceaş idee, acelaş sentiment înfăţişat cu aceeaş precauţiune. Două fraze sunt literalmente identice.

Pasagiul incriminat se găseşte la pagina 181 a „Memoriilor":

„Ma femme m'a donnée un fils et trois filles, que j'élève de mon mieux. Mes filles auront le sort qu'il conviendra a Dieu premièrement et, ensuite, à leurs maris de leur faire. On les dit jolies, et je ne puis me défendre de le croire. Mais la beauté n'est qu'un bien trompeur dont il ne faut pas se soucier. Elles seront assez belles si elles sont assez bonnes..."

Ana Pavlova despre dansurile la modă

„Neue Freie Presse" a propus celei mai mari balerine Ana Pavlova, să răspundă dacă dansurile astăzi la modă vor mai rezista multă vreme. Balerina a răspuns categoric, negativ. Ea e convinsă că gusturile de azi în domeniul dansului vor pieri în curând. Ana Pavlova caracterizează astfel dansul ultra-modern negro-american:

— Care-i sunt elementele? Tehnica? — Nu le cunoaşte. — Graţiozitatea? — Nu o are. — Abilitatea? — Foarte puţin. — Esenţa dansului ultra-modern şi a unei băşici de săpun e aceiaşi. Dansul acesta s'a născut din excitarea nervoasă, care în prezent domneşte în omenirea dezechilibrată de războî şi de revoluţii. Omenirea îşi caută uitarea. Ca să scape de plictiseală, oamenii n'au putut să se adreseze dansurilor vechi, cari cer studii, prezintă oarecari dificultăţi, şi sunt pline de amintiri străvechi despre fericire şi despre cavaleri nobili, astăzi dispăruţi, poate, pentru totdeauna. Atunci a apărut, un nou tip de dans, exagerat, săltăreţ. Aceste figuri primitive negro-americane, le învaţă uşor oricine, şi apoi danţează toată noaptea, fără vre-o sforţare pentru a fi elegant, graţios.

Dar valsurile, polca, mazurca şi aşa numitele dansuri populare — pot dispărea pentru un timp oarecare, însă nu pot să moară. Reluarea lor va însemna reîntoarcerea maselor de dansatori la manierele frumoase, — a încheiat Ana Pavlova.

Umorul japonez

Japonezii deşi par copleşiţi de griji şi afaceri serioase, sunt în realitate un popor foarte bine dispus, înveselit de un râs sănătos şi naiv.

In intervalele dintre cutremurele de pământ, Japonezii adoră gluma, bună şi amuzantă.

E drept că glumele lor sunt mai mult decât primitive. Cel mai fin umorist japonèz nu iese din cadrul acelui joc specific al raţiunii, pe care bătrâna Europa şi-l permite o singură dată pe an: la 1 Aprilie. Japonezul explodează într'un acces de veselie când vede în stradă un trecător împroşcat cu noroi; iar când dă de aproapele care a alunecat şi a căzut într'o băltoacă, — cinstitul şi credinciosul supus al Micado-ului poate să râdă cu hohote până la lacrimi.

Japonezii ţin foarte mult să ofere unui musafir o farfurie cu mâncări imitate în culori, gravate în lemn şi bătute cu cuie de fundul farfuriei, ceeace îl miră foarte mult pe mosafirul naiv, când el caută o clipă să desprindă mâncarea — cu mâna.

Apoi, în genere, gluma de salon e în Japonia — să dai ute la o parte scaunul în care se aşează mosafirul, sau să-l pui într'o altă situaţie incomodă. Amatori de glume apar Japonezii până şi după moarte. Un japonez având faimă de glumeţ foarte spiritual în viaţă, n'a vrut să fie mai prejos nici după moarte. Murind, a poruncit că în sicriul său să fie pus un pachet de fachete. Voinţa lui fiind executată, când rămăşiţele-i pământeşti e au arse — din sicriu au zburat mănunchii de săgeţi, stele şi alte artificii multicolore, ceeace a produs un mare efect. Mulţimea prietenilor defunctului, asistând la trista ceremonie, a râs mult şi tare, în timp ce spiritualul dispărut se prefăcea în cenuşă.

Bismark în Reichstag

Scriitorul german H. Sudermann, şi-a publicat după războiu amintirile sale şi între aceste pe acea a unei celebre şedinţe a Reichstagului de pe vremea când era la ziarul *Corespondenţa Liberală*. In acea şedinţă un deputat de stânga l'a apostrofat pe Bismark cu expresia *Schämlos* (neruşinat!)

„Bismark, zice Sudermann, a sărit în sus sub ofensă. Şi-a părăsit locul, şi a început să alerge sărind, spre stânga parcă şi-ar fi eşit din minţi sau ar fi căzut subit în copilărie. „Cine a pronunţat acest cuvânt?" urlă el turbat. Vinovatul, speriat oarecum de succesul său, nu se prea grăbea să se dea pe faţă.

In sfârşit se dovedi că era un oarecare Struve, deputat fără nici un fel de însemnătate. Bismark l-a tratat aşa ca să intre sub pământ, spre marea plictiseală a preşedintelui Adunării, luat pe neaşteptate de izbucnirea de furie nemaipomenită şi cu drept cuvânt excesivă a cancelarului."

Se pare, după cât povesteşte Sudermaun, că Bismark era încă excitat de o scenă pe care o avusese cu teribilul său fiu Herbert, care voia să facă o căsătorie în potriva voinţei tatălui său şi nu a cedat de cât când acesta l'a ameninţat că, dacă trece peste voinţa sa, îşi va zbura creerii sub ochii lui.

Dama cu Camelii

In Februarie se împlinesc 80 de ani dela moartea „Doamnei cu Camelii". Alfonsina Duplessis a murit de tuberculoză la 3 Februarie 1847, în toiul carnavalului din Paris. In „Traviata" lui Verdi — vă amintiţi? — veselia Carnavalului invederează în acorduri furtunoase dormitorul Violettei întinsă pe patul de moarte... Dama cu Camelii îşi isprăvea viaţa-i scurtă şi aventuroasă, într'o locuinţă luxoasă din bulevardul Madelaine, în casa cu No. 15. In parchetul dormitorului s'a tăiat o gaură mare. Sub acest parchet se afla grajdul cu 16 cai ai Alfonsinei. După ce încercaseră toate mijloacele medicale, doctorii au vrut s'o salveze cu ajutorul aerului din grajd. Aerul acesta n'a avut nici un efect, şi femeia — „şic" a Parisului muri. A fost înmormântată la cimitirul din Montmartre. Astăzi, mormântul ei se află aproape de zidul casei „Gaumont" — cel mai mare cinematograf din Paris. In cei 80 de ani, mormântul Alfonsinei a fost mereu vizitat de generaţiile vechi şi noui. Şi acum se pot vedea nenumăratele crisanteme şi alte flori, aceste daruri aduse de „midinetele" pariziene care îşi caută aci consolarea după obicinuitele drame ale inimei....

Apostolul Puterii

Ori cine a citit cartea lui Henry Ford „Viaţa şi opera mea" a avut impresia că autorul ei este nu numai un mare şef de industrie, un organizator genial, dar şi un mare sociolog.

Ultima carte pe care a scos'o cu Samuel Crowther, colaboratorul său: „*To day and to morrow*", este nu numai o operă viguroasă în concepţie şi scrisă cu un adevărat talent, dar şi o expunere a vederilor şi convingerilor sociale şi morale ale acestei impresionante personalităţi.

După el concepţia dominantă a vârstei acestuia, a mileniului în care trăim şi care poate fi privit ca „vârsta forţei" este concepţia afacerilor mari *(Bigbusiness")*.

Puterea politică, după el, nu mai are nici o valoare. Viitorii conducători şi stăpânitori ai lumii vor fi şefii marilor industrii.

Ei, zice el, pot totul — fiindcă au puterea, dar păstrează puterea numai atât cât ştiu să o puie în serviciul omenirii. Dacă se vor lăsa ademeniţi de lăcomia câştigului vor cădea în greşeli şi nu vor izbândi. Ce vrea omenirea de azi? Ea vrea să lucreze sub conducerea acestor stăpânitori şi şefi, să-i dea munca ei brută şi maşinală, în schimb cere ca în afară de orele de muncă să poată trăi o viaţă liberă, deşi sub despotica şi părinteasca lor oblăduire. Nimic nu trebuie să se opuie marilor şefi industriali; ei nu dau socoteală decât lui Dumnezeu şi conştiinţii lor.

Trei factori s'ar putea împotrivi acestei omnipotenţi a căpitanilor marei industrii, după Henry Ford. Intâi acţiunea „trades-unions" a asociaţiilor de lucrători, care au pretenţia de a se amesteca în condiţiile de muncă a marilor industrii. Al doilea guvernele cu legile, reformele şi toate măsurile cu care se cred în drept a interveni în planurile marilor şefi. In fine a treia primejdie sunt „Finanţele" pe care Ford le atacă mai vehement decât cel mai înfocat socialist. Eliminarea elementului monedă este partea cea mai importantă din viitorul său plan de organizare socială.

Principiul său fundamental este captarea şi întrebuinţarea tuturor forţelor şi capacităţilor răspândite pe glob spre a realiza maximum lor de bună stare şi a contribui la maximum de bună stare a umanităţii.

Presa engleză, care a fost foarte impresionată de această ultimă carte a lui Ford, se exprimă că ar fi complect de această părere dacă i s'ar garanta o serie de Henry Ford în această falangă de mari şefi. Dar cum oamenii cu geniul, idealismul, talentul şi optimismul său incurabil sunt foarte rari, preferă instituţiile existente cu toate defectele lor.

Tomas Mann desore Germania:

Massele germane nu sunt egalitare şi mândria în ascultare este esenţa însăşi a sufletului german. Germanii care încearcă să facă din ţara lor o democraţie apucă o cale greşită şi comit o crimă naţională.

Tineretul german e indiferent — e un fapt constatat — diferendului spiritual cu Franţa; simţind limpede şi în unanimitate că lumina nu mai vine din Apus, Ea se întoarce spre Răsărit. Nu, tinerii noştri nu urăsc Franţa; ea le-a devenit indiferentă, ceiace e mult mai grav.

Dacă e greşeala Germaniei că a făcut Reforma, oare nu e şi greşeala că Franţa nu a primit-o?

Pergamentul de la Weimar nu e o Constituţie desăvârşită? Ce are a face? Nu trebuie totdeauna luat în serios ceiace e scris. Viaţa naţională cea adevărată îl depăşeşte mereu şi pretutindeni!

Interpreţi şi scenarii

Cu toate că mereu se anunţă din străinătate montări de filme noi, casele de cinematografie se plâng că trec printr'o grea criză: lipsesc interpreţii principali, adică actorii înzestraţi cu excepţionale calităţi fotogenice şi lipsesc autorii de scenarii.

Nu doar că favoriţii recenţi ai ecranului s'ar fi slutit dintr'o dată sau au renunţat în grup la visurile de glorie, nici doar că pe calapoadele filmelor de succes nu s'ar mai putea construi la infinit, dar cinematograful, mai mult ca orice artă, vrea mereu altceva, mereu „ceva nou" chiar de-ar fi să-l aducă dintr'o altă planetă.

Deocamdată americanii s'au hazardat să-l caute, însă nu chiar atât de departe. Au ajuns numai până în Italia, unde o echipă de experţi caută printre frumuseţile renumite ale Neapolului şi Veneţiei „subiecte" excepţionale, cam nedumeriţi asupra esteticei în faţa trupeşelor italiene nesupuse plasticei moderne fără reliefuri.

Concursuri de frumuseţe s'au ţinut deasemenea prin toate oraşele Europei. Unul a avut loc şi la noi săptămânile trecute. Am putut admira şi fotografiile reuşiţilor într'o revistă de specialitate. Să le păstrăm. Poate măcar unul din toţi va deveni mâine o „Star"....

Ca să ajungă acolo, le trebue pesemne mai multă vigoare decât talent, căci cei mai mulţi se laudă cu antrenamente sportive: echitaţie, patinaj, auto... Prea puţini s'au prezentat la concurs pe baza calităţilor dramatice. Pe cât se pare, în cinematograf, aceasta-i numai treaba regisorului.

Cu criza de scenarii, lucrurile stau încă şi mai rău. Toate romanele vechi şi noi ajunse la oarecare faimă, toate piesele de teatru jucate cu oarecari succese, au fost filmate, unele chiar de mai multe ori.

Odată cu progresele artei tăcute, scenarii noui devin tot mai greu de inventat. Astfel, industriaşii cinematografici au sfârşit aşa cum trebuiau să înceapă: s'au adresat scriitorilor. Inainte, nu le atribuiau decât un rol secundar, ba foarte adesea nu găseau de cuviinţă să-i înştiinţeze nici când se foloseau de cartea lor pentru film. (Aşa a păţit-o între alţii şi Bernard Shaw cu „Soldatul de ciocolată").

Acuma, cei atraşi de marile onorarii oferite, s'au pus pe lucru şi poate că deprinderea de a construi scenarii cu intrigi complicate şi întâmplări multe va influenţa şi asupra romanelor lor viitoare. Nu le vom mai avea scrise după technica modernă. fără acţiune şi aproape fără subiect, romane în cari, după expresia recentă a lui Claude Farrère, „autorul s'a trudit să nu spue nimic în trei sute de pagini".

In orice caz, romanele scrise în felul acesta, scriitorii nu şi le vor putea strămuta în filmul atât de productiv şi care le duce faima peste mări şi ţări...

A. G.

Joseph Conrad

Anul trecut presa de pe tot globul aducea vestea morţii lui Joseph Conrad, iar biografiile admirative îl numeau „cel mai de seamă scriitor englez de azi". Multă lume a rămas surprinsă, căci puţini cititori de literatură îl cunoşteau pe continent.

Cu ocazia morţii lui s'au înmulţit traducerile din scrierile lui şi astăzi opera şi numele lui au căpătat o recunoaştere glorioasă.

Cine e Joseph Conrad? Un polonez aventurier, emigrat, şi devenit, foarte târziu, strălucitul scriitor englez!

Numele lui întreg era Joseph Conrad Korzeniowski. S'a născut în Polonia în 1857. Impins de spiritul lui romantic, mai mult decât de nevoie, se angajează în marina comercială franceză, la vârsta de 15 ani, iar la 19, trece în marina engleză, unde ajunge ofiţer şi căpitan de vapor, vânturând mările tuturor zonelor, La vârsta de 36 de ani, se aşează în Anglia, la ţară, prins deodată de imboldul târziu de a aşterne în scris ceeace văzuse şi trăise.

Conrad e cel mai mare romancier şi nuvelist marin de azi. In toate scrierile sale marea e prezentată ca un personagiu, cu sufletul şi toanele ei, făcând legătura între oamenii şi evenimentele povestirii. Subiectele şi tipurile lui sunt de preferinţă exotice, trăind în insule solitare şi complect liberaţi de lanţurile lumii civilizate şi ale vieţii sociale organizate, cum îi plăcuse lui însuşi, de vreme, s'o rupă întrucâtva cu ele. Caracteristica lui dominantă e un realism romantic, — imagine vie şi puternic memorată din împrejurările trăite prin călătorii, dar trecută prin interpretarea romantică ce era nota lui firească. Deşi şi-a însuşit târziu engleza a reuşit totuşi să-i dea o mlădiere şi o scânteiere ca ale undelor mării.

Succesul şi l-a câştigat cu greu şi numai după multă stăruinţă, publicând operă valoroasă după operă. Critica, la început neînţelegătoare a noutăţii comorilor lui, a ajuns astăzi să-l ridice în slavă.

Cititorii noştri pot găsi una din marile lui nuvele: „Hanul vrăjitoarelor" — îmbibată de fiorul groazei — în ultimul număr — 103 — al „Lecturii", apărut săptămâna aceasta.

MĂRUNTE

Cunoscuta scriere *„Femeia aşa cum e"*, de A. Nora, care s'a relevat prin tonul ei violent împotriva tovarăşei noastre şi a stârnit pasionate discuţii, a apărut în ediţia a treia, în editura „Librăriei Universale Alcalay & Co".

— In revista politică „Cărvunarii" de subt direcţia d-lui D. V. Barnoschi găsim câteva pagini consacrate chestiilor literare.

Citim următoarele rânduri despre „La Medeleni":

„Avem multe romane bune; dar toate păcătuesc printr'un fel de provincialism al romanului; toate au un iz de specialitate, o teză îngustă, o sferă psihologică limitată; avem romanul ţăranului, al ticăloşiei, al parvenitului, al mondenei ceţetnică, al patriotismului integral, al patrioteriei ridicole, etc. Dar până la **Medeleni** n'am avut romanul psihologic al societăţii româneşti **de toate zilele.** Cu zei se fac poeme, cu eroi se fac statui, cu cei frumoşi tablouri murale, cu cei urâţi caricaturi, dar romanul? Romanul se face cu oamenii de toate zilele cinematografiaţi în viaţa lor de toate zilele".

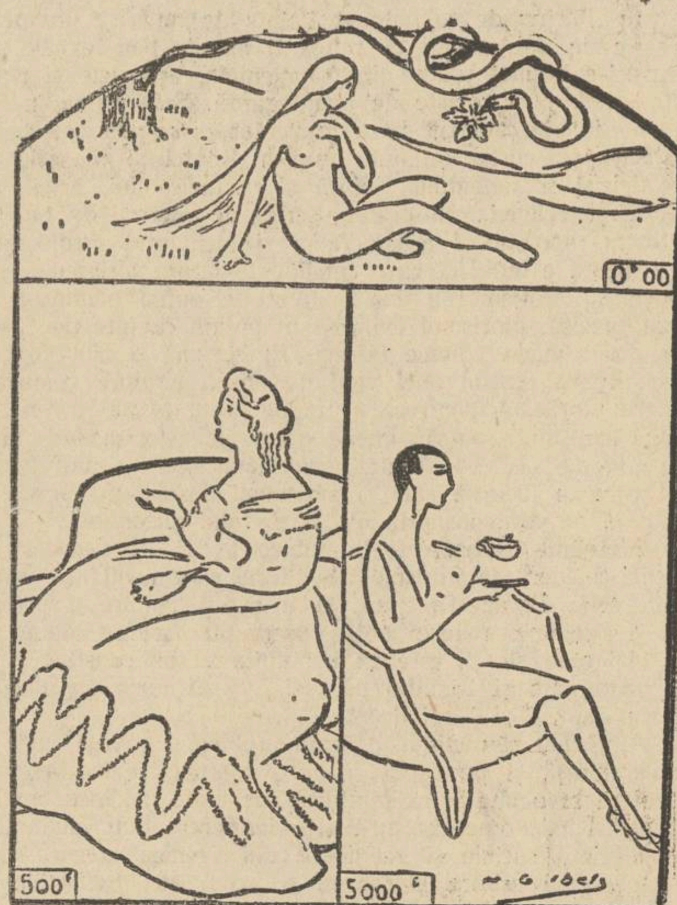
Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	. . .	Lei 300
„ „ „ 6 luni	. . .	„ 150
„ „ „ 3 „	. . .	„ 75

în străinătate dublu

Scumpetea tualetelor

Pe măsură ce tualetele se apropie de costumul Evei-în loc să se eftinească... se scumpesc.

Neşansă

— Inchipueşte-ţi neşansă: Şase săptămâni am lucrat ca să sparg zidul, care dă la cassa de fier!

— Ei, şi?

Intre timp negustorul a dat faliment.

Radio

T. S. F.

— Ai prins ceva?

— Da... ceva jumătate predică, jumătate tango..

Conversaţie galantă

El. — Inspăimântător. Nu pot să rămân o minută singur cu dumneata fără ca să nu te deranjeze cineva.

— *Ea.* — Ce să-i faci? O plictiseală nu vine niciodată singură.

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5-6.